

979

100

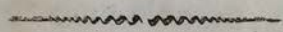

3 1/2

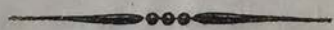
ՃԵՌ

ՀՈԳԻՒՈՅՆ ՍՐԲՈՅ

ԳՈՐԾՔԻՆ ՎՐԵՅՈՎ,

Հագիին պտուղը աս է . սէր , խնդութիւն , խաղաղութիւն ,
երկայնամտութիւն , քաղցրութիւն , բարութիւն , հաւատարմութիւն ,
հեղութիւն , ժուժկալութիւն : Գաղ . Ե . 22 , 23 :

979

Ի ԶՄԻՒՌՆԻԱ

Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ԿՈՒԼԵԿԼՄՈՍ ԿՐԻՓՓԻՌԻ

1850

18

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

1898

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS
500 N. 5TH ST. N. Y. C.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

1898

ՀՈԳԻՒՈՅՆ ՍՐԻՈՅ ԳՈՐԾԻՐ

ԳԼՈՒԽ Ե

ՆԵՐՇՈՒԹԻՒՆ

Թէ որ մէկ տան մը մէջ հինգ կամ վեց ան-
ձինք մի և նոյն մահաբեր ախտէ բռնուած ըլլան ,
ու իրենց չբաւորութեանը պատճառով՝ իրենց
տրտում և յուսահատ վեճակին մէջ՝ թէ որ յան-
կարճ մէկ վարպետ բժիշկ մը ներս մտնէ , և կարե-
կից ըլլալով խոստանայ թէ ինքը ձրի պիտի բժշկէ
զանոնք , և նոյն ատենը ջանայ համոզել թէ իր
տուած դեղը շատ յարմար է անոնց հիւանդու-
թիւնը բժշկելու . արդեօք ի՞նչ մեծ ցնձութիւն
պիտի ունենան ան հիւանդները , և ի՞նչ շնորհա-
կալու սրտով պիտի ընդունին բժշկին տուած դե-
ղը , և անմիջապէս պիտի առնեն որ շուտով ա-
ռողջանան . ասոր տարակոյս չկայ : Բայց դիցուք
թէ՝ բժշկին գալէն քիչ մը ատեն հտքը անոնց
մէկ բարեկամը այցելութեան գալով՝ տեսնայ թէ
հիւանդները դեռ դեղը չառած՝ ան դեղին ի՞նչ բնու-
թիւն ունենալը քննել ու իմանալ ուզելով , իրենց
կարծիքներուն տարբերութենէն մէջերնին վեճաբա-
նութիւն ծագեր է , և բանը ան աստիճանը հասեր
է որ դեղը մէկդի ձգած և իրենց մահուան վտանգն
ալ մոռցած՝ սաստիկ կրկուրին մէկզմէկու հետ .

որչափ մեծ պիտի բլլայ ան բարեկամին զարմանքը , ու ըսէ թէ ասի՞նչ անխելքութիւն է աս հիւանդներուն ըրածը . աս վտանգաւոր ատենս որը աւելի հարկաւոր էր իրենց , դեղին բնութիւնը քննելը թէ անմիջապէս զանիկայ առնելով առողջանալը :

Ահա՛ դժբաղդաբար մարդիկ շատ անգամ աս անյարմար կերպովս կը քննեն հաւատոյ վարդապետութիւնները : Աստուած մէկ խիստ երեւիլի նպատակի համար յայտնեց աս վարդապետութիւնները . բայց արդեօք ի՞նչ բան էր ան նպատակը . ինչո՞ւ համար անոնք մեզի յայտնուեցան . միթէ անոնց բնութիւնը քննելու համար . չէ՞ որ մանաւանդ անոնցմով դժոխքէն ազատ մնալու համար : Ընտարակոյս անոնց բնութիւնը քննել սորվելն ալ հարկաւոր է . բայց Աստուած անոր համար յայտնեց զանոնք , որ երկնից ճամբան ցուցնէ մեզի , և անոր մէջը առաջնորդէ մեզի . սակայն մարդիկ ինչպէս դործածեցին աս վարդապետութիւնները . ՚ի վաղուց հետէ անոնք ետէ եզան անոնց բնութիւնը հետազօտելու , ու մէկը մէկալին հետ ինչ յարմարութիւն ունենալը քննելու : Աս քննութիւնները պատճառ եղան սաստիկ վիճարանութիւններու . զատ զատ ընկերութիւններ հաստատուեցան , աս ընկերութիւնները մէկզմէկ անիծեցին , բանադրեցին , ու մինչև անգամ պատերազմեցան , ու մէկզմէկ սպաննեցին : Աւհիմա ի՞նչպէս է բանը . մէկ եկեղեցին մէկալը կատէ . մէկ քրիստոնեան մէկալին դէմ կը հակառակի . որ այսպարձ աէրը , ասից մեծ պատճառ մը կը ծագի երկբայելու՝ թէ անոնք ամենեւին քրիստոնեայ չեն : Ըն նոյն միջոցին աս վարդապետութեանց նախնական նպատակը , կամ անոնց բուն միտքը ինչ ըլ-

լալը մեծապէս անյայտ եղաւ անոնց , կամ լաւ ևս է ըսել թէ անոնցմէ ծածկուեցաւ մնաց , անանկ որ շատերը ան սաստիկ վիճաբանութեանց են թակայ եղած նիւթերուն մէկ քանիին վրայօք բնաւ չեն կրնար ըսել , թէ անոնք մեր փրկութեանը ինչ վերաբերութիւն ունին , կամ թէ անոնք բնաւ վերաբերութիւն մը ունին՝ թէ չէ . քանզի բուն իրենք չեն հասկընար ըսածնին : Եւ զանոնք փոխանակ իրենց հոգիներուն օգտին համար գործածելու , քրիստոնեայ չեղողներուն գրեթէ ամէն չար ընթացքին և սովորութիւններուն կը հետեւին : Երգարե չես կրնար տարբերել զանոնք Հեթանոսներէն և շրէաներէն , բայց միայն իրենց հանդերձներուն և արարողութեանցը նայելով . վասն զի փոխանակ ան հոգևոր դեղը առնելու , զանիկայ մէկդի թողուցած են իրենց վիճաբանութեանց և հակառակութեանց պատճառովը . և փոխանակ խոնարհ սրտով շորհակալութիւն մատուցանելու անիկայ տուողին , շարունակ անոր դէմ կը մեղանչեն , ու իրենց հոգիներուն փրկութեանը համար ամենևին հոգ չեն ընէր :

Ե՛հա՛ այսպէս եղաւ Եւետարանին ամենէն հարկաւոր վարդապետութիւններուն . օրինակի աղաքաւ՝ ա՛ն Երրորդութեան վարդապետութիւնը : Արջափ վէճեր և կռիւններ ծագեցան եկեղեցիին մէջ՝ մէկ Եստուածութեան մէջ երեք անձանց միաւորեալ բնութիւնը բացայայտելու ջանքեր ընէին . հերետիկոսութիւններ երևան ելան , ժողովներ եղան , նդովքներ հրատարակուեցան , արիւններ թափուեցան , և հերձուածներ հաստատուեցան . մինչև անգամ հիմա ալ՝ մէկ կողմիները սորված են մէկալ կողմիները ատելու և անիծելու . բայց նրկու կողմէն ալ՝ որչափ քիչերը կան՝ որ կըր-

լալը մեծապէս անյայտ եղաւ անոնց , կամ լաւ ևս է ըսել թէ անոնցմէ ծածկուեցաւ մնաց . անանկ որ շատերը ան սաստիկ վիճաբանութեանց ենթակայ եղած նիւթերուն մէկ քանիին վրայօք բնաւ չեն կրնար ըսել , թէ անոնք մեր փրկութեանը ինչ վերաբերութիւն ունին , կամ թէ անոնք բնաւ վերաբերութիւն մը ունին՝ թէ չէ . քանզի բուն իրենք չեն հասկընար ըսածնին : Եւ զանոնք փոխանակ իրենց հոգիներուն օգտին համար գործածելու , քրիստոնեայ չեղողներուն գրեթէ ամէն չար ընթացքին և սովորութիւններուն կը հետեին : Երգարե չես կրնար տարբերել զանոնք Հեթանոսներէն և Հրեաներէն , բայց միայն իրենց հանդերձներուն և արարողութեանցը նայելով . վասն զի փոխանակ ան հոգևոր դեղը առնելու , զանիկայ մէկդի թողուցած են իրենց վիճաբանութեանց և հակառակութեանց պատճառով . և փոխանակ խոնարհ սրտով շնորհակալութիւն մատուցանելու անիկայ տուողին , շարունակ անոր դէմ կը մեղանչեն , ու իրենց հոգիներուն փրկութեանը համար ամենևին հոգ չեն ըներ :

Ե՛հա՛ այսպէս եղաւ Եւեոտարանին ամենէն հարկաւոր վարդապետութիւններուն . օրինակի աղաքաւ՝ ա՛ռ Երրորդութեան վարդապետութիւնը : Ո՛րչափ վէճեր և կռիւներ ծագեցան եկեղեցիին մէջ՝ մէկ Եստուածութեան մէջ երեք անձանց միաւորեալ բնութիւնը բացայատելու ջանքեր ընելէն . հերետիկոսութիւններ երևան ելան , ժողովներ եղան , նշովքներ հրատարակուեցան , արիւններ թափուեցան , և հերձուածներ հաստատուեցան . մինչև անգամ հիմա ալ՝ մէկ կողմիները սորված են մէկալ կողմիները ատելու և անիծելու . բայց երկու կողմէն ալ՝ ո՛րչափ քիչերը կան՝ որ կըր-

նան ըսել թէ Արրորդութեան վարդապետութիւնը
 քնչ կապակցութիւն ունի հոգիին փրկութեանը
 հետ: Աստուածաշունչին մէջ քնչ որ աս վարդա-
 պետութեան վրայ ըսուած է, ուղղակի աս նիւ-
 թիս կրվերաբերի, բայց աւանդ որ մեծապէս մոռ-
 ցուած գացած է ան վէճերուն պատճառովը՝ որ աս
 վարդապետութեանս բնութեանը վրայօք կը լլայ:
 Իարձեալ քրիստոնեայ ժողովրդոց շատերը բաժ-
 նուած են հիմա Քրիստոսի աստուածութեան և
 մարդկութեան միաւորութեանը վրայօք, անոնք ընդ-
 հանրապէս կը հաւատան Քրիստոսին Աստուած և
 մարդ ըլլալուն, բայց աս երկու բնութիւնները ինտոր
 միաւորած ըլլալուն վրայով չեն միաբանիր իրարու
 հետ: Աս նիւթիս համար քրիստոնեայ մէջ ծա-
 դած անմիաբանութիւնը այնքան մեծ է որ մէկզմէ-
 կու դէմ պատերազմներ եղան, և հիմա երկու
 հակառակ կողմեր չեն կրնար մէկզմէկ քրիստոնեայ
 սեպել: Աւ սակայն աս մէկզմէկու դէմ ատերու-
 թիւն և թշնամութիւն ունեցողներուն որքան քի-
 չերը կարող են ըսել, թէ իրենց տարբեր գաղա-
 փարները քնչ վերաբերութիւն ունին հոգիին փրկ-
 կութեանը, որ ամենէն մեծ բանը ան է, և որ Ա-
 ւետարանին մէջ Փրկչին մերոյ Քրիստոսի վրայօք
 բոլոր ըսուածները ուղղակի անոր կրվերաբերին:

Արբոր արեգակին լոյսը կը մեկնի ու խաւարը
 երկրիս վրայ կը տարածի, անատներ ճամբորդը ու-
 ըիշ բան չտեսներ, միայն թէ իր ճամբուն քովերը
 եղած փշոտ մացառները, ժայռերը և խորխորատ-
 ները, գիշերը մինչև առտու ըլլալը ճամբորդին
 միտքը գլխովին զբաղած կը լլայ աս բաներովս, իր
 չորս կողմը եղած ամէն բաներէն աւելի անոնց վրա-
 յօք կը մտածէ, և շատ անգամ խաւարը զանոնք
 իրենց եղածէն աւելի մեծ կը ցուցնէ, կամ մինչև

անգամ թուփերը ու քարերը անանկ կերեցրնէ՝ թէ գողեր են կամ վայրենի գազաններ : Բայց որ ատեն արևը նորէն կրճագի , և ճամբորդը կըսկըսի նշմարել մօտը եղած ահագին անտառները՝ գահաւէժ ժայռերուն բարձր գլուխները՝ մեծամեծ գետերը՝ կամ շքեղ պալատները , կիմանայ թէ ինչպէս սխալ դատեր է խաւարին մէջ . և այլ ևս միտքը չքերեր դիշերուան հող տարած բաները : Եսանկ է նաև կրօնական նիւթերու մէջ . երբոր հակառակաբանութեան խաւարին մէջ գտնուելով՝ կամ Սուրբ Երոց լոյսը մէկ դի ձգելով՝ մեր ուշադրութիւնը մասնաւորապէս ամփոփելու ըլլանք մէկ վարդապետութեան մը միայն քանի մը մասերուն և հանգամանքներուն վրայ , շատ յօժար ենք ուրիշները մոռնալու , որոնք գուցէ աւելի հարկաւոր էին մեզի : Ի՛նչ որ մեզի շահաւոր է , գլխովին չափէ դուրս մեծ բան մը կերևնայ թաքցնուաւ , և շատ անգամ մեծապէս կայլայլի . բայց երբոր վերստին բանանք աչքերնիս Եստուածաշունչին լուսովը , և քննելով տեսնանք վարդապետութեան ամէն հանգամանքները իրենց ճշմարիտ համեմատութեամբը , յաճախ կըգտնենք որ բլուրը մեծցուցեր լեռ մը շիներ ենք : Եսկէց ըսել չեմ ուզեր թէ Երրորդութեան և Բրիտոսի Մարդեղութեան վարդապետութիւնները շատ խորհելու արժանի չեն , անոնք քրիստոնէութեան բուն հիմնաքարերն են . բայց թէ որ քրիստոնէայք Եստուածաշունչի լոյսին դիմելու ըլլան , գուցէ պիտի տեսնան թէ աս վարդապետութեանց քանի մը մասերուն վրայ՝ արժան եղածէն շատ աւելի պարապած են , որ ատեն ուրիշ մասերը գրեթէ բոլորովին զանցառութեան մէջ ձգուած են :

Ի՛նչ երջանկութիւն պիտի ըլլար՝ երբոր զանա-

զան քրիստոնեայ ժողովուրդները աս լոյսին գալով՝
 թէ աս և թէ ուրիշ վարդապետութիւններու մէջ՝
 ան իրենց անհիմն վիճարանութեանը ենթակայ ը-
 րած նիւթերէն խիստ աւելի հարկաւոր եղած բա-
 ները նշմարէին, որ այսպէս կռիւները մոռցուէին,
 սիրտերը մեկզմէկու հետ միաբանէին ան նոյն քր-
 րիստոնէական նպատակին մէջ: Անատներ գուր-
 սէն եղողները գարձեալ պիտի ըսէին ան խօսքը որ
 հին ատներ կրտուէր. «Տես ի՞նչպէս աս քրիս-
 տոնեաները մեկզմէկ կը սիրեն». այսպէս ամէն մարդ
 պիտի գիտնար որ անոնք Քրիստոսի աշակերտներն
 են, քանզի մեկզմէկ կը սիրեն, և ուրիշներն ալ
 անոնց բարի գործքերը տեսնելով՝ պիտի փառա-
 ւորէին զԱստուած:

Երդ՝ աս մեր ստորագրած աղէտալի դիպուածին
 ենթակայ եզոզ վարդապետութիւններուն մէկն ալ
 Հոգւոյն Սրբոյ վարդապետութիւնն է. մինչև
 հիմա որքան երկար ձեռնարկութիւններ և սաստիկ
 վիճարանութիւններ դիզուած են Սուրբ Հոգիին
 Արքորդութեան մէջ ի՞նչ եղանակաւ գոյացութեա-
 նը վրայ. ահա՛ աս նիւթիս վրայ բաժնուած է
 քրիստոնէական աշխարհը. ասիկայ է ան գիծը որ
 երկու մեծամեծ հատուածներու կը բաժնէ տեսանելի
 եկեղեցին: Մէկ կողմը կըսէ թէ՛ Հոգին կը բղխի
 ՚ի Հօրէ և Յորդւոյ, և միւս կողմը՝ թէ Անիկայ կը
 բղխի միայն ՚ի Հօրէ: Աս խնդիրս լուծելու հա-
 մար ժամանակով շատ երեւելի գիտուն և տաղանդի
 տէր մարդիկ զբաղեցան, որոնք անատների եկեղե-
 ցիներուն մէջ կը գտնուէին: Հակառակորդներուն
 սրամտութիւնը վերջին աստիճան բորբոքեցաւ. հա-
 կառակութեան ոգին ամէն աստիճանի՛ մարդոց սրբ-
 տին մէջ տարածուեցաւ, և սորվեցուց անոնց մէկ-
 զմէկ ատել ու մեկզմէկէ գարշել. մինչև անգամ

մէկ խանութի մէջ գործող արհեստաւորը սորվեցաւ նզովք տալ իր քովի խանութին մէջ բանող գրացիին , ան պատճառով որ անիկայ Հոգւոյն Սրբոյ բղնումը իրեն համաձայն չգաւանիր . ոչ մէկը և ոչ մէկալը հասկընալով թէ ինչ կըսեն , կամ ինչ բան կուզեն հաստատել :

Աստի այսպիսի անտեղի վիճարանութիւնները պատճառ տուին որ երբոր մարդիկ Հոգւոյն Սրբոյ վրայօք խորհին , գրեթէ միայն աս մէկ նիւթիս ուղղեն մտքերնին , այսինքն թէ՛ Հոգւոյն բղնումը միայն Հօրմէն է , կամ Հօրմէն ու Արդիէն : Ամէն ալ կըգաւանին թէ Հոգին Սուրբ՝ Երբորդութեան մէկ անձն է . բայց ո՞վ կրնայ ըսել թէ անիկայ ինչ ներգործութիւն կրնէ մարդուս Հոգւոյն փրկութեանը համար , կամ ինչ է իր մասնաւոր պաշտօնը մարդս երկինքը բարձրացնելու համար : Ահա՛ աս մեծ և ամենահարկաւոր նպատակիս համար է որ Երբորդութեան վարդապետութիւնը յայտնուած է : Հայրը խրկեց Արդին աշխարհը փրկելու : « Ինչու որ Աստուած անանկ սիրեց աշխարհը , մինչև որ իր միածին Արդին տուաւ . որ ամէն ո՞վ որ անոր հաւատայ՝ չկորսուի , հապա յաւիտենական կեանքը բնորոնի : Եւ աս բանիս մէջ Աստուծոյ սէրը մեր վրայ երեցաւ , որ Աստուած իր միածին Արդին աշխարհք խրկեց , որ անով կենդանի ըլլանք » : (Յովհ . 4 . 16 , 17 : *in* Յովհ . 7 . 9 : նաև Հովհ . ր . 32 : Եսայ . խի . 1—3 :) Այո՛ , Աստուած խրկեց իր Արդին , և անով փրկուելու անձինքը՝ աշխարհիս ըլլալէն առաջ սահմանեց , ինչպէս որ Պօղոս կը սորվեցընէ Եփեսացիներուն . « Օրինալ է Աստուած՝ և մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի Հայրը . ան որ մեզ օրհնեց ամէն Հոգւոր օրհնութիւններով

երկնաւորներուն մէջ Քրիստոսի ձեռքովը . ինչպէս որ մեզ անոր ձեռքովը աշխարհը ըլլալէն առաջ ընտրեց , որ մենք սուրբ ու անարատ ըլլանք անոր առջեւ սիրով . առաջուց ինքը մեզ սահմանեց իրեն որդեգիր ըլլալու Յիսուս Քրիստոսի ձեռքովը՝ իր կամքին հաճութեանը պէս” : (Եփե․ Թ․ 3—5 : տես նաև Հ․ Կով․ Ը․ 28—30 : Ը Թե․ Թ․ ք․ 13 , 14 : Ը ՏԻՏ․ Թ․ 9 : Թ Պե․ Թ․ Թ․ 2 :)

Ես խորհուրդը կատարուելու համար՝ Որդիին պաշտօնն է մեզքի քաւութիւն ընելը : Ընդհանուր մարդկային սեռը մեղանչեր էր . և Եստուծոյ սուրբ ու անփոփոխելի օրէնքը կրպահանջէր որ անոնք պատժուին . վասն որոյ հարկաւոր էր մէկ թողութեան եղանակ մը՝ որով օրէնքին պահանջմունքները կատարուէր , կամ թէ մարդս պիտի չկրնար փրկուիլ . ահա՛ ասանկ թողութեան եղանակ մը կատարեց Որդին՝ իր մահուամբը : Ընկիայ իբրև Եստուծոյ Գառը աշխարհի մեղքերը վերցուց : (Յովհ․ Թ․ 29 :) “ Ընկիայ մեր մեղքերուն համար վերաւորուեցաւ , և մեր անօրէնութիւններուն համար ծեծուեցաւ ” : (Ե․ Կայ․ ԺԳ․ 5 :) “ Մեր մեղքերը իր մարմնովը խաչափայտին վրայ վերցուց ” (Թ Պե․ Թ․ ք․ 24 ,) ու մեր մեղքերուն քաւութիւնը եղաւ , և չէ՛ թէ մինակ մերիններուն , հապա բոլոր աշխարհի : (Թ Յովհ․ ք․ 2 :) Ընկիայ մեր պատիժը կրեց մեր անգը , և մեր մեղաց թողութիւնը ծախու առաւ . ու իր անունովը՝ միայն իր անունովը առաքեալները միշտ մեղաց թողութիւն կը քարոզէին : Ընով Պօղոս առաքեալ մեղաց թողութիւն քարոզեց Ընտիրի ժողովուրդին , (Գործ․ ԺԳ․ 38 .) և Ընոր արիւնին միջնորդութիւնովը մեղաց թողութիւն ունիք՝ ըսաւ Եփեսացոց և Կորնթացոց : (Եփե․ Թ․ Թ․ 7 : Կոր․ Թ․ Թ․ 14 :

Տես նաև Պորթ . 7 . 12 :) Արդի՛ն՝ չէ՛ թէ միայն
իր մահուամբը թողութեան հիմը ձգեց , բայց նաև
հիմա բարձրացած է Հօրը աջ կողմը՝ որ զանիկայ
հաւատացելոց մատուցանէ իր բարեխօսութեամբը :
Անիկայ միշտ Հօրը աջ կողմն է մեզի համար բա-
րեխօսութիւն ընելու , և բոլորովն կենդանի ալ
ընելու կարող է անոնք՝ որ իրմով Աստուծոյ կու-
գան . որովհետև ինքը միշտ կենդանի է անոնց
համար բարեխօս ըլլալու : Ալ մէկը Հօրը քով
չգար , թէ չէ իրմով : (Հոգի . 2 . 34 : Աբր .
է . 25 : Յով . 7 . 6 :)

Աւրեմն մեզաց թողութիւնը Արդի՛ն ձեռօքն է .
բայց Հոգւոյն Սրբոյ պաշտօնը ի՛նչ է : Կեցի՛ր
հոս տեղ վայրկեան մը՝ կարդացող , ու դեռ առաջ
չգացած ինքզինքիդ ըրէ աս հարցմունքը : Կրնա՞ն
պատասխանել . կամ պիտի կրնայի՛ր ասոր պատաս-
խանը տալ՝ թէ որ յատկապէս քեզի հարցուէր
խօսակցութեան մէջ . թէ որ չէ , ուրեմն անհո-
գութեամբ մի՛ կարդար աս ճառը քեզի հարկաւոր
բանի մը տեղ չդնելով . քանզի ասա՛՛ դուն ես ան
անձը՝ որուն համար որ աս ճառս գրուած է . դուն
ալ անոնցմէ մէկն ես՝ որ Հոգւոյն վարդապետու-
թեանը ամենահարկաւոր մասին տգէտ են : Կա-
րելի է անոր բնութեանը վրայ շատ անգամ վիճա-
բանած ես . կարելի է շատ անգամ նորովք ու ա-
նէճք տուած ես անոր բղամանը վրայօք քեզի չմիա-
բանողներուն . այսու ամենայնիւ դուցէ չես կրը-
նար ըսել , թէ անիկայ քու փրկութեանդ համար
ի՛նչ գործ կրկատարէ . և խիստ մեծ պատճառ կայ
վախնալու , որ բնաւ ըրած չէ քեզի համար ան
բանը՝ որն որ հարկաւորապէս ընելու է քու փր-
կուելէդ առաջ : Աւստի իմ առջի նպատակս ըլ-
լայ աս բանս քեզի սորվեցընելը : Արցանկամ ցու-

ցրնել քեզի թէ Հոգին Սուրբ ինչ պէտք է որ ընէ քեզի, երկինքը երթալու յարմար ըլլալէդ առաջ: Ասանորոյ թէ որ քու Հոգիիդ յարգը գիտես, կամ թէ որ կրցանկաս դժոխքէն ազատելու ու երկինքը մտնելու, ուշադրութիւնով կարգալիմ ըսածներս, բայց աս ալ գիտցիր՝ որ իմ ըսելու խօսքերս չէ թէ ես ինքիրմէս կըսեմ, հասցա Աստուծոյ խօսքէն, քանզի Աստուածաշունչէն դուրս բան մը պիտի չըսեմ և չհաստատեմ:

Սուրբ Գրքին ամէն կողմը յայտնի վկայութիւններ կան, թէ Հոգին Սուրբ մեզի համար մէկ մեծ գործ մը կըկատարէ: Ասի մարգարէութիւնները կըսորվեցրնեն մեզի աս բանը. Աստուած Ասայի մարգարէին բերնովը կըսէ. «Բուսերունդիդ վրայ իմ Հոգիս պիտի թափեմ», և քու որդւոցդ վրայ իմ օրհնութիւնս»: Ազնկիելի բերնովը կըխոստանայ. «Իմ Հոգիս ձեր ներսի գին պիտի դնեմ, ու ձեզի՝ իմ հրամաններուս մէջ քալել պիտի տամ, ու իմ իրաւունքներս պիտի պահէք ու ի գործ պիտի դնէք»: Յովել մարգարէին ձեռքովն ալ կըսէ. «Իմ Հոգիս ամէն մարմնի վրայ պիտի թափեմ, ու ձեր տղաքը, և ձեր աղջիկները պիտի մարգարէանան, ձեր ծերերը երազներ պիտի տեսնեն, ու ձեր երիտասարդները տեսիլքներ պիտի տեսնեն: Եւ ծառաներուն վրայ, ու աղախիններուն վրայ ալ ան օրերը իմ Հոգիս պիտի թափեմ»: (Եսայ. խց. 3: Ազէլ. ԼՂ. 27: Յովել. 28, 29: Տես նաև Գործ. ք. 16:.) Արդ Կտակարանին մէջն ալ ասանկ խոստմունքները աւելի յայտնի են: Յերաւի Հոգւոյն Արքայ շնորհուրդ Արդ Կտակարանի մեծ խոստմունքն է, ինչոր որ Սեսիային դալուստը Հին Կտակարանին մեծ խոստմունքն էր: Ասի անգամ մը Փրկչին

մերոյ յաճախ կրկնած խոստմունքները Մխիթարիչին գալուէն վրայօք : «Ես ալ Հօրը պիտի աղաչեմ» և ուրիշ մխիթարիչ մը պիտի տայ ձեզի , որ յաւիտեան ձեզի հետ բնակի . Ճշմարտութեան Հօրին , որ աս աշխարհս անիկայ չկրնար ընդունիլ , ինչու որ չտեսներ անիկայ ու չճանչնար անիկայ . բայց դուք կրճանչնաք անիկայ , ինչու որ ձեր քովը պիտի բնակի , և ձեր հետը պիտի ըլլայ” : (Յովհ . Ժ՛դ . 16 , 17 : Ժ՛ե . 26 : Ժ՛լ . 13 :) Վննէ խոստմունքին եղած ատենի պարագաները , և պիտի տեսնես թէ որչափ երեւելի է աս Մխիթարիչին կատարելու պաշտօնը : Փրկիչն մեր Յիսուս Վրիստոս իրեք տարի իր աշակերտներուն հետ մէկտեղ եղած էր . անոնք միշտ Վրիստոսի ընկերներն էին , իր հրաշքները տեսեր էին , իր խրատովը առաջնորդուեր էին , իր բերնէն ելած ամէն շնորհալի խօսքերը լսեր էին : Որչափ մեծ էր ասանկ մէկ ընկերութեան մը օգուտը . որչափ մեծ բան պիտի համարի մարդս Ըմենօրջնեալ Փրկիչին հետ անձամբ ասանկ մէկ մտերմութիւն մը ունենալը , անոր հետը նստիլ և ուտելը , անոր ձայնը լսելը , անոր երեսը տեսնելը , անոր աղօթքները մտիկ ընելը : Ե՛հա՛ աս ամէն արտօնութիւններէն հիմա զգիուելու վրայ էին . քանզի անոնց իմացուցեր էր թէ ինքը աշխարհէս պիտի մեկնի , և թէ զանոնք մինակ պիտի թողու : Ետը վրայ անոնց սիրտը տրտմութեամբ լցուած էր . բայց մարդասէր Փրկիչը զանոնք մխիթարելու համար ի՞նչ կըսէ . Հոգւոյն Արքայ գալուստը կը խոստանայ անոնց , իր անձին ներկայութենէն լաւադոյն սեպելով . «Եղէկ է ձեզի թէ որ ես երթամ» , կըսէ . «քանզի թէ որ ես չերթամ , Մխիթարիչը ձեզի չգար . հապա թէ որ երթամ՝ անիկայ ձեզի կըխրկեմ” : (Յովհ . Ժ՛լ . 6 , 7 :

Արդ՝ խորհէ աս բանիս վրայ • Հոգիին ներկա-
 յու թիւնը աւելի օգտակար է՝ քան թէ Փրկչին
 մերոյ անձնական ընկերակցութիւնը • Իր խօսքերը
 յայտնապէս աս կրնշանակեն • և թէ որ առաքեալ-
 ներուն աւելի օգտակար էր, անանկալ մեզի պի-
 տի ըլլայ : Այո՛, Ամենօրնեալ Փրկիչը Մխիթա-
 րիչ մը խրկեց, որուն մեզի հետ ըլլալը աւելի ա-
 դէկ է, քան որչափ որ պիտի ըլլար, երբոր նոյն
 ինքն Յիսուս Քրիստոսի անձնական ներկայութիւ-
 նը շարունակ ունենայինք : Ուրեմն անշուշտ աս
 Մխիթարիչը խիստ հարկաւոր շնորհք մը ունի մե-
 զի ընծայելու, մէկ մեծ գործ մը կատարելու : Եւ
 արդեօք կարելի՞ է որ մէկ ճնչին մեղք մը սեպուի
 իր ներկայութիւնը և յարգը գլխովին մոռնալը •
 արդեօք կարելի՞ է որ մէկ թեթև յանցանք մը հա-
 մարուի իրեն դէմ, ու մեր սիրելի Փրկչին դէմ որ
 զանիկայ խրկեց, երբոր միտքերնուս դուրս ձգենք
 զանիկայ, կամ թէ որ ըստ դիպաց միտքերնիս ալ
 բերենք՝ համարինք թէ ան մեզի հետ բան մը չու-
 նի : Ասիկայ ամենամեծ հիւրին դէմ աններելի
 յանցանք մը չէ՞, ամենալաւ բարեկամին խայտա-
 ռակութիւն մը չէ՞ : Աս նիւթս մեծապէս հար-
 կաւոր է, սիրելի է Փրկչին մերոյ սրտին • մեր ան-
 մաս հոգիներուն կենսական օգտիցը կրվեբարբրի :
 Ուստի մեծ ակնածութեամբ մօտենանք անոր • ջերմ-
 եռանդ սրտով աղօթք ընենք Աստուծոյ որ մեզ
 առաջնորդէ ուղիղ զաղափար ունենալու անոր
 վրայով • և նոյն ինքն Աստուած շնորհք տայ մե-
 զի ճշմարտութիւնը գլխովին միտքերնուս մէջ
 ընդունելու :

ԳԼՈՒԽ Ի

Ես ճառիս նիւթը՝ ինչպէս որ արդէն բացատրուեցաւ, աս է՝ թիւ Ի՞նչ է Հոգոյն Սրբոյ պաշտօնը ու գործը հարդհային փրկութեանը համար, և թէ անիկայ Ի՞նչ ընելու է հարդհոս հոգին երկնի յարձարեցնելու համար:

Ես նիւթիս ձեռք զարնելով, 'Ախս' պիտի ցուցնեմ, թիւ Դ-ը լողո-լեւեւն զաս' ուրիշ բան մըն ալ հարկաւոր է մեզի, որ պատրաստ ըլլանք երկնի յարձարելու: Ես կայ յայտնի կերևնայ Հոգւոյն Սրբոյ պարզեին վրայօք արդէն ըսուած ներէն:

Երգ տեսանք թէ Որդին մեռաւ, որ մարդոց համար մեղաց թողութիւն ստանայ, ու երկինքը համբարձաւ որ ան թողութիւնը բոլոր իրմով Եստուծոյ եկողներուն մատուցանէ: Ուրեմն թէ որ բոլոր պէտք եղածը մեզքի թողութիւնն է, Տէրն մեր Յիսուս բոլորովին կատարած է փրկութեան գործը, և Ի՞նչ է Հոգին գործը մեզի համար՝ որ իր դարուստը այնքան հարկաւոր սեպուած էր: Հոգին աշխարհք խրկուելէն և միշտ հոս մնալէն յայտնապէս կիմացուի թէ՛ մեղաց թողութիւնէն զատ՝ մէկ ուրիշ բան մըն ալ հարկաւոր էր մարդու փրկութեանը համար:

Մերելի ընթերցող՝ թէ որ հիմա քեզի հարցնէի թէ երկինքը երթալու ապահովցնելու համար Ի՞նչ պարտիս ընել, Ի՞նչ ասոր պատասխան պիտի տայիր: Ենչուշտ կզգաս թէ մեղաւոր ես, և արգարանալու համար մէկ բանի մը կրկարօտիս. ուստի հաւանական է որ պիտի ըսէիր ինձի, թէ

բանի մը կրօնական գործքեր, կամ ուրիշ բան մը կատարելու ես, որ քու մեղքերուդ թողութիւն ստանաս: Գուցէ պիտի մտածէիր թէ՛ թողութիւն ընդունելու համար պէտք է որ երթաս խոստովանիս քահանային, շատ պատարագներ ընել տաս, ողորմութիւն բաժնես, կամ ուխտագնացութիւն ընես, և կամ պիտի խորհէիր թէ պարտիս վարքը ուղղել, և ասկից ետքը բարոյականութեան և խիստ ուղղութեան ընթացքի մը հետեիլ. կամ թէ Սուրբ Գիրքին կանոնը յիշելով՝ գուցէ պիտի խորհէիր թէ թողութեան համար պարտիս շիտակ Աստուծոյ երթալ Քրիստոսով, և մաքսաւորին պէս ազդակել. «Աստուած՝ ներէ ինձի մեղաւորիս»: Աստի հաւանական է որ քու ընելու բաներուդ ամէնն ալ միայն մեղքի թողութեան համար խորհած ըլլայիր. և բնաւ միտքէդ անգամ չանցրնէիր թէ՛ քու մեղքերդ ներուին ալ նէ, տակաւին ուրիշ բան մըն ալ պէտք է քեզի, որպէս զի յարմար ըլլաւ ուղղակի երկինքը երթալու:

Այսու ամենայնիւ ասանկ դատողութիւն չես ընէր ուրիշ բաներու վրայ: Օրինակի ազգաւ՝ դիցուք թէ մէկ մարդասպան մը, կամ գող մը շատ ատեն իր չարութեանը մէջ շարունակելով՝ մարդկային ընկերութեանը փասակար անգամ մը ըլլայ, անանկ որ բոլորը անկից գարչին. վերջապէս եղեռնագործութեան մը պատճառով բռնուի ու բանտը դրուի. որուն միտքէն պիտի անցնի թէ ան անձը լոկ թողութիւն ստանալով յարմար պիտի ըլլայ բանտէն ազատուելու և վերստին ընկերութեան մէջ մտնելու: Երդարեւ թողութիւնը կազատէ զանիկայ պատժուելէն, բայց բնաւ չկրնար փոխել անոր վարքը, և յայտնի է թէ մինչև որ անոր վարքը չփոխուի, չկրնար ըլլալ անփաս և պարկեշտ քաղա-

քացի մը : Ուստի առանց աս վարուց փոփոխութեանը տակաւին գող և մարգասպան կը մնայ իր սրտին մէջը . տո՛ւր անոր ազատութիւն , և շուտով պիտի դառնայ իր առջի ընթացքին , մարդոց ստացուածքը յափշտակելու , և անոնց կեանքը կորսնցնելու : Ինքը շատ յօժար պիտի ըլլայ աս գործիս ձեռք զարնելու , թէև իր թողութիւնը խիստ ծանր տուժերով կամ սաստիկ պատիժով շնորհուած ըլլայ : Եւ եթէ վերստին իր առջի ընթացքը չունենայ , ասիկայ ուրիշ պատճառի մը համար պիտի ըլլայ , չէ՛ թէ իրեն թողութիւն տրուելուն համար , հասցա իր բնաւորութիւնը փոխուելուն համար : Ենչուշտ մէկ բան մը անոր բնութիւնը փոխած՝ ուրիշ մարդ մը ըրած է :

Վոյնպէս պիտի ըսենք նաև Եստուածային օրէնքին դէմ գործուած մեղաց թողութեանը համար : Ինչպէս որ մարգասպանը կամ գողը թողութիւն ստանալով յարմար չըլլար խաղաղարարներուն և ուղիղներուն ընկերութեանը , անանկալ մեղաւորը միայն թողութիւն ստանալով յարմար չէ երկինքին համար :

Ես բանս աւելի պայծառ իմանալու համար , ‘Կախ՝ Երկնէք սրբո-լի-նը և Տարրո-լի-նը քանէ՛ . մտածէ՛ անգամ մը թէ ի՞նչ բնութիւն ունի ան տեղը , ուր որ կըլլուսաս մտնել լոկ մեղքի թողութիւն ստանալով : Կարդա՛ Յովհաննու այլաբանական նկարագրութիւնը Յայտնութեան ին՝ , և ի՞բերորդ գլուխներուն մէջ , և կըտեսնես որ բնութեանը մէջ գտնուած ամէն ծանրագին և խիստ մաքուր բաներէն օրինակներ յառաջ կը բերէ՝ ան տեղի սրբութիւնը և փառքը նկարագրելու համար : Արկարգաս որ ան տեղին հիմերը՝ բոլոր ազնիւ քարերով են . անոր պարիսպը յասպիս քարէ է . ա-

նոր դռները մարգարիտներէ են . շէնքերը և փողոցները մաքուր ոսկի են : Ենոր մէջէն կրվագէ կենաց ջուրի մաքուր գետը՝ բիւրեղի պէս պայծառ , որուն երկու կողմը կենաց ծառը կայ , անմահութեան զանազան պտուղներով բեռնաւորած և կենսատու տերեւներով զարգարուած : Եւ աս շքեղ ու փառաւոր աշխարհս լուսաւորողը ո՛չ արևն է և ո՛չ լուսինը , բայց Եստուծոյ փառքն է անոր մէջի լոյսը : Հիմա աս այլաբանական նկարագրութեանս բուն նշանակութիւնը յառա՛ջ բեր , և անիկայ պիտի ներկայացընէ քու միտքիդ հոգեւորապէս մաքուր և փառաւոր աշխարհ մը՝ որուն վերահասու ըլլալը մեր կարողութենէն շատ վեր է . յիրաւի այնքան շատ վեր է , որ մարդկային լեզուն կարող չէ խօսքով նկարագրել անոր հոգեւոր գերազանցութիւնը , հապա միայն աշխարհիս մէջ զանուած ամենէն պատուական և ծանրագին բաներէն օրինակ առնելով :

Ես երկնային բնակարանին սրբութիւնը և մաքրութիւնը աւելի յստակ և պայծառ պիտի իմանանք , թէ որ քննենք նաև թէ որո՞նք են անոր բնակիչները : Սպիս՝ Եստուած մասնաւորապէս իր ներկայութիւնը հոն տեղ պիտի յայտնէ . Յովհաննու խօսքին նայելով՝ հոն տեղ Եստուած իր խորանը պիտի ունենայ մարդիկներուն մէջը , ու անոնց հետ պիտի բնակի , և անոնք ալ իր ժողովուրդը ըլլան . ու նոյն ինքն Եստուած անոնց հետ պիտի ըլլայ , և անոնց Եստուածը ըլլայ : (Յայտ . իմ . 3 :) Ես ան Եստուածն է որ ըսաւ . «Սուրբ եղիք , քանզի ես սուրբ եմ» : (Ս ՊԵՊ . Թ . 16 :) Եյնպէս սուրբ է Ենիկայ որուն առջևը երկինքը անգամ մաքուր չէ : (Յոթ . ԺԵ . 15 :) Ենոր աչքերը չարութիւն տեսնալէն մաքուր են ,

ու անիրաւութեան նայելու կարող չէ . (Եբ . 13 .) այն , մեղքը ան գարշելի բանն է՝ որ քնքը կատէ . (Եբ . 4 .) և ասոր համար իմացուց որ առանց սրբութեան մէկը չկրնար տեսնել զինքը : (Եբ . 14 .)

Երկրորդ՝ երկինքի մէջն են նաև սուրբ հրեշտակները , ան սուրբ ու անարատ էակները՝ որոնք Եստուծոյ կամբին նազանդող սպասաւորները և պատգամաւորներն են : Ենոնք ամէն տեսակ մարմնաւոր ցանկութիւններէ ազատ ըլլալով՝ և իրենց բնութեամբը կատարեալ հոգևոր , ուրիշ բան մը չեն ըներ , այլ միայն կրճառայեն անմատչելի լուսոյն մէջ բնակող Բարձրեալին , և սուրբ Լահին : Յովհաննէս լսեց անոնց ձայնը՝ որոնք Եստուծոյ աթոռին բոլորտիքը կեցեր էին , և կրսէ . «Ենոնց թիւն էր բիւրք բիւրուց՝ և հազարք հազարաց» , անոնք կերգէին , «Են որ աթոռը նստած է՝ և ան Գառնուկը՝ օրհնեալ բարձրացեալ ու փառաւորեալ ըլլայ յաւիտեանս յաւիտենից» : (Յայ . 11 , 13 .) Ու երբոր Եսայի մարգարէն լսեց անոնց երգը , անոնք Եստուծոյ սրբութիւնը կերգէին . մէկը մէկալին կաղաղակէր և կրսէր . «Սուրբ՝ Սուրբ՝ Սուրբ է զօրաց Տէրը , բոլոր երկիրը լեցուն է անոր փառքովը» : (Եայ . 7 . 3 .) Ենոնց բնութիւնը սուրբ է , ու իրենց գործը սրբութիւն մատուցանել է Եստուծոյ :

Երրորդ՝ հոն են նաև կատարուած արդարնեւորէն հոգիները , որ կրկազմեն ան ժողովը . ու եկեղեցին անդրանկաց , որոնց անունները երկինքը գրուած են : (Եբ . 23 .) Հոն տեղ՝ ալ անոնք հոս տեղի պէս անկատար չեն , ոչ ալ մեղքով արատաւորած . Հապա իրենց լաթերը լուացած են , ու Գառնին արեամբը ճերմակցուցած , և

իրենց բերանը սուտ չգտնուիր . քանզի անոնք ամբիճ են Աստուծոյ աթոռին առջևը . (Յայտ . Է . 14 : Ժդ . 5 .) և անոնց երգն ալ աս է . «Փրկութիւնը մեր Աստուծոյ՝ որ աթոռին վրայ կընստի՝ ու Քառնուկին» : (Յայտ . Է . 10 :)

Ի՞նչ երևելի և ցնծալից բան մըն է՝ ո՞վ ընթերցող , ասանկ մէկ հոգևոր ու բոլորովն սուրբ աշխարհի մը մէջ մտնելու յոյս ունենալը , և ասանկ սուրբ և անարատ էակներուն հետ ընկեր ըլլալու և անոնց սրբազան պաշտօնին միաւորելու յուսալը . սուրբ է ան տեղը , սուրբ են անոր բնակիչները , սուրբ է անոնց պաշտօնը : Արդեօք քու զգացումներուդ , և ասանկ աշխարհի մը մէջ տեղը յարմարութիւն մը կըզտնեն . անոր բնակչացը բնութեանը նմանութիւն ունին . քու սիրազկրթաղծայ ան տեղի սրբազան պաշտօններուն :

Հոն մեղաւորներուն հաճելի եղած բան մը չես գտներ . չկան ան մարմնաւոր զուարճութիւնները և հեշտութիւնները , որոնք շատերուն փափագելի և հաճելի են . մարմնաւոր բան մը չկայ հոն տեղ . քանզի «մարմին ու արիւն Աստուծոյ թաղաւորութիւնը չեն կրնար ժառանգել» : (Թ Արքմի . Ժե . 50 :) Եւ թէ որ ան տեղը բնաւ մէկ մարմնաւոր զուարճութիւն մը չկայ , որչափ ևս աւելի պակաս պիտի ըլլան անկից ան մեղքերը , որոնք ցանկալի են մարմինին և զուարճալի : Այս մեղքերը Պօղոս կրնկարագրէ Քաղատացւոց՝ որ ասոնք են . «Շնորթիւն , պոռնրկութիւն , պղծութիւն , գիծութիւն , կռապաշտութիւն , կախարդութիւն , թշնամութիւն , կռիւ , նախանձ , բարկութիւն , հակառակութիւններ , երկպառակութիւններ , բաժանումներ , չար նայուածքներ , սպանութիւններ , գինովութիւններ , անառակութիւններ , ու ի՛նչ որ

ասոնց նման են . որ հիմակուց ես ձեզի կրգրուցեմ, ինչպէս առաջուցալ կրգրուցէի, որ ասանկ բաներ գործողները Եստուծոյ արքայութիւնը չեն ժառանգեր": (Գաղ . Է . 19—21:) Եսոր վրայ աւելցուր նաև նոյն Առաքեալին ըսածները ինչպէս Վրէլ . Գ . 9, 10, և Եփեսացւոց Է . 5 . աղէկ քննէ աս ըսածներուն ցանկը, ամէն մասնաւոր պարագաները մէկտեղ ամփոփէ, յետոյ դարձուր աչքդ քու բոլորտիքդ դտնուող մարդոց ընթացքին վրայ, մանաւանդ դարձուր աչքդ բուն քու սրտիդ վրայ, և տես թէ ինչպէս դուրս ձգուած է երկինքէն մեղաւորին ամէն սիրած ու փնտրուած բանը: Ամէն մեղաւից բան, ամէն մարմնաւոր բան արտաքսուած մերժուած է ան մաքուր ու սուրբ տեղէն: Յովհաննէս աւետարանիչ Յայտնութեան մէջ ան տեղի ստորագրութիւնը կաւարտէ ըսելով . «Հոն չմտներ ան ամէնը որ կամքերնին չար է, ու պիղծ ու սուտգրուց են»: Ենդորմ աւազակը և մարդասպանը հազարապատիկ աւելի յարմար է խաղաղասէր և պարկեշտ մարդոց մէջ բնակելու, քան թէ մեղաւոր մը երկինքը մտնելու:

Եւ այսու ամենայնիւ ամէն մարդիկ մեղաւոր չեն: Երգ աս նիւթս ձեռք առնենք և երկրորդապէս քննենք՝

Թէ որքան հեռացած է մարդուս բնաւորութիւնը ան սրբութենէն և մաքրութենէն՝ որ երկինքին բուն տարերքը կամ էութիւնն է:

Եսիկայ ալ քննելով՝ աւելի պարզ և յայտնի կրնաս տեսնել թէ լոկ մեղքի թողութիւնը որչափ քիչ կրչարմարցընէ զքեզ ան օրինալ աշխարհին:

Ես նիւթիս վրայ Եստուածաշունչին վկայութիւնը յայտնի է աշխարհիս առջև դարբերէն: Դեռ ջրհեղեղ չեղած՝ Եստուած ըսաւ որ Մարդոց

չարութիւնը շատցած էր երկրի մէջ, և անոնց սրտին խորհուրդներուն բոլոր գաղափարը միայն չար էին ամէն օր: (Օւննդ . 1 . 5 :) Թ՛րհեղեղը մարդուն բնութիւնը չփոխեց . տակաւին չար մնաց ան . քանզի ջրհեղեղէն ետև՝ Աստուած ըսաւ . «Մարդուն սրտին խորհուրդը իր մանկութենէն չար է»: (Օւննդ . 1 . 21 :) Աս չարութիւնը ընդհանուր է . մարդկային բնութեան չարութիւնը ընաւ մէկը Սողոմոնէն աւելի աղէկ հասկըցած չէ, և անոր վկայութիւնը աս է . «Մեղք չգործող մարդ չկայ» . (Գ թագ . 1 . 46 .) և ասկից աւելի պարզ կերպով՝ «Երկրի վրայ արդար մարդ չկայ՝ որ աղէկութիւն ընէ, ու մեղք չգործէ»: (Ժող . 1 . 20 :) Ասոր վրայ Պօղոսն ալ աւելի պայծառ կըսէ, և կիմացընէ թէ ոչ միայն «ամէնքը մեղք գործեցին և Աստուծոյ փառքէն պակասած են» . (Հրոմ . Գ . 23 .) այլ և կըցուցընէ՝ թէ Հրէից և թէ Հեթանոսաց ամենուն միօրինակ մեղաց տակ ըլլալը, ըսելով . «Երդար մը չկայ՝ ոչ մէկ հատ մը . և մէկը չկայ՝ որ հասկընայ, և մէկը չկայ՝ որ Աստուած փնտրուէ: Ամէնքը մոլորեցան, մէկտեղ անպիտան եղան . մէկը չկայ՝ որ բարի բան ընէ . և ընաւ մէկ հատ մըն ալ չկայ»: (Հրոմ . Գ . 9—12 :) Եւ Յովհաննէս կիմացընէ . թէ որ ըսենք՝ թէ Մեղք մը չգործեցինք, սուտըրուց կընենք անիկայ՝ (զԱստուած,) ու անոր խօսքը մեր մէջը չէ»: (Ի Յովհ . Թ . 10 : Տեսնաւ Հրոմ . Ե . 12, 18 : Յով . Գ . 2 : Ի Յովհ . Թ . 8 : Գաղ . Գ . 22 :)

Աստի մարդուս բնութեան ապականութեանը համար ասոնցմէ աւելի հաստատ և յայտնի վկայութիւններ կամ արդեօք: Աս վկայութիւններուն նայելով ընաւ մէկը՝ թէ Հայ ըլլայ, թէ Յոյն, թէ Հրէայ, թէ Հեթանոս, կամ որ և իցէ

ազգէ որ ըլլայ, ազատ չէ մեղքէն, ո՛չ ալ մէկը երբէք առանց մեղքի եղած է: Գարձեալ աս մեղանչականութիւնը պատահական կամ զիպուածական չէ, ո՛չ ալ մէկ արտաքին բան մը՝ որ զիւրաւանցնի. այլ մէկ ներքին սկզբունք մըն է սրտին մէջը հաստատուած: Սրտին խորհուրդներուն գաղափարը կամ երեւակայութիւնն է չարը: Երեմիա կըսէ. «Սիրտը ամէն բանէն աւելի խաբեբայ ու չար է»: (Երեմ. ԺԷ. 9:) Եւ մեր օրհնեալ Փրկիչը կրճանուցանէ մեզի թէ՛ «Սրտէն կելլան չար խորհուրդները, սպանութիւնները, շնութիւնները, պոռնկութիւնները, գողութիւնները, սուտ վկայութիւնները, հայհոյութիւնները»: (Մատթ. ԺԵ. 19:) Սիրտը մէկ աղբիւր մըն է որ կը բղկէ ամէն չարութեան գործքերը:

Գարձեալ մեղանչականութիւնը Ռեք բնոթեանը մէկ մասն է: Մենք կրճանինք՝ մեղքին սկզբունքը մեր մէջը ունենալով: Գաւիթ կըսէ. «Վճարիչները իրենց մօրը արգանդէն խոտորեցան, որովայնէն կը մօլորին սուտ խօսելով»: (Մատթ. ԺԷ. 3.) և իրեն համար ալ կըսէ. «Վհա՛ ես անօրէնութիւնով ծնայ, ու իմ մայրս մեղքով յղացաւ զիս»: (Մատթ. ԺԹ. 5:) Պօղոս առաքեալ կըսէ. «Մենք ամէնքս ալ սն բաներուն մէջը կը պտրտէինք մեր մարմինին ցանկութիւններովը, ու մարմինին և միտքին ուղածը կը կատարէինք, ու յիբաւի բարկութեան որդիք էինք». նաև «մարմնաւոր շունչ ունեցող մարդը Լստուծոյ Հոգիին բաները չընդունիր»: (Եփեմ. Բ. 3: և Կորնթ. Բ. 14:) Լս բնութիւնը Լղամէն մեզի անցած է. (Հռոմ. Է. 12—19.) և մենք ամէնքս ալ անով ծնած ենք. մեր բնական ծննդեանը հետեանքն է ան, և ասանկ ըլլալուն համար՝ կըսուի մարմնաւոր

բնութիւն : Տէր Յիսուս կրսէ . «Մարմինէն ճնածը մարմին է» . (Յովհ . Գ . 6 .) որ բսել է թէ մեր բնական ճննդեան հետեութիւնը մարմնաւոր բնութիւն ունենալն է : Ըս բնութեանս ինչ բլլալը Պօղոս պարզապէս կրսորվեցրնէ մեզի , բսելով . «Մարմնաւոր եղողները մարմինին բաները կրմտմըտան» . «Մարմնաւոր խորհուրդը Ըստուծոյ դէմ թշամութիւն է , ինչու որ Ըստուծոյ օրէնքին չնազանդիր , մանաւանդ չկրնար ալ : Վասն զի մարմինով եղողները չեն կրնար Ըստուծոյ հաճոյ բլլալ» : «Եթէ մարմնաւորապէս ապրելու բլլաք պիտի մեռնիք» : (Հոովհ . Ը . 5—13 :) Եւ զարձեալ ինչպէս որ արդէն յառաջ բերինք , թէ «Մարմինին գործքերը յայտնի են» և այլն : (Պաղ . Է . 19—21 : Տես նաև Հոովհ . Է . 5 : և Կորնթ . Գ . 3 : Պաղ . Գ . 8 : Եփե . Ը . 3 : Կող . Ը . 18 :)

Երդ՝ թէ որ ուզենք ալ աւելի բացայայտ իմանալ ասանկ մէկ բնութեան մը երկինքը մանելու որքան անյարմար բլլալը , պէտք է որ քիչ մըն ալ աւելի յառաջ երթանք քնննք թէ Ըստուածաշունչը ինչ կերպով կրնկարագրէ զանիկայ : Կրկարզանք որ հոգեւոր մահոտան վիճակ մըն է ան . Պօղոս կրսէ . «Մարմնաւոր խորհուրդը մահ է» : (Հոովհ . Ը . 6 :) Պարձեալ կրկարզանք որ մեղքերու ու յանցանքներու մէջ մեռնիլ մըն է : (Բաղդատէ Եփե . Ը . 1 , Հոովհ . Գ . 21 : Է . 5 : Ը . 13ին հետ : Ը Կորնթ . Է . 14 : Եփե . Ը . 5 : Կող . Ը . 13 :) Եւ ինչ է Դոտած բլլալը . անտարակոյս մեռած մէկը իր վրայովը բան մը չտեսներ , չզգար , չլսեր և չիմանար . նիւթական բաներուն բոլորովին անզգայ է : Ըսպէս է նաև հոգեւորապէս մեռածը բոլոր հոգեւոր բաներուն . հոգեւոր բաներուն ինչ բլլալը չզգար . ոչ ալ հոգ

կրտանի անոնց համար : « Ինչու որ ան իրեն յիմա-
րութիւն մըն է . ու չկրնար ալ գիտնալ՝ որ հո-
գևոր կերպով կը բննուի » : (Խ Կորնթ . Բ . 14 :)
Անիկայ իր աշխարհային գործքերովը զբաղած է .
կրնայ յօժար սրտով խօսիլ օրուան լուրերուն վը-
րայ . խաղերը ու մարմնաւոր զբօսանքները և հեշ-
տութիւնները զուարճութիւն կուտան իրեն : Բայց
սակայն երկնային բաներուն համար ամենեւին փա-
փազ մը չունի . չսիրեր հոգևոր խօսակցութիւնը .
սիրտը կրննդանայ՝ երբոր մէկը հանդերձեալ աշ-
խարհի վրայ խօսելու ըլլայ . և թէ որ կրօնքի պար-
տաւորութիւնները կատարէ , իր կատարածը իբրև
լոկ սովորութիւն մըն է առանց մէկ ախորժակ մը
կամ հաճութիւն մը ունենալու : Ասանկ անձը
ամէն այսպիսի բաներուն անզգայ է , մեռած է :
Հիմա ի՞նչպէս կրկարծես թէ ասանկ մէկը երկինքի
մէջ պիտի ըլլայ , ուր որ ամէն բան հոգևոր ու
սուրբ է . կրնայ՝ հոն ընդունուիլ ասանկ բնութիւ-
նով մը . կամ ըսենք թէ կարող ըլլայ հոն մտնե-
լու , բայց կրնայ՝ գտնել իրեն հաճելի բան մը .
ահա՛ այնպէս անզգայ պիտի ըլլայ հոն տեղի բոլոր
սրբազան վայելչութիւններուն , և այնպէս ամենեւին
անկարող՝ ան տեղի զբաղմունքներուն ձեռնամուխ
ըլլալու , ճիշդ ինտոր որ կը լլայ երկրի վրայ մեռած
մարդ մը բոլոր իր չորս կողմը եղած բաներուն :
Վերջապէս ասանկ անձ մը անկենդան մարմին մը
պիտի ըլլայ երկնից գաւիթը գտնուող երջանիկ և
գործունեայ բազմութեանը մէջ :

Սարդուս աս մեղանչական վեճակը կրկոչուի
Նաև Խոսարային և Կոբոլեան վեճակ : Աս խա-
ւարին մէջն էին Հեթանոսները , երբոր Պօղոս ա-
նոնց խրկուեցաւ աւետարանը քարոզելու : Քանզի
իր առաքելութեան պաշտօնն էր Հեթանոսներուն

երթալ, և զանոնք խաւարէն լոյսին դարձնել .
 (Գործ . ից . 17, 18 .) և իր վարդապետութեանը
 հաւտացողները իրենց հաւատքին միջոցովը խաւարէն
 դուրս ելեր էին . ինչպէս որ կրօն Եփեսացւոց .
 «Ետեն մը դուք ալ խաւար էիք . բայց հիմա
 լոյս էք Տէրոջմով» . և Կողոսացւոց ալ, «Որ մեզ
 ազատեց խաւարին իշխանութենէն» : (Եփե . ն .
 8 : Կող . ւն . 13 :) Եւ խաւարը միայն մտքի տգի-
 տութիւն մը չէր, այլ իր ծագումը սրտին մէջէն
 էր : Քանզի Հեթանոսներուն համար կրօն թէ՛
 իրենց սիրտերը խաւարած են, ու օտար են Եւ-
 տովոյ կեանքէն, անոնց մէջը եղած տգիտութեան
 պատճառովը՝ իրենց սրտերուն կոտորածները հա-
 մար : (Եփե . ն . 18 :) Յիրաւի անոնք տգի-
 տութեան խաւար ամպովը շրջապատած էին, բայց
 ինքզինքնին ծածկեր էին անոր մէջը . իրենց ապա-
 կանեալ սրտին արտաշնչութիւնն էր ան, ինտոր որ
 նոյն Եռաբեալը կրօն Հռովմայեցւոց : Ընտրե-
 զԵւստուած չփառաւորեցին, կամ շնորհակալ չե-
 զան, իրենց խորհուրդները փուճ ըլլալով՝ սրտեր-
 նին անմտութիւնով խաւարեցաւ . և ասանկ՝
 անոնք կռապաշտ եղան, Եւստուած ալ պղծութեան
 մատնեց զանոնք իրենց սիրտերուն ցանկութիւնովը :
 (Հռովմ . ւն . 21 — 24 :) Եւ մտքի տգիտութիւնը
 մեծապէս դուրս ձգուած էր Հրէաներէն՝ Եւստու-
 ծոյ մասնաւոր յայտնութիւնովը . այսու ամե-
 նայնիւ ան նոյն սրտին ապականութիւնը բնակա-
 նաբար անոնց մէջը ըլլալով՝ անոնք ալ Հեթանոս-
 ներուն պէս մեղաց խաւարին մէջն էին : Սուրբ
 Պրոց խօսքին նայելով՝ սրտերնին կոտորած էր .
 արդարեւ լոյսը անոնց բոլորաւիբը կը լուսաւորէր,
 սակայն կուրութիւնը արգելք ըլլալով չէին տես-
 ներ զանիկայ : Քրիստոս Եւսայի մարգարէին

քերնովը կրսէ . «Անոնց աչքերը կուրցուց , և անոնց սիրտերը թմրեցուց , որ աչքովն չտեսնեն , ու սրտովն չհիմանան» : (Յովհ . ԺԷ . 40 :) Պօղոս ալ կրսէ . «Աստուած անոնց թմրութեան հոգի տուաւ . աչքեր՝ որ անոնցմով պիտի չտեսնեն . ու ականջներ՝ որ անոնցմով պիտի չլսեն» : (Հովհ . ԺԸ . 8 : ք Վորնն . 7 . 14 :) Այսպէս ամէն մարդիկ թէ Հրէայք և թէ Հեթանոսք՝ բնականաբար խառնարի մէջն են մեղքին պատճառովը : Պօղոս բնգհանրապէս խօսելով՝ բոլոր շնորոգուած վեճակի մէջ եղողներուն համար կրսէ թէ . «Աս աշխարհիս աստուածը ան անհաւատներուն սիրտերը կուրցուց , որ Քրիստոսի փառաւորեալ աւետարանին լոյսը անոնց վրայ չծագէ . որ ինքն է աներեւոյթ Աստուծոյ պատկերը» : (ք Վորնն . 7 . 4 :) Այն , աս աշխարհիս մէջը անգամ անոնք չեն կրնար տեսնել աւետարանին փառքը և գերազանցութիւնը . ան լոյսը որ աւետարանէն կը ծագի , չթափանցեր անոնց աչքերը պատող մաշկերէն . մէկ գեղեցկութիւն մը չեն նշմարեր անոր վրայ , որ անոր փափագին . ապա ուրեմն ինչպէս կարող պիտի ըլլան տեսնել երկնային փառքերը , թէ որ հոն տեղ մտնելու ըլլան . քանզի աչք չունին որ կարող ըլլան ան ծանրագին քարերով գեղեցիկ պարիսպները , և ոսկեղէն փողոցները տեսնելու : Ինչպէս որ կոյր մարդը չկրնար որոշել բնութեանը գեղեցկատեսիլ երեւոյթին վրայ ծագած արեգակին շառաւիղները , նմանապէս մեղաւորը աչք պիտի չունենայ տեսնելու Աստուծոյ փառքը՝ որ երկնքին լոյսն է : Աստուածային փառաց ճառագայթները անոր բոլորտիքը եղած մեծ վայելչութեան ու շքեղութեանը վրայ փայլելու ատենը , ան թշուառ մեղաւորը կէս գիշերուան խաւարի

մէջ իր ճամբան պիտի փնտրուէ . քանզի մեղաց կուրութիւնը իր բարոյական տեսութիւնը շեջուցած է :

Գարձեալ՝ մարդուն աս բնական վիճակը կրկու-
 չուի , ապականութեան վիճակ : Պօղոս կը յորդո-
 բէ Նփեսացիները որ իրենց վրայէն մէկդի հանեն
 հին մարդը՝ որ ապականուած է խաբեբայ ցան-
 կութիւնով : (Նփես . Գ . 22 :) Հին մարդը ը-
 սելով կրնշանակէ մեր բնական վիճակը , ան բնու-
 թիւնը՝ որով կրճնանինք : (Տես նաև Հոգի .
 Գ . 6 : Կող . Գ . 9 :) Ես բնութիւնը ապականած
 ու ազտեղի է . ան նոյն բանը կը սորվեցընէ Եռա-
 քեալը Գաղատացոց երբոր մարմինին վրայ կը լսուի
 որ աս մարմին բառն ալ կրնշանակէ ան բնութիւ-
 նը՝ որով ճնած ենք : (Յովհ . Գ . 6 :) Կրսէ ա-
 նոնց թէ՛ «Են որ իր մարմինին կը ցանէ , ան մար-
 մինէն ապականութիւն պիտի նձէ» : (Գող . Գ . 8 :)
 Մարդկային բնութիւնը բոլորովին ապականած է ,
 ու անկից միայն ապականութիւն կրնայ յառաջ
 դալ : Մարմինին աս ապականած պտուղներուն
 մէկ քանին կը թուէ նոյն առաքեալը , երբոր կըսէ .
 «Մէկդի թօթուեցէք դուք ալ ան ամէնը . բար-
 կութիւնը , սրամտութիւնը , չարութիւնը , հայ-
 հոյութիւնը , խեղճատակութիւնը ձեր բերաննե-
 բէն : Իրարու սուտ մի՛ զըուցէք . հին մարդը իր
 գործքերովը ձեր վրայէն հանեցէք» : (Կող . Գ . 5 , 8 ,
 9 :) Ուստի հիմա կը հարցընեմ՝ թէ ասանկ մէկ
 բնութիւն մը որ ըստ ինքեան այսպէս ապականած
 է , և իր գործքերովը այսպէս չար է , ինտո՞ր կրնայ
 նրկինքը մտնել , ուր որ բնաւ մտնելու չէ չարակա-
 մը , կամ պիղծը և կամ սուտը ուցը : (Յայտ .
 Ին . 27 :) Են սուրբ հրեշտակները՝ որ անդադար
 կերդեն «Սուրբ , սուրբ , սուրբ է Եմնակալ Տէր

Եստուածը՝ և ան կատարուած արդարներուն երանելի հոգիները՝ որ հազաճ են իրենց ամբիճ մարութեան ճերմակ լաթերը, պիտի չսարսափի՞ն և չզարշն՞ն ասանկ մէկ աղտեղութիւն մը մէջերնին մանկուն համար : Եւ սուրբն Եստուած՝ որ այսպէս ամենամաքուր է իր բնութեամբը, որ չկրնար մեղքի վրայ նայիլ, ի՞նչպէս պիտի տանի ասանկ մէկ անմաքութիւն մը իր առջևը ներկայանալուն . անշուշտ ինկաճ հրեշտակներուն պէս, իսկոյն պիտի ձգէ զանիկայ կրակէ լիճին մէջը, որ պատրաստուած է Սատանային ու անոր հրեշտակներուն համար :

Ես բնութիւնը ունեցողներուն ամէնն ալ «առաջարկէ» եղող կրկնուին : Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ըսաւ Հրեաներուն . «Ի՞նչք աս առաջարկէս էք . ես աս առաջարկէս չեմ» : (Յովհ. ր. 23 :) Իրեն հետևողները ամէն տեղ որոշուած էին առաջարկի մարդոցմէն : Ինքը ըսաւ իր աշակերտներուն համար . «Առաջարկէս անոնք ատեց . ինչու որ առաջարկէ չեն, ինտոր որ ես ալ առաջարկէ չեմ» : (Յովհ. Ժ. 14, 16 : ա Յովհ. Գ. 1 : Գ. 5 :) Եմէն մարդիկ երկու կարգերու կը բաժնուին, որոնց մէկը առաջարկային է, և մէկալը առաջարկային չէ . բայց ի սկզբանէ անտի և բնականաբար ամէնը առաջին կարգին մէջ են, և միայն անոնք վերջապէս կը դառնան երկրորդին մէջ կը մտնեն որ առաջարկէն բնորուած են Տէր Յիսուս Քրիստոսի ձեռքը : Քանզի Յովհաննէս կըսէ . «Իհտե՛նք որ մենք Եստուծմէ ենք, ու բոլոր առաջարկք չարի մէջ է» : (ա Յովհ. Ե. 19 :) Եւ աս Եստուծմէն եղողներուն որոնք ըլլալը մեր Փրկիչը կը բացատրէ երբոր իր աշակերտներուն կըսէ . «Թէ որ առաջարկէս եղած ըլլայիք՝ առաջարկ իրենները կըսիրէք .

բայց որովհետև աշխարհէ չէք , հասցա ես Յեզ աշխարհէն ընտրեցի . անոր համար աշխարհ ձեզ կատէ” : (Յովհ . ԺԵ . 19 :) Եւ աջ անոնք ալ աշխարհէ էին , բայց ետքը այլ ևս անորը չէին համարուեր , միայն անոր համար՝ որ Վրիստոս ընտրեր էր զանոնք անկէց : Ես երկու կարգերը չէ թէ մինակ անունով և արարողութիւններով կորոշուին մէկզմէկէ , հասցա նաև հոգւոյ տարբերութիւնով մը . ինչպէս որ Պօղոս կրտէ իր վճարովը և ուրիշ հաւատացեալներուն համար . “Բայց մենք չէ թէ սա աշխարհիս հոգին առինք , հասցա ան հոգին՝ որ Եստուծմէն է” : (Կորնթ . ք . 12 :) Ի՞նչ է սա աշխարհիս հոգին՝ որ աշխարհի մարդոց հանգամանքը կրնկարազրէ : Ենկիայ չճանչնար Տէր Յիսուսը , հասցա զանկիայ կատէ իրեն հետևողներովը մէկտեղ . (Յովհ . Կ . 10 : է . 7 : ԺԵ . 16 , 19 : ԺԵ . 14 .) չընդունիր Հոգին Սուրբը , (Յովհ . ԺԴ . 14) և Եստուծոյ դէմ թշնամի է : Յակոբոս կրտէ . “Ես աշխարհիս սէրը Եստուծոյ դէմ թշնամութիւն է . ուստի ան որ կուզէ աշխարհը սիրել՝ ինքզինքը Եստուծոյ թշնամի կրնէ” : (Յակ . Դ . 4 :) Եղէկ քննէ սա խօսքը , “Են որ կուզէ աշխարհը սիրել՝ ինքզինքը Եստուծոյ թշնամի կրնէ” . և ի՞նչու համար . վասն զի բնաւ մէկը չկրնար երկու տերոջ ծառայել : Եստուած կուզէ որ մեր բոլոր սիրտը իրեն տանք . իր պատուէրը սա է . “Բու Տէր Եստուածդ պիտի սիրես քու բոլոր սրտեդ , և քու բոլոր անձեդ , և քու բոլոր մտքեդ” : (Մատթ . իբ . 37 :) Միայն մեր խիստ մեծ սէրը ընդունելի է իրեն . բայց թէ որ մեծապէս սիրենք աշխարհը , ու մեր սիրոյն միայն մէկ պզտիկ մասը իրեն մատուցանենք , պիտի չընդունի ու պիտի մերժէ զանկիայ .

վասն զի ինքը կրսէ . «Թէ որ մէկը աշխարհը կը սիրէ , անոր ներսիդին Հօրը սէրը չկայ» : (ԻնՅո՛ւճ . ր . 15 :) Ուստի սիրելի ընթերցող՝ դուն ո՞րը աւելի կրսիրես , աշխարհը՝ թէ Աստուած . քննէ սիրտդ , և տես թէ աւելի քու գործքերո՞ւդ վրայ կըմտածես , թէ Աստուծոյ կամքին և պատուիրանքներուն վրայ . ո՞ր բանին աւելի հակամիտեալ ես , և մեծապէս կըցանկաս . հարստութիւն ունենալու , թէ Աստուծոյ հաճութիւնը շահելու . ո՞ր բանին մէջ մեծապէս հաճութիւն և բերկրութիւն ունիս . աշխարհային ընկերութեան և խօսակցութեան մէջ , թէ Աստուծոյ հետ խօսելու և հաղորդակցութիւն ունենալու մէջ : Աս բաներովս ինքզինքդ քննէ՛ , և եթէ աշխարհային մէկը կը դանես քու անձդ , հաստատ գիտցիր որ յարմար չես երկինքը մտնելու . յարմար չես շատ պատճառներով . երբոր աշխարհէս ելլես , քու սիրած բաներուդ ամէնն ալ ետիդ կըձգես : ‘Այլէ քու բոլորտիքդ եղած բաներուն՝ որոնք զուարճալի են քեզի հոս տեղ , այսինքն քու գործքերդ , բարեկամներդ , աշխարհային հանդէսները , ու մարմնաւոր հեշտութիւնները . ասոնցմէ բնաւ մէկն ալ հետդ չես տանիր մեռած ատենդ : Արկինքին մէջն ալ քու հաճութիւնդ լեցընող բան մը պիտի չգտնես : Հոն տեղ հարստութիւն չկայ քեզի համար , քանզի գանձեր դիզած չես երկինքին մէջ . հոն տեղ մարմնաւոր ցանկութիւններ չկան , քանզի ամէն բան հոգևոր է հոն՝ Աստուծոյ հրեշտակներուն պէս . բարեկամներ չկան հոն , քանզի հոն եղած մէկ բանի մը ծանօթութիւն չունիս , այլ ամէն բան օտար և անծանօթ է քեզի . և մանաւանդ Աստուած պիտի չընդունի քեզ . որովհետև եր սէրը չընդունեցիր , և անպիտան բան մը սեպեցիր

երբոր դուն աշխարհի վրայ էիր, հապա աւելի աշխարհը սիրեցիր. վասն որոյ հիմա քու բաժինդ պիտի ըլլայ անոնց մէջ՝ որոնց համար ինքք պիտի ըսէ. «Ան իմ թշնամիներս՝ որոնք չէին ուզեր որ իրենց վրայ թաղաւոր ըլլամ, հոս բերէք՝ ու իմ առջև սպաննեցէք» : (Ղ Կ. 1. ԺԹ. 27 :)

Գարձեալ՝ աս մարդկային բնական վիճակը աւելի բացայայտ կերպով նկարագրուած է իբրև Լինաճո-ի-ն և ապոստոմքո-ի-ն ընդդէմ Եսայի : Պօղոս կըսէ. «Մարմնաւոր խորհուրդը Եստուծոյ դէմ թշնամութիւն է. ինչու որ Եստուծոյ օրէնքին չնազանդիր, մանաւանդ չիրենար ալ : Վասն զի մարմնով եղողները չեն կրենար Եստուծոյ հաճոյ ըլլալ» : (Հ. Կ. 1. Ժ. 7, 8 :) Ուրիշ խօսքով ամէն մարդիկ բնականաբար ապստամբ են. քանզի ինչ է մեղքը, ուրիշ բան մը չէ, բայց միայն աստուածային օրէնքին աննազանդութիւն մը : Յովհաննէս կըսէ. «Ամէն ո՞վ որ մեղք կըդործէ, անիկայ անօրէնութիւն ալ կընէ, ու բուն մեղքն ալ անօրէնութիւն է» : (Ի Ե. 1. Ժ. 4 :) Եղամի առաջին մեղքը Եստուծոյ հրամանին աննազանդ գտնուիլն էր, անանկ ալ անկից մինչև հիմա իր զաւկրներուն իւրաքանչիւրին մեղքը՝ ապստամբութեան գործ մըն է. և ուսկից յառաջ կուգայ ապստամբութիւնը, չէ որ ատելութենէն : Մարդիկ զԵստուած չեն սիրեր, հապա իր իշխանութիւնը կատեն, և վասն որոյ իր օրէնքները ոտքի աակ կառնեն : Սուրբ Գիբրը ունեցողներէն ոմանք չեն պատուեր զանիկայ : Ոմանք բոլորովին կանարգ են և կըմերժեն զանիկայ՝ Եստուծոյ խօսքն ըլլալը ուրանալով, և յայտնի անհաւատութեան անձնատուր կըլլան : Եւ ոմանք մարդոց պատուիրանքները անկէց վեր

կրսեպեն , իրենց աւանդութիւններովը Եստուծոյ օրէնքը զանց բնելով • և որովհետև Եստուծոյ խօսքը աս մարգկային պատուիրանքներուն մէկ քանիին գէմ է , վասն որոյ կարգիլն զանիկայ կարգալը , ու մինչև անգամ ամբարշտութեամբ կայրեն զանիկայ : Ոմանք թէպէտ իրենց տանը մէջ ունին զանիկայ , բայց բնաւ չեն կարդար և իմանար թէ ինչ կրպատուիրէ իրենց , և ամիսներով տանը մէկ անկիւնը անգործ կրմնայ : Ոմանք ալ զանիկայ կրկարդան , որպէս զի իրենց մոլար գաղափարներուն համեմատ՝ անոր նշանակութիւնը խանգարեն • և այսպէս ճրքան հերետիկոսութիւններ երևան ելած են Եստուծոյ եկեղեցիին մէջ : Ուրիշներն ալ զանիկայ կարդարով և անոր քարոզութիւնը լսելով՝ ուղիղ տեղեկութիւն կրստանան անոր պատուիրանքներուն վրայով , բայց չեն կատարեր անոր ըսածները : Ուստի Եստուծոյ աս Սուրբ Գիրքը ունեցողներէն ճրջափ շատ քիչերը իրենց հաւատքին և վարքին մի միայն կանոնը կրնեն զանիկայ , սէր և նազանդութիւն ցուցնելով անոր Հեղինակին , և անոր պատուէրներուն ահանջ կախելով ու նազանդելով : Եւ որովհետև Սուրբ Գիրքը Եստուծոյ կամայքը յայտնութիւնն է , վասն որոյ կրնանք իր փոխանորդը համարիլ • և ինչ վարմունք որ ցուցնենք անոր , նոյնը Եստուծոյ ըրած կը լլանք : Ո՛հ , ասիկայ ինչ երկիւղալի գաղափար կուտայ մարդոց բնաւորութեանը վրայով • բայց նաև՝ ճրջափ հասարակ է աս ապստամբութիւնը՝ որ մինչև անգամ ինքզինքնին քրիստոնեայ անուանողներուն մէջ կրտեսնուի • բուն մեր օրովը կրտեսնենք որ աշխարհի կէսէն աւելին Եստուծոյ խօսքը չգիտեր • սակայն Եստուած մէկ ուրիշ յայտնութիւն մը ըրաւ անոնց՝ իր գործ-

քերուն միջոցովը , և անոնց խղճմտանք տալով , արգեօք ան յայտնութիւնը ինչպէս կը գործածեն : Ընոնք Եստուծոյ գործքերը տեսնելով կրնային իր փառքին և գիտութեանը վրայ տեղեկութիւն ունենալ , քանզի Մաղճոսերգուն կըսէ . « Երկինքը Եստուծոյ փառքը կը պատմէ , ու երկնից հաստատութիւնը անոր ձեռքին գործքերը կը ցուցնէ . օրը օրին կը յայտնէ խօսքը , և գիշերը գիշերին կը ցուցնէ գիտութիւնը » : (Սաղմ . ԺԺ . 1 , 2 :) Ես նոյն պատճառէն յայտնի է նաև իր զօրութիւնը և Եստուածութիւնը , Պօղոսի ըսածին համեմատ թէ , « Եւքի չերեցած բաները աշխարհի սկիզբէն աս ստեղծուածներովը կիմացուին կը տեսնուին , այսինքն է՝ իր մշտնջենաւոր ըլլալը , և զօրութիւնը , ու Եստուածութիւնը » : (Հառմ . Թ . 20 :) Եմանապէս աս նոյն առաքեալը Լեկայոնացի կռապաշտներուն Եստուծոյ բարութիւնը իր գործքերէն ցուցուց , ըսելով թէ՝ Եստուած ինքզինքը առանց վկայութեան չթողուց անցած դարերուն՝ մէջ , բարերարութիւնով , երկինքէն մեզի անձրևներ ու պտղաբեր եղանակներ տալով , կերակուրներով ու ուրախութիւնով մեր սիրտերը լեցնելով : (Գործ . ԺԴ . 16 :) Եթենացիներուն ալ սորվեցուց Եստուծոյ ինքնիշխան և հոգևոր ըլլալը , ըսելով թէ՝ « Ընկայ երկինքի և երկրի Տէրն է . ոչ ձեռագործ տաճարներու մէջ կը բնակի , ոչ ալ մարդոց ձեռքովը կը պաշտուի՝ բանի մը կարօտի պէս . ինքը կուտայ ամենուն կեանք ու շունչ՝ և ամէն բան » , ու կը շարունակէ իր խօսքը թէ՝ որովհետև մենք իբրև բանական էակներ անոր ցեղէն ենք , « պէտք չէ որ անանկ սեպկնք , թէ Եստուածութիւնը նման ըլլայ ոսկիի կամ արծաթի կամ քարի , որ մարդուս վարպե-

տու թիւնովը և խելքովը փորուած շինուած է” : (Պորթ . Ժէ . 24 , 25 , 29 :) Եստուծոյ գործքերը անոր օրէնքն ալ կը սորվեցընեն մարդուն . քանզի Պօղոս կըսէ թէ՛ “ Հեթանոսները որ օրէնք չունին՝ երբոր բնականաբար օրէնքին գործքերը կը գործեն , անոնք որ օրէնք չունին՝ իրենց անձերնուն օրէնքը քուն իրենք են . որ օրէնքին գործքերը իրենց սրտին մէջը գրուած կը ցուցընեն իրենց խղճմտանքին վկայութեամբը , և իրենց խորհուրդներովը իրար յանդիմանելով կամ թէ իրաւունք տալով” : (Հռոմ . ք . 14 , 15 :) Ուստի մարդիկ որ ամէն օր իրենց բոլորտիքը եղած Եստուծոյ գործքերէն յայտնի կը տեսնեն անոր Եստուածութիւնը , զօրութիւնը , գիտութիւնը , փառքը , անկախութիւնը , աննիւթականութիւնը և բարութիւնը , ու իրենց խղճմտանքն ալ կիմացընէ անոր սուրբ օրէնքին հրամանները , կը կարծեն որ այսքան ապացոյցներուն վրայ անոնք դարչնի կռպաշտութեան կամ անհաւատութեան ետեւէ գացած պիտի ըլլային , թէ որ սիրտերնին ուղիղ եղած ըլլար Եստուծոյ առջևը : Գիցուք թէ ապականեալ մարդոց տեղը՝ սուրբ և մաքուր հրեշտակները ըլլային , իսկոյն պիտի չքննէին ու չգրտնէին զԵստուած իր ամէն փառքովը ու կատարելութեամբը : Ուրեմն պատճառը յայտնի է թէ ինչու համար մարդկային սեռին մէջ այնքան շատերը կռապաշտութեան մէջ յիմարացած են , և ամէն կերպ հեթանոսական աղտնղութեամբ և դարչնի պղծութեամբ կը շողախին . յանցանքը իրենցն է . քանզի սիրտերնին բոլորովին ապստամբութեան դարձած է : Պօղոս Հռոմայեցւոց գրած իր թուղթին մէջ ճիշդ և պարզապէս կը ցուցընէ ասիկայ , ըսելով . “ Ինչու որ իրենք Եստուած

Ճանչցան՝ և Աստուծոյ մը պէս չփառաւորեցին ,
 կամ շնորհակալ չեղան . հապա իրենց բրած խոր-
 հուրդներուն մէջ ունայնացան , և սիրտներնին ան-
 մտութիւնով խաւարեցաւ : Ինքզինքնին իմաս-
 տուններուն կարգը դրեր էին , յիմարեցան . և
 չաւրուելու Աստուծոյ փառքը փոխեցին՝ նանցը-
 նելով աւրուելու մարդու , և թռչուններու , ու
 չորքոտանիներու , և սողուններու պատկերին : Ա-
 նոր համար Աստուած ալ պղծութեան մատնեց
 զանոնք՝ իրենց սիրտերուն ցանկութիւնովը : Աւ-
 որովհետեւ չուզեցին զԱստուած իրենց գիտութեա-
 նը մէջ պահել , Աստուած ալ զանոնք ցած մտած-
 մունքներու մատնեց անվայել բաներ ընելու . որոնք
 որ լեցուած էին ամէն կերպ անիրաւութիւնով ,
 պոռնիկութիւնով , անզգամութիւնով , ազա-
 հութիւնով , չարութիւնով , նախանձով լե-
 ցուն , մարդասպանութիւնով , հակառակութիւ-
 նով , խաբեբայութիւնով , չարասրտութիւնով . և
 էին քսուներ , չարխօսներ , Աստուած ատողներ ,
 թշնամութիւն ընողներ , հպարտներ , գոռոզներ ,
 չար բաներ նարողներ , ծնողքնին արհամարհողներ ,
 անմիտներ , ուխտ չպահողներ , անգութներ ,
 տմարդիներ , անողորմներ” : (Հռոմ. Թ . 21—24,
 28—31 :) Ինչ զարհուրելի ցանկ մեղաց . այսու
 ամենայնիւ ասիկայ ուղիղ նկարագրութիւն մըն է
 մեր ատենի Հեթանոսաց վարմունքներուն , ինտոր
 որ էր Առաքեալին գրած ատենը : Աւ Առաքեա-
 լին ըսածին նայելով՝ աս ամէնը անոնց գիտութեան
 միջոց չունենալէն չէր : Յանցանքը Աստուծոյ
 վրայ չկրնար ձգուիլ , անոնց միտքերը աւելի չու-
 սաւորելուն համար , հապա իրենց վրայ կրմնայ ,
 ան պատճառով որ անոնք Աստուած ճանչցան ,
 բայց Աստուծոյ մը պէս չփառաւորեցին զանիկայ :

Ես ամենուն սկզբնաւորութիւնը իրենց ապստամբ
 սիրտերուն մէջն է, որոնք չէին ուզեր զՄատուած
 պահել իրենց գիտութեանը մէջ: Ուստի Հեթա-
 նոսաց բոլոր դարշելի պղծութիւնները և անզգա-
 մութիւնները յայտնի կրվիայն՝ թէ մարդիկ ա-
 պստամբ են Մատուծոյ դէմ. նմանապէս Սուրբ
 Գիրքն ալ ամէն տեղ աս նոյն վիպյութիւնը կու-
 տայ, և ողջախոհ միտք մը անշուշտ պիտի վճռէ
 թէ աս վիպյութիւնը բոլորովին ճշմարիտ է: Ար-
 հարցնեմ հիմա, Խնչպէս կրնայ մարդս երկինքը
 մտնել ասանկ բնութիւն մը ունենալով, մէկ բնու-
 թիւն մը՝ որ գլխովին ապստամբ և թշնամի է Մա-
 տուծոյ դէմ, թէ Մեծաբան ունեցած ըլլայ, և
 թէ չէ: Արեւակայէ անգամ մը թէ մարդիկ իրենց
 ապականեալ բնութիւնովը երկրի ամէն կողմերէն
 յանկարծ փոխադրուելու ըլլային ան խաղաղու-
 թեան և երջանկութեան բնակարանը. ան ատենը
 հոն տեղի լսուած ձայնը որչափ տարբեր պիտի ըլ-
 լար ան ձայնէն՝ որ կը լսուի Մատուծոյ աթոռին բո-
 լորափքը եղող հրեշտակաց երգերէն: Են տեղը՝
 որ հիմա զՄատուած կրգովաբանեն ըսելով. «Օրհ-
 նութիւն, ու պատիւ, և փառք», պիտի լսուէր
 սոսկալի հայհոյութեան և անէծքի խառն ի խուռն
 ձայներ. Օրհնեալին երջանիկ բնակարանները պի-
 տի «ըլլային բոլոր պիղծ գեւերուն կենալու տեղ, և
 բոլոր պիղծ ու ատելի հոգիներուն պահպանութեան
 բանտ». երկինքը պիտի ըլլար աս երկրիս պէս՝
 մեղքի ու անօրէնութեան բնակարան: Ես ենթա-
 դրութիւնը գլխովին անտեղի է. ասանկ չփո-
 խուռն երկինքին մէջ: Ո՛չ ապստամբ մը Մատու-
 ծոյ դէմ, ո՛չ ալ որ և իցէ անհնազանդ մը կրնայ
 ընդունուիլ ան տեղը, ուր որ հաւատարմութիւն

Նազանդուծիւն) և ծայրագոյն սէր կըթագաւորէ ամէն սրտի մէջ :

Բայց մարդս իր բնական վիճակին մէջ ոչ միայն թշնամի է Եստուծոյ , հապա նաև հպարտի է Սաքանային և գերի մեղաց : Եստուծու աւելի Սատանային նազանդիլը չէր պատճառը՝ որ նախ մեղքը աշխարհք մտաւ : Սատանան փորձեց Եւան արգիլուած պտուղով , ան ալ նազանդեցաւ ու կերաւ : (Տես Ծանոյ . 7 . 1—6 :) Ենատենէն մինչև հիմա մարդիկ այնպէս նազանդ եղան անոր՝ որ Պօղոս զանիկայ կրկոչէ՝ «Ես աշխարհիս աստուածը» : (Բ Կորնթ . 7 . 4 :) Մարդիկ թողուցին կենդանի ու ճշմարիտ Եստուածը , և Սատանան ընտրեցին իրենց իշխան ու թագաւոր : Եհա՛ աս էր շրէից և շիթանոսաց վիճակը՝ փրկչին մերոյ և Եռաբերոց Ժամանակը . աս է նաև հիմա նոյն ազգերուն և ուրիշ շատերուն վիճակը : Պօղոս առաքեալ շիթանոսներուն խրկուեցաւ որ զանոնք Սատանային իշխանութենէն Եստուծոյ դարձնէ : (Գործ . ի 7 . 17 , 18 :) «Բրիտոս՝ Սատանայի որդիներ անուանեց շրէաները՝ ըսելով . «Գուք ձեր հօրմէն Սատանայէն էք , ու ձեր հօրը բաղձանքը կուզէք ընել» : (Յովհ . 7 . 44 :) Յովհաննէս ընդհանրապէս բոլոր մեղաւորներուն համար կառնէ աննոյն խօսքը ըսելով . «Են որ մեղք կրգործէ Սատանայէն է . ինչու որ Սատանան սկիզբէն հետէ կրմեղանչէ» : (տ Յովհ . 7 . 8 :) «Եյնպէս ալ Պօղոս յայտնի կիմացնէ մեզի Սատանային ընդհանուր իշխանութիւն ունենալը բոլոր աննազանդներուն վրայ , ըսելով թէ՛ Ետնօք կրքալէինք աս աշխարհիս բռնած ճամբովը , աս օղուս իշխանութեանը իշխանին ուղածին պէս , ան չար հոգիին՝ որ հիմա ապստամբ որդւոցը ներսիդին

մտեր է . որ ատենով մենք ամէնքս ալ ան բաներուն մէջը կը պտըտէինք : (Նփե . ք . 2, 3 :)
 Հիմա կրտեսներ որ երբեմն Եռաբեալներն ալ ու բոլոր ուրիշ հաւատացեալներն ալ իր հպատակներն են եղեր : Ե, յո՛ , անտարակոյս ճշմարիտ է . որովհետեւ Եստուծոյ խօսքովը հաստատուած է , թէ՛ ամէն մարդիկ Եստուծոյ դէմ ապստամբելով , իրենց անձերնին Սատանային իշխանութեան տակը հպատակ ըրին : Եստուած իր պատուէրները կուտայ անոնց , և անոնք կանարդեն ու չեն կատարեր . բայց երբոր Սատանան իր փորձութիւնները անոնց առջևը կը բերէ , որքան յօժար սրտով մտիկ կընեն և կը նազանդին : Պօղոս կընմանցընէ զանոնք որոգայթի մէջ բռնուած վայրենի զազանի մը , ըսելով՝ թէ Ենոնք «անկից (Սատանայէն) բռնուած են իր կամքին ծառայելու» : (ք ՏԻՏ . ք . 26 :) Եւ մեր Փրկիչն ալ կըսէ . «Եմէն ո՛վ որ մեղք կը գործէ՝ անիկայ մեղքի ծառայ է» : (Յովհ . ք . 34 :) Մեղքը ծառայեցընող զօրութիւն մը ունի . և երբոր մէկը անոր անձնատուր կը լայ , անիկայ իր վրայ բացարձակ իշխանութիւն կըստանայ . ինչպէս որ Պետրոս կըսէ . «Ենոնց ազատութիւն կը խոստանան , և իրենք ապականութեան ծառաներ են . վասն զի ինչ բանով որ մէկը յաղթուի՝ ինքը անոր ծառայ կը լայ» : (ք Պե . ք . 19 :) Ենոնք անձերնին ազատ կը կարծեն . բայց ահա՛ աս կարծիքը կը ցուցընէ անոնց ծառայութեան կատարելութիւնը : Եւ որովհետեւ աս նազանդութիւնը կամաւոր է , վասն որոյ աւելի կատարեալ և աւելի հաստատ է : Սատանան կը ներգործէ անոնց ներսիդին , որպէս զի զանոնք կամաւոր գերիներ ընէ իրեն : Եւ հիմա կը կարծես թէ Սատանայի հպատակներուն թող տրուի որ

մտնեն երկինքին մէջ, ուր որ միայն նազանդութիւն կը գտնուի, և Աստուծոյ կամբքը ընդհանուր օրէնքն է. չէ՞ որ 'ի վաղուց հետէ նոյն ինքն Սատանան իր հրեշտակներովը երկինքէն դուրս ձգուած է: «Իրենց բնակութիւնը որ ձգեցին», կըսէ Յուդա առաքեալը, «մշտնջենաւոր կապերով խաւարի մէջ պահեց ան մեծ օրուան դատաստանին»: (Յոդ. 6:) Եւ ո՞ւր պիտի ըլլայ Սատանայի հպատակներուն բաժինը. չէ՞ որ իրեն հետ իր եղած տեղը. թէ որ անոնք իր ետեւէն կերթան, իր վիճակին ալ բաժանորդ պիտի ըլլան: Ասոր համեմատ Գատաստանին օրը անոնց վճիռը իրօք աս պիտի ըլլայ. «Մէկդի գացէք ինձմէ ա՛նիճեալներ՝ յաւիտենական կրակին մէջը, որ պատրաստուած է Սատանային՝ և իր հրեշտակներուն: (Մատթ. 41:)

Հիմա տեսանք թէ մարդիկ բնականաբար որչափ անյարմար են երկնից սրբութեանը և մաքրութեանը. 'ի սկզբանէ անտի մարդիկ մեղաւոր են. աս մեղանշականութիւնը միշտ եղած է, և հիմա ընդհանուր է բոլոր աշխարհի վրայ. մէկը ազատ չէ անկից: Մեղքը խորունկ հաստատուած է մարդոց սրտին մէջ, և մարդկային բնութեանը մէկ մասն է: Ասոր չարութիւնը և տարածութիւնը մեզի յայտնելու համար, Սուրբ Գիրքը կանուանէ զանիկայ՝ մաս մեղքի մէջ, խաւար և կուրութիւն սրտի, ապականութիւն սրտի և վարուց, աշխարհային հոգի՝ բոլորովին հակառակ բոլոր երկնային խորհուրդներուն, թշամութիւն և աննազանդութիւն Աստուծոյ կամբին, և հպատակութիւն ու գերութիւն մեղաց, և Սատանայի: Աս ամէն ձեռնարկութիւններուն վրայ մասնաւոր կերպով խօսեցայ, իմ վկայութիւններս Սուրբ Գիրքէն յա-

ուսջ բերելով, և գլխաւորապէս անոր մէջի խօս-
բերը գործածելով :

Ուստի ո՛վ մեղսակից եղբայրս՝ մարգկային մե-
ղանչականութեան գաղափարը հիմա առջևդ ունե-
նալով, նորէն միտքդ բեր Սուրբ Գրոցը ըսածները
երկինքին հոգևոր՝ սուրբ և մաքուր ըլլալուն վրա-
յով, և մտածէ՛ թէ մարդս որչափ անյարմար է
ասանկ բնութիւնով մը ան օրհնեալ երկիրը մտնե-
լու : Ենյարմար է կրտսմ՝ երկու պատճառով :
Եւ աջինք աս է որ՝ Եփեսոսի տիրութիւն պիտի լը-
լայ իրեն ան պէղէ բերկրո-Լիանները : Եշխարհի
մէջ իրեն հաճելի եղած բաներէն մէկը պիտի
չգտնէ հոն տեղ • ամէն բան, ամէն առարկայ օ-
տար պիտի երևնայ իրեն • ամէն գործ նոր պիտի
թուի իրեն • իր սիրտը բոլորովին անպատրաստ և
անյարմար է ան ամէն բաներուն, որոնք երկնային
զօրութեանց հոգևոր ցնծութիւնները կաւելցնեն,
և անոնց փառաբանութեան երգերուն նորանոր
նիւթեր կրկազմեն : Իր սիրտը ամենեւին կապակ-
ցութիւն կամ միաբանութիւն չունի ան տեղը գրա-
նուող որ և իցէ բանի մը հետ • իր բնութիւնը ան-
յարմար է և հակառակ : Չուկը իր բնական տար-
բէն՝ այսինքն ծովէն դուրս հանէ, և շնչել ա՛նր
ան օդը որ այնքան հարկաւոր է մարդուս, շու-
տով կընուաղի և կըմեռնի, քանզի իր բնութիւնը
օգին մէջ շնչելու օւ ապրելու համար եղած չէ :
Եհա՛ ասանկ պիտի ըլլայ մեղաւորն ալ՝ թէ որ իր
գտնուած բնական վիճակին մէջ՝ երկինքը մտնելու
ըլլայ • քանզի իր երկրաւոր բնութիւնը չկրնար
երկնային օդը շնչելու, անանկ մէկ տեղի մը հա-
մար եղած չըլլալով • հապա ան ամէն անարատ
զբութենէն պիտի փախչի : Ենկից փախչել ա-
զատիլը՝ մարմնաւոր և մեղաւոր մարդուն թեթևու-

Թիւն մը պիտի ըլլայ . և շատ պիտի ցանկայ ան-
 կից փախչելու : Իր ձանձրութենէն իր վիճակը
 անտանելի պիտի ըլլայ , և բուն երկինքը իրեն մէկ
 դժոխք մը պիտի ըլլայ . կամ լաւ ևս է ըսել՝
 բուն իր փորին մէջ դժոխք մը պիտի կրէ , թէ և
 երկնից գաւիթը գտնուող բազմութեան մէջն ալ
 ըլլայ : Արկրորդ՝ մեղաւորը իր բնութեամբը ան-
 յարմար է երկինքը մտնելու . վասն զի իր հոն հրա-
 նէլովը՝ ան սրբո-լիւտան աշխարհն ալ պիտի սպա-
 կանի : Եսկէց աւելի յայտնի բան չկայ՝ որ մարդ-
 կային ազգը իր բնական վիճակովը երկինքը մտնե-
 լով՝ մեղքն ալ հոն պիտի մտնէ , և անով թշուա-
 ռութիւն . այսպէս երկինքը իր բոլոր երեւոյթո-
 վը ուրիշ երկիր մը պիտի ըլլայ : Արջափ պարսպ
 են շատերուն կարծիքները աս նիւթիս վրայօք : Ե-
 մէքը կրբաղձան և գրեթէ ամէքը կըլուսան թէ
 երկինքը պիտի երթան . և սակայն ի՞նչպէս չեն
 խորհիր և չեն մտածեր , որ եթէ անոնք երկինքը
 երթալու ըլլային , երկինքը այլ ևս երկինք պիտի
 չըլլար : Միայն հոն երթալը իրենց բնութիւնը
 չփոխեր : Հոովմայ կառավարութիւնը շատ գաղ-
 թական ժողովուրդներ ունէր , որոնք Իտալիայէն
 ուրիշ տեղուանք գացեր էին , բայց անոնց տե-
 դափոխութեամբը իրենց բնութիւնը փոխուած
 չէր . անոնք տակաւին Հոովմայեցի էին , նոյն լե-
 զուն , նոյն բնութիւնը և նոյն կրօնքը ունենալով :
 Եյսպէս մարդս երկրէն երկինքը անցնելով՝ պիտի
 չփոխէ իր մեղաւոր բնութիւնը . արդարև անի-
 կայ իր մարմինը պիտի ձգէ . բայց մեղանչողը
 մարմինը չէ՝ հապա հոգին : Ալ հոգին թէ որ
 առանց մէկ փոփոխութեան մը երկինքը փոխա-
 դրուի , իր առջի մեղանչական բնութիւնը պիտի
 ունենայ , և հետեաբար պիտի մեղանչէ :

Եսկից աւելի պայծառ բան չկրնար ըլլալ, թէ մարդս իր բնական վիճակին մէջ ըլլալով՝ գլխովին անյարմար է Եստուծոյ հետ բնակելու : Մէկ հարցմունք մըն ալ բնենք, և վերջացրենք աս ներկայ առարկութիւնը : Միայն թողութիւնը յարմար կրնէ՞ մարդուս աս մեղանչական բնութիւնը երկինքին մէջ բնակելու : Երդէն ըսինք գողին ու մարդասպանին վրայով, որ թողութիւնը բնութեան փոփոխութիւն բնաւ չընեն : Իրաւ՝ թողութիւնը կազատէ զանոնք պատիժէ, բայց ընկերութեան անխնաս կամ լաւագոյն անդամներ չընեն : Ըն քննութիւնը որ ըրինք մարդուս մեղանչականութեանը վրայով, կրցուցրնէ թէ մարդս քանի որ իր բնական վիճակին մէջն է՝ բոլորովին անյարմար է երկնից ընկերութեանը, ինչպէս որ գողը ու մարդասպանը անյարմար է երկրիս վրայի համեստ մարդոցը մէջ ազատութեամբ պտըտելու : Միթէ թողութիւնը մեղաւորին աւելի փոփոխութիւն մը պիտի կրնայ՞ ընել, քան թէ գողին ու մարդասպանին ասոր վրայ երկար փաստ բերել հարկաւոր չէ : Տեսանք որ մարդուս իսկ բնութիւնը ապականեալ է . չարութիւնը սրտին մէջ բնակած է . սիրտը մարդուս ամէն չարութիւնները բղետղ ալն է : Երդ թողութիւնը սիրտը չփոխեր, միայն անոր գործքերը կը ջրէ : Եսկիայ կրնամանի գետի մը ջուրը դուրս պարպելու, ու զանիկայ չորցընելու համար աշխատելու, առանց անոր աղբիւրը գոցելու : Թէ և ջուրը միշտ դուրս կրնաս պարպել, բայց տակաւին աղբիւրը կը վազէ : Ընանկ ալ սիրտը՝ որչափ շատ անգամ անոր մեղքերը ներուէին, տակաւին ուրիշ մեղքեր դուրս պիտի տայ : Թէ և մեղաւորի մը մեղքը օրը հարիւր անգամ ներուի, այսու ամենայնիւ իր բնութիւնը անփոփոխ կրմնայ :

Ենիկայ կրկին կրդառնայ իր չարութեանը , «Ինչպէս շունը իր փսխածին , ու լուացուած խոզը ցելսին մէջը թապըլտըկելու» : (Ի Պե . Ի . 22 :)

Ուստի աս անխորշելի եզրակացութեանս կուգանք , թէ քու կրօնական բնութեանդ մեծ փոփոխութիւն մը պէտք է , որն որ բնաւ պիտի չստանաս միայն մեղաց թողութիւն խնդրելով , կամ չես կրնար յարմար ըլլալ երկինքը մտնելու : Թէ որ ես ուղիղ գատեցի քու կրօնական բնութիւնդ ու գաղափարներդ , քու ստացածէդ ու խնդրածէդ քիչ մը բան աւելի հարկաւոր է . կամ երկինքը՝ ինչպէս որ ստորագրուած է Սուրբ Գրքին մէջ , տեղ չկայ քեզի համար : Եւ ի՞նչպէս շուտով պէտք է որ խնդրէք աս հարկաւոր բանը , որ առանց անոր ձեր հոգին պիտի կորսուի յաւիտեան . և ո՞վ կրնայ պատմել թէ արդեօք աս կորուստը որչափ մեծ պիտի ըլլայ : Մեր Փրկիչը բովանդակ աշխարհէն աւելի թանկագին բան սեպեց հոգին : «Ի՞նչ օգուտ է մարդուն» ըսաւ անիկայ , «որ բոլոր աշխարհքը վաստըկի , և իր անձը կորսնցընէ : Ինչու որ մարդ մը ի՞նչ կրնայ տալ իր անձին տեղը» : (Մարկ . Ի . 36 , 37 :) Մտածեցէք աս խօսքերուն վրայ . ի՞նչ մեծ ու սոսկալի բան է հոգին կորուստը . վասն զի երբոր անիկայ կորսուի , ամէն ալ կրկորսուի : Մեր հոգին՝ մեր անձն է , և անոր կորուստը բուն մեր կործանումն է . աս կորուստը նաև յաւիտենական է : Երբոր հոգին զժողբին մէջը կրկորսուի , յաւիտեան կր կորսուի : Ուրեմն ո՞վ կրնայ բան մը տալ իր անձին տեղը՝ որ յաւիտենական կորուստէն փրկէ զանիկայ : Թէ և դուք այդքան աշխարհային հարստութիւններ կրդիզէք , սակայն անոնցմով չէք կրնար փրկել զանիկայ . թէ և դուք բոլոր աշ-

խարհը տալու ըլլաք, անիկայ հաւասար արժէք մը չկրնար ըլլալ. և ոչ ուրիշները իրենց օգնութիւնովը կրնան ձեզ ազատել. որովհետեւ «իրենց ուժին յուսացողներուն ու իրենց հարստութեանը շատութիւնովը պարծողներուն մէկը բնաւ չկրնար փրկել իր եղբայրը, ու չկրնար անոր փրկանքը Աստուծոյ հատուցանել. քանզի սուղ է անոնց անձին փրկութեան գինը. ու յաւիտեան պիտի դադարի» : (Սաղմ. խթ. 6—8) :

Հիմա ո՞վ ընթերցող՝ աս մեր առաջիկայ նիւթը քու անձիդ խիստ շատ վերաբերութիւն ունի. ուրեմն կըննդրեմ որ ուշադրութիւն ընես յետագայ առաջարկութեանը՝ որուն վրայով պիտի խօսիմ, և պիտի ջանամ բացատրել քեզի Սուրբ Հոգիին գործը հոգւոյն փրկութեանը մէջ :

ԳԼՈՒԽ Գ

Տեսանք որ միայն թողութիւնը բաւական չէ մարդս երկինքը տանելու :

Ի՞նչ երկրորդ նիւթս պիտի ըլլայ ցոյցնել, ինչ էնչ հարկաւոր է լեռը-լեռան հետ ճիւղել :

Մեր նախընթաց ծանօթութիւններէն պարզ և հարկաւոր հետեւութիւնը աս է, որ ասանկ ապականեալ բնութիւն մը պարտի փոխուիլ : Մարդս իր ծնած վեճակին մէջ մնալով՝ բնաւ չկրնար երկինքը մտնել. ասոր համար կա՛մ պէտք է որ փոխուի, և կա՛մ յաւիտեան դուրս ձգուի : Ուստի բնութեան աս փոփոխութիւնը՝ թողութեան հետ մէկտեղ հարկաւոր եղած բանն է : Անոր հարկաւորութիւնը յայտնի, բանաւոր ու անհրաժեշտ է :

Սակայն պէտք չէ որ դո՛ճ ըլլանք ասանկ հարկաւոր վարդապետութիւն մը յառաջ բերելով իբրև մէկ հետեւութիւն մը՝ մեր նախընթաց առարկութիւններէն : Պէտք է որ ուղղակի Եստուծոյ խօսքին դիմենք, անկից կրնանք կատարելապէս սորվել ո՛չ միայն աս փոփոխութեանս հարկաւորութիւնը, այլ նաև անոր բնութիւնը : Սուրբ Գիրքը կարդալով կիմանանք որ՝ մենք անոր ըսածին համեմատ՝ բոլորովին մեղաց տակ ինկած ենք, և հետեւաբար անյարմար ենք երկինքը երթալու, այսու ամենայնիւ շատ տեղ կրկարդանք թէ կան ոմանք «որ փրկութիւն պիտի ժառանգեն» : (Եբր. Թ. 14 : Հռոմ. Թ. 17 : Տիմ. Գ. 7 : Յակ. Թ. 5 : Թ. Գ. 7 :) Ուրիշ տեղեր ալ յիշուած են ոմանք՝ որոնց անունները «Կենաց գրքին մէջը գրուած են» : (Փիլիպ. Գ. 3 : Յայտ. Ին. 27 :) Եւ ոմանց ալ վերջին դատաստանին՝ թագաւորը պիտի ըսէ. «Եկէք իմ Հօրս օրհնածները աշխարհի սկիզբէն ձեզի համար պատրաստուած թագաւորութիւնը ժառանգեցէք» : (Մարտ. Ին. 34 :) Երգարև ասանկ է ան ամենուն նկարագրութիւնը որ «Կոր Կտակարանին մէջ իբրև Տէր Յեսուս Քրիստոսի ճշմարիտ հաւատացողներ կրօնը շուին : Ընոնք ժառանգակից էին Ընոր հետ : (Հռոմ. Թ. 17 :) Երգ՝ թէ որ բնութեան փոփոխութիւն մը հարկաւոր է, անոնք փորձը առած պիտի ըլլան, և բնեկրով կիմանանք թէ այնպէս էր : Ես փոփոխութիւնը եղաւ Եռաբեայներուն, անոնք բնականաբար աշխարհի մարդիկ էին ուրիշ մարդոց պէս, մինչև որ մեր Փրկիչը ընտրեց զանոնք իր ետեւէն երթալու, անկից ետքը անոնք ալ աշխարհէ չէին, ինչպէս որ ինքը աշխարհէ չէր. անոնք՝ ալ աշխարհիս հոգին չունէին, և անոր հա-

մար աշխարհս զիրենք ատեց : Տես ինչ կրսէ մեր Փրկիչը . «Թէ որ աս աշխարհէս եղած ըլլայիք՝ աշխարհ իրենները կըսիրէր , բայց որովհետև աշխարհէ չէք՝ հապա ես ձեզ աշխարհէն ընտրեցի . անոր համար աշխարհ ձեզ կատէ” : (Յովհ . Ժե . 19 , բաղդատէ Ժ . 6 , 14 , 16ին հետ :) Ենիկայ շխտիր լոկ դրսուանց բանի մը վրայով , այսինքն՝ իրենց քրիստոնեայ կոչուելնուն , ու անոր ձէսերը կատարելնուն վրայով , հապա կըխօսի անոնց ալ աշխարհէ չըլլալուն վրայով՝ հոգևոր մըտօք , ինչպէս որ ինքը աշխարհէ չէր : Յովհաննէս Եւաքեալ նոյն զանազանութիւնը կընէ քրիստոնեաներուն մէջը՝ որոնց որ գրեց , ինքզինքը սուտ մարգարէներուն հետ բաղդատելով : «Ենոք աշխարհէ են” , կրսէ անիկայ , «անոր համար աշխարհի վրայով կըխօսին , և աշխարհս կըլսէ անոնց : Ենք Եստուծոմէ ենք , ան որ զԵստուած կըճանչնայ՝ մեզի կըլսէ . ու ան որ Եստուծոմէ չէ՝ մեզի չլսեր” : (Ի Յովհ . 7 . 5 , 6 :) Պօղոսին վրայ աս փոփոխութիւնը շատ յայտնի եղած էր . իր առջի վիճակին համար բուն ինքը կըվկայէ թէ՝ «Սուրբերէն շատերը բանտը գնել կուտայի՝ քահանայապետներէն իշխանութիւն առած , ու անոնց սպաննուածներուն համբանքը կըբերէի : Եւ բոլոր ժողովարաններուն մէջը շատ անգամ անոնք պատժելով՝ կըբռնազատէի որ հայհոյեն . և անոնց վրայ սաստիկ կատաղած՝ մինչև օտար քաղաքները կըհալածէի” : (Պորթ . իշ . 10 , 11 :) Բայց Պամասկոսի ճամբուն վրայ Տէրը անոր երևնալէն ետքը՝ «չուտ մը ժողովարաններուն մէջ քարոզեց Յիսուսը , թէ անիկայ է Եստուծոյ Արդին” : (Պորթ . թ . 20 :) Ենիկայ աշակերտներուն հետ կեցաւ , ու սիրեց զանոնք՝ որ առաջ հալածեր էր : (Պորթ . թ .

19, 26, 27 :) Եւ անկից ետքը միտքը չգրաւ ուրիշ բան մը գիտնալ , միայն թէ Յիսուս Քրիստոսը , ու ան խաչը ելած : (Իս Կորնթ . ր . 2 :) Որչափ փոխուած էին իր զգացումները ան ատենէն , երբոր ինքը կըմտածէր թէ պարտաւոր է Յիսուս 'Ազգովրեցիին անուանը դէմ' շատ բաներ ընել : (Գործ . իշ . 9 :) Երգեօք կարելի էր որ ասկից աւելի բնութեան մեծ փոփոխութիւն մը ըլլար : Ընկիայ սրտով ուրիշ մարդ մը եղած էր , սիրելով՝ ինչ որ առաջ կատէր , և ատելով՝ ինչ որ առաջ կը սիրէր :

'Աոյն փոփոխութիւնը եղաւ նաև անոնց մէջ , որ Եռաքելոց քարոզութիւնովը դարձի եկեր էին : Ե՛հա՛ Պետրոսին դարձի բերածները Պենտէկոստէին օրը : Երբոր ինքը սկսաւ խօսիլ , իր չորս կողմը լեցուեր էին զարմացողներ , և ծաղը ընողներ . Սակայն երբ ինքը կըքարոզէր , նախ անոնք սրտերնուն մէջը կըզարնուէին , և ապա ուրախութեամբ կընդունէին խօսքը : (Գործ . ք . 12 , 13 , 37 , 41 :) Յետոյ տաճարին մէջն ալ նոյն վախճանը ունեցաւ իր քարոզութիւնը : (Գործ . ք . 7 :) Եւ որքան փոխուած էր ասանկ դարձի եկողներուն բնութիւնը : Ընոնք 'ի ծնէ Հրէայ էին , և քիչ մը առաջ արծաթասէր էին ուրիշ ժողովրդոց պէս . բայց Տիմա՛ նախ կըվկայուէ իրեք հազարի և ապա հինգ հազարի համար , որ ան հաւատացեալներուն բազմութիւնը մէկ սիրտ ու մէկ անձ ունէին , և անոնցմէ մէկը չէր ըսեր իր ունեցածին համար թէ իրն է , հապա բոլոր անոնց բաները հասարակաց էր : Ու ստացուածքնին և ունեցած բաներնին կը ծախէին՝ ու կըբաժնէին անիկայ ամենուն , որուն որ բան մը պէտք ըլլար : (Գործ . ք . 44 , 45 : ք . 32—37 :) Իրենց անձնասիրութիւնը և ընչա-

սիրութիւնը փոխուեցաւ մէկզմէկ սիրելու : Եւ մարդս անձնասիրութենէն ու արծաթսիրութենէն աւելի զօրաւոր բնական հակամիտութիւն չունի : Ընչուշտ բնութեան կատարեալ փոփոխութիւն մը եղած էր աս առջի հաւատացեալներուն մէջ : Եւ որքան հաւատքի հաստատութիւն տուող , և հաճելի բան է անոնց մէջ ասանկ ճշմարիտ հաւատոյ անկեղծ և հաստատուն պտուղներ տեսնել : Ընտարակոյս անոնց հաւատքը՝ սիրով յաջողուած հաւատք մըն էր :

Աորդա՛ նաև ի՛նչ որ Պօղոս կրէ Եփեսացոց համար : Արէթ թէ՛ անոնք իրենց մեղքերուն և յանցանքներուն մէջ մեռած էին , որոնց մէջը ատենօք կրքալէին աս աշխարհիս բռնած ճամբովը , աս օդուս իշխանութեանը իշխանին ուղածին պէս , ան չար հոգիին՝ որ հիմա ապստամբ որդւոցը ներսի դին մտեր է : Եւ ապա բոլոր ուրիշ հաւատացեալները և ինքզինքն ալ մէկտեղ առնելով՝ կրէ . «Որ ատենով մենք ամէնքս ալ ան բաներուն մէջը կըլտըտէինք մեր մարմինին ցանկութիւններովը , ու մարմինին և միտքին ուղածը կըկատարէինք . ու յիրաւի բարկութեան որդիք էինք՝ ինչպէս ուրիշները» : (Եփե՛ս . ք . 1—3 :) Ի՛նչ ցաւալի է եզեր անոնց վիճակը . մեղքի մէջ մեռած , աշխարհասէր , Սատանային իշխանութեան տակը , և իրենց մարմինին ցանկութիւնները կատարող : Բայց տես հիմա փոփոխութիւնը : «Ըստուած՝ կրէ Ըռաքեալը , «որ մեծ է ողորմութիւնով՝ իր առատ սիրոյն համար՝ որով մեզ սիրեց . երբոր մեր մեղքերուն մէջը մեռած էինք , մէկտեղ կենդանացուց մեզ Քրիստոսով . (ինչու որ մենք շնորհքով ապրեցանք ,) անոր հետ մեզ յարուց , ու անոր հետ նստեցուց երկնաւորներուն մէջ Քրիստոս Յիսու-

տով” : (Եփե․․․ ք․ 4—6 :) Ընոնք մեղաց մահէն յարութիւն առած , Սատանային իշխանութենէն ազատուած , հոգևոր կեանք ունեցեր էին , և մասնակից եղեր էին Քրիստոսի հետ իր թագաւորութեանը մէջ : Եւ ուրիշ տեղ մըն ալ կրտէ . “Թէպէտ ատեն մը դուք խաւար էիք , բայց հիմա լոյս էք Տէրովմով” : (Եփե․․․ Ե․ 8 :) Ըհա՛ ասանկ էր նաև Աողոսացւոց փորձառութիւնը : Ըտեն մը որ անոնք մեղքի մէջ՝ ու իրենց մարմինին անթլիատութեանը մէջ մեռած էին , մէկտեղ կենդանացան Քրիստոսով , և թլիատուեցան անձեռագործ թլիատութիւնը , մարմինի ու մեղքի անդամները մերկանալով : (Աղ․ ք․ 11—13 :) Երբեմն անոնք կապրէին պոռնիկութեան , պղծութեան , աղտոյղութեան , չար բաներու ցանկութեանը ու ազահութեան մէջ՝ որ կուսպաշտութիւն է : Բայց հիմա՝ վրաներնուն հաներ էին հին մարդը իր գործքերովը . և վրանին հագեր էին ան նորր դիտութիւնով նորոգուած՝ իրենց Ատեղծողին պատկերին պէս : (Աղ․ ք․ 5—10 :) Ինչպէս կատարեալ ստորագրուած է աս համարներուն մէջ բնութեան փոփոխութիւնը . իբրև նոր կենաց յարութիւն մը , հանել հին մարդը՝ ու նորը հագնիլ , և նորոգութիւն մը Ըստուծոյ պատկերին պէս :

Ճամանակը չներեր մեզի որ Ըռաքեալներէն հաստատուած ամէն մէկ եկեղեցիին վրայով խօսինք , ու տեսնենք թէ բնութեան աս փոփոխութիւնը ինչպէս եղած էր ան ամէն հաւատացեալներուն մէջ : Աուզեմ միայն ծանօթութիւն մը տալ ինչ որ ըսուած է Հռովմայ մէջ եղող հաւատացեալներուն վրայով : Աողոս կրվկայէ անոնց համար , թէ ատենօք անոնք մեղաց ծառայ էին , (Հռովմ․ ք․ 17 ,) բայց անմիջապէս կրգրուցէ թէ

սրտանց հազանդեցան ան կերպ վարդապետութեան՝ որ անոր յանձնուեցան, և ազատեցան մեղքէ : Ընոնց փոփոխութիւնը ծառայութենէ ազատութիւն էր, և սրտի փոփոխութիւն մըն էր : Հետեւեալ համարներուն մէջ Պօղոս տարբեր կերպով կրկնօսի, բայց տակաւին իր խօսքին նիւթը աս նոյն փոփոխութիւնն է : Արբոր անոնք մեղաց ծառաներ էին, կըսէ, արդարութենէն ազատ էին, բայց հիմա մեղքերէն ազատուած՝ Աստուծոյ ծառաներ եղան : (Հուսի. Գ. 17—22 :)

Այս ուրեմն աս փոփոխութիւնը մեր առաջարկութեանը լոկ հետևութիւն մը չէ, ոչ ալ երևակայական կարծիք մը, հապա իրօք եղած բան մըն է, և սրբազան պատմութեանը մէկ նիւթ մը : Ահա՛ ասիկայ էր, և ոչ թէ անոնց անունը, կամ ծէսերը և արարողութիւնները, որ նախկին աշակերտները քրիստոնեայ ըրաւ, և ան օրէն մինչև հիմա՝ աս է Վրիստոսի բոլոր ճշմարիտ հետևողներուն նշանաւոր յատկութիւնը : Ալ եկեղեցիին ամէն դարուն մէջ որքան հազարաւոր մարդիկ աս բանիս փորձը առած են : Ասիկայ էր որ Առաքեալները և հայրերը յարմար ըրաւ քարոզելու, և աշխատելու, ասով մարտիրոսները մեռան աշխարհի, և ասիկայ էր որ ամէն հաւատացեալները պատրաստեց երկինքին համար, որոնք հաւատքին յաղթանակովը մեկնեցան : Ուրեմն անանկ բան մըն է աս, որուն պէտք է ակնածութեամբ մօտենանք, և աղաչենք Աստուծոյ, որ ոչ միայն հասկըցնէ մեզի, հապա անոր փորձն ալ առնել տայ :

Կարգացողներ՝ արդեօք ասիկայ օտար՞ վարդապետութիւն մը կը թուի ձեզի, կամ սորված չըլլալով լսելու բնութեան ասանկ փոփոխութեան մը վրայով, ու սորված չըլլալով զանիկայ ձեր մէջը

տեսներու , առանց հաւատալով կրկարդար իմ գրածս , կամ ծաղր կրնէք : Մտքերնիդ բերէք Պօղոսի խօսքը որ կըսէ . Ընոնք որ իրենցմով իրենց անձերը կը չափեն , ու իրենք զիրենք կը շառքի կը դնեն , խելացի չեն : (Թ Կորնթ . Ժ . 12 :) Ըստուճոյ սուրբ Խօսքն է կանոնը , թէ և անիկայ մարդոց ամէն կարծիքը դատապարտէ : Ընոր դիմեցէք ճշմարտութիւնը գիտնալու համար , Պօղոսին հետ ըսելով . « Ըստուած ճշմարիտ թող ըլլայ , և բոլոր մարդիկ՝ սուտ » : (Հռոմ . 1 . 4 :) Յիշեցէք նաև որ Ըստուած ծաղր չըլլար . (Պատմ . 7 .) և թէ որ անհոգ կը լլար իր սուրբ գրքին աս վարդապետութեանը վրայով , որչափ վտանգաւոր պիտի ըլլայ ձեր վիճակը : « Եթա կը ցուցնէ թէ՛ դուք երբէք ունեցած չէք աս մեր քննած փոփոխութիւնը , անոր համար մաղձի լեղութեան ու անիրաւութեան կապերու մէջ էք : Եւ երկրորդ՝ աս պատճառովը դուք աստուածային բարկութեան տակը կը մնաք , և կը գրգռէք զԸստուած՝ որ իր բարկութեամբը ըսէ ձեզի . « Եպիեցէք ա՛րհամարհողներ՝ և զարմացէք ու ոչ ընչացէք » : (Պորթ . Ժ 4 . 41 :)

Կաղաչեմ որ անկեղծ և անխարդախ ուշադրութեամբ մտիկ ընէք , քանի որ յառաջ կերթանք քննելով և սուրբ գիրքէն ցուցնելով աս մեծ փոփոխութեան բնութիւնը , որ ասանկ բացարձակապէս հարկաւոր է փրկութեան : Մտադրութեամբ կարդացէք , քանզի աս նիւթը ձեր ամենամեծ օգտին կը վերաբերի . կարդացէք ինքզինքնիդ քննելով , դուք ձեզի շարունակ հարցուցէք՝ քանի որ յառաջ կերթաք . « Փորձով բան մը գիտեմ արդեօք աս փոփոխութեանը վրայով . իմ բնութիւնս ունեցած է աս երկնային փոփոխութիւնը . կրնամ

ըսել՝ «Միայն աս գիտեմ որ կոյր էի, և հիսա կը տեսնեմ» . և եթէ ոչ՝ գիշեր ու ցորեկ հանգիստ մի՛ ըլլաք, մինչև որ Աստուած իր շնորհքը թափէ ձեր վրայ աս բանիս համար . որ չըլլայ թէ յանկարծակի փեսան գայ, և դուք ձեր լապտերին մէջը իւղ չունենալով՝ պատրաստ չըլլաք ներս մըտնելու, մինչև որ դուռը գոցուի: Անատենը դուրսը պիտի կենաք ու դուռը պիտի զարնէք՝ ըսելով. «Տէր՝ Տէր, բայց մեզի . բայց ան պատասխան պիտի տայ՝ ու բսէ . ՂՂմարիտ կըսեմ ձեզի՝ թէ Աս ձեզ չեմ ճանչնար, մէկդի կեցէք ինձմէ՝ բոլոր անիրաւութիւն գործողներդ» : (Մատթ. Ի. 1—12 : Գ Կ—Է. ԺԳ. 25—28 :

Մեր խնդիրներուն մէջ առաջ երթալով տակաւին Աստուծոյ Խօսքը մեզի առաջնորդ պիտի բռնենք : Աս ընելով՝ պարտինք մտքերնիս պահել մէկ սկզբունք մը : Ան մեծ փոփոխութիւնը՝ որուն վրայով կըխօսինք, մեղանչական և ապականեալ բնութեանը փոփոխութիւնն է, ինչպէս որ նախընթաց գլխուն մէջ ցուցուցինք : Ասկից կը հետևի թէ մարդուս բնութիւնը ինչ ձևերով որ կըստորագրուի, անոնց նման ձևերով ալ պէտք է որ փոփոխութիւնը ստորագրուի . մեր բնութիւնը ի՞ճնէ ապականեալ է . աս փոփոխութիւնը կը մաքրէ զանիկայ . անիկայ խաւարի՞ մէջ է . ասիկայ լուսաւորութիւն մըն է . անիկայ մեռա՞ծ է . ասիկայ կեանք կուտայ ու կըյարուցանէ մահուանէ . անոր մեղանչականութիւնը բնակա՞ն է . ասիկայ նոր բնութիւն մը կուտայ . անիկայ մեր ծնունդէ՞ն յառաջ կուգայ . աս փոփոխութիւնը նոր՞ ծնունդ մըն է : Բայց ամէն աս զանազան ձևերը մի և նոյն բանը կըստորագրեն, այսինքն՝ կատարեալ և հիմնական փոփոխութիւն մը մեր մե-

ղանչական բնութեանը • միայն թէ ան խօսքերուն զանազանութիւնը աւելի յայտնի կը ցուցնէ մեզի թէ որքան անթերի է աս փոփոխութիւնը : Հիմա զատ զատ քննենք աս խօսքերուն տարբեր ձևերը :

Մեր բնութեան մեղանչականութեանը մէկ երևելի հանգամանքը՝ որն որ ցուցուցինք , աս է՝ որ անիկայ մեզի հետ աշխարհք կը մտնէ : Մենք կը ծնանինք մեղաց յօժարութիւնով մը • ահա՛ ասոր համար է որ մեր քննած փոփոխութիւնը նոր « Կեղծո՞ւած »-ի կը կրկնուի : « Վօղոս կըսէ Կորնթացոց • « թէ որ մէկը Քրիստոսի մէջն է , անիկայ նոր « Կեղծո՞ւած »-ի մըն է • ինչու որ հինը անցաւ , ու հիմա ամէն բան նոր եղաւ » : (Թ Կորնթ . 5 . 17 :) Եփեսացոց կըստորագրէ աս նոր բնութիւնը՝ իբրև մէկ նոր մարդ մը , ըսելով թէ՛ Լստուծոյ պատկերին պէս « Կեղծո՞ւած է , արդարութիւնով ու ճշմարիտ սրբութիւնով » : (Եփե . 2 . 24 :) Եւ զարձեալ , « Լնոր « Կեղծո՞ւած »-ին ենք , Քրիստոս Յիսուսով հասարակո՞ւած բարի գործքերու համար » : (Եփե . 2 . 10 :) Եւ աս նոր ստեղծուած ըլլալու հարկաւորութիւնը աւելի պարզապէս կը ծանուցանէ Քաղատացոց , երբոր կըսէ • « Քրիստոս Յիսուսով ոչ թլփատութիւնը բան մըն է , ոչ ալ անթլփատութիւնը , հապա նոր « Կեղծո՞ւած »-ի ըսելը » : (Ղաղ . 2 . 15 :) Մտածեցէք վայրկեան մը ան փոփոխութեան կատարելութեանը վրայով , որ ասանկ ձևերով ստորագրուած է : Ըմենեին նշանակուած չէ՛ թէ անիկայ մարդուս առաջին բնութեանը քիչ մը բարեկարգուիլն է , այլ ոչնչէն մէկ նոր ստեղծուած մը ըլլալու նմանցուած է : Խօսքին ազդուութիւն տալու համար կըսուի • « Հինը անցաւ , ու հիմա ամէն բան նոր եղաւ » : Լսանկ ստեղծուած նոր բնութիւնը՝ հա-

կառակ է հինին • առջինը բոլորովին չարութեան հակամիտած էր • ետքինը «Բարի գործ+երո- հա- մար հաստատուած է, արդարութիւնով ու ճշմարիտ սրբութիւնով» : Չէ թէ լոկ արտաքին ծէս մըն է • «Թրիստութիւնը և անթրիստութիւնը շահ մը չընեն» :

Գարձեալ՝ որովհետև բնական ծննդեամբ կրտսանանք մեր մեղանչական բնութիւնը , անոր համար աս փոփոխութիւնը՝ որ նոր բնութիւն մը կուտայ , նոր թնայնք կրկոչուի : Մտիկ ըրէ մեր Փրկչին խօսքերը • «Ղշմարիտ ճշմարիտ կրսեմ քեզի , թէ որ մէկ մարդ մը նորէն չծնի՝ չկրնար Եստուծոյ թագաւորութիւնը տեսնել» : Գարձեալ «Ղշմարիտ ճշմարիտ կրսեմ քեզի , թէ որ մէկ մարդ մը ջուրէն ու հողիէն զնանի , չկրնար Եստուծոյ թագաւորութիւնը մտնել : Մարմինէն ծնածը՝ մարմին է , ու հողիէն ծնածը՝ հողի : (Յովհ . 4 . 3 , 5 , 6 :) Ընանկալ Պետրոս կրսէ ան քրիստոնեաներուն՝ որոնց որ գրեց , թէ «Նորէն թնայն էին՝ չէ թէ ապականացու սերմէն , հապա անապականացուէն» : (տ՝ Պեդ . տ . 23 :) Յակորոս առաքեալ կրսէ • «Եստուած՝ իր ուղեւորը մեզ թնայն ճշմարտութեան խօսքովը» : (Յակ . տ . 18 :) Միտք առէք թէ ինչպէս մեծ է մեր Փրկչին ցուցուցած զանազանութիւնը աս հողեոր ծնունդին՝ ու մեր բնական ծնունդին մէջտեղը : «Մարմինէն ծնածը մարմին է» : Մարմնաւոր կամ բնական ծնունդէն՝ մարմնաւոր բնութիւն մը կը հետեի , այսինքն՝ հեշտասէր , մեղանչական և աշխարհային բնութիւն մը : Սակայն «հողիէն ծնածը հողի է» • հողեոր ծնունդը՝ մէկ հողեոր , այսինքն երկնային և սուրբ բնութիւն մը կը հաղորդէ • ինտոր որ կրսէ Յովհաննէս առաքեալը •

«Ըն ամէնը որ Եստուծմէ ծնած է՝ աշխարհին կը յաղթէ» : (Թ Զովհ . Ե . 4 :) Եւ ալ աւելի պարզապէս կըսէ . «Ըմէն ո՛վ որ Եստուծմէ ծնած է՝ մեղք չգործեր . Ինչու որ անոր սերմը իր մէջը կը մնայ , ու չկրնար մեղք գործել . պատճառն որ Եստուծմէ ծնած է» : (Թ Զովհ . Դ . 9 : Դ . 7 , 18 : Ե . 29 :) Ես փոփոխութիւնը՝ աշխարհասիրութենէ աշխարհի վրայ յաղթանակելու , մեղանշահանութենէ մեղքէ ազատելու փոփոխութիւն մին է : Երբոր մեր քննած բնութեան փոփոխութեանը վրայ կըխօսինք , Եռաբեալին աս ըսածէն կըհետեի որ՝ փորձառու եղողները և անով ճշմարիտ քրիստոնեայ եղողները շատ անգամ կըկոչուին՝ «Եստուծոյ զաւկըներ» : Ընոնք Եստուծմէ ծնած են , անոր համար կըկոչուին Եստուծոյ որդիներ : Ինչպէս որ կըսէ Յովհաննէս իր աւետարանին մէջ . «Ընոնք որ զինքը ընդունեցին , անոնց իշխանութիւն տուաւ Եստուծոյ որդիներ ըլլալու , որոնք որ կը հաւատան իր անունին . որ անոնք ո՛չ արիւնէ և ո՛չ մարմինին կամքէն՝ ո՛չ ալ մարդու կամքէն , հապա Եստուծմէ ծնան» : (Յովհ . Թ . 12 , 13 : Գաղ . Դ . 26 :) Ի՛նչ մեծ պատիւ և արտօնութիւն է «Եստուծոյ որդիներ» կոչուիլը : Պօղոս ալ աս բանը մտածելով՝ կըսէ . «Ընոնք որ Եստուծոյ հոգիովը կառաջնորդուին , Եստուծոյ որդիքն են անոնք : Որովհետեւ մենք ծառայութեան հոգին չառինք կրկին վախնալու , հապա որդեգիր ըլլալու հոգին առինք . որ անով կըկանչենք Եբբայ՝ Հայր» : (Հովհ . Ե . 14 , 15 : Գաղ . Դ . 6 :) Ո՛վ ընթերցող՝ որդեգիր ըլլալու հոգին ունիս . գիտես ի՛նչ է երկրաւոր ծնողք մը սիրելը . Եստուծոյ վրայ ան խանգակաթ և հաստատուն սէրը ունիս , կամ յաւէտ անանկ մէկ սէր մը անոր վը-

րայ՝ որ շարունակ քու սրտիդ մէջը տիրած ըլլայ • որովհետեւ անիկայ ըսաւ . «Սիրես քու Տէր Աստուածդ + ու Բոլոր «բարիք» : Ասանկ սէր մը միայն նոր ճնունդէն յառաջ կուգայ • «պատճառն որ մարմնաւոր խորհուրդը Աստուծոյ դէմ թշնամութիւն է» : (Հոգի . ք . 7 :)

Արովհետեւ բոլոր մարդոց բնական վիճակը հոգեւոր մահ մըն է , աւ փոփոխութիւնը կոչուած է կենդանացոյց մը , յարոյն մը , նոր կեանք մը : Պօղոս կրսէ Սոլոմոնացոց . «Չեզ՝ որ ատեն մը մեղքի մէջ ու ձեր մարմինին անթրիատութեանը մէջ մեռած էիք , կենդանացոց իր անձովը , ու ձեր ամէն յանցանքները ներեց ձեզի» : (Կող . ք . 13 :) Եւ Սփեւացոց ալ աւելի բացայայտ կերպով կրսէ . «Բայց Աստուած որ մեծ է ողորմութիւնով՝ իր առատ սիրոյն համար՝ որով մեզ սիրեց . երբոր մեր մեղքերուն մէջը մեռած էինք , կենդանացոյց մեզ Քրիստոսով . (ինչու որ մենք շնորհքով ապրեցանք .) անոր հետ մեզ յարոյց , ու անոր հետ նստեցուց երկնաւորներուն մէջ Քրիստոս Յիսուսով» : (Սփեւ . ք . 4—6 :) Գիտենք ինչ տարբերութիւն կայ մեռած ու կենդանի մարմինին մէջտեղը . ուրեմն որչափ մեծ պիտի ըլլայ մեղքի մէջ մեռած հոգիին՝ ու դէպ ի արդարութեան կենդանացած հոգիին մէջտեղը եղած տարբերութիւնը : Արդէն կրգզանք որ մարմնոյ յարութիւնը ամենէն սքանչելի և ամենէն հրաշալի բանն է . ուրեմն որքան մեծ է ան փոփոխութիւնը հոգիին մէջը՝ որուն համար Պօղոս ան նոյն կերպով կրկնուի : Յարութեան հետեւութիւնը նոր կեանք մը պիտի ըլլայ , անանկ ալ հոգւոյն յարութիւնը մէկ նոր հոգեւոր կեանք մը կուտայ • անով կենաց սկզբունք մը կրնդունի հոգին , որ ա

առջ չունէր : Եռաջ մեռած էր և անզգայ բոլոր
 հոգեւոր և սուրբ բաներու . հիմա անիկայ կենդա-
 նի է անոնց , կրզգայ զանոնք , ու անոնց համը
 կառնէ . ինչպէս որ մեր Փրկիչը ըսաւ Հրէից .
 «Ճշմարիտ ճշմարիտ կրսեմ՝ ձեզի , թէ Ես որ իմ
 խօսքս մտիկ կրնէ՝ և կրհաւատայ անոր՝ որ զես
 խրկեց , յա֊խօրեհօական կեանք կրնդդոնի , ու դա-
 տապարտութեան տակ չիյնար . հապա հահէն
 դէպ ՚ի կեանք անցաւ» : (Յովհ . ն . 25 :) Եւ
 Պօղոս աս հոգեւոր յարութեանը նայելով՝ հո-
 գեւոր մտածութիւններ ունենալու կրյորդորէ , ը-
 սելով . թէ որ Քրիստոսի հետ յարոնիւն ասիք ,
 վերի բաները փնտրուեցէք , ուր որ Քրիստոս կր
 նստի Եստուծոյ աջ կողմը : Վերի բաները մտա-
 ծեցէք , չէ՛ թէ ան որ աս երկրիս վրայ է : (Վոդ .
 ք . 1 , 2 :) Եսանկ է՝ և ասանկ պիտի ըլլայ աս
 մեծ փոփոխութեան հետեանքը . անիկայ մար-
 դուն խորհուրդները , և զգացումները կրփոխէ
 երկրէս դէպ ՚ի երկինքը . անոր մարմինը աշխար-
 հիս մէջն է , բայց հոգին երկինքը երած է : Եւ
 ուրիշ հետեանք մըն ալ ունի . ինչպէս որ մարդս
 կենդանի կրլլայ անոր՝ որուն առաջ մեռած էր ,
 անանկ ալ կրմեռնի անոր՝ որուն առաջ կենդանի
 էր . ալ այնուհետեւ ինքը մեռած է մեղքին :
 Ինչպէս որ առաջ հոգեւոր բաներուն համը չէր
 առներ , անանկ ալ հիմա մեղսալից հեշտութիւն-
 ներուն համը չառներ : Պօղոս կրսէ . «Եսոնք որ
 Քրիստոսիններն են՝ իրենց մարմինը խաչ հանեցին
 բնական կիրքերով ու ցանկութիւններով մեկտեղ» :
 (Վոդ . ն . 24 :) Եւ ալ աւելի ընդարձակ կր
 զրուցէ Հռովմայեցւոց թէ՛ «Մեր հին մարդը ա-
 նոր հետ խաչուեցաւ , որ մեղաց մարմինը փճանայ ,
 որ ասկէ ետեւ մեղքի չճառայենք» : Վարձեալ կր-

սէ . «Վուրբ ձեր անձը մեղքին մեռած սեպեցէք , ու Մատուծոյ կենդանի՝ Քրիստոս Յիսուս մեր Տէրոջը ձեռքովը» : (Հռոմ . 7 . 6 , 11 :) Ըս խօսքը նշանակութիւն չունեցող բան մը համարելու չէ . այլաբանական է . և ասոր համար աւելի պարզ ու զօրաւոր է . անիկայ կըստորագրէ անթերի , գլխաւոր և կատարեալ փոփոխութիւն մը . ինչպէս՝ մահէն դէպ ՚ի կեանքը , կեանքէն դէպ ՚ի մահը փոխուիլը . անանկ փոփոխութիւն մը՝ որ բնական չէ մարմինին մէջ , հապա բարոյական՝ հոգիին մէջ . սրտին զգացմունքներուն մէկ փոփոխութիւնն է առ Մատուած :

Արդէն բացատրուած խօսքերուն համեմատ՝ աս փոփոխութիւնը կրկոչուի նորոգութեան ճշ : Մեղանչական բնութիւնը՝ մեր հին բնութիւնն է . մեր սկզբնական յատկութիւնն է , մեր հետը ծնած : Սուրբ Վերքը երբեմն մեր հին ճարտը կանուանէ անիկայ . աս պատճառով բնութեան փոփոխութիւնը կրկոչուի՝ Գեղեցի հանել հին ճարտը : Պօղոս կը զրուցէ Սոզոսացոց . «Վրարու սուտ մի՛ զրուցէք . հին մարդը իր գործքերովը ձեր վրայէն հանեցէք . և հազէք ան նորը գիտութիւնով նորոգուած՝ իր Ստեղծողին պատկերին պէս» : (Առդ . 5 . 9 , 10 :) Եւ ասոր նման խօսքերով անիկայ Ափեսացոց միտքը կը ձգէ , թէ Վուրբ սորվեցաք «որ ձեր վրայէն մեկզի հանէք ան ձեր առջի վարմունքին պէս եղած հին մարդը՝ խաբեբայ ցանկութիւնով ապականուածը . և ձեր միտքին հոգիովը նորոգուիք , և նոր մարդը վրանիդ հագնիք , ան որ Մատուծոյ պատկերին պէս ստեղծուած է , արդարութիւնով ու ճշմարիտ սրբութիւնով» : (Ափե . 5 . 22—24 :) Հոս տեղս ո՛չ միայն ան փոփոխութեան կատարելութիւնը ստորագրուած է ,

իբրև մեկդի հանել մէկ մարդը , և հագնիլ մէկ
 ուրիշը , հապա նոր մարդուն բարքն ալ ստորա-
 գրուած է՝ թէ ինչպէս կրտարբերի հինէն : Հինը
 խաբեբայ ցանկութիւնով ապականուած էր . իսկ
 նորը՝ նորոգուած է կամ ստեղծուած Եստուծոյ
 պատկերին պէս , արդարութիւնով ու ճշմարիտ
 սրբութիւնով : Մարդս նախ և առաջ Եստուծոյ
 նմանութեամբը ստեղծուեցաւ . սակայն իր մեղան-
 չելովը կորսնցուց զանիկայ . ահա՛ աս փոփոխու-
 թիւնը՝ որուն վրայով մենք կրխօսինք . ան նմա-
 նութեանը մէկ նորոգութիւնն է , ան կորսուած
 սրբութիւնը վերստին ստանալն է : Ուրիշ տեղ
 անիկայ պարզապէս նորոգութիւն մը կանուանի .
 ինչպէս որ Տիտոսի գրուած նամակին մէջ Պօղոս
 կրտէ Եստուծոյ վրայով . «Իր ողորմութիւնովը
 մեզ փրկեց նորէն ճաննելու աւազանին ձեռքովը՝
 ու Սուրբ Հոգիին նորոգելովը» : (Տիմ . ք . 5 :)
 Եսանկ կատարեալ և ասանկ մեծ նորոգութիւն մը՝
 անշուշտ նշանաւոր բան մը պէտք է որ ըլլայ . թէ
 ան նորոգուած անձը և թէ զանիկայ ճանչցողները
 անշուշտ պիտի իմանան թէ աս փոփոխութիւնը ե-
 ղած է անոր վրայ : Թէ որ նոր զգեստ մը կը գա-
 նազանուի հինէն , ալ աւելի դիւրաւ պիտի ճանչ-
 ցուի նոր մարդը : Ո՛վ ընթերցող՝ դուն ի՞նչպէս
 ես . ուրիշները կրտեսնեն քու վարքիդ մէջը նոր
 մարդուն գործքերը . քու վարմունքդ նշանաւոր
 կերպով և բոլորովին տարբեր է աշխարհին վար-
 մունքէն . Եւետարանին կանոններուն համաձայն
 է , անանկ որ ուրիշներն ալ ճանչնան , թէ դուն
 Յիսուսի հետ եղած ես : Եհա՛ ասանկ պարտի
 ըլլալ , թէ որ իրաւցրնէ դուն նոր ստեղծուած ես
 Քրիստոս Յիսուսով :
 Ինչպէս որ մեր բնութիւնը ներքին սկզբունք մըն

է սրտին մէջ հաստատուած, անանկ ալ աս փոփոխութիւնը ներքին է, և կըստորագրուի իբրև սրտի փոփոխութիւն մը, և հոգւոյ նորոգութիւն մը: Իսկ ի՞նչ կաղաչէր՝ «Ո՛վ Աստուած՝ իմ մէջս մաքուր սիրտ ստեղծէ, և իմ ներսիդիս ուղեղ հոգի նորոգէ»: (Սաղմ. ծն. 10:) Եւ Եզեկիէլ կը յորդորէ Հրէաները՝ ըսելով. «Չեզի նոր սիրտ ու նոր հոգի վաստակեցէք. քանզի ինչո՞ւ մեռնիք՝ ո՛վ Իսրայէլի տունը»: (Եզեկ. ԺԷ. 31:) Եւ դարձեալ՝ անիկայ Աստուծոյ անունովը կը խոստանայ անոնց՝ ըսելով. «Չեզի նոր սիրտ պիտի տամ, ու ձեր ներսիդին նոր հոգի պիտի դնեմ, և ձեր մարմիններէն քարեղէն սիրտը պիտի հանեմ, ու ձեզի մարմնեղէն սիրտ պիտի տամ»: (Եզեկ. ԼԷ. 26:) Պօղոս կը յորդորէ Հռովմայեցիները որ չկերպարանին աս աշխարհիս կերպարանքովը, հապա իրենց հարին նորոգութեամբը նորոգուին: (Հռովմ. ԺԲ. 2:) Ես փոփոխութիւնը ամէն տեղ իբրև ներքին բան մը կըստորագրուի, այսինքն՝ փոփոխութիւն սրտին, հոգիին, հարին. ուստի պետք է որ համարուի իբրև բոլորովին տարբեր մէկ արտաքին ձէսէ մը: Հին Կտակարանին մէջ աս փոփոխութիւնը ու լիւթապոսութիւնը մի և նոյն բան սեպուած չէր. Իրաւ՝ թլիփատութիւնը մաքրութեան արարողութիւն մը ըլլալով՝ նշան մըն էր անոր, և անիկայ՝ նոր Կտակարանին մէջ անձեռագործ թլիփատութիւն կը կոչուի: (Կող. Է. 11:) Սակայն Հրէից արտաքին թլիփատութիւնը աս փոփոխութիւնը չէր. քանզի ասիկայ կըստարբերի արտաքին ձէսէն՝ լիւթապոսութիւն սրտին կոչուելով: Եսոր վրայով Մովսէս մէկ երկու անգամ յայտնապէս կը խօսի՝ ըսելով. «Բու Տէր Աստուածդ քու սիրտդ ու զաւակներուդ սիրտը պիտի թլիփա-

տէ , որպէս զի քու Տէր Աստուածդ բոլոր սրտովդ ու բոլոր հոգիովդ սիրես որ ապրիս” : (Բ Օրէն . Ը . 6 : Տես նաև . Ժ . 16 :) ‘ Կոյնպէս ալ Արեւմտա՛ ” Տէրոջը թլփատուեցէք , և ձեր սրտին անթլփատութիւնը վերցուցէք” : (Երեմ . Դ . 4 : Տես նաև . Թ . 26 :) Ալ Պօղոս յայտնապէս կըսէ , թէ թլփատութիւն չէ ան՝ որ դրսուանց մարմինով է , հապա թլփատութիւն սրտինը : (Հռոմ . Է . 28 , 29 :) Ասկից կըհետեի թէ ան Հրէաները՝ որոնք միայն արտաքին ծէսին վրայ դրին յոյսերնին , զանիկայ յարգելով և անոր ապաւինելով՝ իբրև մի միայն հարկաւոր բանը , ազնտալի սխալման մէջ էին : Ընոնք զանց ըրին և զուրկ մնացին ան ներքին և հարկաւոր փոփոխութենէն , որուն միայն նշան մըն էր թլփատութիւնը , և առանց որոյ ան ծէսը անօգուտ էր , և յիրաւի Առաքեալին ըսածին պէս՝ թլփատութիւն չէր : Աս խօսքերը կրնանք մկրտութեան վրայով դարձրնել : Մեր ըսած փոփոխութիւնը մկրտութիւն չէ . յիրաւի մկրտութիւնը երկու տեղ նոր Զնոր կրնայ կոչուիլ , (Ինչպէս Յովհ . Գ . 5 , և Տէր . Գ . 5 , բայց աս խօսքը ուրիշ որ և իցէ խօսքերուն պէս զանազան նշանակութիւններ ունի : Մեր Փրկիչը իր չարչարանքները մկրտութիւն կը կոչէ . (Գ . Գ . ԺԷ . 50 .) ու Յովհաննէս Մկրտիչ Հոգւով Արբով ու կրակով եղած մկրտութեան մը վրայով կըխօսի : (Մատթ . Գ . 11 :) Աս երկու վկայութիւններէն յայտնի է թէ մեր ըսած փոփոխութիւնը լոկ մկրտութիւն չէ : Ընոնց ամէն մէկուն մէջ երկու բան յիշուած են : Մեր Փրկիչը մէկին մէջ կըխօսի ջուրէն ծնանելու և Հոգիէն ծնանելու վրայով . իրաւ՝ հոս տեղ երկուքն ալ ծնունդ կըկոչուին , այսու ամենայնիւ անոնք

երկու բաներ են . ջուրէն ճնանիլը՝ Հոգիէն ճնանիլ չէ , անանկ ալ Հոգիէն ճնանիլը՝ ջուրէն ճնանիլ չէ : Կմանապէս Տիտոսի գրուածին մէջ կը կարդանք նորէն ճնանելու աւազանը ու Սուրբ Հոգիէն նորոգուիլը , որոնք երկու բաներ են . մէկը մկրտութեան արարողութիւնն , միւսը ան ներքին փոփոխութիւնը՝ որուն վըայով կրկնօսինք : Ուրիշ զանազան տեղուանք աս երկու բաները նոյն կերպով՝ բայց տարբեր անուամբ կը զօրուցուին : (Կող . ք . 12 : Եբբ . Ժ . 22 : Սարկ . ԺԿ . 16 : Գործ . յ . 38 : Իբ . 16 : Եփե . Ե . 26, 27 :) Միշտ արտաքին ծէսէն ՚ի զատ՝ ներքին հոգևոր փոփոխութիւնն ալ յիշուած է , որ կը զօրուցունէ թէ առջինը ինքնիրմէն բաւական չէ ապահով ընելու փրկութիւնը : Պետրոս աւելի կը բացայայտէ , ու կըսէ . «Որ մեզ ալ ան օրինակին պէս մկրտութիւնը պիտի ապրեցունէ՝ չէ թէ մարմինին աղտը մէկզի ձգելը , հապա բարի խղճմտանքին վկայութիւնը առ Ըստուած» : (Խ Պետ . ք . 21 :) Ինքը կը բացատրէ որ՝ չէ թէ մկրտութեան լուացուիլը կը փրկէ , հապա բարի խղճմտանքին վկայութիւնը , այսինքն՝ դրսուանց կատարուած ծէսին բնութեանը համեմատ՝ ներքին հանգամանք մը : Ուստի չենք կրնար մկրտութեան վրայ յոյսերնիս դնել . հոգիին բնութեանը վրայ խորունկ տպաւորութիւն ընող բան մը հարկաւոր է : Եւ այսպէս ան քրիստոնեան՝ որ միայն մկրտութիւնով գոհ կը լլայ , ու բնաւ չենդրեր և չստանար ան ներքին փոփոխութիւնը , որուն նշանն է մկրտութիւնը , փրկութենէն հեռի է , ինչպէս որ Հին Կտակարանին ժամանակը թլփատութեան վստահող Հրէան հեռի էր : Թ՛ող մէկը չխարուի . ճշմարիտ կրօնքը ներքին բան մըն է , և աս

պատճառով բոլորովին տարբեր է արտաքին ծէսերէն • անոր արմատը սրտին մէջն է , ուր նախ կը հաստատուի կատարեալ փոփոխութիւնով մը , որ վայելչապէս կոչուած է փոփոխութիւն սրտի • առանց աս փոփոխութեանը՝ բոլոր խորհուրդները և ծէսերը չեն կրնար մէկը երկինքը տանիլ :

Պարծեալ աս փոփոխութիւնը կանուանի լուսափոխութիւն մը , պետողութիւն պալ մը • քանզի մեր բնական վիճակովը մենք կոյր ենք ու խաւարի մէջ : Պօղոս Հեթանոսներուն խրկուած էր «անոնց աչքերը բանալու , խաւարէն լոյսի դարձնելու» : (Պորթ . ինչ . 18 :) Եւ ան հաւատացողները այսպէս դարձի եկեր էին • վասն զի անիկայ կըսէ Ափեսացոց • «Ետն մը դուք խաւար էիք , բայց հիմա լոյս էք Տէրոջմով» : (Եփե . 2 . 5 :) Եւ Պետրոս կըյորդորէ ան քրիստոնեաները՝ որոնց գրեց , որ մեծ գոհութիւն մատուցանեն անոր՝ որ զիրենք խաւարէն իր սքանչելի լոյսին կանչեց • (Կորնթ . 1 . 9 :) Կաև Կողոսացիք ազատուած էին «խաւարին իշխանութենէն» : (Կող . 2 . 13 :) Եւ լուսաւորութիւնը չէ թէ արտաքին բան մըն էր , հապա սրտին մէջը կատարուած էր • որովհետև Պօղոս կըսէ Կորնթացոց • «Ետուած է՝ որ հրաման ըրաւ խաւարէն լոյս ծագել • որ ծագեց ալ մեր սրտին մէջ» : (Կորնթ . 2 . 6 :) Մարմնաւոր շունչ ունեցող մարդը իր սրտին բնական կուրութեամբը հոգևոր բաները չկրնար քննել • բայց երբոր ան կուրութիւնը իրմէն վերնայ ու հոգևոր ըլլայ , անատները ամէն բան կըքննէ : (Կորնթ . 2 . 14 , 15 :) Ենիկայ կըտեսնէ Ետուածոյ Խօսքին պատուականութիւնը և գեղեցկութիւնը • հաւատքի աչքով կրնայի դէպ ՚ի յաւիտենականութիւնը • ու իր աչքին առջևը քա-

շուած քօղը մէկդի վերցուած ըլլալով՝ երկնային հոգեւոր բաները կրտսնէ, ու կապրի և կըզործէ՝ անոնք իր աչքին առջևը ունենալով • Մարգարէին ան ծառային պէս՝ որ Աստուած անոր աչքերը բացաւ, որ տեսաւ իր տիրօջը չորս կողմը հրեղէն ձիերով ու կառքերով լեցուն լեռը • (Դ ԹԻՊՊ • Դ • 17 •) որ ինքը տեսարան մըն է աշխարհի, հրեշտակաց, և մարդոց • (Խ ԿՐԻՆՆ • Դ • 9 •) և այսքան վկաներու բազմութիւնը իր բոլորտիքը պատած ունենալով, կը ջանայ մէկդի ձգել բոլոր հպարտութիւնները և իրեն կցորդ եղած մեղքը, որ համբերութիւնով վազէ իր առջևը եղած ասպարէզին, Յիսուսի նայելով՝ իր հաւատքին առաջնորդին ու կատարողին : (ԱԲԲ • ԺԶ • 1, 2 :) Մասնաւորապէս իր աչքին առջևը կը պահէ դատաստանին օրը, սպասելով ան երջանիկ յոյսին, և մեծ Աստուծոյ ու Փրկիչ Յիսուս Քրիստոսի փառքին յայտնուելուն : (ՏԽ • Ժ • 13 :) ու ինքը խաւարի մէջ չէ, որ ան օրը գողե մը պէս իր վրայ հասնի : (Խ ԹԻՊՊ • Ե • 4 :) Ո՛վ ընթերցող՝ կը հարցընեմ՝ քեզի, ի՞նչ պէս է քու վիճակդ • ԸԼՍՈՅ ու օրուան որդիներէ՞ն ես, թէ գիշերուան ու խաւարի • կը բնանա՞ն ուրիշներուն պէս, թէ արթուն ու զուարթուն ես : Յիշէ՛ թէ անոնք որ կը բնանան՝ գիշերը կը բնանան, և անոնք որ կարբենան՝ գիշերը կարբենան : Եւ ահա՛ ասանկներուն վրայ՝ երբոր ըսելու ըլլան թէ խաղաղութիւն ու ասպահովութիւն է, յանկարծակի կը հասնի կորուստը՝ յղին ցաւին պէս, ու պիտի չազատին : (ՏԵՍ Խ ԹԻՊՊ • Ե • 1—7 :)

Որովհետեւ մեր բնական վիճակին մէջ մեղքի ու Մատանային գերութեանը տակն ենք • աս փոփոխութիւնը ծառայութենէ ազատութիւն մըն է :

Պօղոս կրսէ Հռովմայեցւոց . «Գոհութիւն Լստուծոյ , որ դուք մեզաց ծառայ էիք , սակայն սրտանց նազանդեցաք ան կերպ վարդապետութեան՝ որ անոր յանձնուեցաք : Ուստի դուք մեզքերէն ազատ ըլլալով՝ արդարութեան ծառայ եղաք» : (Հռովմ . Կ . 17 , 18 , 20 , 22 :) Իրեն համար կրսէ . «Բրիստոս Յիսուսով կենաց հոգիին օրէնքը զիս ազատեց մեզաց ու մահուան օրէնքէն» (Հռովմ . Ը . 2 :) Եւ անիկայ կրկօսի կողոսացւոց՝ Լստուծոյ գոհութիւն տալու , որ մեզ ազատեց խաւարին իշխանութենէն , ու մեզ իր սիրելի Որդւոյն թագաւորութեանը փոխադրեց : (Կող . ւ . 13 :) Մտածեցէք աս ազատութեան կերպը ու բնութիւնը . անիկայ ազատութիւն մըն է մեզքէն , խաւարէն ու մահէն . սրտին մէջը եղած ազատութիւն մըն է : «Սրտանց նազանդեցաք» : Մէկ տէրոջմէն ազատուիլ մըն է , մէկ ուրիշ մը նազանդելու համար . «Մեղքերէն ազատ ըլլալով՝ արդարութեան ծառայ եղաք» . (Հռովմ . Կ . 17 , 18 .) և յիրաւի ազատութիւն մըն է . վասն զի Պօղոս կրսէ . «Ուստի ալ ամուր կեցէք ան ազատութիւնովը որով Բրիստոս մեզ ազատեց , և նորէն ծառայութեան լուծին տակը մի՛ մտնէք» : (Գաղ . Ե . 1 :) Բայց ասիկայ որչափ տարբեր է աշխարհիս սիրած՝ և բոլոր սուտ կրօնքներուն կերպ կերպ տուած ազատութենէն . ասիկայ չէ թէ մշտնջենու ազատութիւն մըն է , հապա մեղքէն ազատութիւն մըն է : Թէ որ մենք այսպէս ազատ ենք , մեր ազատութիւնը չարութեան ծածկոցի մը պէս չգործածենք , հապա Լստուծոյ ծառաներու պէս : (ւ . Պետ . Բ . 16 :)

Մարդուս բնական վիճակը՝ ապականութեան և պղծութեան վիճակ ըլլալով , աս փոփոխութիւնը

կրկոչուի հարցո-թիւն : Եւ մէն անոնք որ ճշմարտապէս Քրիստոսինն են , ասանկ մաքրուած են . որովհետև Պօղոս կրսէ . Ենիկայ «ինքզինքը մեզի համար տուաւ , որ մեզ բոլոր անօրէնութիւններէն ազատէ , ու մաքրէ իրեն սեփհական ժողովուրդ ընէ՝ բարի գործքերու նախանձաւոր» : (Տեփ . Ի . 14 :) Եւ Յովհաննէս կրսէ թէ՛ «Եւ մէն ո՛վ որ աս յոյսը իր անձին մէջը ունի՝ այսինքն Քրիստոսի պէս ըլլալու անոր գալու ատենը , «իր անձը կըմաքրէ , ինչպէս որ անիկայ մաքուր է» : (Խ Յովհ . Դ . 3 :) Բայց աս մաքրութիւնը սովորաբար այլաբանական ձևով զրուցուած է՝ լո-սոցո-իլ բառը գործածելով : Եսայի մարշարէին բերնովը Տէրը այսպէս կրսէ . «Ղուացուեցէք , մաքրուեցէք , իմ աչքերուս առջևէն ձեր չար գործքերը մէկդի՛ ըրէք , չարութիւն գործելէն դադրեցէք , բարութիւն ընել սորվեցէք» : (Եսայ . Խ . 16 :) Եւ Երեմիայի բերնովը . «Ով Երուսաղէմ՝ սիրտդ չարութենէ լուա՛ , որպէս զի փրկութիւն գտնաս» : (Երեմ . Դ . 14 :) Եւ Սաղմոսերգուն կրսէ . «Օրպայի մշտիկով մաքրէ՛ զիս , ու մաքուր ըլլամ . զիս լուա՛ , ու ձիւնէն աւելի ճերմակ ըլլամ» : (Սաղմ . ԺԽ . 7 :) Բոլոր աս խօսքերուն մէջ թէև լեզուն այլաբանական է , բայց միտքը պարզ է : Ենիկայ մեղքէ լուացուիլ մըն է , սրտի լուացուիլ մըն է , որ ուրիշ բան չկրնար ըլլալ , եթէ ոչ ներքին մաքրութիւն մը բարոյական ապականութենէ : Ես այլաբանական զրուցուածքը քանի մը տեղ ալ աւելի մասնաւոր կերպով զրուցուած է : Մովսէսին օրէնքին մէջը երկու տեսակ ծիսական մաքրութիւն պատուիրուած էր . ջուրով լուացուիլ , և մաքրութեան ջուրով կամ արիւնով սրկուիլ : (Տեա Ղ Լ-սոցո-ոյ Գերբ :) Եսայի սրտի մաքրութիւն

նը՝ առ երկու եղանակներուն վրայով ըսուած խօսքերովը կըստորագրուի : Տէրը Եզեկիէլէն բերնովը կըսէ . « Չեր վրան մաքուր ջուր պիտի սրսկեմ, և պիտի մաքրուիք . ձեր ամէն պղծութիւններէն, ու ձեր ամէն կուռքերէն ձեզ պիտի մաքրեմ » : (Եզէլ . Լ 7 . 25 :) Եւ Չաքարիային բերնովը՝ « Ըն օրը Գաւիթին տանը բացուած աղբիւր մը պիտի ըլլայ, ու Երուսաղեմի բնակիչներուն՝ մեղքի ու անմաքրութեան համար » : (Չաք . Ժ 7 . 1 :) Երչն նմանութիւնները կըգործածուին Կոր Կտակարանին մէջ, բայց անոնք մկրտութեան, և Քրիստոսի արանը կըվերաբերին . ինչպէս որ Յովհաննէս Յայտնութեան մէջը փառք և իշխանութիւն կուտայ Ընոր՝ որ մեզ սիրեց, ու մեզ մեր մեղքերէն լուաց իր արիւնովը : (Յայ . Ե . 5, 6 :) Եւ իրեն ըսուեցաւ թէ ան անթիւ բազմութիւնը որ տեսաւ աթոռին առջեւ կայնած, իրենց հանգերձները լուացած էին, ու Պառնուկին արիւնովը ձերմը կցուցած : (Յայ . Է . 14 :) Հոս ալ դարձեալ յայտնի այլաբանութիւն մըն է, բայց միտքը պարզ է : Սեղքէ լուացուիլը, և Քրիստոսի արիւնովը ձերմը կնալը յայտնապէս կընշանակեն բարոյական ապականութենէ մաքրութիւն մը Քրիստոսի մահուան միջոցովը : Ըսանկ կըսէ Պօղոս . « Ի՞նչ որ ցուլերուն ու նոխազներուն արիւնը, և երինջներուն մոխիրը ցանուելով՝ պղծեալները կըսրբէր մարմինի մաքրութեան կողմանէ, ալ որչափ աւելի Քրիստոսի արիւնը՝ որ յաւիտենական Հոգիին ձեռքովը իր անձը անարատ պատարագ մատուց Ըստուծոյ, կըսրբէ ձեր խղճմտանքը ան մեռած գործքերէն՝ կենդանի Ըստուածը պաշտելու » : (Եբր . Թ . 13, 14 : Տես նաև . Ե . 3 : Ժ 2 : Եւ Պետ . Ե . 2 : Եւ Յովհ . Ե . 7 :) Կամ

նապէս ջուրով լուացուիլը յայտնի վերաբերու-
թիւն մը ունի մկրտութեան . ինչպէս Տէր . Գ . 5
համարին մէջ ըսուած ջուրով լուացուիլը և Սուրբ
Հոգիին նորոգելը : Եւ Եբր . Ժ . 22 համարին
մէջ կըսուի . «Սօսենանք ճշմարիտ սրտով՝ լե-
ցուն հաւատքով՝ սիրտերնիս չար խիղճերէն լուա-
նալով , ու մարմիննիս մաքուր ջուրով լուանալով» :
Եւ Եփե . Ե . 25—27 համար , կըսուի թէ Քր-
րիստոս իր անձը Եկեղեցիին համար մատնեց , որ
զանիկայ սուրբ ընէ աւազանին մաքրութեամբը՝
խօսքով . որ ինքը իր դիմացը փառաւոր կեցընէ
Եկեղեցին՝ որ մէկ արատ մը կամ աղտոտութիւն
կամ ուրիշ ասոր պէս բաներ չունենայ : Գուցէ
աս վկայութիւններուն մէկ քանիին մէջ միայն
մէկ այլաբանական վերաբերութիւն մը կայ մկր-
տութեան , ինչպէս որ առջի վկայութիւններուն
մէջ վերաբերութիւն կայ Քրիստոսի արեանք .
բայց թէ որ անոր միտքը իսկապէս մկրտութիւնն
է , միշտ յայտնի է թէ ան մաքրութիւնը ներքին
բան մըն է , և ո՛չ թէ լոկ ջուրի գործածութիւն
մը : Ինչպէս որ մարմինը մաքուր ջուրով կըլուա-
ցուի , անանկ ալ սիրտը պարտի լուացուիլ չար
խղճմտանքէ : Ուստի Պետրոսի թուղթէն առ-
նուած վկայութիւնը որ արդէն մեկնեցինք , շատ
աղէկ կըբացայայտէ աս վարդապետութիւնը : Չէ
թէ մարմինին աղտը մէկգի ձգելը , հապա առ
Եստուած եղած բարի խղճմտանքին վկայութիւնն
է որ կըփրկէ : (Ծ Պէր . Գ . 21 :) Բոլոր աս
վկայութիւնները թէ այլաբանական ըլլան և թէ
ոչ , կըցուցընեն թէ Սուրբ Գիրքը կըսորվեցընէ
սրտի ու խղճմտանքի մաքրութիւն մը մեղաց աղտե-
ղութենէն . և ասիկայ ամէն մարդոցմէ կըպահանջէ :
Ուստի ականջ դնենք Պօղոսին յորդորանացը , որ

կրսէ . «Միրելեք՝ մեր անձերը մարմինի ու հոգիի ամէն կերպ պղծութենէն մաքրենք , սրբութիւն գործելով Աստուծոյ վախով» : (Թ Կորնթ . Է . 1 :)

Աս փոփոխութիւնը կրկոչուի նաև ապաշխարութիւնն և դարձ : Մեր Փրկիչը կրսէ . «Ի՞նչ որ դարձի չգաք՝ և տղոց պէս չըլլաք , երկնից թագաւորութեան մէջը պիտի չմտնէք» : (Մատթ . ԺԶ . 3 :) Ի՞նչ մասին մէջ տղոց պէս ըլլալու ենք . անիկայ անմիջապէս մեկալ համարին մէջ կրցուցնէ թէ՛ խոնարհութեան մասին մէջ : Պօղոս կրսէ . «Չարութիւններ դիտնալէն տղա՛ք եղեք» (Խ Կորնթ . ԺԴ . 20) : Պետրոս ալ կրսէ . «Կոր ծնած երախաներու պէս՝ բանական ու անխարդախ կաթին փափաքեցէք , որ անով մեծնաք» : (Խ Պետր . Բ . 2 :) Անոնք որ խոնարհութեամբ , չարութեան տգէտ ըլլալով , և իրենց հոգիին նազանդութիւնովը դարձի կուգան , տղոց բնութիւն կուենան . այսպէս նորէն կրճնանին և նոր բնութիւն մը կրստանան : Երայ . Դ . 10 համարին մէջ՝ մեղաց բժշկութիւնը կամ թողութիւնը՝ իբրև դարձի գալուն հետևութիւնը ըսուած է . բազգաւոր Մատթ . ԺԴ . 15ին հետ : Պետրոս կրսէ . «Օղջացէք ու դարձի եկէք , որ մեղքերնիդ ջնջուի» : (Գործ . Դ . 19 :) Եւ Յակոբոս ալ աւելի յայտնապէս կրսէ . «Ան որ մեղաւորը իր մոլորութեան ճամբայէն կրդարձնէ՝ անոր հոգին մեռնելէն կազատէ , ու մեղաց շատութիւնը կը ծածկէ» : (Յակ . Ե . 20 :) Ուրեմն դարձի գալուն փոփոխութիւնն է , որ թողութիւն ու փրկութիւն կրբերէ : Բայց աւելի սովորական կերպով ապաշխարութիւն կրկոչուի ան : Յովհաննէս Մկրտիչ անոր աս անունը տալով կրսորվեցնէ : Ինքը կը քարոզէր . «Ապաշխարեցէք , ինչու որ

երկնից թագաւորութիւնը մօտ է” : Եւ ըսուած է թէ անիկայ եկաւ “ապաշխարութեան մկրտութիւն քարոզելու , մեղաց թողութեան համար” : (Պ՝ Կ-Ի . ք . 3 :) Իր մկրտութիւնը նշան մը ու խոստովանութիւն մըն էր ապաշխարութեան , և ան ապաշխարութեան ապացոյցները (որ անիկայ իրեն եկող ու մկրտուելու ղուգոյններէն կը պահանջէր ,) կը ցուցնեն թէ ինչ բան է աս ապաշխարութիւնը : Իրմէն մկրտուելու եկած ժողովուրդներուն կըսէր . “Եսկէ ետեւ ապաշխարութեան արժանաւոր պըտող բերէք” : Ժողովուրդէն ողորմութիւն ընել կը պահանջէր , մաքսաւորներէն ուղղութիւն , և զինուորներէն հեզութիւն և արդարութիւն : (Պ՝ Կ-Ի . ք . 7—14 :) Ենիկայ իր մկրտութեանը չէր ապաւիններ՝ իբրև ըստ ինքեան զօրութիւն ունեցող բան մը , ոչ ալ ժամանակ մը մեղքի համար լալու կամ տրտմելու ապաշխարութիւն մը կը քարոզէր , հապա անոր քարոզած ապաշխարութիւնը մշտատեւ ներշնչութիւն կընէր բարուց վրայ , անիկայ մարդուս բնութիւնը կատարելապէս կը փոխէր , մարդասիրութիւն՝ անձնասիրութեան տեղ , ուղղութիւն՝ անիրաւ պահանջմունքներու տեղ , և հեզութիւն ու արդարութիւն՝ թշնամութեան և զրպարտութեանց տեղ : Մեր Փրկիչը ու իր Առաքեալները նոյն վարդապետութիւնը աս նոյն անունովը սորվեցուցին : Վրիստոսի աշխարհ գալուն մեծ նպատակը աս էր , որ “իւր անունովը մեղաց ապաշխարութիւն ու թողութիւն քարոզուի բոլոր ազգերու մէջ” : (Պ՝ Կ-Ի . ի . ք . 47 :) Երբոր ինքը կը պտըտէր , կը քարոզէր՝ ըսելով . “Ապաշխարեցէք , ինչու որ երկնից թագաւորութիւնը մօտ է” : (Մատթ . ք . 17 :) Առաքեալներն ալ երբոր իրմէն խրկուեցան , “եկան կը քարոզէին , որ

մարդիկ ապաշխարեն” : (Մարկ . 7 . 12 :) Եւ
ինքը կրտորվեցընէր թէ՛ աս ապաշխարութիւնը
փրկութեան համար հարկաւոր բան մըն է , ըսելով .
“Թէ որ չապաշխարէք՝ ամէնքդ ալ անա՛նկ պիտի
կորսուիք” : (Ղուկ . 11 . 3 :) Ենանկ ալ Ե-
ռաքեալները աս բանը կը քարոզէին ուր որ կերթա-
յին մեր Տէրոջը համբառնալէն ետքը : Պետրոս
կը յորդորէր Պենտէկոստէին օրը թէ՛ “Եւ ապաշխա-
րեցէք՝ ու ձեզմէ ամէն մէկը թող մկրտուի Տէր
Յիսուս Քրիստոսի անունովը՝ մեղաց թողութեան
համար” : (Գործ . 2 . 38 :) Պօղոս ալ կիմա-
ցընէր Հրէաներուն և Հեթանոսներուն՝ թէ անոնք
պէտք է որ ապաշխարեն ու դառնան Եստուծոյ ,
և ապաշխարութեան արժանի պտուղներ գործեն :
(Գործ . 17 . 26 : Տես նաև 7 . 19 : և . 31 : Ժմ .
18 : Ի . 21 :) Ուրեմն աս ապաշխարութիւնը՝
անոնց ըսածին նայելով՝ իրեն համեմատ վարմունք
մը ունենալու էր իր հետը , այսինքն՝ ապաշխա-
րութեան արժանի պտուղներ : Ասե ամէն մարդ
պարտաւոր էր ասանկ ապաշխարութիւն մը ունե-
նալու . վասն զի Պօղոս կըսէ . “Եստուած կը պա-
տուիրէ մարդիկներուն՝ որ ամէն մէկը ապաշխա-
րէ” : (Գործ . 17 . 30 :) Եւ ասկից փրկութիւն
կը հետեւի , վասն զի ուրիշ տեղ կըսէ Պօղոս .
“Եստուծոյ ուզածին պէս եղած տրտմութիւնը՝ ա-
պաշխարութիւն կը գործէ փրկութեան համար , որ
զոջմանալու բան չէ . բայց աշխարհի տրտմութիւնը
մահ կը պատճառէ” : (2 Կորն . 12 . 10 :) Ու-
շաղքութիւն ըրէք հոս տեղ թէ ինչպէս կըստու-
րագրուի ճշմարիտ ապաշխարութիւնը . չէ թէ ա-
մէն տրտմութիւն ապաշխարութիւն կը գործէ . ա-
պաշխարութիւնը մեղաց նախատիւնքէն կամ պա-
պատիժի երկիւղէն պատճառած՝ լոկ ժամանակա-

ւոր տրտմութիւն մը չէ • կրնայ ըլլալ որ մարդս
 տրտմի կրած նախատինքին համար , կամ մեղաց
 հետեանքէն վախնալուն համար , ու նոյն ատենը
 առջինին պէս սիրէ մեղքը , և վերստին անոր դառ-
 նայ , երբոր նախատանաց զգացումը կը գաղթի ,
 կամ իր վախերը կը փարատին : Եսանկ չէ ճշմա-
 րիտ ապաշխարութիւնը • անիկայ մեղքին վրայով
 զգացումներու փոփոխութիւն մը կը պատճառէ ,
 որպէս զի ապաշխարողը նախատինքէն կամ երկիւ-
 դէն անկախ՝ մեղաց ցանկութիւններէն դադարի ,
 ու բոլորովին ատէ զանոնք • նաև Յօբին պէս ը-
 սէ • « Իմ անձս կարհամարհեմ) հողի ու մոխիրի
 վրայ կը զոյճամ » : (Յօբ . 16 : 6 :) Եսպէս՝
 չէ թէ լոկ ժամանակաւոր՝ հապա բնութեան և
 վարուց մէկ մշտառե փոփոխութիւն մը կը լայ :
 Սվ ընթերցող՝ աս ապաշխարութեան վրայով
 զգացում մը ունիս քու սրտիդ մէջ • անիկայ ե-
 կեղեցական կամ կրօնական արարողութիւն մը չէ •
 և մեր առաջ բերած վկայութիւններուն մէջ բնաւ
 մէկ անգամ մըն ալ ըսուած չէ՝ թէ անանկ բան
 մըն է : Մարմինը ճնշել , կամ ո և իցէ կերպով
 չարչարել չէ ան • Ինչու որ կրտեսնենք թէ Սուրբ
 Գրոց մէջ ասանկ բաներ պատուիրուած չէ • Ժա-
 մանակաւոր տրտմութիւն մըն ալ չէ , որ մարդս
 ատեն մը զգաց , և ետքը զանիկայ մոռնալով՝ վե-
 րստին մեղանշելու դառնայ առջինին պէս : Եհա՛
 ասանկ է աշխարհիս տրտմութիւնը՝ որ մահ կը գոր-
 ծէ : Սակայն ճշմարիտ ապաշխարութիւնը՝ բնու-
 թեան մնայուն փոփոխութիւն մըն է , անանկ որ
 ան մեղքերը որ առաջ կը սիրուէին , միշտ և յա-
 լիտեան ատելի կը լլան • և մարդս կը սիրէ զԵս-
 տուած ու անոր օրէնքին կը նազանդի : Ինաւ ա-
 սանկ փոփոխութեան մը փորձը առեր կս • անի-

կայ զգացա՞ծ ես քու սրտիդ մէջ . ուրիշները իմացա՞ն՝ թէ ան բանը քու մէջը եղած է . եթէ ո՛չ դուն տակաւին քու բնական վիճակիդ մէջն ես , որ մեղաց ու կործանման վիճակ մըն է : Թէ որ անոր մէջը մնաս , յաւիտեան կը կորսուիս . ուրեմն համոզուէ՛ , ու ատ վիճակին մէջ մի՛ մնար : Ե՛հա՛՛ Եստուած է որ աս բանը կրպակահանջէ քեզմէ . վասն զի «անիկայ չուզեր որ մէկը կորսուի , հասար որ ամէնքը ապաշխարանքի գան» : (Թ Պ Ե Կ . Գ . 9 :)

Գարձեալ՝ ինչպէս որ մեր բնութեան ապակա նութիւնը ընդհանուր բան մըն է , ամէն մարդոց հաղորդուած , անանկ ալ աս բնութեան փոփոխութիւնը ամէն մարդոց համար հարկաւոր է : Եսիկայ պարզապէս յայտնի է Եստուծոյ պատուիրանքէն , որ կը հրամայէ ամենուն ապաշխարել . նաև Եռաքելոց ամենուն ապաշխարութիւն քարոզելու ջանքը աս նոյն բանը կը ցուցնէ : Գարձեալ՝ մենք ունինք մեր Փրկչին պարզ խօսքը . «Թէ որ մէկ մարդ մը ջուրէն ու Հոգիէն չճաննի , չկրնար Եստուծոյ թագաւորութիւնը մտնել» : (Յովհ . Գ . 5 :) Ուրիշ խօսք մը չէր կրնար ասկից աւելի բացայայտ ըլլալ , և ո՛չ աւելի բարձր իշխանութենէ կրնար գալ : Եսիկայ լոկ մկրտութեան չվերաբերի . քանզի մկրտութիւնը աս խօսքին մէջ նշանակուած երկու բաներուն մէկն է . աս խօսքը աւելի մասնաւորապէս ներքին փոփոխութեան կը վերաբերի , այսինքն՝ հոգիէն ճաննելուն : Ըն ամէնը՝ որ կուզեն երկինքը մտնել , պարտին անցնիլ աս դռնէն . թող մէկը իր անձին համար խտրութիւն մը չյուսայ , թէ և Քրիստոսի Եկեղեցիին մէջը ծնած ու մեծցած ալ ըլլայ : Ինչպէս որ Աիկողեմոս , և Յովհ

հաննեսին եկող Հրէաները , ան ատենի ճշմարիտ Եկեղեցիին մէջը մեծցած էին . այսու ամենայնիւ Քրիստոս սորվեցուց ‘Սիկողեմոսին աս փոփոխութեանը բացարձակ հարկաւորութիւնը : Յովհաննէս ալ Հրէաներուն ըսաւ . “Մի սկսիք զրուցել թէ Մենք հայր ունինք Եբրահամը . աս կը սեմ՝ ձեզի , թէ կարող է Եստուած աս քարերէս Եբրահամին զաւակներ հանելու” : (Ղ ր-ի . 7 . 8 :) Ուրեմն ասիկայ միօրինակ հարկաւոր է Քրիստոնէից և Հրէից , Մահմետականաց ու Հեթանոսաց : Ինչպէս որ գրախտէն իյնալուն անէճքը ընդհանուր է , ասանկ ալ պարտի ընդհանուր ըլլալ աս նորոգութիւնը ամենուն սրտին , որ երկինքը մտնելու են :

Մէկ ծանօթութիւն մըն ալ պէտք է ան մեր ստորագրած մեծ փոփոխութիւնը կատարելապէս ցուցնելու համար : Ենիկայ Տէկէն 'ի Տէկ Կարտեալ Ղլլար . ասիկայ յայտնի է Սուրբ Գրքին մէջ յաճախ յիշուած Եստուծոյ ճշմարիտ որդւոցը սխալմունքներէն և մեղքերէն : Եմենէն երևելի սուրբերէն ոմանք յայտնի մեղաց մէջ ինկան . ու Յովհաննէս կըսէ ամենուն համար և ինքզինքն ալ մեկտեղ առնելով . “Թէ որ ըսենք՝ թէ Մենք մեղք մը չունինք , ինքզինքնիս կըխաբենք , ու մեր մէջը ճշմարտութիւն չկայ” : (Թ Յովհ . 8 :) Ընորհքով աճելու համար Սուրբ Գրքին մէջ ամէն տեղ գտնուած յորդորանքները աս նոյն բանը կը հաստատեն : Քրիստոս իր աշակերտներուն համար կաղօթէ , “Սրբէ անոնք քու ճշմարտութիւնովդ , որ քու խօսքդ ճշմարտութիւն է” : (Յովհ . 17 :) Պօղոս ալ կաղօթէ թոնսազոնիկեցւոց համար . “Ինքը խաղաղութեան Եստուածը ձեզ բոլորովն սուրբ ընէ” : (Թ թոնս .

է . 23 :) Ընտնք արդէն քրիստոնեայ էին , բայց ըստ մասին միայն սրբուած էին . իրենց նորոգութիւնը յառաջագիմութեան մէջ էր : Եսոր համար Պետրոս ալ կը յորդորէ . « Ընեցէք մեր Տէր և Փրկիչ Յիսուս Քրիստոսի շնորհքովը ու գիտութիւնովը » : (Ի Պե֊ . 4 . 18 :) Եւ ալ աւելի պարզ խօսքերով կը ստորագրէ անիկայ շնորհքով աճելու յառաջագիմութիւնը՝ ըսելով . « Քուրը ջանքերնիդ դրած՝ ձեր հաւատքին վրայ առաքինութիւն աւելցուցէք , ու առաքինութեանը վրայ՝ գիտութիւն , և գիտութեանը վրայ՝ ժուժկալութիւն , ու ժուժկալութեանը վրայ՝ համբերութիւն , և համբերութեանը վրայ՝ աստուածպաշտութիւն , ու աստուածպաշտութեանը վրայ՝ եղբայրսիրութիւն , և եղբայրսիրութեանը վրայ՝ սէր » : (Ի Պե֊ . 3 . 5 — 7 :) Պօղոս մասնաւորապէս իր վրայովը կը զօրուցէ թէ իր անձը չսեպիր որ հասեր է , կամ կատարեալ եղած է . « Բայց՝ կը ճանաչանէ թէ՛ « մէկ բան մը կայ որ ետեի եղածները մոռցած եմ՝ ու առջևի եղածներուն կը դիմեմ . միտք դնելով կը վազեմ դէպ ՚ի Եստուծոյ կողման կէտին հասնելու Քրիստոս Յիսուսով » : (Փիլեպ . 4 . 12 — 14 : Ի Կորնթ . 7 . 16 :) Սուրբ Իբրքը ամէն տեղ կը յորդորէ հաւատացեալները որ աստուածպաշտութեան ու սրբութեան մէջ յառաջանան : Հարկ չէ որ ուրիշ շատ վկայութիւններ առաջ բերեմ , միայն մէկ հատ մըն ալ յիշեմ աս տեղս , որուն մէջ Պօղոս քրիստոնէական կեանքը ասպարէզեմ մը կը նմանցընէ . « Ուստի մենք ալ՝ որ այսքան վկաներուն բազմութիւնը մեր բոլորտիքը պատած ունինք , բոլոր հպարտութիւնները մէկդի ձգենք՝ և մեզի կցորդ եղած մեղքը՝ համբերութիւնով վազենք մեր առջևը եղած աս-

պարեզին . Յիսուսի նայինք՝ մեր հաւատքին առաջնորդին ու կատարողին” : (Աբբ . Ժբ . 1, 2 :)
 Ըստուծոյ շնորհացը բարի գործը ան քրիստոնեաներուն սրտին մէջ սկսած էր , բայց տակաւին կատարեալ եղած չէր : Ընոնց սրտերուն մէջը մէկ սրբութեան սկզբունք մը կայ , և ան սկզբունքը աճելու վրայ է , ասով կրզանազանուին շնորհգուածներէն , որոնք բոլորովին մեղքով լեցուն են . այսու ամենայնիւ բնաւ չեն կրնար ըսել թէ ամենեին մեղք չունին . անոնք կատարեալ պիտի ըլլան , երբոր Քրիստոսի աթոռին առջևը երևնան . ինչպէս որ Պօղոս կրսէ Փիլիպեցւոց համար . “Ըտբանին վրայ յոյս ունիմ՝ թէ ան որ ձեր մէջը բարի գործքերը սկսեց , մինչև Յիսուս Քրիստոսի օրը կրկատարէ” : (Փիլիպ . ւ . 6 բաղդատէ՛ ւ թի . 5 . 23 , և ւ Յովն . բ . 28ին հետ :)

Երգ՝ աս փոփոխութեանը վրայով իր սկիզբէն մինչև վերջը խօսեցանք . և Սուրբ Գրքին ձգեցինք որ բուն իր խօսքերովը խօսի , և թէ որ երկար տևեց , Սուրբ Գրոց մէջ աս նիւթիս վրայով գանուած վկայութիւններուն խիստ շատութեանը ու զանազանութեանը համար է : Գուք կրտեսնէք որ ասիկայ նոր վարդապետութիւն մը չէ՛ մարդուս երևակայութենէն հարուած մօտ ատեններս . Սուրբ Գիրքը լեցուն է ասով . մինչև անգամ Հին Կտակարանին մէջ յայտնապէս ցուցուած է . և աս բանը յայտնի է մեր Փրկչին “Ահիողեմոսին ըսած խօսքերէն թէ՛” “Դուն Իսրայէլացւոց վարդապետ մըն ես , և ասիկայ չնս գիտեր” , (Յովն . 7 . 10) որով կրցուցրնէ թէ՛ պէտք էր որ ինքը գիտցած ըլլար զանիկայ : Սակայն ինչպէս կրնար գիտցած ըլլալ , թէ որ Հին Կտակարանին մէջ գրուած չըլլար : “Այնպէս կրգըտ-

նենք որ Մովսէս ալ կրկօսի սրտին թրիատու թեալ
 նը վրայով : (Թ Օրին . Ժ . 16 : Է . 6 :) Եւ Եւ-
 բեմիա նոյն խօսքը կրգործածէ : (Երեմ . Դ . 4 :)
 ‘Նոյնպէս ալ Գաւիթ ու Եղեկիէլ կըսորվեցընեն
 նորոգո՞ւած սրտին վարդապետութիւնը : (Սող .
 ճա . 10 : Եղեկ . Ժ . 31 : Է . 26 :) Եւ դարձը
 ու ապաշխարութիւնը՝ որ տեսանք թէ տարբեր
 անուններով մի և նոյն բանն է , ամէն տեղ պա-
 տուիրուած են Հին Կտակարանին մէջ : Երգարև
 Սուրբ Գրոց ամէն կողմն ասոր վրայով բացայայտ
 և որոշ կերպով խօսուած է , ինչպէս որ ասանկ
 մէկ հիմնական ու հարկաւոր վարդապետութեան
 մը վայելուչ է :

Մարդուն մեղաց մէջ իյնալը երկու կերպով
 անյարմար ըրաւ զանիկայ երկինքին . նախ՝ պատ-
 ժոյ արժանի ըրաւ զանիկայ , և երկրորդ՝ անոր
 բնութիւնը ապականեց : Եսիկայ երկու բան հար-
 կաւոր ըրաւ իր փրկութեանը համար , այսինքն՝
 թողութիւն , ու բնութեան փոփոխութիւն մը :
 Եսոնցմէ մէկը՝ (թողութիւնը) ինչպէս որ խօսե-
 ցանք , պատրաստ կրկենայ Քրիստոսի մահուամ-
 բը , թէև մենք աս նիւթիս վրայով երկար չխօսե-
 ցանք . իսկ միւսը՝ մեր գլխաւոր նիւթն էր որ
 բացատրեցինք : Ենոր երեւելի բան մը ըլլալը ցու-
 ցընելու համար , նախ քննեցինք երկարօրէն մար-
 դուս ապականութիւնը , յայտնելով թէ ինչպէս
 բոլորովին անյարմար կընէ զանիկայ երկինքին հա-
 մար , և թէ ինչպէս անկարող է լոկ թողութիւնը՝
 մարդս երկինքին յարմարցընելու : Տեսանք որ թո-
 ղութենէն ի զատ՝ անշուշտ մէկ հիմնական փոփո-
 խութիւն մը հարկաւոր է մարդուս բնութեանը :
 Երգ՝ թէ որ բնաւ աս փոփոխութեանը վրայով
 մէկ խօսք մը չգտնուէր Եստուածաշունչին մէջ ,

խիստ զարմանալի բան մը պիտի չթուէր ձեզի ա-
նիկայ . միանգամայն պիտի չզգայիք թէ Եստու-
ծոյ Խօսքը կատարեալ չէ , և թէ մարդուս փրո-
կութեանը վերաբերեալ մեծ և հարկաւոր բանը
զանց եղած է : Իայց աս բանը նշանակուած է ,
և ոչ միայն նշանակուած՝ հապա վարդապետու-
թիւնն ալ կատարելապէս բացատրուած է զանա-
զան ձևերով Եստուածաշունչին ամէն կողմը : Ե-
սիկայ Սուրբ Գրոց մէջ գտնուած խիստ հարկա-
ւոր նիւթերէն մէկն է : Եստուածաշունչը՝ մեր
կարօտութիւնները լեցընելու յարմար ըլլալուն
համար , մարդուս իյնալուն երկու մեծ չարիքնե-
րուն դարմանը կրմատուցանէ . աս դարմանը ոչ
միայն մեղքի թողութեան համար՝ այլ և մեր ա-
պականեալ բնութեան նորոգութեանը համար է :
Մարդս իր բնութեան ապականութիւնովը անյար-
մար եղաւ դրախտին մէջ մնալու , և ասոր համար
դուրս վերնտուեցաւ : Ենիկայ բնաւ երբէք չկրնար
վերստին մտնել հոն , մինչև որ անոր բնութիւնը
իր նախկին մաքրութեանը և ուղղութեանը պէս
չնորոգուի : Վրիստոնէութիւնը աս նորոգութեանս
համար առատապէս կը հոգայ , որ կրկատարուի
բնութեան փոփոխութիւնովը՝ որն որ մենք ստորա-
գրեցինք :

Կորէն աչքէ անցուր մեր ստորագրածները , և
տես թէ աս փոփոխութիւնը որքան կատարելապէս
յարմար է իր նպատակին հասնելու : Մարդուս
ապականութիւնը իր բնութեանը մէկ մասն է , ու
անոր հետ կը ընի . ուրեմն հարեանցի փոփոխու-
թիւն մը բաւական պիտի չըլլայ անանկ արմատա-
քի խլել զանիկայ , որ երկինքին արժանի ընէ ,
ուր տեղ բնաւ մեղք չմտներ : Ուստի աս փոփո-
խութիւնը բոլորովին կատարեալ է . նոր ստեղծուած

մը , նոր ճնունդ մը , յարութիւն մը , և հոգևոր կենաց հաղորդութիւն մըն է : Անիկայ հոգևոր ընտրութիւն , ամէն մէկ երկնային բանին կենդանի զգացողութիւն մը կուտայ , և մէկ փափաք մը՝ Աստուծոյ ներկայութեանը : Ապականութիւնը «բոլորն մէջ արմատացած է . անիկայ արատաւորած և աղտեղած է զգացումներուն բուն աղբիւրը . ուստի արտաքին արարողութիւնները աս հիւանդութեանս գոյացած տեղը չեն կրնար հասնիլ , և ոչ արտաքին ուղղութիւն մը բաւական է անանկ մաքրելու աս աղբիւրը , որ դադրի լեղի ջուրէր դուրս բղխելէն , որ բնաւ չապականէ դրախտին մաքուր հոսանքները , թէև կարող ըլլայ ընդունուիլ հոն : Բայց աս փոփոխութիւնը անդժուարութեանը կը յաղթէ . քանզի սրտի փոփոխութիւն մըն է , հոգիի նորոգութիւն մը . անանկ որ սրբութեան սէր մը կուտայ , որն որ առաջ կատէր , և ատելութիւն մը մեղքի դէմ , որն որ առաջ կը սիրէր : Հիմա երկինքին մէջ ամէն բան իրեն ախորժելի պիտի գտնէ : Քանի որ մարդս իր բնական վիճակին մէջն է՝ կոյր է , ու կըխարխափէ մեղաց խաւարին մէջը . և հոգևոր տեսութիւն չունենալով՝ սրբութեան գեղեցկութիւնները կամ երկինքին փառքերը չկրնար տեսնել : Աս փոփոխութիւնը՝ աչքերը կը բանայ , իրեն տեսողութիւն կուտայ , և այնուհետև միշտ կը զուարճանայ արդարութեան արեգակին լուսովը : Սատանային հպատակ , մեղաց գերի , և ասոր պատճառով Աստուծոյ ծառայելու անցարմար , ապրտամբութեան յանցաւոր ըլլալէն կազատի , ու Աստուծոյ ծառայ կը ըլլայ . անանկ որ իր պտուղը կունենայ սրբութիւնով , և անոր վերջն ալ յաւիտենական կեանք : (Հոով. 7 . 22 :)

Աս նիւթը թող տալէն առաջ՝ ներեցէք ինձի որ
 հարկաւոր բան մըն ալ ծանուցանեմ : Բնութեան
 փոփոխութիւնը՝ որուն վրայով խօսեցանք , բոլոր
 մարդիկը երկու մեծ կարգի կրքաժնէ բարոյական
 վարուց մասին . վասն զի ամէն մէկը կա՛մ աս փո-
 փոխութիւնը ունեցած պիտի ըլլայ՝ կամ ոչ . թէ
 որ ունեցած է , անիկայ սրբուած է , թէև ըստ
 մասին միայն . եթէ ոչ՝ բոլորովն անսուրբ է : Աս
 զանազանութիւնը Սուրբ Գրոց մէջ ամէն տեղ
 կերևնայ : Մարդիկ խիստ շատ զանազանութիւն-
 ներ կընեն . ինչպէս կըսենք Պապականներուն և
 Բրոթէսոզանդներուն , Յոյներուն և Հայերուն ,
 Մահմետականաց և Հրէից վրայով . և դար-
 ձեալ ասոնց ամէն մէկուն մէջն ալ կրկին բաժան-
 մունքներ կան : Մենք կըկարծենք թէ Աստուած
 ալ մեզի պէս ասանկ զանազանութիւններ կընէ .
 սակայն անիկայ ըսաւ . « Մարդուն նայելը չըլլար .
 քանզի մարդը երեցածին կընայի , բայց Տէրը
 սրտին կընայի » : (ԹՊՊԳ . ԺԳ . 7 :) Ալ սրտին
 նայելովը կըվճռէ թէ՛ ամէն մարդիկ կա՛մ իր բա-
 րեկամներն են , և կամ իր թշնամիները : « Ան որ
 իմ հետս չէ , ըսաւ մեր Փրկիչը , ինձի հակառակ
 է » : (Մատթ . ԺԷ . 30 :) Վասն որոյ Սուրբ
 Գրքին մէջ ամէն տեղ կըզանենք մարդիկ՝ իբրև
 սուրբ կամ մեղաւոր , իբրև արգար կամ անար-
 դար , իբրև նազանդ կամ աննազանդ : Ալ
 միայն երկու տեղ և վիճակ պատրաստուած է ա-
 նոնց համար գերեզմանէն անդին . անոնք պիտի
 կայնին՝ կա՛մ աջ կողմը , կամ ձախ կողմը , կա՛մ
 պիտի ընդունուին Աստուծոյ թագաւորութիւնը
 ժառանգելու , և կամ պիտի ձգուին յաւիտենա-
 կան կրակին մէջը : Ան ժամանակը լոկ անունի
 կամ կրօնքի տարբերութեանց վրայով հարցմունք-

ներ պիտի չըլլան , և ոչ ալ հիմա կրնէ Եստուած ,
 չհարցըններ թէ մենք Պօղոսեան ենք , կամ Եպո-
 ղոսեան , և կամ Կեփասեան : Ենիկայ սրտին վե-
 ճակին կրնայի , երբոր անիկայ Եստուծոյ առջևը
 արդար է , կրգրէ զանիկայ որ ընդունուի Ես-
 տուծոյ որդւոցը համբանքին մէջը , թէ աս և թէ
 ան անունով կոչուած կրօնքէն ըլլայ անիկայ : Ու
 բոլոր ազգերէն և բոլոր լեզուներէն ու բոլոր ժո-
 ղովուրդներէն վերջին օրը պիտի ժողվէ շատ ժո-
 ղովուրդներ՝ որոնք մարդ չկրնար համբել , իր ա-
 թուին առջևը կենալու : (Յայտ . 1 . 9 :) « Չեզի
 կրօնմ որ արեւելքէն ու արեւմուտքէն շատերը պի-
 տի գան , ու երկնից թագաւորութեան մէջ պիտի
 բազմին՝ Եբրահամին , ու Իսահակին և Յակո-
 բին հետը : Ու թագաւորութեան զակերները
 գուրսի խաւարը պիտի ելեն , հոն պիտի ըլլայ
 լալ և ակռաներ կճըռցընել » : (Մատթ . 1 .
 11 , 12 :)

Ուրեմն մի՛ վստահիր քու եկեղեցիիդ նութեանը
 կամ ուղղափառութեանը կամ բազմամարդու-
 թեանը : Քեզի աս հարցմունքը ըլլալու չէ , թէ
 Գուն ամենալա՛ւ եկեղեցիի անդամն ես , բայց եթէ
 քու սիրտդ ուղի՞ն է Եստուծոյ առջևը , և թէ
 բնութեան նորոգութիւնով իր որդին եղա՞ծ ես :
 Ես հարցմունքը որոշուիլը քեզի շատ հարկաւոր է՝
 որչափ որ յաւիտենական կրակներէն ազատուիլը
 հարկաւոր է . վասն զի միայն ասանկ նորոգուած
 ըլլալով կրնաս դուն ազատիլ անոնցմէ : Քու ե-
 կեղեցիդ , քու քահանաներդ , քու արարողութիւն-
 ներդ , քու անունդ , ամէնն ալ առանց ասոր ,
 բնաւ չեն կրնար քեզ փրկել : Ո՛հ , երանի՛ թէ
 խորին զգայիք աս ամենահարկաւոր ճշմարտու-
 թիւնը , ու արթննայիք հարցընելու , թէ Ուսկի՞ց

կրնամ ստանալ իմ բնութեանս աս սրբութիւնը :
 Հետագայ գլխուն մէջ պիտի ջանամ պատաս-
 խան տալ ան ամենուն , որ պատրաստ են աս
 հարցումը ընելու :

ԳԼՈՒԽ Գ

Յուցուցինք թէ մեր բնութեանը մէջ փոփո-
 խութիւն մը հարկաւոր է՝ իբրև պատրաստութիւն
 մը երկինքի համար , նաև ան փոփոխութեան ճշ-
 մարտութիւնը և բնութիւնը . և հիմա պատրաստ
 ենք քայլ մըն ալ առաջ երթալու :

Ուստի երբորդաստէ՞ս պիտի ցոյցնեմ ձեզ՝ լե-
 ո՞ղ է աս փոփոխութիւնը կասարողք :

Ի սկզբան մեր նպատակը ան էր որ ցուցնենք
 թէ Հոգին Սուրբ ի՞նչ պաշտօն ու գործ ունի
 մարդս երկինքին պատրաստելու համար , ու մինչև
 հիմա աս նպատակը չկորսընցուցինք մեր աչքին
 առջևէն : Մեր առաջարկած խօսքերուն ընթաց-
 քը աս էր . Հոգւոյն Սրբոյ տրուելէն՝ և մեր
 Փրկչին ըսած խօսքէն՝ թէ Հոգին ներկայութիւ-
 նը աւելի փափաքելի էր՝ քան թէ իր անձամբ մնալը
 երկրիս վրայ՝ յայտնի եղաւ թէ անիկայ մեծ և ա-
 մենահարկաւոր գործ մը ունէր կատարելու : Ա-
 սանկ խնդիր մը ծագեցաւ թէ ի՞նչ գործ կրնար
 ըլլալ ասիկայ , որ ատեն մեղաց թողութեան կա-
 տարեալ միջոցը արդէն եղած էր Տէր Յիսուսին
 անձովը : Քննելով տեսանք թէ՛ միայն թողու-
 թիւնը բաւական պատրաստութիւն չէ երկինքին
 համար , որովհետև մարդս ո՞չ միայն յանցաւոր է ,
 այլ նաև ապականած է մեղքով . ուստի պէտք է

որ իր բնութիւնը կատարելապէս փոխուի, և իր առջի մարդութեանը ու սրբութեանը դառնայ: Տեսանք որ աս փոփոխութիւնը կատարելապէս բացատրուած է Սուրբ Կրօնք մէջ՝ թէ իր ճշմարտութեանը և թէ իր բնութեանը՝ կողմէն, նաև ամէն մարդոց պատուիրուած է: Ուստի յայտնի եղաւ որ Քրիստոսի մահուամբը կատարուած գործքէն ՚ի զատ մէկ հարկաւոր գործ մըն ալ կայ կատարելու: Հիմա միայն կրմնայ ցուցնել թէ աս գործը իրօք կրկատարուի Սուրբ Հոգիով, և այսպէս մեր առաջարկած նպատակը պիտի վերջանայ, ու ստորագրած պիտի ըլլանք Սուրբ Հոգիին գործը ու պաշտօնը՝ որով մարդս երկինքին համար կրպատրաստուի: Ուստի առաջ կերթանք ցուցնելու թէ Սուրբ Հոգին է վերստին ծննդեան և նորոգութեան պատճառը:

1. Իմ առաջին ըսելիքս աս է՝ որ բնութեան փոփոխութիւնը մարդուս մէջ աստուածային գործ մըն է, և չէ՛ թէ մարդկային, ասիկայ յայտնի կը լլայ անոր վրայով ըսուած խօսքերէն: Ո՞վ ունի «սէղծագործող զօրութիւն», չէ՛ թէ ուրիշ մէկը՝ բայց միայն Աստուած, և աս փոփոխութիւնը նոր ստեղծուած կրկոչուի, և ասկից յայտնապէս կը հետեի թէ Աստուծոյ գործն է: Ընկիկայ միայն կրնայ յարոցանել մեռելը, և ասիկայ մահուանէ յարութիւն մը կրկոչուի, ցուցնելով աստուածային զօրութեանը գործողութիւնը: Ասև սրտին մէկ նորոգութիւնն է, և ո՞վ է որ երիկամունքները ու սիրտերը կը քննէ, եթէ ոչ Աստուած միայն: (Յայտ. ք. 23:) Ընկիկայ՝ տեսողութիւն տալ մըն է, և ի՞նչպէս կրնայ բացուիլ ՚ի ծնէ կոյրի մը աչքը՝ առանց Աստուծոյ զօրութեանը: Ազատութիւն մըն է Սատանային իշխանու-

Թե՛նէն . և մէկը կրնա՞յ յաղթել ասանկ մէկ հակա-
ռակորդի մը առանց աստուածային օգնութեանը
ու զօրութեանը : Բայց մենք աս վարդապետու-
թիւնը հաստատելու համար՝ աս զանազան անուն-
ներէն ՚ի զատ ուրիշ շատ վկայութիւններ ունինք :
Սաղմոսերգուն սրտին նորոգութիւնը **Եստուծոյ**
կրնճայէ՛ ըսելով . «Ո՛վ **Եստուած՝** իմ մէջս մաքուր
սիրտ ստեղծէ՛ , և իմ ներսիդիս ուղիղ հոգի նո-
րոգէ՛ » : (Սաղմ . ծմ . 10 :) Պօղոս ալ ան նոր
ստեղծուած ըլլալը յառաջ բերելով՝ կրսէ . «**Ե-**
նոր ստեղծուածն ենք , Քրիստոս **Յիսուսով** հաս-
տատուած բարի գործքերու համար » : (Եփե .
թ . 10 :) **Նոյն կերպով Մովսէս** սրտին թլփա-
տութիւնը **Եստուծոյ կուտայ՝** ըսելով . «**Քու**
Տէր Եստուածդ քու սիրտդ ու զաւակներուդ
սիրտը պիտի թլփատէ » : (Ի Օրէն . շ . 6 :) **Եւ**
նմանապէս Նոր Կտակարանին մէջ նոր ծնունդը
Ենոր կրնճայուի յայտնի խօսքերով : **Յակոբոս**
կրսէ . «**Իր ուղեւթը մեզ ծնաւ** » : (Յակ . ա . 18 :)
Իր ուղեւթը խօսքին ոճը կրցուցնէ թէ աս գործը
մասնաւորապէս Եստուծոյ գործն է : **Եւ ալ ա-**
ւելի յայտնապէս Յովհաննէս կրսէ Եստուծոյ
որդուցը համար , «որ անոնք ո՛չ արիւնէ և ո՛չ
մարմինին կամքէն՝ ո՛չ ալ մարդու կամքէն , հապա
Եստուծմէ ծնած են » : (Յովհ . ա . 13 : ա Յովհ .
դ . 8 :) **Հոս տեղ յայտնապէս կերեւնայ թէ ան-**
նար է փոխանակ Եստուծոյ՝ մարդուն ընճայել
աս գործը : Ուստի կրնար ըսուիլ թէ՛ նոր ծը-
նունդը արարողութիւն կամ արտաքին ծէս մը ըլ-
լայ , մարդոցմէ տրուած : **Չոր օրինակ՝** թէ որ
ասիկայ մկրտութիւնը ըլլար , կրնա՞ր ըսուիլ թէ
մարդու կամքէն չէ : **Եւ աւելի ազդու է , երբոր**
աս փոփոխութիւնը իբրև յարութիւն կրատորա-

գրուի : Մարմնոյ յարութիւնը միշտ և իրաւամբ
 իբրև Աստուծոյ յատուկ գործը կը համարուի .
 վասնորոյ Քրիստոսի յարութիւնը այսչափ երևելի
 բան է , և իր աստուածային պաշտօնին բոլոր ա-
 պացոյցներուն ամենամեծը սեպուած է , որուն հա-
 մար ամէն տեղ Առաքեալները կը վկայեն . և պատ-
 ճառն ան է որ Աստուած անանկ յայտնի զօրու-
 թիւն մը ցուցուցեր էր : Արդ՝ հոգևոր յարու-
 թիւնը մասնաւորապէս կրնմանցուի մարմնոյ յա-
 րութեանը , և նոյն աստուածային զօրութեամբը
 կը լլայ ասիկայ ինչպէս միւսը : Այժոյս կաղաչէ որ
 Եփեսացոց սրտին աչքը լուսաւոր ըլլայ , որ գիտ-
 նան թէ ինչ է իր զօրութեանը առաւել մեծու-
 թիւնը դէպ ՚ի մեզի հաւատացեալներուս՝ իր կա-
 բող զօրութեանը յաջողութեամբը՝ որ Քրիստո-
 սով յաջողեց , երբոր անիկայ մեռելներէն յա-
 րուց , ու նստեցուց իր աջ կողմը երկինքին մէջ :
 (Եփե․․․ ն․ 18—20 :) Աւ աս կարող զօրու-
 թիւնը հաւատացեալներուն մէջ երբ յաջողուիլը
 շուտով կըսէ ան , վասնզի հետեւեալ տողերուն
 մէջ կը գրուցէ թէ Աստուած Քրիստոսի հետ մեկ-
 տեղ զանոնք կենդանացուց , երբոր իրենց մեղքե-
 րուն ու յանցանքներուն մէջ մեռած էին , ու
 մեկտեղ յարուց անոնք , ու մեկտեղ նստեցուց
 երկինքին մէջ Քրիստոս Յիսուսով : (Եփե․․․ ք․
 5 , 6 :) Աս խօսքը անանկ զօրաւոր է որ մարդ
 կը զարմանայ , բայց իր նշանակութիւնը այնչափ
 յայտնի է որ չկրնար մէկը սխալիլ . յայտնապէս
 կը ծանուցանէ թէ ամէն մեկ հաւատացեալ իր բա-
 րոյական բնութեանը նորոգութեամբը մեղաց մա-
 հէն յարութիւն առնելովը . ենթակայ է ան նոյն
 ճշմարիտ աստուածային և մեծ զօրութեանը՝ որով
 Քրիստոս յարութիւն առաւ մահէն : Ամանա-

պէս ազդու է Պօղոսին ըսածը, երբոր աս գործը կըստորագրէ իբրև լուսաւորութիւն սրտի. Սկիզբէն լոյսը ստեղծած ատենը Եստուած ըսաւ. «Լոյս ըլլայ. ու լոյս եղաւ»: (Ծննդ. ւ. 3:) Ես գործը՝ արարչական ամենակարող զօրութեան մէկ ամենապայծառ գործն էր. ասոր ստորագրութիւնը ազդու և վսեմ է. մինչև անգամ հեթանոս մատենագիր մը օրինակ կըբերէ զանիկայ իր վսեմութեանը համար: Ե՛հա՛ ասոր համար էր որ Պօղոս վկայութիւն բերաւ՝ ըսելով. «Եստուած՝ որ հրաման ըրաւ խաւարէն լոյս ծագել, ծագեց ալ ձեր սրտին մէջ»: (Ը Վորձ. ք. 6:) Միտքը ան է որ՝ բնական լուսոյ ստեղծումը, ու բարոյական լուսոյ սրտին հաղորդուիլը՝ նոյն Եստուծոյ գործքերն են. և ըսել կուզէ որ երկուքն ալ նոյն ամենակարող զօրութենէն ՚ի գործ դրուած են: Կամանապէս ապաշխարութիւնը Եստուծմէն է: Պօղոս Եփեսոսի մէջ թողուց Տիմոթէոսը՝ որ քարոզէ, և բոլոր քրիստոնէական կանոնները կատարէ, և նոյն ատենը իմացուց անոր որ Եստուծմէ սպասէ մեղաւորաց ապաշխարութիւնը՝ ըսելով. «Տէրոջը ծառային պէտք է հանդարտութիւնով խրատել հակառակ կեցողները. որ ըլլայ թէ Եստուած ապաշխարութիւն տայ անոնց՝ ճշմարտութիւնը ճանչնալու համար»: (Ը Տե՛ճ. ք. 25:) Գործոց մէջն ալ կըզրուցուի թէ ապաշխարութիւնը Եստուծոյ գործն է. ինչպէս որ Երուսաղեմի հաւատացեալները ըսին. «Եստուած Հեթանոսներուն ալ կենաց համար ապաշխարութիւն տուաւ»: (Գորձ. Ժւ. 18: ԺԿ. 14:) Եւ Պօղոս Փիլիպեցուց կըսէ. «Ե՛հով ու գողով անձերնուդ փրկութիւնը գործեցէք. ինչու որ Եստուած է՝ որ ձեր մէջը կըյաջողէ կամենալը ու ք»

նկը իր հաճութեանը համար” : (Փիլիպ . ք . 12 , 13 :) Հոս տեղ՝ մարդուն ըրած ջանքը իր փրկութեանը համար՝ Եստուծոյ կրնձայուի , քանզի անիկայ իր աստուածային ազդեցութիւններովը անոնց պատճառը և ձեռնտուն է : “Նոյնպէս հասկրնալու ենք մարդարէին յորդորանքը , “Նոր սիրտ ու նոր հոգի վաստակեցէք” , (Նովէ . ԺԷ . 21 ,) և ապաշխարութեան համար ան ամէն բազմաթիւ յորդորանքները՝ որ Եստուածաշունչը կրնէ մարդոց : Եպաշխարութիւնը Եստուծոյ գործողութեամբը և օգնութեամբը ըլլալու է : “Առանց ինծի” , ըսաւ մեր Փրկիչը , “բան մը չէք կրնար ընել” : (Յովհ . ԺԷ . 5 :) Եւ դարձեալ՝ , “Մէկը չկրնար ինծի դալ , թէ որ զիս խրկող Հայրը անիկայ չքաշէ” : (Յովհ . Է . 44 :) Իսկ ուրիշներուն գործողութեանը վրայով՝ Պօղոս յայտնապէս կիմացրնէ , թէ բան մը չէ՝ առանց Եստուծոյ ներգործութեանը : “Ո՛վ է Պօղոսը” , կը հարցընէ անիկայ , “կամ՝ ո՛վ է Եպողոսը . պաշտօնեաներ են , որոնցմով հաւատացիր . և ինտոր որ Տէրը տուաւ անոնց ամէն մէկուն : Ես անկեցի , Եպողոսը ջուր տուաւ , բայց Եստուած անձեցուց : Եսկէ ետև ո՛չ ան տնկողը մէկ բան մըն է , ու ո՛չ ան ջուր տուողը , հապա Եստուած՝ որ անձեցուց : Ինչու որ մենք Եստուծոյ գործակից ենք , դուք Եստուծոյ արգիւնքն էք , Եստուծոյ շինուածքն էք” : (Ի Վորնի . ք . 5—9 :) Եյսպէս անիկայ պարզ կերպով կը ատորագրէ իր բոլոր յաջողութիւնը՝ մարդիկը Եստուծոյ դարձընելու գործին մէջ : Եւ թէ որ Պօղոս խոստովանեցաւ թէ իր աշխատութիւնները առանց Եստուծոյ անօգուտ էին , և օ առաւել պէտք է որ Եւետարանին միւս պաշտօնեաները խոստովանին : Ուստի հիմա ո՛րչափ յայտ-

նի է որ հոգիին դարձը ու նորոգութիւնը գլխաւորապէս Եստուծոյ գործն է ։ և չէ թէ մարդու ։

2 . Հոգիին նորոգութիւնը և սրբութիւնը ոչ միայն ընդհանրապէս Եստուծոյ գործն է ։ այլ մասնաւորապէս ալ Սուրբ հոգիին գործն է ։ Եսբանիս վրայով Տիտոսի թուղթին մէջ եղած վկայութիւնը՝ որն որ կրկին և կրկին յիշեցնէր ։ շատ պարզ կերպով կրեսօսի ։ «Չէ թէ արդարութեան գործքերէն՝ որ մենք ըրինք» ։ կրսէ Պօղոս ։ «հապա իր ողորմութիւնովը մեզ փրկեց նորէն ծնանելու աւազանին ձեռքովը՝ ու Սուրբ Հոգիին նորոգելովը . որ մեր վրայ լեցուց առատօրէն Տիտուս Քրիստոս մեր Փրկչին ձեռքովը» ։ (Տիտ . ք . 5 ։ 6 ։) Հոս տեղ նորոգութիւնը՝ որ Փրկութեան հիմն է ։ յատկապէս Հոգւոյն Սրբոյ կրնձայուի ։ Եսանկ ալ մեր Փրկչին խօսքը պարզ է . «Թէ որ մէկ մարդ մը ջուրէն ու Հոգիէն չճնանի ։ չկրնար Եստուծոյ թագաւորութիւնը մանել» ։ (Յովհ . ք . 5 ։) Երտաքին նոր ծնունդը ։ որուն վրայով հիմա մենք չենք խօսիր ։ ջրով է . ներքին նոր ծնունդը ։ այսինքն բնութեան փոփոխութիւնը՝ որուն վրայով երկարօրէն խօսեցանք ։ Հոգիով է . ինչպէս որ Ենիկայ կը շարունակէ ու կրսէ . «Մարմինէն ծնածը մարմին է ։ ու Հոգիէն ծնածը՝ հոգի ։ Գուն մի՛ գարմանար որ քեզի ըսի ։ Պէտք է ձեզի նորէն ծնանիլ . ինչու որ հովը ուր որ ուզէ՝ կը փչէ ։ և անոր ձայնը կը լսես ։ բայց չես դիտեր ուսկից կուգայ՝ կամ ո՛ւր կերթայ . ասանկ ալ ան ամէնը՝ որ Հոգիէն կը ծնի» ։ (Յովհ . ք . 6—8 ։) Ինչպէս որ Եստուծոյ Հոգին է նոր ծննդեան հեղինակը ։ անանկ ալ անիկայ է որ նորէն ծնածին՝ որդիի բնութիւն և զգացումներ կը հաղորդէ ։ Պօղոս կրսէ . «Որոնք որ Եստուծոյ

Հոգիովը կառաջնորդուին, Եստուծոյ որդիքն են անոնք: Արովհետեւ դուք ծառայութեան հոգին չառիք կրկին վախնալու, հապա որդեգիր ըլլալու հոգին առիք, որ անով կրկանչենք Երբայ՝ Հայր: Մոյն ինքն Հոգին վկայութիւն կուտայ մեր հոգիին, որ մենք Եստուծոյ որդիքն ենք: Եւ թէ որ որդիք, ուրեմն ժառանգներ. Եստուծոյ ժառանգներ՝ ու Քրիստոսի ժառանգանքիցներ: (Հռոմ. 8. 14—17: Տես նաև Գաղ. 4. 6:) Հոս տեղ՝ նորոգուածներուն ամէն յատկութիւնները՝ թէ իրենց զգացումները առ Եստուած, և թէ իրենց բնութիւնը ու յոյսը՝ Հոգւոյն Սրբոյ ընծայուած է:

Մոյն Սուրբ Հոգին հոգեւոր կենաց պատճառ է անոնց՝ որ մեղաց մահէն յարութիւն առած են: Եզեկիելն չոր ոսկորներով լեցուն դաշտին տեսիլքին մէջ, որ Հրէից հոգեւոր մահուանը մեկ նկարագրութիւնն էր, կրկարդանք թէ Եստուծոյ Հոգին փչելով անոնց վրայ, անոնք կեանք կառնէին. ինչպէս որ անոր բերնովը Տէրը ըսաւ ան տեսիլքին վերջը. «Պիտի գիտնաք որ ես եմ Տէրը. երբոր բացի ձեր գերեզմանները ո՛վ իմ ժողովուրդս, ու ձեր գերեզմաններէն հանեցի ձեզ. ու ձեր մէջը պիտի դնեմ իմ հոգիս, ու դուք պիտի ապրիք»: (Եզեկ. 37. 1—14:) Եսանկալ Պօղոս՝ մեղաց մահէն ազատութիւնը ու կենաց պարգևը՝ Եստուծոյ Հոգիին կրնձայէ՝ ըսելով. «Քրիստոս Յիսուսով կենաց հոգիին օրէնքը զես ազատեց մեղաց ու մահուան օրէնքէն»: (Հռոմ. 8. 2:) Եւ դարձեալ՝ «Թէ որ հոգիով մարմինին գործքերը սպաննէք, պիտի ապրիք»: (Հռոմ. 8. 13:) Արչափ բնական է առ ստորագրութիւնը: Ի սկզբան երբոր Եստուած ստեղծեց Եդա-

մը , անոր քիթին ծակերուն կենդանութեան շունչ փչեց , ու անիկայ ապրող հոգի եղաւ : (Օճնդ . ք . 7 :) Մարգարէին տեսիլքին մէջ Աստուած փչեց մեռածներուն վրայ , ու անոնք ապրեցան : (Եղեհ . ք . 10 :) Ուստի Աստուած կրփչէ իր Սուրբ Հոգին անոնց մէջ՝ որ հոգեորապէս մեռած են , և անոնք յարութիւն կառնեն կենաց նորոգութեան :

Հոգիին ճադրութիւնը և սրբութիւնն ալ Սուրբ Հոգիին ազդեցութենէն կը լլայ : Պօղոս կրսէ . «Աստուած առաջուց մեզ ընտրեց փրկուելու , Հոգիին սրբելովը՝ ու ճշմարտութեան հաւատքովը» : (Եթե . ք . 12 :) Այոյն կերպով Պետրոս ան հաւատացեալները՝ որոնց որ գրեց , կրկոչէ լնտրուած՝ Հօր Աստուծոյ նախագիտութիւնովը՝ Հոգիին սրբացրնելովը՝ և Յիսուս Բրիստոս իր արիւնը անոնց վրայ թափելովը : (Ի Պե . Ի . 2 :) Եւ դարձեալ Պօղոս՝ դարձի եկող Հեթանոսները՝ Աստուծոյ ընծայ մը կանուանէ , Հոգևով Սրբով սրբուած : (Հոգ . ք . 16 : Տես նաև Ի Պր . ք . 11 :) Ասանկ յայտնի խօսքերը կարօա չեն մեկնութեան . քանզի յայտնապէս կը զրուցեն թէ Հոգին Սուրբն է սրբողը , Հօրմէն ՚ի զաա՝ որ կրնախասահմանէ և կրնորէ :

Մարդոց դարչի գաղտն համար շնորհաց միջոցներուն զօրութիւն տուողը Սուրբ Հոգին է : Անոր կրնծայէ Պօղոս իր յաջողութիւնը՝ երբոր կրսէ թէ ինչպէս կը նազանդեցընէր Հեթանոսները խօսքով ու գործքով , նշաններու ու հրաշքներու զօրութիւնով , Հոգւոյն Սրբոյ զօրութիւնովը : (Հոգ . ք . 16 , 19 :) Անիկայ իր քարոզութեանը մէջ բոլոր ճարտասանական ձևերը կատէր , ու մարդիկը համոզելու համար ամենեկին

չէր գործածեր մարդկային իմաստութեան խաբէական խօսքերը . և մարդոց կիրքերը շարժող ամէն ձևերէն կրխորչէր , որ շատ անգամ զօրութիւն կուտան աշխարհիկ ատենաբաններուն : Ասան զի կրսէ անիկայ . «Իմ խօսքս և քարոզութիւնս չէ թէ մարդկային իմաստութեան խաբէական խօսքերով էր , հապա Հոգիին գործքերովը ու զօրութիւնովը» : (Խ Կորնթ . ք . 4 :) Ե՛հա՛ Եստուծոյ Հոգիին ապացոյցները ու զօրաւոր ներգործութիւնները իրեն յաջողութիւն տուին : Եսանկ կրսէ նաև թփեսազոնիկեցւոց . «Մեր Եւետարանը չէ թէ մինակ խօսքով եղաւ ձեզի , հապա զօրութիւնով ալ՝ և Հոգւով Սրբով» : (Խ ԹԻ . Խ . 5 :) Երկինքէն խրկուած Սուրբ Հոգիով էր որ Եռաբեալները ամէն տեղ քարոզեցին Եւետարանը . (Խ ՊԵ . Խ . 12 .) և երբոր անոնք յաջողութիւն մը ունեցան Հոգիներ դարձի բերելու , ան յաջողութիւնը՝ իրենց քարոզած խօսքին հետ միացած Սուրբ Հոգիին ազդեցութեանցը կրնճային : Երդարև Սուրբ Հոգիին զօրութեանէն ՚ի զատ ուրիշ ինչ բան ասանկ արագընթաց յաջողութիւն տուաւ Քրիստոնէական կրօնքին՝ իր սկզբնաւորութեանը մէջ : Եռանց զէնքի , անարգութեամբ լցուած , ու դառն հալածման մէջ՝ սրընթաց կերպով տարածեցաւ 'երկրի ամէն կողմերը , անթիւ աշակերտներ ընելով . և իրեք դարու մէջ՝ աշխարհիս տիրող և զօրաւոր կրօնքը եղաւ : Մէկալ կրօնքներուն օգնականը սուրն էր , և անոնք մարդկային կրից զօրութեանը վըայ հաստատուեցան . իսկ Քրիստոսի կրօնքը՝ իր իշխանութիւնը չէ թէ ուրիշ սուրով , այլ Հոգիին սուրովը ստացաւ , որ ատեն կրդատապարտէր սրբտին բոլոր մեղանչական կիրքերը , և անոնց դէմ

կրկենար : Ե՛հա՛ ասով կիմացուի թէ անիկայ երկնային կրօնք մըն է :

‘Այն Սուրբ Հոգին է որ ապահով կրնէ հաւատացեալները՝ իրենց փրկութեանը վրայով : Ես փրկութեանը համար անիկայ կնիք մը ու գրաւ մըն է անոնց . ինչպէս որ Պօղոս կրտէ Եփեսացւոց . “Իուր խոստացեալ Սուրբ Հոգիին շնորհքովը կնքուեցաք . որ ան մեր ժառանգ ըլլալուն գրաւն է՝ մինչև ստացուածքին փրկութիւնը” : (Եփե. . 13 , 14 : Տես նաև ք. 30 :) Ընով կնքուած են անոնք՝ իբրև մէկ նշան մը իրենց հարազատութեանը , և ապահովութիւն մը իրենց չկորսուելուն . և անով գրաւ մը ունին թէ վերջապէս պիտի ստանան ան ժառանգութիւնը , որ խոստացուած է անոնց՝ երկինքին մէջ : Եսոր պէս է իբր սաճը Աորնթացիներուն . “Բայց ան որ մեզ ձեզմով մէկտեղ՝ Քրիստոսով հաստատեց , ու մեզ օծեց , Եստուած է . որ մեզ կնքեց ալ , և Հոգւոյն գրաւը մեր սրտին մէջը տուաւ” : (Ի Աորնթ. . 13 , 21 , 22 : Տես նաև 1 Եր. 3 . ք. 24 : ք. 13 :) ‘Ահատէ անգամ մը աս խօսքին գեղեցկութիւնը և ազդուութիւնը : Թէ որ վաճառքի բան՝ մը կամ կալուածք մը գնոյ առնէք , դաշնադրութեան գրաւը գնուած բանին արժէքին համեմատ ըլլալու է , թէ և անոր արժէքը միշտ գինէն քիչ է . և անոր որքանութեանը նայելով գուն ապահով պիտի ըլլաս սակարկութեանը վաւերական ըլլալուն կողմէ : Երգ՝ հաւատացելոց ստացուածքին գրաւը՝ Հոգւոյն Սրբոյ ներկայութիւնը և բնակութիւնն է . և որչափ անիմանալի մեծ պիտի ըլլայ ան ժառանգութեան արժէքը , և զանիկայ ստանալու համար որչափ ապահովութիւն պիտի ունենան աս գրաւը ունեցողները :

Սուրբ Գիրքերը շատ անգամ կրխօսին Սուրբ Հոգին վրայով, թէ անանկ տրուեցաւ հաւատացեալոց՝ իբրև առ հաւատոչեայ մը յաւիտենական երանութեան, անոնց մէջ բնակելով՝ իբրև իր տաճարին մէջը։ Մարգարէին բերնովը Տէրը խոստացաւ թէ՛ «Իմ Հոգիս ձեր ներսի դէն պիտի դնեմ», ու պիտի քալէք իմ օրէնքներուս մէջը, ու իմ իրաւունքներս պիտի պահէք ու ՚ի գործ պիտի դնէք»։ (Եղեկ. ԼԳ. 27։) Եւ Եռաբեալը աւելի յայտնի կըսէ. «Չէք գիտեր դուք՝ որ Ես տուծոյ տաճար էք, ու Եստուծոյ Հոգին ձեր մէջը բնակած է»։ (Խ Կորնթ. Գ. 16։) Գարձեալ «Չէք գիտեր՝ որ ձեր մարմինները տաճար են Սուրբ Հոգիին՝ որ ձեր մէջն է, որ անիկայ Եստուծոյ ունիք»։ (Խ Կորնթ. Գ. 19։ Տես նաև Թ Կորնթ. Գ. 16։ Եփես. Թ. 21։) Ի նչպէս զարմանալի է աս զրուցուածքը. անհուն Եստուածը բնակի մահկանացու և մեղսալից մարդուն մէջ. ասիկայ մեր մտքէն վեր է, այսու ամենայնիւ Սուրբ Գրոց մէջ շատ տեղ յիշուած վարդապետութիւն մըն է։ Տեսէք մարգարէին խօսքերը. «Եյսպէս կըսէ Բարձրը ու Բարձրեալը՝ որ յաւիտենականութեան մէջ կրբնակի, ու Ենոր անունը Սուրբ է. Ես բարձր և սուրբ տեղը կրբնակիմ. բայց կուտրած ու խոնարհ հոգի ունեցողին հետ եմ, որ խոնարհութեան հոգին կենդանացնեմ», և կուտրած սիրտերը ապրեցնեմ»։ (Եսայ. ԺԷ. 15։) «Ես և մեր Փրկիչը կըսէ. «Թէ որ մէկը զեմ կըսիրէ՛ իմ խօսքս կըպահէ. ու իմ Հայրս անիկայ կըսիրէ, և անոր կուգանք, ու անոր քովը օթեան կընենք»։ (Յովհ. ԺԳ. 23։) Երդեօք պզտիկ բան մըն է Բարձրեալին մարդուն մէջ բնակիլը։ Կրնանք համարձակիլ ինքզինքնիս հաւատացեալ կոչելու,

և այնպէս համարելու, որ ատեն մենք բոլորովն աշխարհային ենք, և մեղսալից սրտի մը իշխանութեանը տակը: Որքան ուշադրութեամբ պարտինք քննել ինքզինքնիս որ տեսնենք թէ մեր սիրտը իրօք սրբուած է՝ ասանկ յոյս մը ունենալէն առաջ: Մտիկ ընենք Եռաքեալին երևելի պատուէրը. «Թէ որ մէկը Եստուծոյ տաճարը կապականէ, Եստուած անիկայ պիտի ապականէ. ինչու որ Եստուծոյ տաճարը սուրբ է, որ դուք էք»: (Ս Կորնթ. Գ. 17:) Որքան սոսկալի բան է սուրբ Եստուծոյ տաճարը ապականելը, ուր որ անիկայ կրքնակի իր բոլոր սրբութեամբը: Սակայն իւրաքանչիւր նորոգուած Քրիստոնեայ ասանկ տաճար մըն է. ուրեմն ինչպէս ծանր պիտի ըլլան անոր մեղքերը. վասն զի կրգործուին Եստուծոյ անմիջական ներկայութեանը՝ իր տաճարին մէջը, և ապականութիւն մըն են ան տաճարին: Եղէկ կըսէ Եռաքեալը թէ անանկը պիտի ապականէ Եստուած: Եմէն բանէն աւելի ջանք ընենք որ աս սոսկալի ապականութիւնը մեր վրայ չգայ:

Սուրբ Հոգին նաև օգնականն էր լայ Քրիստոնէաներուն՝ իրենց աղօթին մէջը: Եստուած խոստացեր էր մարգարէին բերնովը՝ թէ պիտի թափեր իր ժողովուրդին վրայ «չնորհաց ու աղօթքի հոգին»: (Չ. 10:) Եւ Պօղոս առաքեալ կրսորվեցրնէ թէ Քրիստոսով՝ Հրէաները և Հեթանոս հաւատացեալները մէկ Հոգիով Հօրը կրմօտենան, (Եփե. Բ. 18.) ու կրյորդորէ Եփեսացիները, որ ամէն աղօթքով ու խնդրուածքով ամէն ատեն աղօթք ընեն Հոգիով: (Եփե. Գ. 18: Տես նաև Յոհ. 20:) Հռովմայեցւոց ալ խիստ յայտնի կերպով կրզրուցէ. «Ընանկ ալ Հոգին օգնութիւն կրհասնի մեր տկարութեանը.

ինչու որ ինչ բանի համար աղօթելու ենք , ըստ արժանւոյն չենք գիտեր . բայց ինքը Հոգին բարեխօս կըլլայ մեզի անբարբառ հառաչանքներով : Բայց սրտերը քննողը գիտէ Հոգիին ինչ խորհիլը . քանզի Աստուծոյ կամքին համեմատ բարեխօսութիւն կրնէ սուրբերուն համար : (Հռոմ. 8 : 26 , 27 :) Երգեօք Սուրբ Հոգին կօգնէ՞ մեր տկարութեանը . ինչ քաջալերութիւն է մեզի որ աղօթք ընենք : Մեր աղօթքներուն լաւագոյնը՝ տկար մրմունջներ են , և անյարմար՝ ասանկ կարօտեալ և կորստեան արժանի ստեղծուածներուն պիտոյքները լեցընելու : Սակայն կրկարծէք թէ անիկայ պիտի օգնէ՞ մեզի , թէ որ մենք ամենեւին աղօթք չընենք , կամ թէ որ մեր աղօթքը՝ բերնի լոկ խօսքեր ըլլան , ու սովորական արարողութեան մը պէս զրուցենք , որ ատեն մեր սրտին փափաքը անոնց համաձայն չէ : Օգնութիւն ընելը՝ ինքն իրեն ջանք ընող մէկու մը ձեռնտու ըլլալն է . բայց երբոր մենք եկեղեցիի կամ տան մէջ մեր աղօթքը կրնենք , ու երկրպագութիւն կրմատուցանենք իբրև լոկ արարողութիւն մը , ինչ բանի համար խօսելնիս չմտածելով , ու չփափաքելով մեր խնդրածը առնելու , գուցէ մինչև անգամ գործածած խօսքերնիս ալ չհասկընալով , կրնա՞նք ըսել թէ մենք ճշմարտապէս աստուածպաշտութեան վերաբերեալ բան մը ըրած ենք , անանկ բան մը՝ որուն ձեռնտու ըլլայ օրինեալ Հոգին իր գթած ու ամենակարող օգնութեամբ : Ենիկայ մանաւանդ պիտի չըսէ՞ ասանկ երկրպագութեան համար . « Ո՞վ պահանջեց ձեզմէ , որ ասանկ իմ սրաններս կոխէք : Եւ ինձի ունայն ընծաներ մի՛ բերէք . ձեր խունկը ինձի պիղծ է . ամսագլուխներուն ու շաբաթներուն և ժողովներու գումար

բուելուն չեմ կրնար տանիլ . տօնախմբութիւնը անգամ անօրէնութիւն է : Չեր ամսագլուխներէն ու տօներէն կրզգուի իմ հոգիս . անոնք իմ վրաս ծանր բեռ եղան . վերցընելէն հոգնեցայ : Ուստի երբոր ձեռքերնիդ կրտարածէք , աչքերս ձեզմէ պիտի ծածկեմ . նաև երբոր աղօթքնիդ կը շատցընէք , պիտի չլսեմ” : (Եսայ . Կ . 12—15 :)

Գարձեալ՝ աս նոյն Հոգին՝ հասարակելոյ ամէն քրիստոնէական շնորհաց արողն է . իրմէն կը բղտին անոնք իբրև մէկ աղբիւրէ մը : Մեր Փրկիչը Ըսաւ Սամարացի կնկանը . “Ո՛վ որ խմէ ան ջուրէն՝ որ ես անոր կուտամ , յաւիտեան չճարաւիր . հապա ան ջուրը՝ որ ես անոր պիտի տամ , պիտի ըլլայ իրեն ջուրի աղբիւր մը՝ որ յաւիտենական կենաց մէջը կը բղտէ” : (Յովն . Դ . 13 , 14 :)

Եւ աս խօսքը որ ուրիշ տեղ գրեթէ նոյն ձևով կը գործածուի , Սուրբ Հոգիին վրայ մեկնուած է : Եւետարանիչը կըսէ . “Մտիկայ կը զրուցէր Հոգիին համար՝ որ իրեն հաւատացողները պիտի առնէին” : (Յովն . Է . 39 :)

Նոյնպէս Սուրբ Գիբբը անոր կրնձայէ ամէն տեսակ շնորհքները : Պօղոս կըսէ . “Եստուծոյ սէրը մեր սրտերուն մէջը տարածուած է Հոգւոյն Սրբոյ ձեռքովը , որ մեզի տրուեցաւ” : (Հռոմ . Ը . 5 : Տես նաև Կող . Կ . 8 :)

Եւ սէրը ոչ միայն ուրիշ ամէն շնորհաց գլխաւորն է , հապա անոնց բովանդակութիւնը և էութիւնը : (Տես Կող . Ժ . 19 : Տես Կող . Ժ . 19 :) Մէր առ Եստուած և սէր առ մարդիկ՝ օրէնքին բովանդակութիւնն է : (Մարկ . Ժ . 35 , 31 :)

“Օրէնքին բովանդակութիւնը սէրն է” : (Հռոմ . Ժ . 10 :) Նոյն Եւաքեալը՝ նաև ուրախութիւնը և խաղաղութիւնը և յոյսը որ անկէ յառաջ կուգայ , Սուրբ Հոգիին կրնձայէ . որովհետև կըսէ . “Կայց յու-

սոյ Աստուածը ձեզ լեցրնէ բոլոր ուրախութիւնով ու խաղաղութիւնով, որ առատանաք յուսով՝
 Հոգւոյն Սրբոյ զօրութեամբը": (Հոգւոյն ժե. 13 :)
 Հաւատացեալ Քրիստոնեաները անկէ կրնգունին Հոգւոր զօրութիւնը, ինչպէս որ Պօղոս կաղաչէ Եփեսացւոց համար, ըսելով. «Որ տայ ձեզի իր փառքին մեծութեանը չափովը՝ զօրութիւնով հաստատուիլ իր Հոգիովը ներսի մարդուն մէջ": (Եփե.՝ գ. 16 :) Սակայն անիկայ ևս առաւել պարզ կրեսօսի՝ երբոր Քաղատացւոց կրգրէ. աղէկ կըստորագրէ մեր մարմնեղէն բնութեանը ապահանութիւնը, և նորէն ճնածին նորոգուած Հոգւոր բնութիւնը: Ամէն կերպ մեղքերը՝ մարմնաւոր բնութեանը կուտայ, մարմինին պտուղները անուանելով զանոնք: (Քաղ. ճ. 17—21 :) Ընդհակառակն՝ նորոգուած բնութեան առաքինութիւնները Հոգւոյն Սրբոյ կրնծայէ, Հոգիին պտուղները անուանելով զանոնք: «Հոգիին պտուղը», կրսէ անիկայ, «աս է. սէր, իննգութիւն, խաղաղութիւն, երկայնամտութիւն, քաղցրութիւն, բարութիւն հաւատարմութիւն, հեղութիւն, ժուժկալութիւն": (Քաղ. ճ. 22, 23 : Եւսպէս՝ կրտեսններ որ հաւատացեալները ամէն մէկ քրիստոնեական շնորհաց համար, նազանգութեան ամէն գործքերուն և սրտին ամէն ուղիղ զգացումներուն համար պարտաւոր են իրենց մէջը բնակող Սուրբ Հոգիին: Ինչպէս խոնարհ պիտի ընէ մեզ ասիկայ: Մենք ինքնիրեննուս բան մը չենք կրնար ընել. մենք ամէն բանի համար Անոր պարտաւոր ենք: Անատենը ինչ կըմնայ բարեգործութեանց արժանաւորութիւնը. վասնզի աս նոյն բարի գործքերուն համար՝ (թէ որ ունինք,) պարտաւոր ենք

իրեն • ուրեմն ի՞նչպէս կրնանք ըսել թէ անոնց արժանաւորութիւնը մերն է : Ես բանը ընելը՝ յանդիմանութենէն աւելի գէշ է • գողութիւն է ան՝ և սրբապղծութիւն : Եսանկ մեղքով մը յանցաւոր չըլլանք • հապա Եստուծոյ ընծայենք մեր փրկութեան բոլոր փառքը • Յիսուս Քրիստոս իբրև անկիւնի քար հաստատուելէն մինչև Տէրջը կատարեալ տաճար մը ըլլալը • նաև անոր կատարելութեանը անկիւնին քարը դրած ատեննիս աղաղակենք ; Փա՛ռք , փա՛ռք անոր : (Տէս Եփէս • ք • 21 : Բաղդատէ Օչո + . 7 • 7 , Եղբ • ք • 11 — 13ին հետ :) Մեղաց թողութեան և փրկութեան բովանդակ անտեսութեանը համար , իր մահուամբը հաստատուած հիմնադրութեանը համար Քրիստոսի պարտաւոր ենք : Ընկիւն է հիմը : Սուրբ Հոգիին պարտաւոր ենք՝ աս փրկութիւնը մեր անձերուն մատուցանելուն համար • անկիւն կրկալմէ շինուածքը՝ որովհետև սրտին նորոգութեանը և անկից յառաջ եկած քրիստոնէական վարուցամէն շնորհաց տուողը ինքն է • և ներքին սրբութիւնը իրմով դէպ ՚ի կատարելութեան կըյառաջանայ :

Երգ ի՞նչպէս զօրաւոր և ճոխ է մեր յառաջ բերած ապացոյցը • քանզի Հին և Նոր Կտակարանէն առնուած է • զանազան խօսքերով զըուցաւած է • երբեմն նոր ծնունդ կրկոչուի , ուրիշ տեղեր նորոգութիւն , դարձեալ լուսաւորութիւն , մաքրութիւն կամ սրբութիւն • բայց որչափ որ խօսքերը տարբերին , գործը մէկ է : Մարդու բարոյական բնութեանը կատարեալ փոփոխութիւնն է , որով կազատի իր մեղանչականութենէն , ու վերստին կառնէ իր Ստեղծողին կորսուած պատկերը , որով սկիզբէն ստեղծուած էր արդա-

բուժիչնով ու ճշմարիտ սրբութիւնով :

Բայց երբոր այսպէս Սուրբ Երրորդութեան որոշ անձանց զանազան պաշտօններ ու գործեր կրնձայենք , նոյն ատենը պէտք է զգոյշ ըլլանք որ մեր բրած զանազանութիւնները գրուածէն աւելի անդին չանցնենք . վասն զի թէ և անոնք իրեր են . սակայն նաև մէկ են . վասն որոյ զարմանալու չենք , թէ որ Սուրբ Գրոց մէջ երբեմն նաև Հօրը ու Արդիին ընծայուած գտնենք՝ անոր ցուցուցինք թէ Սուրբ Հոգիին մասնաւոր գործն է : «Պօղոս կրտէ Եբրայեցւոց . «Եւ խաղաղութեան Ետուածը որ մեռելներէն հանեց ոչխարներուն մեծ հովիւը՝ մեր Տէր Յիսուսը յաւիտենական ուխտին արիւնովը , ձեզ բարի գործքերու մէջ հաստատէ՝ իր կամբք ընելու . և ձեր մէջը իր առջևը հաճոյ եղածը ընէ Յիսուս Քրիստոսի ձեռքովը» : (Եբր . Ժ . 20 , 21 : Տես նաև թ թիւ . Բ . 16 , 17 : Եփե . Կ . 17—20 : Կ Պե . Ե . 10 : Գործ . Ե . 31 :) Եւ մեր Փրկիչը կրտէ . «Ես որթ եմ» ու դուք ճիւղ . ան որ իմ վրաս հաստատուած է՝ և ես անոր վրայ , անիկայ շատ պտուղ կրբերէ . ինչու որ առանց ինձի բան մը չէք կրնար ընել» : (Յովհ . Ժ . 5 : Տես նաև Գործ . Բ . 20 : Եփե . Կ . 16 : Կող . Բ . 19 : Բ թիւ . Բ . 16 , 17 :) Թէ աս վկայութիւններուն և թէ ուրիշներուն մէջ չնորհքի մէջ աճիլ տուող աստուածային ազգեցութիւնը ուզողի հօրը ու Արդիին կրնձայուի , առանց յիշելու Սուրբ Հոգին . բայց ասոր համար անիկայ զատուած համարելու չենք , ոչ ալ հետեցնելու ենք թէ մեր արդէն յառաջ բերած բազմաթիւ վկայութիւններուն դէմ է , որոնք մասնաւորապէս Սուրբ Հոգիին կրնձային գործը . վասն զի Երրորդութեան միութեանը

նայելով՝ երբեմն կրնայ զըուցուել թէ գործը Հօրը և Արդիինն է, թէ և մասնաւորապէս Հոգիին գործն է: Միայն ընդհանուր մտքով մը կրնայ աս գործը Հօրը ընծայուել, և Հոգին անկէ արուելուն համար (Յովհ. Ժ. 16, 26) կրնայ ըսուել իբրև անոր փոխանորդը: «Երբն բացատրութիւնը կրնայ արուել աս գործին համար, Արդիին վրայ դարձընելով. վասն զի Հոգին կըտրուի Հօրմէն՝ Արդիին միջնորդութեամբը: Ենիկայ ըսաւ. «Ես ալ Հօրը կաղաչեմ՝ և ուրիշ Մխիթարիչ մը պիտի տայ ձեզի, որ յաւիտեան ձեզի հետ բնակի»: (Յովհ. Ժ. 16:) Եւ յիբրաւի ինքը բաժանորդութիւն ունէր զանիկայ խրկելու գործին մէջ, որովհետև ըսաւ. «Թէ որ ես չերթամ, Մխիթարիչը ձեզի չգար. հապա թէ որ երթամ՝ անիկայ ձեզի կըխրկեմ»: (Յովհ. Ժ. 7:) Մէկ վկայութիւն մը ևս՝ կատարելապէս կըլուծէ բոլոր դժուարութիւնը, ցուցընելով թէ ինչպէս Հայրը և Արդին աս բանիս մէջ գործակից են, թէ և նոյն առննը կատարելապէս յայտնի է թէ Սուրբ Հոգին ալ ան գործին մասնակից է: Մեր Փրկիչը ըսաւ. «Չէ թէ ինքիրմէն բան մը պիտի խօսի, հապա ինչ որ լսէ պիտի խօսի: Ենիկայ զես պիտի փառաւորէ. ինչու որ ինքը իմինէս պիտի առնէ՝ ու ձեզի պատմէ: Են ամէն բաները՝ որ Հայրը ունի՝ իմն է. անոր համար ձեզի ըսի՝ թէ իմինէս պիտի առնէ, և ձեզի պատմէ»: (Յովհ. Ժ. 13—15:)

Մարդուս նորոգուելուն և սրբուելուն գործը Հոգիին ընծայելով, Հօրը պատիւէն բան մը պակասեցուցած չենք ըլլար: Ենիկայ տուաւ Արդին, (Յովհ. Ժ. 16, 17), և անիկայ խրկեց Հոգին, (Յովհ. Ժ. 16,) և կրնայ ըսուել՝ թէ բոլորը իր

գործն է , Որովհետև իր Որդիին և իր Հոգիին ձեռքովը կատարուած է : Ո՛չ ալ բան մը կը պակսեցընենք Որդիին արժանաւորութենէն , ուրովհետև իր մահը ո՛չ միայն թողութեան համար , այլ նաև սրբագործութեան համար հիմնարկութիւն ըրաւ , ինչպէս նաև Հոգին կըտրուի իր միջնորդութեամբը : Մահուան չարչարանքին համար՝ փառքով ու պատիւով պատկուած , (Նքր . Է . 9) , վերը Եստուծոյ մեծութեան աջ կողմը նստաւ . (Նքր . Կ . 3 :) և Հոգւոյն Սրբոյ խոստմունքը Հօրմէն առնելով՝ տարածեց իր շնորհալից և սրբացուցիչ ազդեցութիւնները (Պորթ . Է . 33) . կամ՝ ինչպէս որ Պօղոս կըսէ անոր վրայով ուրիշ տեղ մը . Երբոր վեր «բարձրը ելաւ , գերութիւնը գերի բռնեց , ու մարդոց պարգևներ տուաւ» : (Եփե . Գ . 8 :) Ուրեմն ո՛րքան պարտաւոր ենք մենք Քրիստոսի մահուանը : Քրիստոս իր մահուամբը ո՛չ միայն մեր թողութիւնը գնեց , այլև Հոգւոյն Սրբոյ պարգևը՝ մեր նորոգուելուն և սրբուելուն համար : Եւ առանց աս Հոգիին ի՛նչ պիտի ըլլար մեր վիճակը . բովանդակ մարդկային սեռէն ո՛չ մէկը պիտի ապաշխարէր , ու երկինքին յարմար ըլլար , վասն զի միայն իր ազդեցութեամբն է՝ որ աս փոփոխութիւնը կըլլայ որ և իցէ մարդու վրայ : Ուրեմն երբոր կրկնորհինք մեր առջևը եղած նիւթին վրայով , նոյն ատենը չմոռնանք մեր երկրպագելի Փրկիչը : Եւ քանի անգամ որ կըզգանք թէ Եստուծոյ սէրը մեր սրտերուն մէջ տարածուած է Հոգւոյն Սրբոյ ձեռքովը , միտքերնիս վեր վերցընենք շնորհակալ ըլլալու Ենոր՝ որ մեզ փրկեց իր արիւնովը , որուն պարտաւոր ենք մեր բոլոր փրկութիւնը և մեր բոլոր յոյսը : Երբ՝ մեր առաջարկութեան գլխաւոր մասը ա-

ւարտեցինք : Ի սկզբան՝ մեր նպատակն էր ցուցնել իէ Հոգիին Սուրբ ինչ պատճառն ունի Հոգւոյ փրկութեան ԲՁ : Արովհետեւ մեր Փրկիչը իբրև երևելի բան մը ցուցուց Հոգւոյն Արքայ դպրուստը : անկից հետեցուցինք թէ անիկայ մեծ գործ մը ունէր մեզի համար կատարելու : Հիմա ցուցուցինք թէ յիշուի անիկայ ասանկ գործ մը ունի , և ան գործը երկարօրէն բացատրեցինք իրեր որոշ Գլուխներու մէջ : Ես գործը՝ մարդկային բնութեանը նորոգութիւնն է Եստուծոյ պատկերին պէս , որն որ մարդս մեղանչելով կորսնցուց , կատարեալ փոփոխութիւն մըն է մարդուս բարոյական բնութեանը՝ սրբութիւնով , որ կը սկսի սրտին վերստին ծննդեամբը , ու յառաջ կերթայ անոր կենացը ընթացքին մէջ , մինչև որ Հոգին անարատ կը ներկայանայ Եստուծոյ աթոռին առջևը : ‘Ահատեցէք հիմա Սուրբ Գրքին ան խօսքը՝ որով Ախթարիչին խոստմունքը տրուած է , և հոն պիտի գտնէք ճիշտ ան վարդապետութիւնը՝ որ մենք ստորագրեցինք : Մեր Փրկիչը ըսաւ . ‘Այլ ինքը երբոր դայ՝ աշխարհը պիտի յանդիմանէ մեզքի համար , և արդարութեան համար , ու դատատանի համար : Մեզքի համար՝ որ ինձի չեն հաւատար . արդարութեան համար՝ որ ես իմ Հօրս քով կերթամ՝ ու զիս ալ չէք տեսներ , դատատանի համար՝ որ աս աշխարհիս իշխանը դատապարտուած է” : (Յովհ . ԺԳ . 8—11 :) Ե՛հա՛ աս խօսքը կը ստորագրէ ճիշդ ան ընթացքը , որով մեղաւորը Հոգիին ազդեցութեամբը՝ ապաշխարութեան կառաջնորդուի : Անիկայ կը յանդիմանուի իր մեղաւոր ըլլալուն համար , և իր ամենամեծ մեղքը իր հաւատքին պակասութիւնն է Քրիստոսի վրայ : (Տես Յովհ . ԺԷ . 22—24 :) Անիկայ

կըյանդիմանուի Քրիստոսի կատարեալ արդարութեանը համար, որուն կրօնկային իր յարութիւնը և երկինքը համբառնայլ, և այսպէս կրտեսնէ թէ որչափ արժանի է ան իր Փրկիչը ըլլալու: Կըյանդիմանուի նաև վերջին դատաստանի ճշմարտութեանը համար, որուն կարապետն է Քրիստոսի բրած յաղթութիւնը Սատանային վրայ, ու կրտեսնէ իր պարտաւորութիւնը ան դատաստանին: Ե՛հա՛՛ ասանկ զգացումներու միջոցով՝ մեղաւորը կը դառնայ իր մեղքերուն համար ապաշխարելու, և կենաց նորոգութիւն ունենալու՝ Եստուծոյ Արդիին հաւատալով, և ան սրբութիւնը՝ որուն վրայով մենք կրխօսինք, սկզբնաւորութիւն կառնէ մարդուն սրտին մէջը:

Եսանկ են աշխարհի խոստացուած Հոգիին ներգործութիւնները: Աւրիշ տեղեր՝ Եռաքելոց և անոնց ներշնչեալ հետեողներուն ալ աւելի սքանչելի ազդեցութիւններ խոստացուած էին աս խոստմունքներովը, բայց մեր նպատակը անոր վրայով խօսիլ չէ աս ճառիս մէջը, վասնզի սկիզբէն մեր միտքը ստորագրել չէր Սուրբ Հոգիին ամէն գործը՝ Քրիստոսի Եկեղեցին հաստատելու, ու փրկութեան եղանակը յայտնի ընելու ու յառաջացնելու համար երկրի վրայ, բայց մեր նպատակը աս էր որ ցուցնենք թէ ինչ է անոր կատարելու գործը իւրաքանչիւր հաւատացեալին հոգիին փրկութեանը համար, անոր երկինքը ընդունուելու կարող ըլլալէն առաջ: Եսկից զատ՝ անիկայ խոստացուած էր Քրիստոսի աշակերտներուն՝ իբրև ներշնչութեան հոգի մը: Մեր Փրկիչը ըսաւ անոնց, «Մխիթարիչ Սուրբ Հոգին՝ որ Հայրը իմ՝ անունովս պիտի խրկէ, անիկայ ձեզի բոլորը պիտի սորվեցնէ, և ինչ որ ձեզի ըսի՝ միտքերնիդ

պիտի բերէ" : (Յովհ . Ժ Դ . 26 :) Հոգիին աս ներշնչութիւնն էր որ կարող ըրաւ զանոնք կրօնքի անսխալ ուսուցիչները ըլլալու , և անոնց քարոզութիւնները և գրութիւնները Եստուծոյ Խօսքը ըրաւ : Մինչև Հոգիին անոնց վրայ գալը՝ արգիլուած էին իրենց առաքելական աշխատութեանցը ձեռք զարնելու : (Գործ . Կ . 4 , 5 :) Ընկիայ Պենտեկոստէին օրը անոնց վրայ իջաւ , և ետքը ուրիշ հաւատացեալներուն վրայ , անոնց՝ լեզուներ խօսելու և ուրիշ հրաշքներ գործելու զօրութիւնը տալով : (Տէս Գործ . Կ . 1—11 : Ժ . 4—47 : Ժ Թ . 6 : Կ Կորնթ . Ժ Բ . 11 :) Հոգիին ասանկ հրաշալի ազդեցութեանցը ներգործութիւնը՝ « Հոգւով Սրբով մկրտութիւն » կրկնուի : (Տէս Սաղմ . Գ . 11 : Գործ . Կ . 5 : Ժ Կ . 16 : Կ Կորնթ . Ժ Բ . 13) : Հոգիին աս սքանչելի պարգևները տրուեցան Եռաբերոց , նաև անոնց՝ որ անմիջապէս հետևող եղան , որպէս զի անոնք քրիստոնէական Ակեղեցիին հիմը ձգելու համար հարկաւոր օգնութիւնը ունենան : Սակայն հիմա մենք ասանկ ազդեցութիւններու սպասելու չենք , ու ես զանց ըրի անոնց վրայով խօսելու , որ ձեզի ներկայացընեմ Հոգիին միայն ան գործը , որ անմիջապէս մեզի կը վերաբերի , և որուն մենք ամէնքս ալ պարտինք փորձառու ըլլալ մեր փրկուելէն առաջ :

Ո՛վ ընթերցող՝ կուզե՞ս աս փոփոխութեան փորձը առնել . քու անմահ հոգիիդ արժէքը գիտնալով , և անզեղջ մնացողներուն համար պատրաստուած ողբալի վիճակէն զարհուրելով , կրփափաքիս որ քու բնութիւնդ նորագուի ու սրբուի : Ե՛հա՛ ըսեմ՝ քեզի , թէպէտ աս փոփոխութիւնը Հոգւոյն Սրբոյ գործն է , բայց քու կարողութեանէդ վեր չէ անկիայ ստանալը , վասն զի դուն

կրնաս ստանալ Մուրբ Հողինն ազգեցութիւնն էրը՝ անգաղար աղօթքով • խնդրեցէք զանոնք , ու պիտի տրուին ձեզի : Եսանկ կրգրուցէ մեր Օրհնեալ Փրկիչը • «Խնդրեցէք՝ ու պիտի տրուի ձեզի • փնտրուեցէք՝ ու պիտի գտնէք • դուռը զարկէք՝ ու պիտի բացուի ձեզի : Չեզմէ ո՞վ է ան հայրը՝ որ եթէ իր որդին իրմէն ձուկ ուզէ , միթէ ձուկին տեղը օ՞ճ կուտայ անոր , և կամ թէ հաւկիթ ուզէ , միթէ կարի՞ճ կուտայ անոր : Երգ եթէ գուք՝ որ չար էք , գիտէք աղէկ պարզեաներ տալ ձեր որդւոցը , ո՞րչափ աւելի ձեր հայրը երկինքէն բարիքներ կուտայ անոնց , որ իրմէն կրխնդրեն» : (Պ Կ-ի . ԺԹ . 9—13 :) Ուրեմն թող մէկը չբսէ թէ՛ Սրտին աս փոփոխութիւնը Եստուծոյ գործն է , և անոր համար իմ կարողութենէս վեր է , ուստի կրնամ ինչպէս որ եմ՝ անանկ նստիլ և գոհ մնալ : Սայեցէք անցաւերուն՝ որ մեր Փրկիչը քաշեց , ասանկ հետեւութեան մը առջևը առնելու համար • անիկայ աս պատուէրը կրհրամայէ ձեզի , «Խնդրեցէք , փնտրուեցէք , զարկէք • ու իր պատուէրները ծանր չեն , խնդրելէն աւելի դիւրին ի՞նչ բան կայ : Ենչուչտ ասանկ մեծ պարգև մը չկրնար խնդրուիլ ասկէ աւելի դիւրին միջոցով մը : Ենիկայ առարկութիւն գործ կածէ • երկրաւոր ծնողք մը՝ երբոր իր որդին անկէ հաց կրխնդրէ , քար կամ թոււաւոր կարի՞ճ չտար անոր • Եստուած ձեր հայրն է , ձեր երկնաւոր հայրը • ուրեմն ո՞րչափ աւելի անիկայ բարիքներ կուտայ անոնց , որ իրմէն կրխնդրեն • և ի՞նչ է ան իր խոստացած բարիքը • ան Հողին է , որուն վրայով մենք կրխօսինք : Դուք գիտէք որ ծնողք մը միշտ փափաք ունի իր զաւակը կերակրելու • Եստուած աւելի փափաք ունի իր Մուրբ

Հողին տալու ձեզի , թէ որ միայն կրննդրէք իրմէն :

Եւ արդեօք չէք ուզեր խնդրել իրմէն . մտածեցէք թէ որչափ կարօտու թիւն ունիք ան պարգևին . ձեր յաւիտենական երջանկու թիւնը անկէ կախում ունի : Գուք ծնած էք կորստեան որդի . և այնպէս կրմնար մեղք մեղքի վրայ աւելցընելով , մինչև որ Սուրբ Հողին նոր բնութիւն մը գոյացընէ ձեր ներսի դին : Թէ որ անոր աս բանը ընելէն առաջ մեռնիք , միայն մէկ տեղ մը պատրաստուած է ձեզի համար , այսինքն Սատանային և իր հրեշտակներուն համար պատրաստուած տեղը . ուրիշ տեղի յարմարութիւն չունիք . և դուք կարող էք մաշող կրակին մէջը բնակելու . կրնա՞ք բնակել յաւիտենական բոցերուն մէջ . յանդուգն մի՛ ըլլաք ասոր փորձը առնելու . հապա խնդրեցէք հիմա ան խոստացուած անգին պարգևը . եթէ ոչ կարհամարհէք զանիկայ . վասն զի ընծայուած պարգև մը չընդունիլը՝ զանիկայ արհամարհել է . և ի՞նչպէս մեծ մեղք է ասանկ պարգև մը արհամարհելը . մտածեցէք թէ ո՞վ է տուողը , նոյն ինքն Ամենակարող Աստուածն է , ան որ ձեզ ստեղծեց , և որուն ձեռքին մէջն է ձեր յաւիտենական վիճակը . իսկ ան պարգևը որչափ ամենամեծ է . որովհետև Օրհնեալ Երրորդութեան Աստուածային անձանց մէկն է : Երգ՝ մտածեցէք թէ որչափ մեծ բարերարութիւն է , որչափ անհուն խոնարհամտութիւն , որ այնքան բարձրացեալ էակ մը՝ ասանկ մեծ պարգև մատուցանէ , անանկ գլխովին անարժան և ապականեալ մէկու մը , ինչպէս որ ենք մենք ամէնքս : Եւ արդեօք պէտք է որ պարգևը Պարգևողին հետ մէկտեղ անարգենք : Ո՛հ , այդչափ անխորհուրդ մի՛ ըլլաք , ատանկ մեղքի մը

տակ մի՛ իյնաք . թող ասանկ անիմանալի սեր մը ձեր սիրտը շարժէ . և ուրախութեամբ ընդունեցէք Սուրբ Հոգին սրտերնուդ մէջ , որ հոն տեղ հատարէ իր սրբացուցիչ ու փրկարար գործը :

Բայց եթէ չէք ուզեր որ աս գործը ձեր ներսի դին գործուի , ներեցէք խնձի որ մէկ ուրիշ բան մըն ալ մտքերնիդ բերեմ , այսինքն թէ՛ ինչպէս որ Հոգին կրտսանանք՝ թէ որ խնդրենք , անանկ ալ կը հեռացընենք ան՝ թէ որ անարգենք ու փշտացընենք : Մարգարէն ապստամբ Հրէից համար ըսաւ . « Ենոնք ապստամբեցան ու անոր Սուրբ Հոգին բարկացուցին . ուստի անիկայ անոնց թշնամի եղաւ , ու ինքը անոնց հետ պատերազմ ըրաւ » : (Եսայ . կէ . 10 : Տես նաև է . 13 : Եզէկ . Ժ . 43 :) Ստեփաննոս առաջին մարտիրոսը նոյն յանդիմանութիւնը կրնէ անոնց՝ ըսելով . « Ով պիտոզլուխներ՝ ու սրտով և ականջով չթլիատուածներ , դուք ամէն ատեն Հոգւոյն Սրբոյ հակառակ կրկենաք , ինչպէս որ ձեր հայրերը՝ անանկ ալ դուք » : (Գործ . է . 51 :) Եւ որովհետև ամէն մարդ աս նոյն մեղքը գործելու վտանգին մէջն է , վասն որոյ Պօղոս շատ անգամ կը յորդորէ՝ ըսելով . « Եստուծոյ Սուրբ Հոգին մի՛ տրտմեցընէք , հոգին մի՛ մարէք » : (Եփէս . դ . 30 : և Թէս . և . 19 :) Եհա՛ աս փկայութիւններէն վտանգը յայտնի է թէ՛ կրնանք Հոգին տրտմեցընելու՝ որ մեզ թողու . և ո՛չ միայն մեզ թողու , այլ և մեր թշնամին ըլլայ . Եյս՛ , թէ որ անոր դէմ կենանք , կրնայ ըլլալ որ ան նոյն Հոգին՝ որ հիմա ասանկ քաղցրութեամբ ձեզի կրմատուցուի շնորհաց Հօրմէն , դառնայ ու պատերազմի ձեզի դէմ : Ուրեմն թեթեւ մեղք մը չէ անոր դէմ կենալը ու զանիկայ մերժելը : Մտածեցէք թէ որքան մեծ մեղք է .

յիրաւի՝ աստուածային շնորհաց մեզ փառքով
 պահելու գործը մերժել է : Ըստուծոյ Որդւոյն
 պարգևը՝ սքանչելի և անխմանալի մեծ սէր մըն է՝
 մեզի ցուցուած • սակայն Հոգիին պարգևը ան-
 կից մէկ աստիճան վեր է՝ մեզի մատուցուած աս-
 տուածային շնորհքներուն մէջ , որովհետեւ անոր
 հետեւութիւնն է , և ասոր նպատակը մեր օգտին
 համար առջինին վրայ ուրիշ գործ մը կատարել է •
 և յիրաւի ասիկայ մեզի մատուցուած վերջին շն-
 արհք մըն է : Թէ որ ասիկայ մերժէք , ալ ու-
 րիշ բան չմնար պատրաստուած ձեր փրկութեանը
 համար : Իարձեալ թէ որ ասիկայ մերժէք , շնոր-
 հաց ամէն դարմանները մերժած կը լլաք : Մտիկ
 ըրէք մեր Փրկչին ըսած երեւելի խօսքերը աս նիւ-
 թիս վրայով • « Ամէն մեղքերը ու հայհոյութիւն-
 ները պիտի ներուին մարդոց , բայց Սուրբ Հո-
 գիին դէմ հայհոյութիւնը պիտի չներուի : Եւ ո՞վ
 որ Որդւոյ մարդոց դէմ բան կըսէ՝ պիտի ներուի
 անոր • բայց ո՞վ որ Հոգւոյն Արքոյ դէմ կըսէ՝
 պիտի չներուի անոր , ոչ աս աշխարհիս մէջ , և ոչ
 գալու աշխարհին մէջ » : (Մատթ . ԺԳ . 31 , 32 :)
 Արչափ սոսկալի է աս մեղքը՝ որ թողութիւն չու-
 նի • Սուրբ Հոգիին դէմ մի՛ կենաք , կամ թէ
 հարեանցի կերպով մի՛ խօսիք՝ անոր սրտի մէջ
 ունեցած մեծ գործին վրայ , որն որ մենք հիմա
 ներկայացուցինք ձեզի , որ չլլայ թէ ան մեղքը
 գործողներ ըլլաք : Արնայ ըլլալ որ ամբողջ ժո-
 դովուրդ մը աս մեղքս գործած ըլլայ , և հետեւա-
 պէս Սուրբ Հոգիին գլխովին հեռանայ անկից , և
 շատ դարեր անոր օրհնեալ ազդեցութիւնները մէկ
 հոգի մըն ալ չզգալով՝ դարձի չգայ : Ա երջապէս
 ուր որ սիրտը նորոգող Հոգիին վարդապետու-
 թիւնը մէկզի ձգուած է , ուր որ մէկը չխորհիր

Թէ ինքը կարօտութիւն ունի անոր , ոչ ալ ազօթք կրնէ որ իրեն տրուի անիկայ , ան տեղ բնաւ իրաւունք չունինք յուսալու՝ թէ անիկայ իր առատագութ այցելութիւնները պիտի կատարէ հոն . ոչ ալ զարմանալու ենք՝ երբոր բնաւ մէկմը չգրանենք հոն՝ անոր նորոգիչ զօրութեանը փորձառու եղած : Եսիկայ ալ ստոյգ է՝ որ ժամանակ պիտի գայ՝ որ իւրաքանչիւր վերստին չճաննող մեղաւորը պիտի չկրնայ Հոգւոյն Սրբոյ օգնականութիւնը ունենալ ապաշխարութեան դառնալու : Մասը՝ ամէն ասանկ անձինքը կը հեռացընէ Հոգւոյն Սրբոյ ազդեցութիւններէն , և հեռեալաբար ապաշխարութեան ամէն յոյսէն . ինչպէս որ Եստուած ըսաւ ջրհեղեղէն առաջ . «Բոլոր մարմինին վերջը հասած է իմ առջիս . ինչու որ երկիրը անոնց միջոցովը անիրաւութեամբ լեցուեցաւ . և ահա՛ ես զանոնք երկրի հետ պիտի աւրեմ » : (Օճնդ . 7 . 13 :)

Նոյ՝ արդարութեան քարոզիչ մին էր , և իր քարոզութիւնովը Սուրբ Հոգին կրնե՞րգործէր մարդոց սրտերուն մէջ : Բայց անոնք դէմ կեցան ու չապաշխարեցին . անատենը Եստուած բարկանալով՝ անոնց դէմ աս սպառնալէքը ըրաւ , թէ իր Հոգին միշտ մարդուն վրայ պիտի չմնայ : Եւ ի՞նչպէս պիտի կատարուէր աս իր խօսքը . անոնց մեռնելովը : Ուրեմն մասը գլխովին կը հեռացընէ մեզ Հոգիին ներգործութիւններէն . և հեռեալաբար գերեզմանէն անդին ապաշխարութիւն չկայ : Ենատեն՝ ան որ ամբարշտութիւն կրնէ՝ թող ամբարիշտ ըլլայ , ու ան որ աղտոտ է , թող աղտոտ մնայ : (Յայտ . իբ . 11 :) Գթոխքին մէջ եղողները բուրբովին անզեղջ և կարծրասիրտ կրմնան , որովհետեւ հոն տեղ Սուրբ Հոգին չեջներ սրտին մէջ , որ կակղացընէ ու փոխէ զանիկայ : Եղէկ ըսաւ մեր

Փրկիչը մահուան վրայով . «Գիշերը կուգայ , որ անատենը մէկը չկրնար գործել» : (Յովհ . թ . 4 :)
 Եւ Սողոմոն ըսաւ . «Ըն քու երթալու գերեզմանիդ մէջը՝ գործ , խորհուրդ , գիտութիւն ու իմաստութիւն չկայ» : (Ժող . թ . 10 :)
 Ուստի կազաչեմ՝ ո՛վ ընթերցող , արթնցի՛ր ու ջա՛նք ըրէ՛ , որ քու հոգիիդ փրկութիւնը ստանաս , քանի որ գիշերը վրագ չէ հասած . Սուրբ Հոգին քեզ օգնութեան կանչէ , ու քու սիրտդ նազանդեցուցի՛ր վերստին ծնանող ազգեցութիւններուն , որպէս զի կարող ըլլաս ազատիլ յաւիտենական մահուանէն :

Գ Լ ՈՒ Խ Ե

Սեր քննած նիւթէն երկու մեծ ու հարկաւոր խնդիրներ կրճագին , և հիմա մեր կարողութեանը չափ անոնց պատասխանը պիտի տանք :

Ե ՈՒ Ե Մ Ի Ե խնդիրը աս է , ըն Սոսրբ Հոգին է՛նչ միջոց կը բանեցընէ վերոտին ծննդեան ուսըբոսնեան գործը առաջ պանելոս համար :

Թէպէտև գործը Եստուծոյ գործն է , բայց սակայն առանց միջոցի չկատարուիր : Եստուած իր ամենամեծ հրաշքները կատարած ատենը անգամ՝ ընդհանրապէս միջոցներ կը գործածէր : Եղես պատուիրեց բորոտ՝ Աեհմանին՝ որ լուացուի Յորդանան գետին մէջը : (Պ Թագ . Ժե . 10 :)
 Յիսուս Քրիստոս կոյրին աչքը կաւով ձեփեց : (Յովհ . թ . 6 :)
 Պետրոս՝ կաղ մարդուն ձեռքէն բռնեց ու վերցուց : (Գործ . դ . 7 :)
 Եւ թէպէտ ան միջոցները իրենցմէ զօրութիւն չունէին անհրաշքները կատարելու , սակայն ընդհանրապէս

գործուելու հրաշքին յարմար բաներ էին . ինչպէս բորոտութեան համար լուացուելը , կուրութեան համար աչքը ծեփելը , և այլն :

Վմանապէս Սուրբ Հոգիին մարդուս սրտին մէջ իր գործը կատարած ատենը միջոցներ գործածելը բնաւ ամենեւին հակառակ չէ՝ անոր բացարձակապէս իր գործը ըլլալուն : Եւ աս ալ հաւանական բան մը պէտք է սեպենք՝ թէ աս միջոցները իրենց բնութեամբը յարմար են ան կատարուելու գործին բնութեանը : Ըն գործը հոգևոր է . հոգիին կը ներգործէ , և չէ թէ մարմինին : Ար հոգևոր բնութեան վերստին ծնունդ մըն է հոգիին մէջ , որ կամաց կամաց անոր կատարեալ սրբութիւնը կը ներգործէ : Աւստի պիտի չսեպենք թէ ան միջոցները մարմինին վերաբերեալ են , հապա մտքին : Ընտք հոգևոր միջոցներ պիտի ըլլան , հոգիին թափանցող ու անոր բնութեանը համաձայն : Եւ հա՛ ասանկ միջոց մըն է Սուրբ Գիրքը , որ մտքին վերաբերեալ է . միտքը՝ և չէ թէ մարմինը կը հասկընայ անոր նշանակութիւնը , և ան նշանակութիւնը կընայ մտքին ազգել : Աւստի հաւանական է որ Եստուած իր Սուրբ Գիրքը իբրև յարմար միջոց մը պիտի գործածէր մարդոց փրկութիւնը կատարելու գործին մէջ :

Սուրբ Գիրքը աս գործին մէջ Սուրբ Հոգիին գործածուած միջոցն ըլլալը՝ չէ թէ միայն մեր մտքին փաստերովը , հապա նաև բուն Սուրբ Գիրքին վկայութիւններովը կրնանք հաստատել : Այսինքն մեծ հարկաւորութիւն և զօրութիւն կուտայ Եստուծոյ Խօսքին : Մտիկ ըրէ ինչ կըսէ Պօզոս՝ Եւետարանը քարոզելու վրայով . «Ո՛վ որ Տէրօջը անունը կանչէ՝ պիտի փրկուի : Աւրեմն ի՞նչպէս պիտի կանչեն անոր՝ որուն որ չհաւատա-

ցին • կամ ի՞նչպէս պիտի հաւատան անոր՝ որուն վրայով չսեցին • կամ ինտոր պիտի լսեն առանց մէկուն քարոզելուն • կամ ի՞նչպէս պիտի քարոզեն՝ թէ որ չխրկուին • ինչպէս որ գրուած է • Ինտոր գեղեցիկ են խաղաղութիւն աւետարանողներուն ու քարի բաներու աւետիս տուողներուն սաքերը” : “Ուրեմն հաւատքը լսելն է , ու լսելը Քրիստոսի խօսքէն” : (Հուով . 7 . 13 — 15 , 17 :) Գարձեայ՝ կարգա՛ւ ւն Կորնթ . ւն դլուխը՛ , ուր տեղ կիմացընէ թէ ինքը անիկայ մեծապէս հարկաւոր սեպած է իր պաշտօնին մէջ , և թէ ինքը գլխովին անոր նուիրուած է իբրև փրկութեան միջոցի մը : “Ինչու որ” կըսէ ան “Քրիստոս զիս մկրտելու չխրկեց , հապա աւետարանը քարոզելու” : “Ինչու որ խաչէն քարոզութիւնը կորսուածներուն յիմարութիւն է • բայց մեզի փրկուածներուս Աստուծոյ զօրութիւնն է” : “Այսանզի՛ որովհետև Աստուծոյ իմաստութիւնովը աշխարհ չճանչցաւ զ՛Աստուած իմաստութիւնով , Աստուած հաճեցաւ քարոզութեան յիմարութիւնովը հաւատացեալները ապրեցընելու” : (ւն Կորնթ . ւն . 17 — 25 :) Հոս տեղ յայտնապէս կը ծանուցանէ թէ՛ Աւետարանին քարոզութիւնը խիստ հարկաւոր էր , որուն համար Քրիստոս տուաւ անոր առաքելութեան պաշտօնը : Մկրտութիւնը ևս ասոր հետ բազդատուելով՝ կարևոր բան մը չէր իր պաշտօնին մէջ • և թէ որ մկրտութիւնը այնքան կարևոր չէր , անշուշտ ուրիշ կրօնական ծէսերն ալ կարևոր բաներ չէին : Առաքեալը կը ծանուցանէ թէ քարոզուած խօսքն է Աստուծոյ զօրութիւնը՝ և ո՛չ թէ արարողութիւնները : Ասոր պէս կը խօսի ուրիշ տեղ ալ • “Աս ամօթ չեմ սեպեր” , կըսէ , “աւետարանը • վասնզի Աստուծոյ զօրութիւնն է ան՝ ամէն հաւատացեալներուն

փրկութեանը համար”։ (Հոով. Թ. 16։) Եւ դարձեալ՝ «Եստուծոյ խօսքը կենդանի է ու զօրեղ՝ և ամէն երկու բերնէ սուրէ կտրուկ, ու կանցնի մինչև շունչը ու ոգին՝ և յօդուածները և ըզնզը բաժնելու . և կըքննէ միտքը ու սրտին խորհուրդները”։ (Եբք. Դ. 12։ Տես նաև Թ. Թ. Թ. 13։ Գործ. Դ. 32։) Կորնթացւոց ալ կըսէ ան . «Ե՛ղբայրներ՝ ձեզի կըցուցընեմ իմ աւետարանս, որ ես ձեզի քարոզեցի . որ դուք ալ ընդունեցիք, ու անոր վրայ հաստատուած էք . որ անով դուք փրկուեցաք . թէ որ բռնէք՝ ինչ որ քարոզեցի ձեզի”։ (Թ. Կորնթ. Ժ. 1, 2։) Պետրոս աւելի բացայայտ կերպով կըզրուցէ . «Կորճնած երախաներու պէս՝ բանական ու անխարդախ կաթին փափաքեցէք, որ անով մեծնաք”։ (Թ. Պ. Կ. Թ. 2։) Ընկիայ կըխօսի անոնց՝ իբրև քրիստոնեաներու . և իբրև քրիստոնեաներ անոնք մեծնալու էին շնորհաց մէջ՝ խօսքին միջոցովը։ Բայց մեր Փրկիչը ալ աւելի կըբացայայտէ աս բանը սերմանացանին առակովը, և յայտնապէս կըցուցընէ թէ քարոզուած խօսքն է սրբութեան և փրկութեան միջոցը։ Ըն առակը մեկնելով՝ կըսէ . «Սերմը՝ Եստուծոյ խօսքն է” . Եւ «պարարտ հողին վրայինը անոնք են՝ որ բարի և ուրախ սրտիւ լսելով ան խօսքը՝ կընդունին, ու համբերութիւնով պատուող կուտան”։ (Պ. Կ. Թ. Թ. 4—15։) Ուստի աս առակին համեմատ հաւատացելոց բոլոր պտուղը՝ խօսքին սերմէն յառաջ կուգայ։

Երկրորդ՝ Սուրբ Գիրքը պարզապէս կըսորվեցընէ որ սրտին նորոգուիլը և սրբուիլը՝ Եստուծոյ խօսքին միջոցովը կըլայ։ Երկրորդ գլխուն մէջ տեսանք որ մեր բարոյական բնութեանը աս մեծ փոփոխութիւնը՝ զանազան անուններով կըստորա-

գրուի Եստուածաշունչին մէջ : Ենունները շատ են , սակայն գործը մէկ է : Երգ՝ գրեթէ բոլոր ասանուններովը յայտնապէս կրգրուցուի թէ աս գործը Եստուծոյ Խօսքովը կրկատարուի :

Սրտի դասնալ կամ լոսասորոթին կրկոչուի ան : Սաղմոսերգուն կրսէ . «Տէրոջը օրէնքը կատարեալ է , հոգին կրնորոգէ . Տէրոջը վկայութիւնը ճշմարիտ է , տգէտը իմաստուն կրնէ : Տէրոջը կանոնները շիտակ են , սիրտը կուրախացրնն . Տէրոջը պատուիրանքները պայծառ են , աչքերուն լոյս կուտան» : (Սաղմ . ԺԹ . 7 , 8 :) Սատրոթին ալ կրկոչուի . և Սաղմոսերգուն կրհարցրնէ . «Երիտասարդը ինչով մաքրէ իր ճամբան» . ու կրպատասխանէ . «Բու խօսքիդ համեմատ անոր զգուշութիւն ընելով» : (Սաղմ . ճԺԹ . 9 :) Պետրոս կրսէ . Չեր անձերը մաքրելով՝ ճշմարտութեանը նազանդելով՝ Հոգիին ձեռքովը : (Թ Պե . Թ . 22 :) Եւ մեր Փրկիչը կրսէ . «Գուք հիմակուց մաքուր էք ան խօսքովը՝ որ ձեզի խօսեցայ» : (Բաղդատէ Յովհ . ԺԷ . 3 , Եփե . Ե . 26ին հետ :) Ես ամենուն մէջ յատկապէս բստուած է թէ՛ Եստուծոյ Խօսքն է սրտին մաքրութեան միջոցը : Եսանկ ալ Եստուծոյ Խօսքին միջոցովն է՝ որ կրկատարուի սրտին վերստին ծրնոնիդը , որ նոյն բանն է , ուրիշ անունով մը : Պետրոս կրսէ ան քրիստոնեաներուն՝ որոնց որ գրեց , թէ անոնք «նորէն ծնած էին՝ չէ թէ ապականացու սերմէն , հասպ անապականացուէն Եստուծոյ կենդանի ու յաւիտենական խօսքովը» : (Թ Պե . Թ . 23 :) Եւ Յակորոս կրսէ . Եստուած «իբ ուզելովը մեզ ծնաւ ճշմարտութեան խօսքովը» : (Յակ . Թ . 18 :) Եսկից աւելի պարզ և բացայայտ խօսք չկրնար ըլլալ : Հոս տեղ ըստուած վերստին

ճնունդը՝ արտաքին արարողութիւն է , ոչ ալ արտաքին արարողութեան մը գործն է . բայց ներքին փոփոխութիւն մըն է՝ Եստուծոյ Խօսքին միջոցովը գործուած : Ե, յսպէս՝ Պօղոս խօսելով իրեն համար՝ իբրև Քրիստոսի պաշտօնեայ , և գործը իրենը ա՛նուանելով , որն որ Եստուած գործեց իրմով , կըսէ . «Քրիստոս Յիսուսով ես ձեզ ճնայ աւետարանովը» : (Թ Կորնթ . 7 . 15 :) Ես փոփոխութիւնը՝ ապաստուելին ու կեանք պալ կրկոչուի . ասիկայ Սուրբ Գրքին զօրութեանը՝ իբրև միջոցի մը ընծայուած է : Մեր Փրկիչը ըսաւ չորեկից . «Ճշմարտութիւնը պիտի գիտնաք , ու ան ճշմարտութիւնը ձեզ պիտի ազատէ» . (Յովհ . 8 . 32 .) և ետքը մեկնեց՝ թէ մեղաց գերութեանէն պիտի ազատէր զանոնք . (չաճար 34) : «Եմանապէս անով՝ այսինքն Եստուծոյ Խօսքովը կը տրուի հոգևոր կեանքը , ինչպէս որ մեր Փրկիչը ըսաւ . «Շողին է կենդանի ընողը , մարմինը շահ մը չընէր . ան խօսքը որ ես ձեզի խօսեցայ , հոգի ու կեանք է» : (Յովհ . 7 . 64 :) Ե, յսպէս՝ Պօղոս ուզելով ցուցնել թէ՛ Նոր Ատակարանին հոգևոր նշանակութիւնը սրտին կազգէ , իսկ գրաւորական նշանակութիւնը արտաքին արարողութեանց վրայ կրկայանայ , կըսէ . «Գիրը կըսպաննէ , բայց հոգին կապրեցընէ» : (Թ Կորնթ . 7 . 6 :) Խօսքին միջոցովն է որ նոր հոգևոր կեանք մը կը տրուի հոգիին : Գարձեալ՝ աս գործը «բնութիւն կրկոչուի . աս հա՛ ան ալ յայտնապէս Սուրբ Գրքին կրնծայուի : Մեր Փրկիչը կըսէ . «Սրբէ անոնք քու ճշմարտութիւնովը , որ քու խօսքդ ճշմարտութիւն է» : (Յովհ . 8 . 17 :) Ես խօսքը նշանաւոր ժամանակի մէջ խօսեցաւ ինքը . քանզի իր աշակերաններէն բաժնուելու վրայ

էր, որոնց հետ կենակցեր էր իրեք տարի, և իր
 Հօրը ծոցը պիտի դառնար. անոնք տակաւին
 աշխարհի մէջ մնալու էին, աշխարհի փորձու-
 թիւններովը ու վիշտերովը շրջապատուած, և ա-
 նոր փտանգներուն ենթակայ եղած. իսկ Յիսուս
 անոնց ապահովութեանը և բարեխառութեանը փա-
 փագելով՝ խիստ ազգու և սրտաշարժ աղօթք մը
 կրնէ անոնց համար: Են խօսքը որ վկայութիւն
 բերինք, ան աղօթքին գլխաւոր խնդրուածներէն
 մէկն է: Իր մեծ փափագը ան էր որ՝ անոնք սուրբ
 ըլլան. և կրյուսար որ աս բանը Եստուծոյ Խօս-
 քին միջոցովը պիտի կատարուի: Ետը նման էին
 Եռաբեալին զգացումները՝ երբոր Եփեսացւոց ծե-
 բերէն կրգատուէր: «Չեզ Եստուծոյ կրյանձ-
 նեմ», կրսէ ան, «և անոր շնորհացը խօսքին, որ
 անկեայ կարող է շինելու՝ ու բոլոր սուրբերուն
 հետը ձեզի ժառանգութիւն տալու»: (Գործ.
 Ի. 32:) Սուրբ Գիւրքը՝ իր գործը առաջ տա-
 նելու կատարեալ միջոց մըն է, և կարօտ չէ հրաշք-
 ներու կամ նոր յայտնութիւններու: Մեծատուներ
 երբոր դժոխքին մէջ կրգտնուէր, միտքը բերե-
 լով որ իր եղբայրներն ալ անհոգութեամբ իրեն
 պիտի հետեւէին, կրխորհէր զանոնք զգաստացրնել՝
 Ղազարոսը խրկելով որ զանոնք խրատէ. սակայն
 Եբրահամ պատասխան տուաւ. «Անոնք Մով-
 սէսը ու մարգարէները ունին, անոնց թող մտիկ
 ընեն: Թէ որ Մովսէսին ու մարգարէներուն չեն
 լսեր, ո՞չ ալ թէ որ մեռելներէն մէկը յարու-
 թիւն առնելու ըլլայ՝ պիտի համոզուին»: (Ղազար.
 Ժ. 29, 31:) Երգ՝ ասկից աւելի բացայայտ
 խօսք կրնայ ըլլալ, թէ Սուրբ Գիւրքէն աւելի զօ-
 րաւոր միջոց մը չկրնար ՚ի գործ դրուիլ՝ մարդոց
 դարձի գալուն ու փրկութեանը համար:

Երբորդ , տակաւին ինծի կրմնայ ըսել , թէ
 Եստուծոյ Խօսքը ինքիրմէն զօրութիւն մը չունի ,
 և շատ անգամ անյաջող է : Ի հիշիայի դարձի
 դալուն պատմութեանը մէջ չըսուիր թէ քարո-
 զուած խօսքը դարձուց զանիկայ , բայց թէ «ա-
 նոր սիրտը Տէրը բացաւ՝ Պօղոսին ըսածներուն ու-
 շաղբութիւն ընելու» : (Պորթ . ԺԷ . 14 :) Եւ
 Պօղոս թէ իր վրայ և թէ Եռաբեալներուն վրայ
 խօսելով՝ իբրև քարոզիչներ Եստուծոյ խօսքին ,
 կրէ թէ՛ «Աս անկեցի , Եպողոսը ջուր տուաւ ,
 բայց Եստուած աճեցուց : Ուստի ո՛չ ան անկողը
 մէկ բան մըն է , ու ո՛չ ան ջուր տուողը , հապա
 Եստուած՝ որ աճեցուց» : (Խ Կորնթ . 7 . 6 , 7 :)
 Ուրեմն Եստուած ինքն է որ՝ թէ իր խօսքին և թէ
 իր խօսքը քարոզողներուն կուտայ բոլոր իրենց ու-
 նեցած յաջողութիւնը : Ընտք իրենցմէ լոկ գոր-
 ծիքներ են , ու բան մը չեն կրնար ընել . և ամէն
 ատեն չյաջողելը սերմ ցանողին առակէն յայտնի է :
 Աերմէն որը ճամբուն վրայ իյնալով , երկինքի
 թռչունը եկաւ՝ ու կերաւ անիկայ : Եւ ուրի-
 ջը ապառաժի վրայ ինկաւ , ու շուտով մը չոր-
 ցաւ : Եւ ուրիջը ինկաւ փուշերուն մէջ՝ որոնք
 ելան ու խղճեցին զանիկայ : Միայն մէկ փոքրիկ
 մասը ինկաւ աղէկ հողի մէջ , ու պտուղ տուաւ :
 Եւ աս սերմը՝ քարոզուած խօսքին ըստ մասին յա-
 ջողութիւն ունենալուն խորհրդաւոր օրինակ մըն
 է : Պօղոս կրցուցրնէ շատ անգամ քարոզուած
 խօսքին ազդեցութիւն չունենալուն պատճառը ,
 երբոր կրէ՛ թէ ան խօսքը շահ մը չըրաւ ոմանց ,
 որովհետև զանիկայ լսած ատեննին հաւատք չու-
 նէին : (Եբբ . 7 . 2 :) Ըն խօսքին հետ հա-
 վատք պէտք է . կատարեալ ու սրտանց հաւատք ,
 որ ազդու ըլլայ խօսքը : Յիրաւի այնպէս հար-

կաւոր է հաւատքը, որ ան իբրև ըստ ինքեան միջոց մը ցուցուած է մէկ տեղ մը՝ ուր որ «Պետրոս վկայութիւն կուտայ Առաքելոց, թէ Աստուած տարբերութիւն մը չըրաւ անոնց ու Հեթանոսաց մէջը, հաւատքով մաքրելով անոնց սիրան ալ: (Գործ. ԺԷ. 9): Բայց մէկ ուրիշ տեղ մը՝ նոյն գործը ճշմարտութեան հաւատալուն ընծայելով՝ (Ի թե՛ս. Ի. 13) ցուցուած է թէ՛ ճշմարտութիւնը անոր ներգործող միջոցն է հաւատքով: Ուստի Աստուծոյ խօսքը մարդոց սիրտերը նորոգելու և սրբելու միջոցը ըլլալուն վրայով՝ բնաւ ուրիշ սնապաշտական գաղափար մը ունենալ պէտք չէ: Աստուծոյ խօսքը ինքն իրեն բան չկրնար ընել. բոլոր իր գործը Սուրբ Հոգիին մասնաւոր ազդեցութիւններէն են. և աս ազդեցութիւնները միշտ անոր հետը չեն ըլլար. աս պատճառով է որ շատ անգամ անօգուտ կրլայ ան: Ո՛չ ալ զանիկայ ունենալը, կամ անոր երկրպագութիւն ընելը, կամ համբուրելը երբէք օգուտ կրնեն: Աստուածաշունչի մը լոկ թուղթը և վրայի կաշին բնաւ զօրութիւն մը չունի՝ որ և իցէ օրհնութիւն մը շնորհելու, ճիշդ ինտոր որ ուրիշ թուղթ մը կամ կաշի մը չունի: Եւ մէկ մարդ մը կրնայ տանը մէջ պահել մեծ զգուշութեամբ, և երկրպագութիւն մատուցանել անոր, ու միշտ համբուրել զանիկայ, և բնաւ օգուտ մը չտեսնել անկից, ճիշդ ինտոր որ ուրիշ գիրք մը պահելով՝ ամէն ատեն նոյն յարդը մատուցանէր: Հապա պէտք է կարդալ զանիկայ ու միտք առնել. որովհետև անոր իմաստն է Աստուծոյ խօսքը, և չէ՛ թէ անոր նիւթական բաները: Լոկ լսելն ալ բաւական չէ. պէտք է ընդունիլ զանիկայ սրտին մէջ՝ անկեղծ ու ջերմեռանդ հաւատքով: Սերմը՝

պէտք է որ բարի երկրի մը վրայ իյնայ , եթէ ոչ՝ պտուղ չբերեր : «Ուստի նայեցէք՝ թէ ինչպէս կըլտէք» : (Ղ Գ - 1 . ք . 18 :)

Երբ՝ կատարելապէս ցուցուցինք՝ թէ Լստուծոյ Խօսքը սիրտը մաքրելու միջոց մըն է . այժմ՝ կը թնայ քննել՝ թէ արդեօք ուրիշ միջոց մըն ալ կայ՝ սրտին մաքրութեանը համար :

Սուրբ Գրքին մէջ մեր բնութեան ներքին մաքրութեանը և սրբութեանը վրայով խօսելով , շատ անգամ նոյն տեղը *Տրոս*-*Թեան* վրայով ալ խօսուած է : Հիմա պիտի քննենք թէ արդեօք մկրտութիւնը աս ներքին նորոգութեանը միջոց մըն է : Ես հարցմունքին վրայով եղած քանի մը յայտնի նախադասութիւններ կան : «Ետի՛ մկրտութիւնը հարկաւոր չէ աս փոփոխութեան սկզբնաւորութեանը . վասն զի շատ անգամ փոփոխութիւնը կըսկսի մկրտութենէն առաջ : Պետրոս՝ Պենտէկոստէին օրը ապաշխարութիւն պահանջեց՝ մկրտութենէն առաջ , ըսելով . «Ապաշխարեցէք՝ ու մկրտուեցէք» : (Գործ . ք . 38 :) Ընոնք առաջ երկմիտ ու ծաղրաբան էին . (Համար 12 , 13 .) ու մինչև որ իրենց միտքը չփոխուեցաւ՝ ու չընդունեցին խօսքը ուրախութեամբ , չմկրտուեցան : (Համար 41 :) Երբոր ներքինին հարցուց Փիլիպպոսին , «Եւ ի՞նչ բան զիս կարգելէ մկրտուելէն» , Փիլիպպոս պատասխան տուաւ , «Թէ որ բոլոր սրտովդ կըհաւատաս , կարելի է» : (Գործ . ք . 36 , 37 :) Փիլիպպոս զանիկայ մկրտելէն առաջ՝ հաւատացող սիրտ մը պահանջեց , որ հոգեւորապէս վերստին ծնած մարդուն նշանաւոր յատկութիւնն է : Կոռնելիոսի և իր հետը եզոզներուն պատմութեանը մէջ կըկարգանք որ երբ Պետրոս տակաւին կըխօսէր , Հոգին Սուրբ հանգ-

չեցաւ անոնց վրայ, ու անոնք սկսան ուրիշ լեզուներով խօսիլ. և անատենը Պետրոս ըսաւ. «Արնայ՛ մէկը ջուրը արգելել որ ասոնք չմկրտուին, որոնք Հոգին Սուրբն ալ ընդունեցին մեզի պէս: Ու հրաման ըրաւ անոնց՝ որ Յիսուս Քրիստոսի անունովը մկրտուին»: (Գործ. Ժ. 44—48:)

Հոս կը տեսնենք որ Սուրբ Հոգին արտաքոյ կարգի ազդեցութիւնները անգամ մկրտութենէն առաջ տրուած են: Այդպէս հաստատ պատճառ կայ հաւատալու որ Եռաբնիկները մկրտուելու եկող չափահաս անձինքներէն միշտ կը պահանջէին սրտի նորոգութեան նշան կամ դաւանութիւն մը՝ իբրև պայման ան խորհուրդը ընդունելուն: Երկրորդ, յայտնի է նաև թէ երբոր սրտին նորոգութիւնը մկրտութենէն առաջ եղած չէ, ՚ի հարկէ ան արարողութեանը կատարուելուն հետ մէկտեղ պիտի չըլլայ: Ըս բանը յայտնի է Սիմոն մոզէն, որն որ Փիլիպպոս մկրտեց: Իրաւ՝ ըսուեցաւ անոր վրայով՝ թէ միւս դարձի եկող Սամարացիներուն նման հաւատաց մկրտութենէն առաջ, բայց իր հաւատքը միայն բերնով խոստովանութիւն մըն էր, և չէ թէ սրտին անկեղծ հաւատքը. քանզի իր մկրտութենէն քիչ մը ետքը մեղքի մէջ ինկաւ, որով ցուցուց թէ իր սիրտը դեռ փոխուած չէր: Եւ Պետրոս ըսաւ անոր. «Քու սիրտդ Եստուծոյ առջևը շիտակ չէ. . . ինչու որ ես քեզ մաղձի դաւնութեան մէջ, և անիբաւութեան կապերու մէջ կը տեսնեմ»: (Գործ. Ը. 13—23:)

Եսանկալ Ենանիան ու Սափիրան անտարակոյս մկրտուած պիտի ըլլային. և սակայն անանկ մեծ մեղք գործեցին՝ որ Տէրը մեռցուց զանոնք հրաշքով, իբրև ստախօսութենէ և խաբէութենէ զգուշանալու օրինակ մը: (Գործ. Ե. 5:)

1—11 :) Ուրեմն անոնց սիրտը անշուշտ Հոգւով Սրբով նորոգուած պիտի չըլար : 'Նոյն գաղափարը կրնանք ունենալ նաև մկրտուած տղայոց բնութեանը վրայով . թէ որ անոնց սիրտը մկրտութեան ժամանակը նորոգուած ըլար , մեծ տարբերութիւն մը պիտի տեսնէինք անոնց՝ և չմկրտուածներուն մէջտեղը : Ընոնք աւելի հեզ ու խոնարհ պիտի ըլային , աշխարհիս մեղսալից գործքերէն պիտի հրաժարէին , և արդարութեան ու ճշմարտութեան շաւիղն մէջ պիտի քալէին , սիրելով զՄատուած և բոլոր մարդիկը : Երգ՝ կրգանն^նը անոնց մէջ աս բնաւորութիւնը . կայ^ո արդեօք տարբերութիւն մը Քրիստոնէից զաւակներուն՝ և Մահմետականաց ու Հրէից զաւակներուն մէջտեղը : Ընոնք մի և նոյն բնաւորութիւնը չունի^ն . չէ՞ որ անոնց պէս մեղքի մէջ իյնալու ենթակայ են . և անոնց պէս՝ աշխարհը ու անոր մեղսալից հեշտութիւնները կը սիրեն : Միթէ Եռաբալին խօսքը կրնայ անոնց վերաբերել , որ կըսէ . « Եմէն ո՛վ որ Եստուծոմէ ծնած է՝ մեղք չգործեր . ինչու որ անոր սերմը իր մէջը կըմնայ , ու չկրնար մեղք գործել , պատճառն որ Եստուծոմէ ծնած է » : (Ե 3^{րդ} . 7 . 9 :) Ընոնք մեղք գործելէն ազատ չեն , և մի միայն պատճառը աս է , որ երբօք անոնք ջուրով մկրտուեցան , նոյն ատենը Սուրբ Հոգիով ծնած չէին : Ուստի դեռ անոնք աս բանիս կարօտ են , եթէ ոչ՝ բնաւ չեն կրնար մտնել երկնքը : Ուրեմն փրկութեան համար լոկ մկրտութեան վրայ յոյս դնելը բոլորովն պարապ բան է : Երգեօք ձեր յոյսն ալ աս հիմա^նս վրայ կրկայանայ , արդեօք ձեր մկրտուած ըլլալուն միայն սպաւինելով՝ կըհաւատաք թէ ձեր սիրտը նորոգուած է : Եսիկայ բոլորովն անհիմն կարծիք մըն

է : Երգարե դուք մկրտութեամբ քրիստոնեայ նդած էք անունով . բայց առանց ուրիշ հարկաւոր բան մը ունենալու , միայն անունով քրիստոնեայ էք : Ոչ միայն մարմինը կարօտ է լուացուելու , այլ և սիրան ալ կարօտ է մաքրուելու , որ առջինէն խիստ շատ աւելի հարկաւոր բան մըն է . առանց անոր՝ մկրտուելու ալ ըլլաք , մաղձի դառնութեան և անիրաւութեան կապերու մէջ կրճնաք , ու յաւիտեան կրկորտուիք : Ուստի այլ ևս լուկ մկրտութեան մի՛ վտահիք , այլ Եստուծոյ Հոգիին ազդեցութիւնները խնդրեցէք ձեր հոգիին նորոգութեանը ու սրբութեանը համար :

Չորրորդ՝ յայտնի է նաև թէ մկրտութիւնը իբրև դաւանութիւն մը ապաշխարութեան և թողութեան վարդապետութեանը , կարևոր պարտաւորութիւններ կրդնէ մկրտեալներուն վրայ : Յովհաննէսին մկրտութիւնը՝ «Եպաշխարութեան մկրտութիւն» կրկոչուի : (Մարի . Կ . 4 : Ղ . Գ . 3 : Գործ . ԺԳ . 24 : ԺԹ . 4 :) Եւ ինչո՞ւ համար ասանկ կոչուեցաւ . քանզի ապաշխարութիւնն էր անոր քարոզած վարդապետութիւնը , ու մկրտուելով՝ անոր աշակերտներուն կարգը կրճմոնէին , և անշուշտ անոր վարդապետութիւնը կրխոստովանէին : Մկրտութիւնը ասանկ խոստովանութեան ու աշակերտութեան գործ մը ըլլալը՝ Պօղոսին կորնթացուոց ըսածէն յայտնի է : Պօղոս կրճանդիմանէ զանոնք . քանզի մէջերնին բաժանմունք կրնէին՝ ըսելով . «Ես Պօղոսեան եմ» , կամ Պօղոսին հետևող , «ու մէկալը՝ թէ Ես Եպօղոսեան , և ուրիշը՝ թէ Ես կեփասեան , ու միւսը՝ թէ Ես Քրիստոսեան» . Ետքը կրսէ անոնց . «Պօղոսին անունովը մկրտուեցաք» . ըսել ուզելով որ եթէ իր անունովը մկրտուած ըլլային , հարկաւ իր անունովը

պիտի կոչուէին, և իր աշակերտները սեպուէին. և ապա առաջ կերթայ՝ ըսելով. «Գոհութիւն իմ Լստուծոյս, որ ձեզմէ մէկը չմկրտեցի, միայն թէ Կրիստոսը ու Գայիոսը. որ մէկը չըսէ, թէ իմ անունովս մկրտուեցաք» : (Թ Կորնթ. Թ. 12—15 : Լ. յսպէս՝ նաև նոյն Լուսաբեայը՝ Մովսէսով եղած մկրտութեան մը վրայով կը խօսի՝ իբրև աշակերտութեան դաւանութիւն մը, և իբրև անոր վարդապետութիւնները ընդունելու նշան մը՝ ըսելով. «Չեմ ուզեր որ չգիտցող ըլլաք՝ եղբայրներ, որ մեր հայրերը ամէն ալ ամպին տակն էին, ու ամէն ալ ծովէն անցան, և ամէն ալ Մովսէսով մկրտուեցան ամպին ու ծովին մէջը» : (Թ Կորնթ. Ժ. 1, 2 :) Լս խօսքը ուրիշ նշանակութիւն մը չէրնար ունենալ, բայց եթէ աս հետեւեալը, թէ Իսրայէլացիք Եգիպտոսը թող տալով ու Մովսէսին ետեւէն երթալով՝ ամպին ու ծովին մէջէն, անոր կառավարութեան տակը դրին ինքզինքնին, ու անոր վարդապետութիւնները և օրէնքները ընդունեցին : Ուստի վարդապետութեան մը համար մկրտուիլը՝ ան վարդապետութիւնը խոստովանիլ ու ընդունիլ ըսել է : Երգ՝ Ի՞նչ էին Յովհաննէսին վարդապետութիւնները, ապաշխարութիւն ու թողութիւն մեղաց : Անոր հայրը մարգարէացած էր անոր վրայով՝ թէ անիկայ ժողովուրդին պիտի գիտցընէր իրենց փրկութիւնը՝ իրենց մեղքերուն թողութեանը համար : (Գ Կ. Թ. 77 :) Եւ կը բարոզէր՝ ըսելով. «Եպաշխարեցէք, ինչու որ երկնից թագաւորութիւնը մօտ է» : (Մատթ. Թ. 2 :) Եւ որովհետև ասոնք էին անոր վարդապետութիւնները, ուստի անկէ մկրտողները՝ ապաշխարութեան համար մկրտուածներ կը կոչուէին, և ինքն ալ կը կոչուի՝ մեղաց թողութեան համար

ապաշխարութեան մկրտութիւն քարոզող : (Մատթ . ք . 11 : Մարկ . ան . 4 : Ղուկ . ք . 3 :) Սակայն լոկ բերնի խոստովանութիւն մը չէր , այլ ան վարդապետութիւններուն պահանջած պարտաւորութիւնները կատարելու հարկ մը կրգներ զանոնք դաւանողներուն վրայ : Եւ ահա՛ աս պատճառով Յովհաննէս մեծ փութով և համարձակութեամբ կը յորդորէր մկրտուիլ ուղղները , որ ապաշխարութեան արժանաւոր պտուղ բերեն , ու ձգելով իրենց առջի մեղքերը , դառնան առաքինի ըլլան : (Մատթ . ք . 8—10 : Ղուկ . ք . 7—14 :) Հիմա դառնանք քրիստոնէական մկրտութեանը : Ես մկրտութիւնը կը լլայ յանուն Հօր , և Արդւոյ , և Հոգւոյն Սրբոյ : Աւստի աս կերպով մկրտուողը կը մտնէ Սուրբ Երրորդութեան երեք անձանց աշակերտութեանը մէջ . կը խոստովանի ան վարդապետութիւնը , նաև ամէն վարդապետութիւնները ու պարտաւորութիւնները՝ որ անոր մէջ կը պարունակուի : Եսիկայ նաև մասնաւորապէս՝ մկրտութեան մըն է Տէր Յիսուսի անունովը . (Գործ . ք . 38 : ը . 16 : Ժ . 48 : ԺԹ . 5 .) և մասնաւորապէս անոր աշակերտելու , անոր կրօնքին վարդապետութիւնները ընդունելու խոստովանութիւն մըն է . և քրիստոնէական կրօնքին պահանջած բոլոր պարտաւորութիւնները կատարելու խոստմունք մը : Պօղոս այսպէս կրնկարագրէ զանիկայ . «Ի՞նչ ամէնքդ որ Քրիստոսով մկրտուեցաք , Քրիստոսը վրանիդ հագած էք” : (Գաղ . ք . 27 : ան Կորնթ . ք . 13 :) Վրանիդ հագաք , այսինքն անոր կրօնքը՝ անոր վարդապետութիւնները և պարտաւորութիւնները դաւանեցաք : Եւ ի՞նչ են ան կրօնքին գլխաւոր վարդապետութիւնները . Քրիստոսինքը կը սորվեցընէ մեզի՝ իր առաքեալներուն իշխա-

նութիւն տուած ատենը՝ ըսելով. «Ասանկ գրուած էր, և ասանկ պէտք էր Քրիստոսին չարչարուիլ, ու երրորդ օրը մեռիչներէն յարութիւն առնել, և անոր անունովը մեղաց ապաշխարութիւն ու թողութիւն քարոզուիլ բոլոր ազգերու մէջ՝ Արուսաղեմէն սկսած» : (Ղոհ. 1. 17. 46, 47 :) Ուստի գլխաւոր վարդապետութիւններն էին՝ իր մահը, իր յարութիւնը, ապաշխարութիւն ու թողութիւն մեղաց : «Ամանապէս ատենք էին Առաքեալներուն սորվեցուցած վարդապետութիւնները, երբոր սկսան ամէն տեղ քարոզել Աստուծոյ Խօսքը : Պօղոս իր քարոզութեանը մէջ միտքը դրած չէր ուրիշ բան մը գիտնալ, միայն թէ Յիսուս Քրիստոսը, ու ան՝ խաչը ելած . (Ին Կորնթ. ք. 2 .) ու միայն անոր խաչովը կրպարծենար : (Գաղ. 1. 14 :) Այսպէս անիկայ Քրիստոսի մահը՝ իբրև մեղաց քաւութիւն մը, իրօք իր քարոզութեան հիմը ըրած էր . անանկ ալ միւս առաքեալները : «Ամանապէս անոնց քարոզութեանը գլխաւոր նիւթ մըն էր Քրիստոսի յարութիւնը : Մասնիչ Յուդային կորսուելէն ետքը՝ երկոտասաներորդ առաքեալ մը ընտրուեցաւ աս մասնաւոր նպատակովը, որ ան ալ մեկաներուն հետ մեկտեղ վկայ ըլլայ Քրիստոսի յարութեանը : (Գործ. 1. 22 :) Եւ աս բանիս վկայութիւն կուտային անոնք ամէն առիթի մէջ : (Գործ. 1. 24, 32 : 2. 15 : Ին Կորնթ. 1. 4—8 : Պօղոս ալ այնչափ հարկաւոր կը համարի զանիկայ, որ կըսէ . «Թէ որ Քրիստոս յարութիւն առած չէ, տակաւին ձեր մեղքերուն մէջն էք» : (Ին Կորնթ. 1. 17 :) Ասանկ ալ իրենց քարոզութեան և դրութեան նպատակը ամէն առիթի մէջ՝ ապաշխարութեան և թողութեան վարդապետութիւնը սորվեցընել էր :

Պետրոս այսպէս յորդորեց ժողովուրդը տաճարին մէջ . « Չղջացէք ու դարձի եկէք , որ մեղքերնիդ ջնջուի » : (Գործ . 7 . 19 :) Եւ իր քարոզութիւնը ընդհանրապէս աս նպատակիս վրայ կրկայանար : (Տես Գործ . 5 . 31 : 7 . 43 :) Եսանկալ Պօղոս քարոզեց . « Յայտնի ըլլայ ձեզի՛ մարդիկ եղբայրներ , որ ասով ձեզի մեղաց թողութիւն կը քարոզուի » : (Գործ . 17 . 38 :) Եւ ինքը անոր համար Հեթանոսներուն առաքեալ եղած էր , որ անոնք մեղաց թողութիւն առնեն : (Գործ . 17 . 18 : Տես նաև Եփես . 2 . 7 : Կոր . 1 . 14 :) Երբ մկրտութիւնով՝ քրիստոնեայ մը Եւետարանին բոլոր աս մեծ վարդապետութիւնները կրդաւանի , և կրկնատանայ անոնց պահանջած ամէն պարտաւորութիւնները կատարելու : Եւ ասոնք են ան պարտաւորութիւնները . մեղքին մեռած ըլլալ , և նոր կեանք մը ունենալ արդարութեան , ինչպէս որ Եռաբեալը լիովին կը բացատրէ ըսելով . « Եսանկալ դուք ձեր անձը մեղքին մեռած սեպեցէք , ու Եստուծոյ կենդանի՛ Քրիստոս Յիսուս մեր Տէրօջը ձեռքովը » : (Հռոմ . 7 . 11 :) Ուրիշ խօսքով կը բացատրէ թէ ամէն մարդ պարտաւոր է ունենալ իր բարոյական բնութեանը ան նորոգութիւնը՝ որուն վրայով մենք կրկնօսինք . որ ինչպէս որ տեսանք , կրկնօրի մեռնիլ դէպի՛ մեղքը , և յարութիւն առնել դէպի՛ կեանքը : Եսանկալ Պետրոս կրկնօրի մեղաց թողութեան համար մկրտուելու վրայով , ըսելով Պենտեկոստէի օրը . « Եպաշխարեցէք՝ ու ձեզմէ ամէն մէկը թող մկրտուի Տէր Յիսուս Քրիստոսի անունովը՝ մեղաց թողութեան համար , և Հոգւոյն Սրբոյ աւետիսը պիտի ընդունիք » : (Գործ . 2 . 38 :) Ինչպէս իր բոլոր միւս քարոզներուն մէջ , անանկ

ալ ասոր մէջ իր յառաջ բերած փաստերուն նըպատակը՝ ապաշխարութիւն ու մեղաց թողութիւն էր . և պատուիրեց ունկնդիրներուն՝ որ Յիսուսի արիւնսովը աս մեղաց թողութեան վարդապետութիւնը ընդունելով մկրտուին , իբրև խոստովանութիւն մը անոր հաւատարմուն : Պահանջուած պարտաւորութիւնը ան էր որ անոնք աս թողութիւնը ստանան , խնչպէս որ Ենանիա՝ Պօղոսին ըսաւ . Այլիք մկրտուէ՛ , ու մեղքերդ լուա՛ : Տէրոջը անունը կանչելով : (Գործ . իր . 16 :) Ընկիայ ոչ միայն արտաքուստ մկրտուելու էր ջուրով լուացուելով , այլ նաև իր մեղքերէն լուացուելու էր՝ Տէրոջը անունը կանչելով , որ ասիկայ ճիշդ Քրիստոսի ցուցուցած ճամբան է Սուրբ Հոգին ստանալու , որով կրկատարուի աս գործը : (Պր . 4 . Ժա . 13 :) Երգ՝ ինչպէս ահաւոր վեճակի մէջ կրգնէ մեզ մկրտութիւնը : Ես խորհուրդը մեր կրօնքին հրամայած մեծ ու երևելի խորհուրդներուն մէկն է . քանզի մկրտութիւնով մենք ուխտ կրնենք ամէն սրբազան պարտաւորութիւնները կատարելու . բոլորովին կրնուիրենք անձերնիս Տէր Յիսուս Քրիստոսի ճշմարիտ աշակերանները ըլլալու . կրխոստանանք իր կրօնքին հրամայած բոլոր սուրբ պարտաւորութիւնները կատարելու . մեղքէն հեռանալու . նոր ու սուրբ կեանք մը վարելու իր պատուէրներուն համաձայն , և իր սուրբ բնութեանը նմանելու : Աւ արդեօք աս ուխտը անհողութեամբ ընդունելու բա՞ն մը պիտի ըլլայ . միթէ մենք մկրտութիւնը մեզի կամ մեր զաւկրներուն համար ուզելու ենք թեթևամտութեամբ՝ իբրև լոկ ուրախութեան բան մը , առանց մտածելու ան մեծ ու երևելի պարտաւորութիւնները , որ ան մեր վրայ կրգնէ : Աւ անոր ուխտերը մեր վրայ առնելէն

ետքը , արժան է որ երթանք ու մեզք գործենք աշխարհիս մէկալ մարդոցը պէս , առանց մէկ անգամ մըն ալ մտածելու որ անոնց մեղքէն շատ աւելի ծանրութիւն պիտի ունենայ մեր մեղքը : Ո՛հ , ի՛նչ մեղքերու հաշիւ պիտի ունենան տալու՝ մկրտուած պատուիրանազանցները , որ ոտքի տակ կառնեն ասանկ ահաւոր ուխտերը , և ինքզինքնին կրճգեն աշխարհիս ճամբուն մէջ քալելու :

Նիգեբորդ՝ յայտնի է նաև որ մկրտութիւնը ինքիրմէն զօրութիւն չունի ան փրկարար փոփոխութիւնը գործելու , որ պէտք է ըլլայ մեր սրտին ու վարմունքին մէջ : Ըն փոփոխութեանը հարկաւոր է հաւատք , և Եստուծոյ ներգործութիւնը . ինչպէս Պօղոս կրսէ . « թաղուելով անոր հետ մկրտութիւնով , որուն հետ ալ յարութիւն առիք Եստուծոյ զօրութեանը հաւատարով , որ ինքը զանիկայ մեռելներէն յարուց » : (Կող . Բ . 12 :) Ես հոգևոր յարութիւնը աստուածային զօրութիւնով կը ըլլայ , վասն որոյ նոյն գլուխին մէջ անձեռագործ թլխատութիւն կանուանէ զանիկայ . (Համար 11) : Եւ Քաղատացւոց թուղթին մէջ չըսեր թէ՛ Եստուծոյ որդիքն են մկրտութեամբ , թէ և անմիջապէս ետքը մկրտութեան վրայով կը խօսի , հապա « Եմէկքդ ալ Եստուծոյ որդիք էք՝ Յիսուս Քրիստոսի հաւատքովը » : (Քաղ . Գ . 26 :) Սրտին նորէն ճաննելուն մէջ գլխաւոր բանը հաւատքը կանուանէ : Եսանկ ալ մեր Փրօկիչը կրսէ . « Ըն որ հաւատայ ու մկրտուի՛ պիտի փրկուի » : (Մարկ . Ժ Գ . 16 :) Կմանապէս Սուրբ Գրքին ու աղօթքին գործակցութիւնը միացած են անոր հետ : Պօղոս կրսէ . « Քրիստոս սիրեց և կեղեցին , ու իր անձը մատնեց անոր համար , որ զանիկայ սուրբ ընէ աւազանին մաքրութեամբը՝

խօսքով” : (Եփե․ 7․ 25, 26 :) Քուրէն զատ խօսքին գործադրութիւնն ալ յիշուած է , ճիշդ ինչպէս որ մեր Փրկիչը աղաչեց . “Սրբէ անոնք քու ճշմարտութիւնովդ , որ քու խօսքդ ճշմարտութիւն է” : (Յովհ․ Ժէ․ 17 :) Երդէն բացատրած ենք Անանիային խօսքը՝ որով Սօղոսին կրպատուելէր աղօթք ընելու , ու կրսէր . Ալեբ , մկրտուէ՛ ու մեղքերդ լուա՛ Տէրոջը անունը կանչելով : (Գործ․ իբ․ 16 :) Ես ամէն միջոցներէն ՚ի զատ միշտ յիշելու ենք թէ Սուրբ Հոգին է սրտին նորոգութիւնը կատարողը . ինչպէս որ Արքայի Գրքի խուն մէջ ընդարձակօրէն փաստերով ցուցուցինք : Երդ մեր Փրկիչը նոյն ատենը յայտնապէս կրխօսի մկրտութեան և Սուրբ Հոգիին ներգործութեանը վրայ ըսելով . թէ որ մէկ մարդ մը ջուրէն ու Հոգիէն չճնանի : (Յովհ․ 7․ 5 :) Ես նոյն բանը կրյիշէ Պօղոս՝ Տիտոսին գրած նամակին մէջը : (Տե՛ր․ 7․ 5) : Ուստի աս տեղ վայելուչ և հարկաւոր է զգուշացնել ձեզ՝ աս խորհուրդին զօրութեանը վրայով սնապաշտական կարծիքներ ունենալէն , ինչպէս որ ըրինք խօսքին վրայով խօսած ատեննիս . քանզի մկրտութիւնը ըստ ինքեան լոկ արտաքին ծէս մըն է , և զօրութիւն չունի սրտին թափանցելու : Մի խորհիք թէ անոր լոկ մատակարարութիւնը՝ անիմանալի կերպով մը սրբացնող և փրկարար ազդեցութիւն մը կրնէ հոգիին վրայ . ասանկ վարդապետութիւն մը բնաւ հիմ չունի Սուրբ Գրքին մէջ :

Ուստի մկրտուելէն ետքը անհոգ և ապահով մնալուդ տեղը՝ պարտիք աւելի զգուշաւոր ըլլալ , ու աւելի մեծ ջանքեր ընել՝ մեղքէն հեռանալու համար : Ես նոյն առարկութիւնը գործածեց Պօղոս՝ երբոր կրխօսէր Իսրայէլի որդւոցը վրայով :

որ Մովսէսով մկրտուեցան . և անոր մէջ կրթութանդակէ հաղորդութիւնը և մկրտութիւնը մէկտեղ , ու կրցուցրնէ որ անոնցմէ մէկն ալ չկրնար ազատել մարդս՝ մեղքէ ու անոր դատապարտութեանն . « Չեմ ուզեր որ չգիտցող ըլլաք՝ և դժայրներ , որ մեր հայրերը ամէնն ալ ամպին տակն էին . ու ամէնն ալ ծովէն անցան , և ամէնն ալ Մովսէսով մկրտուեցան ամպին ու ծովէն մէջը . Եւ ամէնն ալ նոյն հոգեւոր կերակուրը կերան , ու ամէնն ալ նոյն հոգեւոր խմելիքը խմեցին . բայց չէ թէ անոնցմէ շատերուն հաւնեցաւ Մատուած . ինչու որ անապատին մէջ փոռուած ինկան » : Եւ ապա անոնց ցանկութիւնը , ու կռապաշտութիւնը , և պոռնկութիւնը , և զՄատուած փորձելը , ու տրանջելը , ու նաև աս մեղքերուն համար իրենց կրած պատիժը յիշեցրնելէն ետքը՝ կրսէ . « Բայց ան ամէնը օրինակով կրպատահէր անոնց . իսկ մեզի՝ . . . խրատ ըլլալու համար գրուեցաւ » : Ետքը վերջացրնելով իր խօսքը՝ կրսէ . « Ուստի ան որ կրսեպէ թէ հաստատուն կեցած է , թող զգուշանայ , որ չըլլայ թէ իյնայ » : (Թ Կորնի . Ժ . 1—12 :) Եսանկ ալ ես կրսեմ իմ ընթերցողներուս . թէ որ կրկարծէք թէ հաստատուն կեցած էք՝ մկրտութեան վստահելով , զգոյշ եղէք որ չըլլայ թէ իյնաք : Ենոր մի՛ ապաւինիք . ջուրով լուացուիլը չէ որ կրփրկէ , հապա բարի խղճմտանքին վեայութիւնը առ Մատուած : (Թ Պետ . ք . 21 :)

Վերջապէս՝ յայտնի է որ մկրտութիւնը իբրև ներքին փոփոխութեան արտաքին նշան մը ամէն մարդօցմէ կրպահանջուի , ու երևելի միջոց մըն է աստուածային շնորհաց . Սուրբ Գիբբէն յայտնի է որ անիկայ սրտին Սուրբ Հոգիով նորոգութեանը

արտաքին նշան մըն է : Երդէն Հին Կտակարանին մէջն ալ Սուրբ Հոգիին ազդեցութիւններուն վրայ յով ջուրի նմանութեամբը խօսուած է . «Աս ծարաւին վրայ ջուր պիտի թափեմ» , կրսէ Տէրը Եսայի մարգարէին բերնովը , «ու անջուր երկրին վրայ հեղեղներ . քու սերունդիդ վրայ իմ Հոգիս պիտի թափեմ» , և քու որդւոցդ վրայ՝ իմ օրհնութիւնս» : (Եսայ . խդ . 3 :) Եւ Եզեկիէլին բերնովը կրսէ Եստուած . «Եւ ձեր վրան մաքուր ջուր պիտի սրսկեմ» , ու պիտի մաքրուիք . . . Եւ ձեզի նոր սիրտ պիտի տամ . . . Եւ իմ Հոգիս ձեր ներսիդին պիտի դնեմ . ու ձեզե՛ք իմ հրամաններուս մէջ քալել պիտի տամ» : (Եզէկ . լդ . 25 — 27 :)

Նոր Կտակարանին մէջ ուր որ մկրտութեան վրայ յով կըխօսուի , նոյն տեղը աս փոփոխութիւնն ալ յիշուած է , ինչպէս որ մենք արդէն կրկին և կրկին ցուցուցինք . մէկը ներքին մաքրութիւն մըն է , ինչպէս որ մէկալը արտաքին լուացում մըն է : Տես հետեւեալ խօսքերը . «Սիրտերնիս չար խիղճերէն լուանալով , ու մարմիննիս մաքուր ջուրով լուանալով» : (Եբր . Ժ . 22 :) «Նորէն ծնանելու աւազանին ձեռքովը՝ ու Սուրբ Հոգիին նորոգելովը» : (Տիտ . դ . 5 :) «Ջուրէն ու Հոգիէն ծնանիլ» : (Յովհ . Գ . 5 :) Ուստի մկրտութիւնը իբրև ասանկ արտաքին նշան մը՝ բացարձակապէս կըպահանջուի ամենէն : Մեր հաւատքին հրապարակաւ խոստովանութիւնը՝ քրիստոնէական կրօնքին մէկ հարկաւոր պահանջում մըն է : Մեր կրօնքը հրաման չտար զանիկայ ծածուկ պահելու , ո՛չ ալ կեղծաւորելու : Բաւական չէ որ մէկը սրտին մէջը հաւատայ , այլ նաև պարտի մարդոց առջին ալ խոստովանիլ : «Ո՛վ որ մարդոց առջևը զիս կըգաւանի» , ըսաւ մեր Փրկիչը , «ես ալ ա-

նիկայ պիտի դաւանիմ իմ Հօրս առջևը՝ որ երկնքն է” : Սակայն՝ «Ո՛վ որ զես՝ և իմ խօսքերս ամօթ կրսեպէ աս շնացող ու մեղաւոր ազգիս մէջ՝ Որդին մարդոյ ալ անիկայ ամօթով պիտի ընէ՝ երբ որ իր Հօրը և սուրբ Հրեշտակներուն փառքովը գայ” : Եւ Պօղոս խօսելով ներքին հաւատքին ու արտաքին դաւանութեան վրայով՝ կրցուցրնէ թէ աս երկուքն ալ կապակցութիւն ունին մարդուս փրկութեանը հետ . սրտով կը հաւատայ մարդ արդարանալու՝ ու բերնով կը խոստովանի փրկուելու : (Հռովմ. Ժ. 10 :) Երդ՝ մկրտութիւնը՝ ինչպէս որ տեսանք՝ Քրիստոնէութիւնը դաւանելու որոշեալ կերպն է՝ վասն որոյ հարկաւոր է ան . Ինչպէս որ յայտնի է մեր Փրկչին խօսքէն՝ որն որ ուրիշ անգամ ալ յիշած ենք . «Թէ որ մէկ մարդ մը ջուրէն ու Հոգիէն ջնանի՝ չկրնար Եստուծոյ թաղաւորութիւնը մտնել” : (Յովմ. ք. 5 :) Մարդս պարտի կրօնք ունենալ՝ և պարտի դաւանիլ զանիկայ : Ե՛հա՛ ասանկ էր նաև մեր Փրկչին պատուէրը իր Եռաբնայներուն . «Պացէք ասկէ ետև բոլոր Հեթանոսները աշակերտեցէք՝ մկրտեցէք անոնք յանուն Հօր՝ և Որդւոյ՝ և Հոգւոյն Սրբոյ” : Ես պատուէրին համաձայն էին Եռաբնոց սորվեցուցածները և ըրածները : Են մարդիկը՝ երբոր Պենտեկոստէին օրը հարցուցին Պետրոսին թէ ի՞նչ ընեն՝ Պետրոս ըսաւ անոնց . Եպաշխարեցէք ու մկրտուեցէք : (Պրքժ. ք. 38 :) Եւ ուր որ անոնք մարդիկը հաւատքի կը դարձընէին՝ հոգ կը տանէին անմիջապէս զանոնք մկրտելու : Եւ որովհետև մեր Տէրը աս բանիս համար յատուկ պատուէր մը տուած է . պէտք է որ անիկայ հարկաւոր բան մը սեպենք՝ և Եստուծոյ բոլոր ուրիշ պատուէրներուն կարգը դասենք՝ որն որ է-

թէ մէկը զանց ընելու ըլլայ, չկրնար առանց պատիժի մնալ: Մկրտութիւնը գիտութեամբ և կամաւ զանց ընելը՝ աստուածային իշխանութիւնը ոտքի տակ առնել է, և յաւիտեանական կործանման վտանգին մէջ կրճգէ հոգին. այսուամենայնիւ ասիկայ Աստուծոյ միւս պահանջմունքներուն կարգը գնելով, չենք կրնար ըսել՝ թէ Ո՛վ որ զանց կրնէ աս՝ ահամայ կամ տգիտութեամբ, անշուշտ կրկործանի: Թլրիատութիւնը հաստատ կերպով պատուիրուած էր Աբրահամի բոլոր սերունդին. և անթլրիատ մարդը կամ տղան պիտի կորսուէր իր ժողովուրդէն՝ իբրև յանցաւոր Աստուծոյ ուխտին: (Բաղդատէ Ծանոթ. Ժէ. 9—14, Եւր. 6. 24—26ին հետ:) Եւ սակայն Պօղոս այսպէս կը հարցընէ. «Թէ որ անթլրիատութիւնը օրէնքին իրաւունքը պահէ, չէ՞ որ անոր անթլրիատութիւնը թլրիատութիւն կը սեպուի»: Ու կըսէ. «Շրեայ ան է՝ որ ներսուանց է, և թլրիատութիւն սրտինը՝ հոգիով, ու չէ՞ թէ գիրով»: (Հարկ. բ. 26—29:) Ասով յայտնապէս կիմացընէ թէ թլրիատութեան օրէնքին քանի մը բացառութիւնները կային, որ ան կերպով եղած զանցառութիւնը Աստուծոյ շնորհքէն չէր զրկեր մէկը: Քրիստոսի գործածած խօսքին առանձին յատկութենէն կերևնայ թէ՛ ասանկ բացառութիւն մը կրնայ ըլլալ նաև մկրտութեան համար: «Ան որ հաւատայ ու մկրտուի», կըսէ, «պիտի փրկուի». բայց նոյն ատենը իր խօսքը դարձընելով՝ զանց կրնէ մկրտութիւնը, ու կըսէ. «Ան որ չհաւատայ՝ պիտի դատապարտուի». ու չըսէր թէ, ան որ չմկրտուի, պիտի դատապարտուի: (Մարկ. ԺԼ. 16:) Եւ այսպէս՝ Աիկոզեմոսին հետ իր ըրած խօսակցութեան ատենը՝ մկրտութեան ու հոգևոր

ճննդեան հարկաւորութիւնը հաստատելէն ետքը՝ ասիկայ մեկդի ձգելով առաջ կերթայ երկրորդին վրայ խօսելու, երբ թէ անիկայ էր միւսէն հարկաւորը: (Տես Յովհ. դ. 5—8:) Եյտու ամենայնիւ մկրտութիւնը բացարձակապէս հարկաւոր է ամէն անոնց՝ որ կը հասկընան և կրնան ընդունիլ մկրտութեան խորհուրդը: Երգ՝ բուն աս հարկաւորութիւնը յայտնի կրնէ անոր օգտակարութիւնը, վասն զի մեր փրկիչը ասանկ բացարձակապէս պիտի չպատուիրէր անանկ խորհուրդ մը որ ըստ ինքեան անօգուտ է: Ես ալ կրնայ վկայութիւն մը ըլլալ անոր օգտակարութեանը՝ որ Սուրբ Գրոց մէջ ստեպ կրօնի փրկութեան ուրիշ միջոցներուն հետ: (Տես Տեպ. դ. 5: Եբր. Ժ. 22: Եփե. հ. 26, 27: Գործ. ք. 38: Իւ. 16: Մարկ. Ժ. 16:) Միտք դրէք անոր իմաստին, ու պիտի տեսնէք անոր օգտակարութիւնը: Ընով կրդաւանինք մեր հաւատքը թէ Սուրբ Հօգին սրտի վրայ ներգործութիւն կրնէ, և կրցուցընենք մեր փափաքը ան ներգործութիւնը ընդունելու: Ես խորհրդածութիւններուս աղէկ ուշադրութիւն թող ընեն մեր ընթերցողները: «Մէտք է որ դուք գիտնաք թէ ինչ կրնէք, երբոր տղաքնիդ կրմօտեցընէք մկրտութեան աւազանին՝ որ անոնք ընդունին աս երեւիլի խորհուրդին օգուտը: Իուք գիտէք որ Եստուած՝ առատ և հաստատ խոստմունքներ ըրած է աղօթքը լսելու. Յակոբոս կրսէ. «Երգարներուն աղօթքը շատ զօրաւոր է օգնական ըլլալու»: (Յովհ. Ե. 16:) Երգ՝ մկրտութեան խորհուրդը ջերմեռանդութեան կողմանէ աստիճան մը վեր է հասարակ աղօթքէն. քանզի երբոր ասիկայ հաւատացող սրտով մը կրկատարէք՝ իբր թէ դուք ձեր զաւակը կառնէք ու զանիկայ

մարմինով՝ շնորհաց աթոռին առջևը բերելով՝ կրօնք • «Օրհնեա՛լ Փրկիչ՝ գերկո առ աստղան, ու շնորհէ՛ անոր՝ Հոգւոյն Սրբոյ պարգևը որ սրբութի՛» : Ե՛հա՛ աս կերպով նուիրելիդ և աղաչելիդ անօգուտ պիտի չըլայ : Տղուն սիրտը գուցէ անատենը չսրբութի, բայց ձեր ջերմեռանդ փափաքը անտես պիտի չըլայ • Թէ և ուխտապահ Եստուածը երկար ատեն կըթողու իրեն աղօթքը և նող ժողովուրդը, բայց վերջապէս կըլսէ անոնց՝ ու պատասխան կուտայ • և ձեր զաւակը չմոռնար, երբոր անկիայ մեծնալու ըլլայ : Թէ որ դուք ձեր զաւակը անկեղծ սրտով կընուիրէք Եստուծոյ, անոր համար շարունակ աղօթք կընէք, խնայցի կերպով կըկրթէք, և հաւատարմութեամբ Սուրբ Գիրքը կըսորվեցընէք անոր, ձեր ակնկալութիւնը հազիւ երբէք պարապ պիտի ելէ : Արնաք ապաւինիլ վստահութեամբ որ Եստուած պիտի շնորհէ իր Սուրբ Հոգին՝ անոր սիրտը նորոգելու ու սրբելու համար • բայց ամէնը ձեր աղօթասիրութենէն ու ձեր տուած դաստիարակութենէն ու կրթութենէն կախում ունի • և աս բանս կառաջնորդէ մեզ կրկին խորհելու Եստուծոյ Խօսքին մեծ ու երևելի հարկաւորութեանը վրայով : Ա՛րքապէս աս Խօսքը մարդուս սրտին նորոգութեանը ամենահարկաւոր միջոցը համարելովն Սուրբ Գիրքին հակառակ ըրած չենք ըլլար : Մենք Պօղոսին վկայութիւնը ունինք • իր առաքելութեան մեծ նպատակը՝ մարդոց հոգիները դարձի բերել էր : Իր առաքելութիւնը Տէր Յիսուսէն այսպէս եղաւ : «Ընոր համար քեզի երևցայ, որ քեզ ձեռք առնեմ պաշտօնեայ և վկայ ընելու ան բաներուն՝ որ տեսար, ու ան բաներուն՝ որոնցմով պիտի երևնամ քեզի • քեզ ազատելով ատ ժողովուրդէն ու

և թանոսներէն , որ ես անոնց պիտի խրկեմ
 քեզ , անոնց աչքերը բանալու , խաւարէն լոյսի
 դարձրնելու , և Սատանայի իշխանութենէն Աս-
 տուծոյ , որ անոնք մեզաց թողութիւն առնեն , և
 սուրբերուն հետ մասնակից ըլլան՝ ինծի հաւատա-
 լով” : (Գործ . իշ . 16—18 :) Ենկեայ Տէրոջմէ
 ասանկ իշխանութիւն մը առած ըլլալով՝ կրսէ .
 “ Բրիստոս զիս մկրտելու չխրկեց , հապա Աւետա-
 րանը քարոզչու ” . և փառք կուտայ Աստուծոյ՝
 որ ինքը Կորնթոսի մէջ շատ քիչ մարդ մկրտած է :
 (Թ Կորնթ . Թ . 14—17 :) Եսկից յայտնի կը-
 տենանք թէ Աւետարանին քարոզութիւնը , ու չէ
 թէ մկրտութիւն էր ան ամենամեծ միջոցը՝ որով
 մարդիկ խաւարէն լոյսի , ու Սատանային իշխա-
 նութենէն՝ Աստուծոյ պիտի դառնային . անանկ որ
 անոնք մեզաց թողութիւն ընդունին , ու սուրբե-
 րուն հետ մասնակից ըլլան . ինչպէս որ ինքը կը-
 սէ թէ՛ Խաչին քարոզութիւնը փրկուածներուն
 “ Աստուծոյ զօրութիւնն ” է : (Թ Կորնթ . Թ . 18 :)
 Ասանկ զօրուցուածք մը երկդիմութիւն չունի . այլ
 յայտնապէս առաքելական վկայութեամբ կը հաս-
 տատէ ան եզրակացութիւնը՝ որուն մեզ առաջնոր-
 դեցին մեր խնդիրները աս գլխուս մէջ . և յայտ-
 նապէս կը սորվեցնէ թէ Աստուածաշունչին մէջ
 յայտնուած Աստուծոյ խօսքն է ան գլխաւոր մի-
 ջոցը՝ որ Սուրբ Հոգին կը գործածէ մարդուն սիր-
 տը նորոգելու ու սրբելու , և զանիկայ երկինքին
 համար պատրաստելու :

Արկու կամ իրէք հարկաւոր խորհրդածութիւն-
 ներ կելլեն աս եզրակացութենէն : Եւսջնը աս է՝
 որ երբ միջոցները չեն գործածուիր , զարմանալի
 բան չէ որ արդիւնք յառաջ պիտի չգայ : Օրի-
 նակի համար թող արգելուի ժողովուրդէն Սուրբ

Գիրքը՝ որ չունենան իրենց տանը մէջ, անանկ որ չիրան կարգալ զանիկայ՝ պատհասութիւն ունեցած ատեննին, ու մինչև անգամ եկեղեցիներուն մէջ միայն դժուարիմաց եղանակով մը, և կամ չհասկըցուելու լեզուով մը լսեն զանիկայ. թող շատ դարեր հազիւ անգամ քարոզուի Աստուծոյ Խօսքը, և անալ այնպիսի կերպով մը՝ որ սրտին ու խրղճմտանքին չազդէ. անոր փրկարար վարդապետութիւնները՝ որ են ապաշխարութիւն առ Աստուած, և հաւատք Տէր Յիսուս Քրիստոսի վրայ, Առաքելոց քարոզութեան նիւթն էին, և ասոնցմով այնպիսի զարմանալի կերպով դարձի բերին մարդիկը. թէ որ ասանկ ըլլայ, անշուշտ Սուրբ Գրքին արդիւնքն ալ պիտի դադարի քրիստոնէից սրտին մէջ յառաջ գալէն. վասն զի թէ որ անոնք սրտի նորոգութեան և սրբութեան միջոցը չվայելեն, սուրբ պիտի չըլլան, և պիտի չունենան սրտին ան նորոգութիւնը՝ որուն վրայով արդէն խօսած ենք, և որ Աստուածաշունչին մէջ այնչափ երևելի վարդապետութիւն մըն է: Այո՛, ժամանակ անցնելէն ետև անոր հարկաւորութիւնը անգամ պիտի մոռցուի, և թէ որ վերջապէս մէկը քարոզէ զանիկայ, նեթանոս Աթենացիներուն մէջ քարոզող Պօղոսին պէս՝ իրենց ականջներուն օտար բաներ բերող պիտի համարուի: (Գործ. ԺԷ. 20:) Անատենը անոնց կրօնքը ՚ի հարկէ տեղ պիտի չունենայ սրտին մէջ, ու պիտի ըլլայ ծէսերու ու արարողութիւններու կրօնք մը: Այլ անոնք որ ասանկ կրօնք մը ունին, և քրիստոնեայ կրկոչուին, միայն անունով ու արարողութիւնով կը տարբերին ուրիշներէն՝ որ քրիստոնեայ չեն կոչուիր. ու ասոնց պէս աշխարհասէր են, անոնց պէս հպարտ, անոնց պէս անպարկեշտ, և անոնց պէս անձնա-

տուր եղած ստույթեան՝ անառակութեան և ամէն տեսակ մեղաց : Մտիք հասարակութեան մէջը , և դժուարաւ պիտի գտնես անանկ մարդ մը՝ որուն վարքը ու խօսակցութիւնը ցուցնէ թէ ինքը նորէն ծնած ու ճշմարտապէս բարեպաշտ քրիստոնեայ մըն է : Եւ զարմանալի բան չէ որ անոնք ասանկ ցաւալի վիճակի մէջ կրդտնուին . վասն զի կամ Սուրբ Գիրքը չունին , և կամ անոր մտիկ չեն ընէր : Թէ որ խօսքին սերմը չցանուի՝ անշուշտ չկրնար աճիլ ու պտուղ տալ :

Երկրորդ խորհրդածութիւնը աս է . Ընոնք որ Եստուծոյ խօսքը կարգալը կամ զանիկայ մտիկ ընելը արդիւլելու կրճանան , շատ մեծ մեղք մը կրգործեն . քանզի հոգիէն կրվերցընեն ինքը սնուցանող բանը , և թող կուտան զանիկայ սովամահ կորընչելու : Ժողովուրդէն արդիւլելով իրենց սրբութեան միջոցը , կրզրկեն զանոնք իրենց երկինքին համար պատրաստուելու միակ յոյսէն , ու կրթողուն զանոնք յաւիտենական կործանման պատրաստուելու . ահա՛ միայն աս կրլայ անոնց վախճանը : Ո՛հ , ի՛նչ սոսկալի յանցանք կունենան աս ընթացքը բռնողները : Ընոնք չէ թէ հացի սով , չէ թէ ջուրի ծարաւ կրպատճառեն , այլ Տէրոջը խօսքը լսելու սովը կրբերեն (Եճոյն . ք . 11) , որ ասիկայ ամենամեծ անէծքներէն մէկն է , որն որ Եստուած խօսեցաւ Իսրայէլացւոց դէմ : Եւ ի՛նչ չարիքներ յառաջ չեն գար ասանկ ընթացքէ մը : Ասխապէս հոգին իր հոգեւոր կերակուրէն զրկուած՝ կրկործանի : Երկրորդ քրիստոնեաներուն մէջ կրզօրանայ աշխարհասիրութիւնը և ամբարշտութիւնը , և այսպէս անպատիւ կրնեն անոնք ան սուրբ անունը՝ որով իրենք կոչուած են . անանկ որ անոնց պատճառովը քրիստոնէութիւնը կրհայհոյուի Հեթանոսաց մէջ :

(Հատիճ . ք . 24 :) Մէկ ուրիշն ալ աս է որ , մոլորութիւնը անպատիժ և տևողական կրմնայ . քանզի ամենէն մեծ և փնասակար հերետիկոսութիւնները միշտ երևան ելած են եկեղեցիին մէջ առաջնորդներէն , և զօրացած են ժողովուրդոց կոյր զկուրայն և տգիտութեամբ անոնց յարելէն : Թէ որ ժողովուրդը Մատուծոյ Խօսքը ունենար , անանկ որ կարող ըլլար կարգալ , ու քննել ինքնիրեն , շատ հերետիկոսութիւններ շուտով իրենց երևան ելած ժամանակը պիտի ոչնչանային , փոխանակ թող տրուելու որ ազգէ ազգ մոլորցընեն : Մոլորութեան ծագումը և յառաջադիմութիւնը խափանելու ամենէն աղէկ եղանակը՝ բոլոր ժողովուրդը Սուրբ Գրոց գիտութեանը մէջ հաստատելն է , ու գրքերը անոնց տալը՝ որ իրենք կարգան ու քննեն :

Երրորդ խորհրդածութիւնը կրվերաբերի ան մեծ զանազանութեանը՝ որ կայ Սուրբ Գրոց կրօնքին , և ծիսական կրօնքին մէջտեղը . առջինը խիստ կարևոր կրցուցընէ սրտին սրբութիւնը , ու ամենահարկաւոր կրհամարի Մատուծոյ Խօսքին քարոզութիւնը . իսկ երկրորդը գրեթէ միայն արտաքին արարողութիւնները պահել կրպատուիրէ , ու մէկդի ձգելով խօսքին քարոզութիւնը , անոր տեղը անհամար մեծահանգէս արարողութիւններ կատարել կուտայ : Երդ՝ աս ծիսական կրօնքին պաշտօնեան , որ Մատուծոյ ճշմարտութիւնը բնաւ չքարոզեր , և որուն մինակ զործը ամէն օր քանի մը յատուկ կանոնադրեալ ձեսեր կատարել է , թող յառաջ գայ ու ըսէ Պօղոսին պէս . «Յըրիստոս զիս մկրտելու չերկեց՝ հապա Եւետարանը քարոզելու» : (Թ Կորնթ . Թ . 17 :) Խորհեցէք անգամ մը , թէ աս խօսքը կրյարմարի՞ անոր . ասանկ կարծիք մը առաջ բերելը անգամ անտեղի

է, և կըցուցընէ թէ Ինչպէս գլխովին տարբեր է իր գործը՝ եռանդուն և պերճախօս Պօղոսին գործէն. քանզի ինքը արարողութեանց հպատակելով ուրիշներն ալ հպատակ կընէ անոնց. իսկ Պօղոս հրապարակաւ և տան մէջ կը քարոզէր, շրջից և Հեթանոսաց վկայութիւն տալով, ապաշխարութիւն դէպ'ի Եստուած՝ և հաւատք դէպ'ի մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսը. և մէկ ուրիշ Եւեոտարանական պաշտօնեայի մը աս պատուէրը տուաւ. «Ի՞նչն ալ խօսքը քարոզես. մտադրութեամբ գործքիդ պարապէ՛ ատենին՝ ու ատենէ դուրս, յանդիմանէ՛, սաստէ՛, մխիթարէ՛ ամէն կերպ համբերութիւնով ու վարդապետութիւնով» : (Բ ՏԵՏ . Դ . 2 :)

Գ Լ Ո Ւ Խ Թ

Ես ճառէս յառաջ եկած երկրորդ խնդիր մը աս է, թէ Ինչ էն որպէն նորոգութեանը հետեւանքն էրը : Ես խնդիրը իմ գրածներս կարդացողներուն ամէն մէկուն խիստ շատ հարկաւոր է : Արտին փոփոխութիւնը՝ որուն վրայով կըխօսինք, բացարձակապէս հարկաւոր է հոգւոյ փրկութեան : Եւ անց անոր չէք կրնար երկինքը մտնել, այլ յաւիտենական կորուստը պիտի երթանք : Եւ արդեօք հարկաւոր բան չէ՞ որ գիտնաք թէ ինչ պիտի բլայ ձեր յաւիտենական վեճակը : Չեր հոգին բոլոր աշխարհէն աւելի թանկագին է. ուրեմն չէք ուզեր քննել ու իմանալ թէ արդեօք պիտի կորսուի՞ և թէ փրկուի : Աուզէ՞ք անհոգ կենալ անոր ապառնի վեճակին վրայով, մինչև որ մեռնիք :

և այլ ևս ժամանակ չունենաք պատրաստութեան, անաստներ թէ որ ինքզինքնիդ սխալած գտնէք ու հոգինիդ կորսուած, ճար մը պիտի չըլլայ: Արբոր անգամ մը դժոխքը երթաք, ազատու՛մ չկայ. հապա յաւիտեանս յաւիտենից պիտի քաշէք անոր տանջանքները՝ առանց օգնութեան կամ ազատութեան յոյս մը ունենալու. ինչպէս Մեծատունը՝ որ երբ աշխարհի վրայ էր, միայն կըտորհէր փառաւորապէս կեանք վարելու իր հարստութեանը միջոցովը. ու երբոր մեռաւ, դժոխքը գնաց, ու օգնութիւն չգտաւ անոր տանջողական բոցերէն. ասանկ ալ ձեզի պիտի պատահի. դժոխքին ու երկինքին մէջտեղը մեծ վիճ մը կայ, որ յաւիտեան ձեզ պիտի չթողու անկից հեռանալու. և ոչ միայն այսչափ, այլ և ո՛չ ալ երկինքին բարեսէր բնակիչներէն մէկը բնաւ պիտի կարենայ ձեզի այցելութիւն ընել՝ ձեր ցաւերը թեթեւցընելու համար, և ո՛չ կաթիլ մը պաղ ջուրով ձեր պապական լեզուին դաշելով: (Ղ ր-ի. ԺԿ. 19—31:) Աւտի՛ որովհետեւ դուք ձեր հոգիները կըյարգէք, և կը զարհուրիք դժոխքին կրակէն, կաղաչե՛մ ձեզի, բնաւ օր մը մի՛ ուշացընէք ան հարկաւոր խնդիրը ընելու, թէ արդեօք ձեր սիրտը նորոգուա՞ծ է Աստուծոյ հոգիովը: Հետեւեալ խորհրդածութիւնները կրնան օգնել ձեր ընելու հարցմունքին: Երգ՝ սրտին աս փոփոխութիւնը կրճանջողի իր հետեւանքներէն. ինչպէս որ ծառի մը բնութիւնը իր տուած պտուղներէն կրճանջնաք, ասանկ ալ մարդկային սրտին բնութիւնը՝ իրմէն ելած զգացումներէն ու վարքէն կրճանջողի. ինչպէս որ մեր Փրկիչը բտաւ. Չկայ աղէկ ծառ մը՝ որ գէշ պտուղ բերէ. և ո՛չ գէշ ծառ մը՝ որ աղէկ պտուղ բերէ. վասն զի ամէն մէկ ծառ իր պտուղէն կրճանջ

ցուի • ինչու որ փուշերէն թուզ չեն քաղեր , ու մորենիէն խաղող չեն ժողվեր : Բարի մարդը՝ իր սրտին բարի գանձէն բարի բան կը բղխէ , և չար մարդը՝ իր սրտին չար գանձէն չար բան կը բղխէ • ինչու որ իր բերանը սրտին աւելցածէն կը լիօսի : (Ղ. 11-ի . 7. 43—45 :) Եւ որովհետեւ աս նիւթն շատ ընդարձակ է , և Սուրբ Գրոց մէջ անոր վայրով շատ անգամ խօսուած է , անկարելի բան է աս վերջին գլխուս մէջ զանիկայ կատարելագոյն բացատրել : Իմ բոլոր կրցածս աս պիտի ըլլայ որ բանի մը խորհրդածութիւններ ընեմ , որոնք ձեր բնութիւններուն առաջնորդող ըլլան • և ապա ձեզ Եստուծոյ Սուրբ Գիրքին պիտի յանձնեմ • Հոն՝ որ կողմը որ դառնաք , անոր պահանջմունքներուն , կամ խոստմունքներուն և կամ հաստատուն պատուէրներուն մէջ միշտ պիտի գտնէք նորոգուած կամ չնորոգուած սրտին մէկ զգացումին , խորհուրդին և կամ գործին վայրով զրուցուած : Յորեկ ստնն մարդուս իր չորս կողմի առարկաները տեսնելու համար բոլոր պէտք եղածը՝ իր աչքերը բանալն է : Եւ յայտն թէ որ աչքերնիդ բացուին Եստուծոյ Հոգիովը՝ նորոգուած բնութեան մը հետեւութիւնները Սուրբ Գրքին մէջ ամէն տեղ որոշակի ցուցուած պիտի գտնէք :

Ես հետեւութիւնները կրնանք բաժնել իրեք զանազան յօդուածներու • որովհետեւ անոնք կամ ներքին են հոգիին մէջը , կամ արարարին՝ վարքին մէջը , և կամ յաւիտեանիս՝ մահէն ետքը :

Ն Ե Ն՝ արարին նորոգութեան և արքութեան հետեւութիւնները՝ որ ներքին են :

Եսիկայ մտքի հոգեւոր վեճակ մը յառաջ կրբերէ : Սեր Փրկիչը ըսաւ • “ Հոգիէն ծնածը՝ հոգի է ” : (Յովհ . 7 . 6 :) Հոգեւոր է , հոգեւոր

բաները կը քննէ : Ասանկ մարդուն հոգիին բաները այլ ևս յիմարութիւն մը չէ իրեն . որովհետեւ հոգեւորապէս կը քննուին , բայց ինքը հոգեւոր ըլլալով՝ ամէն բան կը քննէ : (Թ Կորնթ . ք . 14, 15 :)

Իր հոգիին աչքերը բաց ըլլալով՝ Աստուծոյ օրէնքէն հրաշքներ կը տեսնայ : (Սաղմ . ճԺԹ . 18 :) Ուրիշ բաներէն ՚ի զատ՝ անիկայ սրտին նորոգութեանը մեծ վարդապետութիւնը այլ ևս չհամարիր իբրև անիմանալի բան մը . իր անձին փորձառութենէն դիւրաւ կիմանայ զանիկայ : Ինքը կը զգայ անոր հարկաւորութիւնը , կը զիտնայ անոր բնութիւնը , ու կը տեսնէ անոր արդիւնքները : Եւ հոս , ներեցէք սով ընթերցողներ՝ որ ձեզի բան մը ըսեմ , թէ որ աս ճառիս նիւթը անիմանալի և անհաճոյ բան մը թուեցաւ ձեզի , ափիկայ մէկ նշան մըն է որ զուք աս հոգեւոր բնարութիւնը չունիք . մութ ու խաւար է ան ձեզի . որովհետեւ չունիք ան հոգեւոր տեսութիւնը՝ որով կարող ըլլաք տեսնելու . ուրեմն պէտք է որ աղօթք ընենք Աստուծոյ հետ . « Իմ մէջս մաքուր սիրտ ստեղծէ , և իմ ներսիդիս ուղիղ հոգի նորոգէ » : (Սաղմ . ճԹ . 10 :)

Աստուծոյ վրայ սէր ունենալը սրբութեան մէկ ուրիշ հետեւութիւնն է : Թէ որ ձեզի հարցրնելու ըլլայի , թէ Աստուած կը սիրէք , հաւանաւանաբար պատասխան պիտի տայիք , թէ Այո՛ կը սիրենք : Իրեթէ ամէն մարդ՝ թէ Քրիստոնէայ , թէ Հրէայ , և թէ Մահմետական՝ որ սովորած չէ իր սիրտը քննելու , շուտով պիտի ըսէ , թէ Անշուշտ զԱստուած կը սիրեմ . աս կարծիքը ունէին մեր Փրկչին ատենը եղած՝ Հրէաներն ալ . անոնք կը պարծենային թէ զԱստուած կը սիրեն , ու անոր օրէնքը կը պահեն . և ըսին Քրիստոսին .

«Մենք մէկ Հայր մը ունինք՝ որ է Աստուած» :
 (Յովհ. ք. 41 :) Սակայն մեր Փրկիչը բաւ ա-
 նոնց յայտնապէս . «Գիտեմ՝ ձեզ որ Աստուծոյ
 սէրը մէջնրնիդ չունիք» : (Յովհ. ք. 42 :) Եւ
 անոնց Աստուծոյ սէրը չունենալուն ապացոյցը ան
 էր որ չսիրեցին զանրկայ՝ որ Աստուծմէ ելաւ ու
 եկաւ : (Յովհ. ք. 42) : Եւ յի՛ , անրկայ որ
 Աստուծոյ փոխանորդն էր երկրի վրայ , ու Աստու-
 ծոյ եռթեանը բուն պատկերը , անոնք սպաննեցին
 ու փայտէ մը կախեցին . և ասով ցուցուցին իրենց
 ամենամեծ թշնամութիւնը Աստուծոյ դէմ : Ահա՛
 հիմա ալ ասանկ են շատերը , որոնք կերեակային
 թէ զԱստուած կը սիրեն : Ուզի՞ր կանոնով փոր-
 ձեցէք անոնց սէրը , և պիտի տեսնէք որ ճշմարիտ
 չէ : Թէ որ Աստուծոյ մէկ պատուիրանքը իրենց
 շահին դէմ զայ , ամէն օր կարհամարհեն ոտքի
 տակ կառնեն զանրկայ : Անհամար սուտեր կը
 խօսին՝ արուտուրի մէջ աղէկ վաստակ ընելու հա-
 մար , որով կը ցուցնեն թէ որչափ աւելի կը սիրեն
 ոսկին քան թէ զԱստուած՝ որ արգելած է սուտ
 խօսիլը : Աիրակի օրը՝ որ Աստուած սահմանեց որ
 մարդիկ իրեն երկրպագութիւն ընեն , և հոգևոր
 պարտաւորութիւններու զբաղին , անոնք զբօսանք-
 ներով ու խաղերով կանցընեն . և այսպէս կը ցու-
 ցնեն թէ որչափ հաստատ կապուած է իրենց սիր-
 տը աշխարհի վրայ , քան թէ Աստուծոյ վրայ :
 Սակայն Հոգիով վերստին ճսուենդը կատարեալ փո-
 փոխութիւն մը յառաջ կը բերէ . ինչու որ Աստուծոյ
 սէրը իրենց սրտերուն մէջը տարածուած է Հոգւոյն
 Սրբոյ ձեռքովը : (Հոգւ. ք. 5 :) Ու անկեղծ
 սէր մըն է , և չէ թէ լոկ երեակայութեան կամ
 խօսքերու վրայ կայացած : Ասիկայ ան սէրն է ,
 որուն վրայով Յովհաննէս կը խօսի . «Ան որ անոր

խօսքը կրպահէ՝ իրաւցընէ իր մէջը կատարեալ է
 Եստուծոյ սէրը . ասով կրճանչնանք՝ թէ անոր մէջն
 ենք" : (ԹՅՅԻՆ . Բ . 5 :) Որդիական սէր մըն
 է ան . ամէնքս ալ զիտենք թէ ինչ է հայր մը սի-
 բելը : Եսանկ սէր մը յառաջ կրբերէ , յար-
 գութիւն , նազանդութիւն , և առ Եստուած մեր-
 ձաւորութիւն : Երգ՝ Եստուծմէ ծնածներուն սէրը
 ասանկ է , որովհետեւ անոնք որդիք են , Եստուած
 իր Որդիին Հոգին անոնց սիրտերուն մէջը խրկեց ,
 որ կաղազակէ Եբբայ՝ Հայր : (Քաղ . Գ . 6 :)
 Չանկիայ Հայր կրկոչին , և այնպիսի զգացում
 մը կունենան զէպ'ի անոր՝ իբրև մէկ հօր մը , ո-
 բուն բնութիւնը , գործքերը , և կամքը կրսիրեն :
 Որչափ բերկրալի բան է ասանկ զգացում մը ունե-
 նալը երկինց թճազաւորին վրայ . ինչպէս զէպ'ի
 անոր կրքաշէ հոգին , ցանկալի կրցուցընէ երկին-
 քը , ու սիրաբ երկրէս կրբաժնէ :

Եսիկայ երրորդ հետեութիւն մը միտքերնիս կը-
 բերէ , այսինքն՝ երկինքի բաները հրաժող միտք
 Եւաքեալը կրպատուիրէ . « թէ որ Քրիստոսի հետ
 յարութիւն առիք՝ ուրեմն վերի բաները փնտրու-
 ցէք , ուր որ Քրիստոս կրնատի Եստուծոյ աջ
 կողմը : Վերի բաները մտածեցէք , չէ թէ անոր
 աս երկրիս վրայ է : Ինչու որ դուք մեռաք ու
 ձեր կեանքը պահուած է Եստուծոյ քովը Քրիս-
 տոսի հետ" : (Վոյ . Գ . 1—3 : Եշխարհը , իբ
 գործքերը ու իր հեշտութիւնները այլ ևս կրգադ-
 րին անոնց սիրտը իրենց քաշելէն : Են նախնի նա-
 հապետներուն պէս կրզգան որ իրենք երկրիս վրայ
 օտարներ ու պանդուխտներ են , ու հիմերով հաս-
 տատուած քաղաքին կրպատեն , որուն ճարտա-
 րապետը ու արարիչը Եստուած է : (Աբբ . ԺԹ .
 10 , 13 :) Ես աշխարհիս գանձերը իրենց յարգը

կրկորսընցընեն անոնց առջևը , քանզի անոնք իրենց
 համար երկինքը գանձ կրդիզեն , ուր որ ոչ ցեցը
 և ոչ ժանկը կապականէ , ու ոչ գողերը գեանին
 տակէն կրճակին ու կրգողնան , և իրենց գանձը
 ուր որ է՝ սիրտերնին ալ հոն կըլայ : (Մատթ .
 Է . 20 , 21 :) Եյսպէս՝ աշխարհս չըլար անոնց
 մի միայն բնակարանը , ուրիշ քաղաք մը ունին ա-
 նոնք , ու հոն իրենց գանձը շտեմարանի մէջ դի-
 զուած կըմնայ : Ենոնք կրսիրեն ան լաւագոյն
 երկնային բնակարանին վրայով խորհիլ և խօսիլ ,
 և երբ մահը կուգայ , բանտարկող դահիճի մը
 պէս չերենար անոնց , այլ սիրելի առաջնորդի մը
 պէս՝ որ իրենց ցանկալի եղած ան լաւագոյն երկ-
 նային բնակարանը տանի : Եւ որ ատեն կերթան ,
 ցնձութեամբ կաղաղակեն , «Ո՛ր է ո՛վ մահ՝ քու
 յաղթութիւնդ . ո՛ր է ո՛վ գերեզման՝ քու խայ-
 թոցդ» : (Ի Կորնթ . Ժե . 35 :)

Իարձեալ՝ մէկ ուրիշ հետևութիւն մըն ալ աս
 է . Եստուծոյ Խօսքին վրայ սէր ունենալ : ՉԵս-
 տուած սիրելով՝ կրսիրեն ան ամէնը որ անոր կըվե-
 րաբերին . ոչ միայն երկինքը՝ ուր որ ինքը կըբնա-
 կի , այլ նաև իր Խօսքը՝ որով իր կամքը կըյայտ-
 նէ : Ենոնց կամքը Եստուծոյ օրէնքին մէջն է ,
 ու գիշեր ցորեկ անոր օրէնքին վրայ կըմտածեն :
 (Սաղմ . Ի . 2 :) Սուրբ Իերբ կարդալը չէ թէ
 մէկ բեռ մը , նեղութիւն մը և պատիժ մըն է ա-
 նոնց՝ այլ հաճութիւն մը : Ենոնց ցանկալի է ա-
 նիկայ ոսկիէն ու շատ փորձուած ոսկիէն . մեղրէն
 ու խորիսիտէ կաթած մեղրէն անուշ է : (Սաղմ .
 ԺԹ . 10 :) Կըյարգեն զանիկայ՝ աշխարհիս եր-
 կու մեծ կուռքերէն շատ աւելի , այսինքն՝ ստա-
 կէն ու հեշտութենէն : Եյս , Սաղմոսերգուին
 հետ կատարեալ սրտով պատրաստ են աղաղակելու .

«Մըջափ կըսիրեմ՝ քու օրէնքդ • ան է ամէն օր իմ մտածութիւնս» : (Սաղմ. ճԺԺ . 97 :) Կարդացէք ճԺԺ երորդ սաղմոսը ամբողջ , ու պիտի տեսնէք թէ Եստուծոյ ծնած մէկը ինչպէս կըսիրէ գովել Սուրբ Գիրքը • և ինչ որ անիկայ կըզգար իր սրտին մէջը , նմանապէս ամէն Եստուծոյ ծնածներն ալ կըզգան : Ինչու որ ամէնքը մէկ Հոգիով մէկ մարմին ըլլալու միջատուեցան • (Ին Կորնթ . ԺԲ . 13 .) և թէ որ ասանկ է նորոգուած սրտին զգացումները Եստուծաշունչին վրայով , ինչպէս կրնայ նորոգուած սեպուիլ ան մարդուն սիրտը , որ փոխանակ գիշեր ցորեկ անոր վրայ մտածելու՝ միայն պարտաւոր եղած ատենը կըկարդայ • նաև կաշնատի ալ որ ուրիշները զանիկայ կարդալէն արգիլէ , ու մինչև անգամ կրակը կրնետէ և կայրէ զանիկայ :

Վերստին ծննդեան ներքին հետեութիւնները չէ թէ միայն Եստուծոյ , երկինքին , ու հոգեոր բաներուն վրայ բարի զգացումներ ունենալն է • հապա նաև Տէր ընկերը «Իրելն ալ անկից կըհետեի : Եստուծային պատուիրանքը ոչ միայն ամենամեծ սէր ունենալ կըպատուիրէ առ Եստուծոյ , այլ և անաչառ սէր առ մարդիկ : Վմանապէս քրիստոնեային նշանաւոր հանգամանքը ոչ միայն դէպ ՚ի իր Ստեղծողին ունեցած ջերմեռանդ սիրովը կըլայտնուի , այլ նաև իր ընկերները սիրելովը : Քրիստոնէական բնութեան աս փորձը մեր փրկիչը տուաւ մեզի : «Սոր պատուիրան մը կուտամ ձեզի» , ըսաւ , «որ մէկզմէկ սիրէք , ինտոր որ ես ձեզ սիրեցի՝ որ դուք ալ մէկզմէկ սիրէք : Եսով ամէնը պիտի գիտնան՝ թէ իմ աշակերտներս էք , թէ որ մէկզմէկ սիրէք» : (Յովհ . ԺԳ . 34 , 35 : ԺԷ . 12 , 17 :) Վիտեցէք ան զօրութիւնը՝

որ աս սէրը ունենայու էր , «ինտոր որ ես ձեզ սիրեցի» . և իր սէրը չէ թէ անանկ սէր մըն էր , որ խօսքերու վրայ կայանար , այլ անիկայ կառաջնորդէր անձնուրացութեան , չարչարանաց համբերելու , ու մինչև մահը յանձն առնելու : Յովհաննէս աղէկ կրօնացատրէ ասիկայ՝ ըսելով . «Եսով գիտցանք Եսաուծոյ սէրը . որ անիկայ իր անձը մեզի համար դրաւ . մենք ալ պարտաւոր ենք մեր եղբայրներուն համար գնել մեր անձերը» : (Թ 304 . 7 . 16 :) Եսանկ սէր մը , կրսէ ան , մեր նորէն ծնած ըլլալը կրցուցրնէ : «Մենք գիտենք որ մահէն կեանքի փոխուեցանք , ինչու որ եղբայրները կրսիրենք» : (Թ 304 . 7 . 14 : Ի . 10 : Եփե . Ե . 1 , 2 :) Ես սէրը կարգիլէ ատելութիւնը . վասն զի նոյն Եռաքեալը կրսէ . «Են որ կրսէ՝ թէ Լոյսին մէջն է , ու իր եղբայրը կատէ , սուտ է . և անիկայ տակաւին խաւարին մէջն է» : (Թ 304 . Ի . 9 : 7 . 10 : 7 . 20 :) Մտածեցէք՝ ո՞վ քրիստոնեայ ընթերցողներ , թէ ինչպէս աս խօսքը դէմ է անանկներուն՝ որ կատեն , կրնզովն ու կրբանագրեն զանոնք , որ իրենց պէս քրիստոնեայ անունը կրկրեն , սակայն տարբեր եկեղեցիէ և ժողովուրդէ են : Միթէ ասանկները կուտան ան վկայութիւնը՝ որով ամէն մարդ պիտի ճանչնայ թէ անոնք Քրիստոսի աշակերտն են : Գուցէ պիտի ըսեն թէ իրենց նզոված մարդիկը հերետիկոս են , և պէտք չէ որ զանոնք իրենց եղբայրները համարին . սակայն թող անոնք գիտցած ըլլան որ աս սէրը միայն եղբայրներուն վրայ ըլլալու չէ . իրաւ՝ անոնց վրայ աւելի զօրաւոր ըլլալու է , բայց չէ թէ ուրիշներէն բոլորովին պակսեցրնելու է : Պօղոս կրսէ . «Քանի որ ժամանակը ձեռքերնիս է , աղէկութիւն ընենք ամենուն՝ մա-

նաւանդ հաւատքին ընտանիքներուն" : (Գաղ . 7 . 10 :) Միայն իր ազգակիցներուն և կրօնակիցներուն վրայ սէր ունենալու վարդապետութիւնը՝ Հրէից վարդապետութիւնն էր : Բայց մտիկ ըրէ մեր Փրկիչը ինչ կրօնէ աս բանին վրայով . « Ասեր էք աս ալ որ ըսուեցաւ . Քու ընկերդ սիրես , ու թշնամիդ ատես : Բայց ես ձեզի կրսեմ . Միւրեցէք ձեր թշնամիները . օրհնեցէք ձեզ անիծողները . բարի ըրէք անոնց՝ որ ձեզ կատեն , և ազօթք ըրէք անոնց վրայ՝ որ ձեզ կրչարչորկեն ու կրհալածեն . որ ձեր երկնաւոր հօրը որդիքը ըլլաք . ինչու որ իր արեւը կրծագեցընէ թէ չարերուն և թէ բարիներուն վրայ , և անձրև կրխորկէ թէ արդարներուն և թէ մեղաւորներուն վրայ : Ասն զի թէ որ դուք ձեզ սիրողները սիրէք , ինչ վարձք ունիք . չէ՞ որ մաքսաւորներն ալ նոյնը կրնեն : Ալ թէ որ ձեր բարեկամներուն միայն բարև տաք՝ ինչ աւելի կրնէք ուրիշներէն . չէ՞ որ մաքսաւորները ու մեղաւորներն ալ նոյնը կրնեն : Ուրեմն դուք կատարեալ եղիք , ինչպէս որ ձեր երկնաւոր Հայրն ալ կատարեալ է" : (Մատթ . 5 . 43—48 : Ղ . 27—36 :)

Ասանկ պարզ խօսքերը մեկնութեան կարօտ չեն : Գուցէ ըսէք թէ՛ դժուար բան է ասանկ պատուէրի մը նազանդիլ : Երդարև դժուար է շնորոգուած սրտի մը համար . և աս պատճառով հարկաւոր է սրտին ան փոփոխութիւնը՝ որուն վրայ մենք կը խօսինք , որպէս զի կարելի ըլլայ անոր նազանդելու : Ալ ան խօսքը՝ իբրև նոր ծննդեան նշան մը զրուցուած է . « որ ձեր երկնաւոր հօրը որդիքը ըլլաք" : Ուրեմն որչափ անվայել է քրիստոնէական բնաւորութեանը ուրիշները անիծելու սովորութիւնը : Քրիստոնէից արգիլուած է անիծելը .

Պօղոս կրսէ . « Չեղ հալածողները օրնեցէք . օրնեցէք ու մի՛ անիծէք » : (Հռոմ . ԺԶ . 14 :)
 Ընէճքը մարդու գործը չէ : « Արէժխնդրութիւնը
 իմն է , ու ես պիտի հատուցանեմ , կրսէ Տէրը » :
 (Հռոմ . ԺԶ . 19 :) Թէ որ միշտ աս կանոն-
 ները պահուելու ըլլային , որչափ օգտակար պիտի
 ըլլային ճշմարտութեան յառաջանալուն ու կրօն-
 քին պատիւը պահուելուն : Թող քրիստոնէաները
 մէկզմէկ սիրեն , ինչպէս որ պատուիրուած է . « Մի-
 նակ անձերնուդ շահը մի՛ նայիք , հասպ ամէն
 մէկը իր ընկերինն ալ » . (Փիլիպ . Ի . 4 .) ան ա-
 տենը անոնք ոչ միայն յայտնի կերպով պիտի ցու-
 ցնեն ուրիշներուն՝ թէ իրենք Քրիստոսի աշա-
 կերտներն են , այլ նաև՝ թէ իրենց կրօնքը Ես-
 տուծմէ է , որ ինքը սէր է : (Խ Յոմ . Դ . 16 :)
 'Իարձեալ նոյն միջոցով՝ և չէ՛ թէ նշովելով , Հե-
 րեափկոսները , ու քրիստոնէութեան թշնամիները
 աւելի դիւրաւ դարձի կրքերուն , Պօղոսին վար-
 դապետութեանը համեմատ . « Թէ որ քու թշնա-
 միտ անօթեցեր է , հա՛ց տուր անոր . և թէ որ
 ծարաւ է ջուր տուր անոր . աս ընելով՝ կրակի
 կայծերը անոր գլխուն վրայ կրդիղես : Չարէն մի՛
 յաղթուիր , հասպ բարիով յաղթէ չարին » :
 (Հռոմ . ԺԶ . 20 , 21 :) Ե՛հա՛ իսկապէս աս
 հոգին ունի Քրիստոսի կրօնքը , որ իր կէանքը
 դրաւ ապտամբ աշխարհի մը համար , ու խաչին
 վրայ աղօթք ըրաւ զինքը սպաննողներուն համար :
 Թէ որ աւելի կատարելապէս կուզէք իմանալ , թէ
 որչափ հարկաւոր է աս սէրը քրիստոնէական բը-
 նաւորութեանը , կարդացէք ինչ որ Պօղոս կրսէ
 սիրոյ վրայով՝ Խ Կորնթացւոց ԺԶ գլխուն մէջը :
 Վերստին ծննդեան ներքին հեռուութիւններէն
 մէկն ալ Խոնարհութիւնն է : « Թէ որ դարձի

չգաք") կրսէ մեր Փրկիչը , « և տղոց պէս չըլլաք , երկնից թագաւորութեան մէջը պիտի չմտնէք : Ուստի ո՛վ որ իր անձը աս տղին պէս կըխոնարհեցընէ , անիկայ է մեծ երկնից թագաւորութեան մէջը" : (Մատթ . ԺԲ . 3 , 4 : Մարկ . Ժ . 15 :) Խոնարհութիւնը՝ մարդուս դարձի գալուն հետեւանքն է , ու երկնից թագաւորութեանը մէջ մըտնելու պայմանն է : Սեր Փրկիչը կրսէ . « Երանի հոգւով աղքատներուն , ինչու որ երկնից թագաւորութիւնը անոնցն է" : (Մատթ . և . 3 :) Եւ Պօղոս կը յորդորէ Կողոսացիները , որ նոր մարդը հագնելով՝ մտքի խոնարհութիւնն ալ , ուրիշ հարկաւոր շնորհքներու հետ մէկտեղ հագնին : (Կող . Գ . 10 - 12 :) Ըստուածաշունչին մէջ շատ տեղեր կը ցուցուի՝ թէ Ըստուած կրսիրէ և կընդունի խոնարհ մարդը . « Ըյսպէս կրսէ Քարձրը ու Քարձրեալը , որ յաւիտենականութեան մէջ կը բնակի , ու անոր անունը Սուրբ է . Ես բարձր և սուրբ տեղը կը բնակիմ , բայց կտարած ու խոնարհ հոգի ունեցողին հետ եմ , որ խոնարհներուն հոգին կենդանացընեմ , և կտարած սիրտերը ապրեցընեմ" : (Եսայ . ԺԷ . 15 : Տէս նաև Սողմ . ԼԳ . 18 : ծա . 17 : Ճլթ . 6 : Ըսաի . Գ . 34 : Եսայ . ԿԷ . 1 , 2 : Մի + . Գ . 8 : Ղ ր - Է . 37 : Ժե . 18 : Յոբ . խԳ . 6 :) Ընդհակառակն հպարտութիւնը Ըստուծոյ զգուելի է . իրեն զգուելի եղած վեց բաներուն մէջը՝ որոնք Սողմոն կը յիշէ , առաջինը ամբարտաւան աչքն է : (Ըսաի . Գ . 16 , 17 :) Սողմոսերգուն ալ այսպէս կրսէ . « Ըն որ աչքերով բարձր է ու սրտով ամբարտաւան , անոր պիտի չհամբերեմ" : (Սողմ . ճա . 5 : Տէս նաև Սողմ . ԺԲ . 27 : իս Կորնթ . ԺԳ . 4 :) Պետրոս կը ծանուցանէ թէ՛ « Ըստուած ամբարտաւան

ւաններուն գէժ կրկնայ , խոնարհներուն շնորհք
 կուտայ” : (ԹՊԷ . Ե . 5 :) Յիրաւի անկա-
 րելի բան՝ որ մարդ մը առանց խոնարհութեան ա-
 պաշխարէ ու փրկուի : Եւետարանին նայելով՝ միայն
 Յիսուս Քրիստոսով փրկութիւնը ձեռք կրբերուի :
 Սեղաց թողութիւնը բոլորովին շնորհքէն կը լայ
 անոր ձեռքովը . և աս թողութիւնը ընդունելու
 համար պէտք է խոստովանիլ թէ առանց անոր բո-
 լորովին կորսուած ենք . և թէ մենք մեզմէ ար-
 ժանաւորութիւն մը չունինք , ու առանց անոր՝
 բոլորովին անցոյս ու կործանած ենք : Միայն ինք-
 զինքնիս բոլորովին Տէր Յիսուս Քրիստոսին ձը-
 գելով կարգարանանք ու կրփրկուինք : Ուստի
 ինչպէս որ Պօղոս կըսէ , պարծենալը կը խափանուի :
 (ՀՊՎԸ . Դ . 27 :) Ընոր պատճառ մը չկայ .
 թողութեան համար Քրիստոսի գալուփնիս կըցու-
 ցընենք որ բնաւ արժանաւորութիւն մը չունինք :
 Ե՛հա՛ ասով ճշմարիտ քրիստոնէութիւնը՝ Եւե-
 տարանին վարդապետութիւնը կը տարբերի բոլոր
 միւս կրօնքներէն , անոնցմով մարդիկ կը ջանան ինք-
 զինքնին փրկել . բարեգործութիւններ կընեն ,
 պահք կը ընեն , աղօթք կընեն , ողորմութիւն
 կուտան , ուխտազնացութիւն կընեն , կընեղեն ու
 կըտանջեն իրենց մարմինները՝ բոլորը վարձք ստանա-
 լու համար , որով կարող ըլլան ինքզինքնին փրկել :
 Ուստի ամէն ասանկ կրօնական գրութիւններու մի-
 ջոցով հիմ մը գրուած է հպարտութեան . և
 հպարտութիւնը ան սուտ գրութիւններուն երևելի
 հանգամանքն է , անանկ որ ընդհանրապէս մարդ
 որչափ յառաջադէմ որ ըլլայ անոնց մէջ , այնչափ
 աւելի կը հպարտանայ իր բարի ըլլալուն վրայով :
 Սակայն ճշմարիտ քրիստոնէաները՝ աս գործերէն
 որր որ կատարելու ըլլան , անոր փոխարէն ար-

Ժանաւորութիւն մը ունենալ չեն մտածեր . անոնք՝
 որ ատեն բոլոր բաները ընեն , կրնն . «Մենք ան-
 պիտան ծառաներ ենք . ան որ պարտական էինք
 ընելու՝ ըրինք» : (Ղ Կ-Կ . ԺԷ . 10 :) Բոլոր ար-
 Ժանաւորութիւնը ուրանալով , ու խոստովանելով՝
 թէ իրենց արդարութիւնները ազտեղի չին լաթե-
 րու պէս են , (Մատթ . ԿԴ . 6 ,) Պետրոսին ըն-
 կրզմելու ատենը ըրածին պէս՝ կաղաղակին . «Տէր՝
 օգտակ զիս» : (Մատթ . ԺԴ . 30 :) ‘Կմանապէս
 դուն ալ՝ ո՞վ ընթերցող՝ պարտիս Քրիստոսի դի-
 մել , ու աս կերպով պարտիս շարունակ Անոր
 վստահել , մի միայն Անոր . պէտք է որ բնաւ
 չյուսաս այլ ևս բարի գործքերուդ , որոնք ըրած
 ես , կամ կարող ես ընելու . ազտեղի չին լա-
 թերու պէս մէկզի՛ չանէ ան ամէնը՝ որ կարող ըլ-
 լաս Քրիստոսի արդարութիւնովը հագուելու . ե
 անով միշտ խոնա՛րճ եղիր , զիտնալով որ ան փոխ
 առնուած զգեստ մըն է : Այն , դուն քու ան-
 ձիգը չես . դուն զինով ծախու առնուեցար :
 (Թ Կորնթ . Է . 23 :) Պարծենալը ու հպար-
 տութիւնը՝ մասնաւորապէս հոգևոր հպարտութիւ-
 նը՝ քրիստոնէութեան հետ բան չունին . որով-
 չետե քրիստոնէութեան ոգին բոլորովին անոնց
 հակառակն է . անոնք սուտ կրօնքներուն կրօնքա-
 բերին : Միայն անոնց հետեողներուն կրօնքէ հը-
 պարտ ըլլալ կրօնքի մէջ . վասն զի իրենց կրօնքը
 հպարտութիւն կրճնանի : Բայց քրիստոնէան երբ-
 որ հպարտ ըլլայ , իր կրօնքին բուն ոգին կուրա-
 նայ . ո՛հ , որչափ մարդիկ աս մեղքը կրգործեն .
 որչափ քրիստոնէայ ըսուողներ կան , որ ինքզինք-
 նին կրզովն իրենց կրօնքովը , ձէսերովը ու մակ-
 անուկովը : Իրենց ունայնութիւնովը վերջին աս-
 տիճանը կրհասնին ու լիշնէրը արհամարհելու , ո-

բոնք որ ուրիշ ծէսէ մը կը լլան . ծաղը կընեն զանոնք , ու իբրև պիղծ կըմերժեն զանոնք , իրենց անձերուն վրայ վստահ ըլլալով՝ թէ արդար են , և ուրիշն'ըր արհամարհելով՝ ինքզինքը արդարացրնող փարիսեցիին առակը յարմար կուգայ իրենց . անոնք առանձին կայնելով՝ կըսեն կամ կըզգան . «Մտտուած իմ՝ շնորհակալ եմ քեզմէ , որ ուրիշ մարդոց պէս չեմ , յափշտակող՝ անիրաւ՝ շնացող , կամ թէ աս մաքսաւորին պէս : Հապա շարաթը երկու անգամ ծով կը պահեմ , և բոլոր ստացուածքիս տասանորդը կուտամ » : (Ղ Գ-ի . ԺԷ . 9—14 :) Բոլոր ուրիշներուն կըսեն . «Մէկդի կեցիր , ինձի մի՛ դպչեր , քանզի ես քեզմէ սուրբ եմ » : Սակայն Տէրը ինչ կըսէ բոլոր ասանկներուն համար . ահա՛ իր ըսածը մարգարէն մեզի կը յիշեցընէ . «Մտնք իմ՝ ոնգացս մէջը ծուխ են , ու ամէն օր այրող կրակ են : Մհա՛ իմ՝ առջիս գրուած է . Պիտի չսեմ , հապա պիտի հատուցանեմ . այո՛ , անոնց ծոցին մէջը պիտի հատուցանեմ » : (Մատթ . ԿԵ . 5 , 6 :) Բայց ինչ ըսուած է ան խոնարհ մաքսաւորին համար՝ որ չէր ուզեր աչքը երկինքը վերցընել . հապա մէկ կողմը կայնած՝ իր կուրծքը կըծեծէր և կըսէր . «Մտտուած՝ ներէ՛ ինձի մեղաւորիս» . Ըսուած է թէ անիկայ՝ ան մէկպէն աւելի արդարացած՝ իր տունը իջաւ : (Ղ Գ-ի . ԺԷ . 13 , 14 :)

Վերստին Օննդեան ներքին հետևութիւններուն բոլորը անկարելի է յիշել միայն մէկ համառօտ գլխու մը մէջ : Մէկ հատ մըն ալ պիտի բացատրեմ , որ է Տարի խաղաղութիւնը : Պօղոս կը յիշէ ասիկայ Հոգիին պտուղներուն կարգը՝ Քաղատացւոց գրած թուղթին մէջ : (Քաղ . Ե . 22 :) Յիրաւի խաղաղութիւնը ուրիշն'ըր և իցէ բա-

ներէն աւելի յաճախ յիշուած է իբրև քրիստոնէական կրօնքին հանդամանքը : Մարգարէութեանց մէջ Քրիստոս «Իսաղաղութեան Իշխան» կրկնուի • (Եսայ • Թ • 6) • և նախագուշակուած է թէ իր օրերուն մէջ «շատ խաղաղութիւն պիտի բլայ , մինչև որ ալ լուսին չըլլայ» : (Սաղ • Տր • 7 :) Հրեշտակները իր ծնունդը աւետեցին՝ երգելով • «Երկրիս վրայ խաղաղութիւն , մարդիկնորուն հաճութիւն» : (Պս • 14 :) Եւ որ ատեն ինքը աշխարհէս ելլելու վրայ էր , իր աշակերտներուն թողուցած կտակը աս էր • «Իսաղաղութիւն կը թողում ձեզի , իմ խաղաղութիւնս կուտամ ձեզի • չէ՛ թէ ինչպէս որ աշխարհս կուտայ՝ ես ձեզի կուտամ» : (Յով • Ժ • 27 :) Եւ առաքելական օրհնութեանց մէջ՝ խաղաղութենէն 'ի զատ՝ աւելի յաճախ յիշուած բան մը չկայ : Բայց ան խաղաղութիւնը՝ որուն վրայով խօսեցան անոնք , աշխարհի խաղաղութիւնը չէր , այլ «Եստուծոյ խաղաղութիւնը՝ որ ամէն խելքէ վեր է» : Ես խաղաղութեանս վրայով աշխարհս բան մը չգիտեր : «Եմբարիշտները ալէ՛ծուփ ծովու պէս են , որ չկրնար հանդարտիլ , որ անօր ջուրերը՝ տիղմը ու ցեխը դուրս կընետեն : Եմբարիշտները խաղաղութիւն պիտի չունենան , կըսէ իմ Եստուածս» : (Եսայ • Ժ • 20 , 21 : խ • 22 :) Ենոնք ոչ Եստուծոյ՝ հետ՝ և ոչ իրենց անձին հետ խաղաղութիւն ունին : Եստուծոյ՝ հետ թշնամի են • որովհետև «մարմնաւոր խորհուրդը Եստուծոյ դէմ թշնամութիւն է • ինչու որ Եստուծոյ օրէնքին չնազանդիր , մանաւանդ չկրնար ալ» : (Հե • 7 :) Ենոնք ապստամբ են , ու անոր հետ կը պատերազմին • «և դուրս ձգուած անխոստ մունքին ուխտերէն , ու յոյս մին ալ չունին , և

աշխարհի մէջ անաստուած են" : (Եփե՞ . ք . 12 :) Եւ ասանկները ի՞նչպէս կրնան խաղաղութիւն ունենալ , որ ատեն թշնամութիւն ունին տիեզե-
րաց թաղաւորին հետ : Բայց անոնք որ սրտով նորոգուած են , « հաւատքով արդարացած ըլ-
լալով , խաղաղութիւն ունին Լստուծոյ հետ՝ մեր Տէրոջը Յիսուս Քրիստոսի ձեռքով » : (Հռոմ . Ե . 1 :) Ընոնք որ ատեն մը հեռաւոր էին , մեր-
ձաւոր եղան Քրիստոսի արիւնտովը , որ իրենց խա-
ղաղութիւնն է : (Եփե՞ . ք . 13 , 14 :) Եւ ահա՛ աս գործն է որ խաղաղութեան իշխանի տիտ-
ղոսը կրնձայէ մեր փրկչին : Չէ թէ երկրի վրայի ազգերուն մէջտեղը խաղաղութիւն ընելով՝ հապա
Լստուծոյ ու մարդոց մէջը խաղաղութիւն ընելով : Վասն զի Հրէաները ու Հեթանոսները մէկ մարմին
բրած հաշտեցուց Լստուծոյ հետ իր խաչովը , իր անձին մէջ սպաննելով թշնամութիւնը , և եկաւ
խաղաղութիւն քարոզնց անոնց՝ որ հեռուն էին , ու խաղաղութիւն անոնց՝ որ մօտ էին : (Եփե՞ . ք . 16 , 17 : ք Կորնթ . Ե . 18—20 :) Եւ անոր հաւատալով՝ նորէն ծնած մարդիկը բաժանորդ
կըլլան աս խաղաղութեանը : Եշխարհի հետ խա-
ղաղութիւն բնաւ չխոստացաւ անոնց , այլ անոր հակառակը : « Եշխարհի մէջ » , ըսաւ անիկայ , « նե-
ղութիւն պիտի ունենաք » . (Յովհ . ԺԼ . 33 .) « Եւ ամենէն ատելի պիտի ըլլաք իմ անունիս հա-
մար » : (Մատթ . Ժ . 16—25 :) « Եաև կըսէ Տէրը « Մի խորհիք՝ թէ ես երկրի վրայ խաղաղութիւն ձգելու եկայ . խաղաղութիւն ձգելու չեկայ , հա-
պա՛ թուր : Ինչու որ՝ եկայ մարդը իր հօրմէն զատելու , ու աղջիկը՝ իր մօրմէն , ու հարսը՝ իր կեսուրէն : Եւ մարդուն թշնամիները իր ընտա-
նիքը պիտի ըլլան » : (Մատթ . Ժ . 34 , 35 :)

Ե՛հա՛՛ ասանկ եղաւ մինչև հիմա : Երբոր մարդս
 իր սրտին նորոգութեամբը Եստուծոյ բարեկամ
 կըլայ , աշխարհ՝ որուն ընթացքը անիկայ այնու-
 հետև մէկդի կըճգէ , անոր թշնամի կըլայ , ու
 անոր կեանքը շարունակ պատերազմական կեանք
 մը կըլայ աշխարհի հետ . աս պատճառով Ե-
 ուաքեալը կը յորդորէ՛ ըսելով . « Ա՛րանիդ հազէք
 Եստուծոյ զէնքերը » . (Եփե՛ . 7 . 11 , 12—17 .)
 նաև « պատերազմէ՛ հաւատքին աղէկ պատերազմը » :
 (Իո Տի՛ . 7 . 12 :) Բայց որչափ ատեն որ ինքը
 Եստուծոյ հետ խաղաղութիւն ունի , աս բաներէն
 մեկը նեղութիւն չեն տար իրեն , ու Եուաքեալին
 հետ կըսէ . « Թէ որ Եստուած մեր կողմն է՝ ո՞վ
 պիտի ըլլայ մեզի հակառակ » . (Հու՛մ . 7 .
 31 .) գիտէ որ Եստուած իր օգնականն է , ու
 աս խորհուրդը խաղաղութիւն մը կուտայ իր ներ-
 սիդիին) : որուն վրայով բան մը չգիտեր աշխարհս :
 Եստուած կըպահպանէ զանիկայ իր մասնաւոր բա-
 րեկամութեամբը . և անիկայ աս գիտնալով՝ մինչև
 անգամ վտանգի ու փորձութեան մէջ՝ անանկ
 խաղաղութիւն և ցնծութիւն կըզգայ , որ անոնց
 հետ աշխարհի բերկրութիւնները չեն կրնար բաղ-
 դատուիլ : Ընիկայ բնաւ մէկ չարէ մը չվախնար ,
 հապա կըսէ Եուաքեալին հետ . « Ո՞վ պիտի հե-
 ոացրնէ մեզ Քրիստոսի սէրէն . նեղութիւնը ,
 սրտմաշո՞ւքը , հալածա՞նքը , սո՞վը , մերկութիւնը ,
 վնշը , սո՞ւրը , (ինչպէս որ գրուած է . « Ըմէն որ
 քեզի համար կըմեռնինք , մորթուելու ոչխարի պէս
 սեպուեցանք » .) հապա աս ամէն բաներուն մէջ
 ալ աւելի կը յաղթենք անով՝ որ մեզ սիրեց : Ինչ-
 չու որ ես հաստատ գիտեմ՝ թէ ոչ մահը , և ոչ
 կեանքը , ու ոչ հրեշտակները , և ոչ իշխանու-
 թիւնները , ու ոչ ներկայ բաները , և ոչ գալու

բաները , ու ոչ զօրութիւնները , և ոչ բարձրութիւնը , ու ոչ խորունկութիւնը , և ոչ մէկ ուրիշ արարած մը կրնայ մեզ բաժնել Մատուծոյ սէրէն , որ Վրիստոս Յիսուս մեր Տէրոջմով է : (*Հոռոմ . ք . 35 , 37—39 :*) *Եյսպէս* ինքը յառաջ կերթայ իր կեանքին մէջ՝ *Մատուծոյ սիրոյն վրայ խաղաղ և հաստատուն վստահութիւն ունենալով* . և երբ մահը կրմծտնայ , ինքը չզարհուրիր . վասն զի մահը իրեն թշնամի չէ , այլ իբրև դեսպան մը իր լաւագոյն բարեկամէն խորհուած , զինքը անոր գիրկը տանելու համար : *Ընդհանրապէս* կրսէ *Ըռաքեալին հետ* . « *Իմ դառնալուս ատենը հասեր է : Ըն աղէկ պատերազմը պատերազմեցայ . ընթացքը կատարեցի . հաւատքը պահեցի : Ըսկէ ետև կայ կրմնայ ինձի արգարութեան պակար , որ Տէրը՝ արգար Քատաւորը պիտի հատուցանէ ինձի ան օրը* » : (*ք Տիմ . դ . 6—8 :*) *Եյսպէս՝* ոչ միայն իր կեանքը՝ այլ և իր մահը խաղաղութիւն է , ու Սաղմոսերգուին խօսքը կը կատարուի անոր վրայ . « *Արգարը նկատէ ու ուղիղն նայէ . վասն զի ան մարդուն վերջը խաղաղութիւն է* » : (*Սաղմ . լէ . 37 :*) *Աշխարհս* ինչ ունի տալու , որ կարենայ բաղդատուիլ ասանկ մէկ կեանքի մը հետ , ու ասանկ հոգևոր խաղաղութեան մահուան մը հետ : *Մատուծոյ հետ խաղաղութիւն ունենալը՝ և զգալը թէ ամէն բան ապահով է՝ թէ աս աշխարհիս մէջ և թէ յաւիտենականութեան մէջ , ամէն հաճութիւններուն ու բերրութիւններուն գերագոյնն է : Աշխարհիս փառքը կանցնի , հարստութիւնը կը փճանայ , ու առողջութիւնը կը կորսուի . բայց Մատուծոյ խաղաղութիւնը յաւիտեան կրմնայ , ու ամէն մտքէն վեր է :*

Մ Բ Ե Բ Ե Բ Ե Գ . Հիմա նայինք հոգևոր Ժննդեանը արարատին հեղևոս-թի-ննէրոսն :

Ըստնք անանկ որոշակի զրուցուած են Ըստուծոյ խօսքին մէջ , որ ուրիշ բան մը պէտք չէ ընել , բայց եթէ ձեզ անոր տանիլ , ուր որ առանց սըխաղելու պիտի գանէք զանոնք . մէկ խօսքով՝ Ըստուծոյ պատուիրանքին նազանդութիւն են անոնք : Սրտին բնական վիճակը՝ ապստամբութեան ու թշնամութեան վիճակ մըն է Ըստուծոյ դէմ : « Կորէն ճնանելով՝ նազանդութեան կրքերուի ան . և թէ որ սիրտը նազանդ ըլլայ , անանկ ալ վարքը պիտի ըլլայ . որովհետև սիրտը կրկառավարէ ըզվարքը : « Սիրտին աւելցուքէն բերանը կըխօսի » : (Մատթ . ԺԲ . 34 :) Հոս կրկայանայ Եւետարանական բարոյականին ու դպրոցական նրբին գիտութեան մէջտեղի տարբերութիւնը : Ըռաջինը՝ ինքզինքը չյոգնեցրնէր արտաքին վարուց իւրաքանչիւր սխալմունքին զատ զատ խրատներ կամ ապաշխարանքներ դնելով , չզբաղէր դպրոցական նրբութեան կշռովը ամէն մէկ մեղքը կշռելու , որպէս զի որոշէ թէ որն է ներելին և որն է մահացուն . և ո՛չ կանգունով կամ կարկինով մը կը չափէ զանոնք , որ անոնց իրարմէ մեծութիւնը իմանայ , իւրաքանչիւր մեղքին ծանրութիւնը որոշէ , և ուղիղ կանոնով մը ապաշխարանքներ դնէ : Ոչ , առանկ չընէր ան , այլ մէկէն 'ի մէկ կըզբուցէ՝ թէ ամէն մեղք որ նորէն չճաճ սրտէ մը դուրս կելլէ , մահացու է . ու ծառը արմատէն կըկտրէ՝ հոգիին նորոգութիւնը պահանջելով . ան առակին համեմատ՝ որ կըպատուիրէ թէ՛ կա՛մ ծառը բարի ընելու է , ու անոր պտուղը՝ բարի , կա՛մ ծառը չար ընելու է , ու անոր պտուղը՝ չար . (Մատթ . ԺԲ . 33 .) բնաւ չյուսար որ յօտելով կամ մշակելով՝

չար ծառ մը բարի պատուղ բերէ , այլ միանգամայն կըջանայ նախ ծառը բարի ընել , ետքը քիչ դժուարութիւն կըքաշէ պտուղին համար . ինչու որ անիկայ 'ի հարկէ բարի պիտի ըլլայ : Եւ որովհետեւ բնաւ յոյս չունի որ կրնայ բարի բան մը հանել մարդու սրտէն՝ որ բնական վիճակի մէջ է , թէ և արտաքին դաստիարակութեան ենթակայ ընէ զանիկայ , մէկէն 'ի մէկ կըջանայ փոխել սիրտը , ու անատեն ապահով է որ վաբբը ուղիղ պիտի ըլլայ . որովհետեւ սիրտը կըկանոնաւորէ վաբբը :

Եհա՛ աս նշատճառով շատ անգամ ըսուած է թէ՛ Ըստուծոյ պատուիրանքներուն նազանդիլը վերջատին ծննդեան երեւելի և յայտնի հետևութիւնն է . ասիկայ է որ կըցուցընէ բոլոր միւս հետևութիւններուն հարազատութիւնը . առանց ասոր՝ միւսները կեղծեալ են . ինչպէս մեր Փրկիչը կըսէ . «Թէ որ մէկը զիս կըսիրէ՛ իմ խօսքս կըպահէ : Եւ ան որ զիս չսիրեր , իմ խօսքերս չպահէր» : (Յովհ . ԺԴ . 23 , 24 , նաև 15 , 21 :) Եւ գարձեալ՝ «Վուր իմ բարեկամներս էք , թէ որ ընելու ըլլաք՝ ինչ որ ես ձեզի կըպատուիրեմ» : (Յովհ . ԺԵ . 14 , նաև 8 , 10 :) Կարգա՛ նաև Մատթ . է . 15—27 , ուր որ կըպատուիրէ մեզի՝ մարդը իր գործքէն դատել , ըսելով . «Մէջ թէ ամէն մէկը՝ որ ինձի Տէր Տէր կըսէ , պիտի մտնէ երկինքին թագաւորութիւնը . հապա ան՝ որ իմ երկնաւոր Հօրս կամքը կըկատարէ» : Եւ ո՛վ որ իր խօսքերը կըսէ , ու անոնք կըկատարէ , կը նմանցընէ զանիկայ խելացի մարդու մը՝ որ իր տունը հաստատ վէժի վրայ շինեց : Մեր Տէրը յայտնապէս կիմացընէ թէ վերջին օրը ճիշդ մարդուս վարմունքին համեմատ պիտի որոշուի իր յա-

շիտենական վիճակը : Տես Մատթ . Ի՛ . 31 —
 46 , ուր որ կրօնիչուի նազանդութիւնը իբրև
 նշանակ մը աշակերտութեան , և հետևաբար Աս-
 տուծոյ սիրոյն : Աս Աստուծոյ վրայ եղած սէրէն
 կելլէ ճշմարիտ նազանդութիւնը : Ի՛նչ որ Աստուծոյ
 վրայ եղած սէրէն չէ , որչափ աղէկ ալ ըլլայ ըստ
 ինքեան , նազանդութիւն չսեպուիր , և ո՛չ անոր առ-
 ջևը յարգ մը ունի : Ասոր նման է Յովհաննէսին
 վարդապետութիւնը՝ որ կրսէ . «Ասով գիտենք՝ թէ
 անիկայ ճանչցանք , թէ որ անոր պատուիրանքները
 պահենք : Ան որ կրսէ՝ թէ Աս անիկայ ճանչցայ ,
 ու անոր պատուիրանքները չպահէր , սուտ է , և
 անոր մէջը ճշմարտութիւն չկայ : Բայց ան որ ա-
 նոր խօսքը կրպահէ՝ իրաւցրնէ իր մէջը կատար-
 եալ է Աստուծոյ սէրը . ասով կրճանչնանք՝ թէ
 անոր մէջն ենք” : (Խ Յովհ . Թ . 3 — 6 :) Եւ
 դարձեալ . «Ասով կրճանչնանք որ Աստուծոյ Որ-
 դին կրսիրենք , երբոր Աստուած սիրենք ու անոր
 պատուիրանքները պահենք” : (Խ Յովհ . Է . 2 :)
 Եւ դարձեալ՝ շատ զօրաւոր կերպով կրսէ . «Ա-
 մէն ո՛վ որ Աստուծմէ ծնած է՝ մեղք չգործեր . ին-
 չու որ անոր սերմը իր մէջը կրմնայ , ու չկրնար
 մեղք գործել . պատճառն որ Աստուծմէ ծնած
 է” : (Խ Յովհ . Դ . 9 , նաև 3 — 8 :) Ասկից
 աւելի պարզ և հաստատ խօսք կրնայ ըլլալ ասոր
 վրայով՝ թէ վերստին ծննդեան հետևութիւնը՝ կե-
 նաց սրբութիւն , հաստատ ու մնայուն նազան-
 դութիւն է Աստուծոյ կամացը . անոնք որ ասկէ
 զուրկ են , Աստուծմէ ծնած չեն , այլ տակաւին
 իրենց մեղքերուն մէջն են , ու չարին որդիներն
 են : Մտիկ ըրէք նաև ի՛նչ որ Յակոբոս կրսէ բարի
 գործքերուն հարկաւորութեանը վրայով . «Հա-
 ւատքը առանց գործքերու մեռած է” : (Յով .

ք . 14—26 :) Մեռած հաւատքը՝ հաւատք չէ .
 անշուշտ՝ ան որ Եստուծոյ պատուիրանքներուն չը-
 նազանդիր , հաւատք չունի , քրիստոնեայ չէ :
 Սաղմոսերգուն ալ յայտնապէս կրիստի առ նիւ-
 թիս վրայով . «Ո՞վ պիտի կենայ» , կրսէ ան , «քու
 վրանիդ մէջը , կամ՝ ո՞վ պիտի բնակի քու սուրբ
 լեռանդ վրայ : Ըն որ անմեղութեամբ կը քալէ ,
 ու արդարութիւն կը գործէ» : (Սաղմ . ԺԵ . 1 ,
 2 , ԵՃ : Տես նաև ԼԴ . 3 , 4 :) Եստուած՝ իր
 քովը չընդունիր անոնք որ անհազանդ են , և անոնք
 որ մեղքի ետեւէ կերթան : Ընհարին բան է ա-
 ռաջ բերել Սուրբ Գիրքին բոլոր ան խօսքերը՝ որ
 ասոնց նման են : Եստուածաշունչը՝ թէ՛ Հին և թէ՛
 Կոր Կտակարանը ասոնցմով լեցուն է : Կաղա-
 չեմ ձեզի՝ ո՞վ ընթերցողներ , կարդացէք և քննե-
 ցէք զանիկայ ամէն օր՝ և ուշադրութեամբ , որ
 կարող ըլլաք գտնել զանոնք . և ոչ միայն գրա-
 նէք , այլ նաև խորունկ տպաւորուին ձեր սրտին
 մէջը՝ իբրև Եստուծոյ ճշմարտութիւնը : Քա-
 նոնք ձեր վրայ յարմարցուցէք . Եստուածաշունչը
 կարդանուդ ատենը՝ ձեր անձերուն վրայ քննութիւն
 ըրէք : Երբոր կրկարդաք , հարցուցէք ձեր անձին
 ու ըսէք . Երդեօք իմ բնաւորութիւնս ասա՞նկ
 է , ունի՞մ ես աս հազանդութիւնը . ես ասանկ
 ետ կրկենամ՝ մեղքէն , ու Եստուծոյ խօսքը սրը-
 տանց կը պահեմ : Գուր անկեղծ ու անկողմնասեր
 եղի՞ք դէպի՞ ձեր անձերուն , գիտնալով որ ձեր ո-
 ռոշումը պիտի քննուի վերջին օրը արդար Գատա-
 ւորէ մը՝ որ բնաւ մէկու մը աչառութիւն չընեն :
 Որքան սոսկալի պիտի ըլլայ ձեր վեճակը՝ երբոր
 յանցաւոր գտնուիք . թէ որ դուք Եստուծոյ որ-
 դի մը ըլլալնիդ որոշելէն ետքը՝ յայտնի ըլլայ թէ
 չէք , յաւիտեանական պատիժին պիտի խրկուիք :

Ուրեմն աւելի աղէկ է թէ՛ աս ձեր անձին քննութիւնը անաչառ. ու կատարեալ կերպով ըլլայ, քանի՛ որ ձեր վիճակին դարման կրնայ տրուիլ : Ուրեմն թէ որ դեռ աս մտերիմ նազանդութիւնը չունիք զէպի՛ Եստուծոյ պատուիրանքներուն, ու թէ որ աս վարքի սրբութիւնը չունիք, մի՛ սարսափիք Եստուծոյ որդի մը չըլլանիդ որոշելէն. որովհետեւ միայն աս կերպով կըլլայ ճշմարիտ որոշումը : Թէ որ Եստուծոյ Խօսքին չնազանդիք, դուք զԵստուած չէք սիրեր. դուք Եստուծմէ ծնած չէք. ձեր մկրտութեան ատենը՝ Սուրբ Հոգիով վերստին ծնած չէք. քանզի թէ որ այնպէս ըլլայիք, ձեր վարմունքը պիտի ցուցնէր՝ Եստուծոյ որդիի մը նշանները. վերստին ծննդեան արտաքին հետեւութիւնները պիտի երևնային ձեր վրայ : Տակաւին դուք կրկարօտիք վերստին ծնանելու. ուրեմն խնդրեցէք Եստուծմէ իր Սուրբ Հոգին, որով աս գործը կատարելու է. ան Հոգին՝ որուն համար այսքան ատեն անհոգ եղաք՝ բնաւ ձեր սրտին մէջ իջնելու թոյլ չտալով : Թէպէտեւ երկար ժամանակ զէմ կեցաք անոր, բայց տակաւին անիկայ պատրաստ է ձեզի օգնելու : Ձեր երկնաւոր Հայրը՝ ևս առաւել պատրաստ է տալու զանիկայ, քան որչափ որ ձեր ծնողքը պատրաստ են աղէկ բաներ տալու ձեզի : Խնդրեցէք զՆիկայ ջերմեռանդ սրտով, ու պիտի տրուի ձեզի : Երբոր ձեր անձին քննութիւնը ընէք, ձեզի օգնութիւն մը պիտի ըլլայ որ պիտի դասէք թէ Եստուածաշունչը չէ թէ միայն ընդհանուր խօսքերով կրխօսի ան նազանդութեանը վրայով՝ որ ամէն մարդոցմէ կրպահանջուի, բայց մասնաւորապէս կրճիշէ զանազան մեղքեր՝ որոնցմէ պարտինք հեռու կենալ, և զանազան պարտաւորութիւններ՝ որոնք պարտինք կատարել :

Մտիկ ըրէ Պօղոս ինչ կրսէ Կորնթացւոց . «Մի՛ խարուիք , ո՛չ պոռնիկները , ո՛չ կռապաշտները՝ ո՛չ շնացողները , ո՛չ իգացեալները՝ ո՛չ արուագէտները՝ ո՛չ գողերը՝ ո՛չ ազանները՝ ո՛չ գինտիները՝ ո՛չ բամբասողները ու ո՛չ յափշտակողները՝ Եստուծոյ թագաւորութիւնը չեն ժառանգեր” : (Խ Կորնթ . 5 . 9 , 10 :) Եւ գարձեալ՝ Քաղատացւոց . «Մարմինին գործքերը յայտնի են , որ ասոնք են . շնութիւն , պոռնկութիւն , պղծութիւն , գիծութիւն , կռապաշտութիւն , կախարչութիւն , թրշնամութիւն , կռիւ , նախանձ , բարկութիւն , հակառակութիւններ , երկպառակութիւններ , բաժանումներ , չար նայուածքներ , սպանութիւններ , գինովութիւններ , անառակութիւններ , ու ինչ որ ասոնց նման են . որ հիմակուց ես ձեզի կը զրուցեմ , ինչպէս առաջուց ալ կըզրուցէի , որ ասանկ բաներ գործողները Եստուծոյ արքայութիւնը չեն ժառանգեր” : (Քաղ . Ե . 19—21 : Տես նաև Եփե . Ե . 5 : Կող . 5 . 5 , 8 , 9 :) Եւ Յովհաննէս իր՝ Կոր Երուսաղեմի տեսիլքին մէջ կըզրուցէ թէ՛ «Օղյերուն ու անհաւատներուն՝ սպանողներուն ու պոռնիկներուն՝ և կախարչներուն ու կռապաշտներուն՝ ու գեղ տուողներուն՝ և բոլոր սուտզրուց ամբարիշտներուն բաժինը՝ կրակով ու ծծումբով այրած լիճին մէջն է . որ է երկրորդ մահը” : (Յայտ . Ին . 8 :) Եսոնք դատարկ և աննշան խօսքեր չեն . Եստուծոյ ճշմարտութիւնն են : Եւ գուր ինչ աստիճանի ու կրօնքի տէր ալ ըլլաք , սակայն աս բառաձևերէն ազատ չէք : Եսանկ գործքերը՝ մարմինին գործքերն են , և թէ որ զանոնք գործելու ըլլաք , անոնցմով կըցուցընէք թէ գուր տակաւին մարմինին մէջն էք . սրտերնիդ նորոգուած չէ , ու

չէք կրնար մտնել երկինքը : Եստուծոյ Խօսքն է որ կրսէ թէ՛ Եսանկ բաներ գործողները Եստուծոյ թագաւորութիւնը պիտի չժառանգեն : Մտիկ ըրէք անոր • անկից փախչելու ճամբայ մը չկայ • Ինչ արարողութիւններ ու ձէսեր որ կատարէք, թէ որ տակաւին ասանկ մեղսալից բաներ կրնէք, պիտի չժառանգէք Եստուծոյ թագաւորութիւնը : Թող խօսքը նչէ՛ ձեր ահանջին, մինչև որ ձեր խրդճմտանքը արթննայ իր թմրութենէն՝ ձեզ ապաշխարութեան բերելու : Երբոր սրտերնիդ ձեզ կը փորձէ աս մեղքերէն մէկը գործելու, կամ ուրիշ ինչ և իցէ մեղք մը, միշտ յիշեցէ՛ք՝ թէ անոնք որ ասանկ բաներ կրնեն, Եստուծոյ թագաւորութիւնը պիտի չժառանգեն : ‘Ամանապէս Եստուած աշունչին մէջ մասնաւոր կերպով յիշուած են ան պարտաւորութիւնները՝ որ կրպահանջուի նորէն ծնածէն իբրև իր փոխուելուն հետևութիւնները : Եռաքելոց գրութիւններուն մէջ շատ տեղ յիշուած են աս պարտաւորութիւնները : Ենկարելի է հոս տեղ մէկ քանի վկայութիւնէն աւելի յառաջ բերել : Պետրոս կրսէ • ‘Բոլոր ջանքերնիդ դրած՝ ձեր հաւատքին վրայ առաքինութիւն աւելցուցէք, ու առաքինութեանը վրայ՝ գիտութիւն, և գիտութեանը վրայ՝ ժուժկալութիւն, ու ժուժկալութեանը վրայ՝ համբերութիւն, և համբերութեանը վրայ՝ աստուածալաշտութիւն, ու աստուածալաշտութեանը վրայ՝ եղբայրսիրութիւն, և եղբայրսիրութեանը վրայ՝ սէր” : ‘Ես որ ընէք՝ բնաւ յանցանք մը չէք գործեր • Ինչու որ ասանկ ձեզի առատապէս պիտի շնորհուի մեր Տէր ու Փրկիչ Յիսուս Բրիստոսի յաւիտենական թագաւորութիւնը մտնելը” : (Ր ՊԵՊ • ԻՍ • 5—7, 10, 11 :) Եւ Պօղոս՝ Հռովմայեցիները յորգորելէն

ետքը՝ որ իրենց մտքին նորոգութեամբը նորոգուին
 (Հոգւմ . Ժբ . 2) , աս ալ կըսէ . « Սերը ա-
 ռանց կեղծաւորութեան ըլլայ . չարը ատելով՝
 բարիին ետեւէն երթալով՝ եղբայրսիրութեան մէջ
 մեկզմէկու վրայ գլթա՛ծ եղիք . պատուելու մէջ
 մեկզմէկէ անցէք . ջանքի մէջ՝ թուլասիրտ չըլլաք .
 հոգիով բորբոքեցէք . Տէրոջը ծառայեցէք . յու-
 սով ուրա՛խ եղիք . նեղութեան համբերեցէք . ա-
 ղօթքի ստէ՛պ կեցէք . սուրբերուն պիտոյիցը հա-
 ղորդեցէք . հիւրասիրութեան ետեւէ եղիք : Չեզ
 հալածողները օրհնեցէք . օրհնեցէք՝ ու մի՛ անիծէք :
 Ինդացողներուն հետ խնդացէք . լացողներուն հետ
 լացէք : Իրարու վրայ մի և նոյն խորհուրդը ու-
 նեցէք . ամբարտաւանութիւն մի՛ ընէք , հապա
 խոնարհներուն հետ խոնարհեցէք . ինքզինքնիդ ի-
 մաստունի տեղ մի՛ դնէք : Գեշութեան փոխարէն
 մեկուն գեշութիւն մի՛ ընէք . ամէն մարդոց առ-
 ջը՝ բարի բաներ մտմտացէք » : (Հոգւմ . Ժբ .
 9—18 :) Ետը նման խօսքերով լեցուն են իր
 թուղթերը : Կարդացէք ան պարտաւորութիւններ-
 րը՝ որ ինքը կըպահանջէ Կողոսացւոցմէ իբրև նշան
 նոր մարդը վրանին հագնելուն : (Կող . ք . 9—
 24 :) Եսանկ են հոգիին պտուղները , ու սրտին
 նորոգութեանը հետևութիւնները , որ նորոգուած
 մարդուն վարքին մէջը կերևնան : Ենոնք անոր
 բնական հետևանքներն են , և չէ՛ թէ ստիպողա-
 կան . անոնք նորոգուած սրտին յատուկ ու հարա-
 զատ պտուղներն են : Ենիկայ կրնէ զանոնք . չէ՛
 թէ միայն անոր համար՝ որ սորված է թէ անոնք
 ուղիղ են , բայց անոր համար՝ որ կըհաճի զանոնք
 ընելը : Են բարի պտուղները սրտէն կըբղխին ,
 ինտոր որ առուն աղբիւրէն կըբղխի : Թիէ որ ա-
 նոնք աս կերպովը չեն ըլլար , յայտնի կըլլայ թէ

սրտին փոփոխութեանը հետևանքները չեն, հապատիպողական բաներ են :

Ամենուն բովանդակութիւնը աս է : Հաւատացեալ մը իր բնութեանը փոփոխութիւնովը՝ Քրիստոսի հետևող կը լայ, և ասոր իբրև մէկ հետևանք մը կրպահանջուի որ Քրիստոսի օրինակին հետևի : Յովհաննէս յայտնապէս կըսէ . «Ան որ կըսէ թէ անոր մէջը կրնակի, անանկ պէտք է երթայ՝ ինտոր որ ան զնաց» . (տ՝ Յովհ . ի . 6 :) Եւ մեր փրկչին ըսածն ալ անոր պէս է . «Չեզի մէկ օրինակ մը տուի, որ ինտոր-ես ձեզի ըրի՝ դուք ալ ընէք» : (Յովհ . Ժ . 15 :) Եւ ի՞նչ էր իր տուած օրինակը . ան ամէն առաքիւնութեանց հաւաքումն էր, որոնք մարդկային բարքը կրգարդարեն, Քրիստոս անմեղ էր, և կատարեալ ամէն պարտաւորութեանց մէջ՝ առ Աստուած և առ մարդիկ : Քննեցէք իր բնաւորութիւնը՝ որ աւետարանիչները կըստորագրեն, ու անոր նմանող եղիք : Անոր մէջ պիտի գտնէք մէկ օրինակ մը՝ որով ամէն պարագաներու մէջ ձեր վարքը ուղղէք : Անկախ երևելի էր իր խոնարհութեամբը, հեզութեամբը և բարի կամեցողութեամբը . և մասնաւորապէս աս բաներուս համար ինքը օրինակ մը ցուցուած է մեզի, ինտոր որ ինքը կը խօսի վերը յիշուած վկայութեանը մէջ : Ու Պետրոս կըսէ . «Հապա թէ որ բարիք գործելու ըլլաք, չարչարուիք ու համբերէք, ան Աստուծոյ շնորհք մըն է : Քանզի դուք աս բանիս համար կանչուեցաք . որ Քրիստոս ալ ձեզի համար մեռաւ, ու ձեզի օրինակ թողուց՝ որ անոր շաւիղներուն հետևիք . որ ինքը մեզք մը չգործեց, ու անոր բերանը խաբեբայութիւն մը չգտնուեցաւ . որ կըբամբասուէր, և փոխարէնը չէր բամբասեր :

կրչարչարուէր, ու սպառնալիք չէր ընել. «Տապա
 Իրաւունք ունենալով՝ դատաւորին կրմատնուէր» :
 (Ս ՊԵՊ . Ը . 20—23 : ՏԵՍ նաև ՓԻԼՊ .
 Ը . 5—8 :) «Ակատեցէք թէ աս վկայութիւնը
 ինչպէս անոր մարդասիրութիւնը երևան կը հա-
 նէ : Պօղոս ալ նոյն կերպով Քրիստոսը մե-
 զի իբրև օրինակ կը բուսցընէ՝ ըսելով . «Մտու-
 ծոյ նմանօղ եղիք՝ սիրելի զաւկրններու պէս . և սի-
 րով վարուեցէք՝ ինչպէս որ Քրիստոս ալ մեզ սի-
 րեց : ու իր անձը մեզի համար մատնեց, անու-
 շահոտ պատարագ ու զոհ ըլլալով Մտուծոյ» :
 (Եփե . Ե . 1, 2 :) Մտուծոյ մեծ մարդասիրու-
 թիւն կրնա՞ր ըլլալ, որ Մտուծոյ Որդին աշխար-
 հի մեղաւորները անանկ սիրեց, մինչև որ ինքզինքը
 մահուան մատնեց իբրև զոհ մը անոնց համար :
 Մտածեցէք թէ ինչպէս ուրացաւ իր անձը, ու
 ինչպէս չարչարանք կրեց : «Մտուծոյ կերպարան-
 քը ունենալով, յափշտակելու բան մը չսեպեց Մ-
 տուծոյ հաւասար ըլլալը . հապա անձը ունայնա-
 ցուց՝ ծառայի կերպարանք առնելով՝ մարդոց նման
 ըլլալով . և կերպարանքովը մարդու պէս դատուե-
 լով, ինքզինքը խոնարհեցուց՝ մինչև մահուան հը-
 նագանդ եղաւ, ու ան ալ խաչին մահուանը» :
 (ՓԻԼՊ . Ը . 6—8 :) Մտուծոյ ամենայնիւ իր մարդա-
 սիրական անձնուրացութեամբը և ուրիշներուն հա-
 մար չարչարուելովը իրեն հետևողներուն օրինակ մը
 ձգեց, որ իր շաւիղներուն հետևին : Ալ անշուշտ
 իր աշակերտները ըլլալու համար, պէտք է որ իր
 Հոգին ունենան . վասն զի Առաքեալը կըսէ . «Թէ
 որ մէկը Քրիստոսի Հոգին չունի՝ անիկայ անորը չէ» :
 (Հոով . Ը . 9 :) Մտուծոյ անձնուրացութիւն
 և մարդասիրութիւն կը սորվեցընէ քրիստոնեային .
 ուստի անիկայ ուրիշները շահելու համար՝ բուն իր

շահերը զոհելու ինքնայօժար է : Իր բոլոր մրտաճմուռները այլ ևս իր անձին օգտին և իրեն վերաբերեալ բաներուն համար չեն . հապա անիկայ հոգ կրտանի ուրիշներուն համար , անոնց մարմնոյն ու անոնց հոգիին համար : Աղքատները կրկերակրէ , մերկերը կը հագուեցնէ , չարերը կը խրատէ ու կը կրթէ , Աւետարանը կը խրկէ Հիթանոսներուն , և անոր քարոզութիւնը չլսողներուն , որ անոնք ալ մասնակից ըլլան ան մեծ փրկութեանը . և աս ամենուն մէջը՝ անիկայ ինքզինքը կը մոռնայ . այլ ևս Հարցըներ թէ ասկից մէկ աշխարհային կամ հոգևոր շահ մը ելլելու է իրեն : Անիկայ կրնէ աս բանը միայն մարդասիրութեան ոգիէն շարժուած , այնպիսի մարդասիրութիւն մը՝ որուն վրայով աշխարհի մարդիկը տեղեկութիւն մը չունին , որովհետև վերստին ծննդեան ինչ ըլլալը չեն գիտեր : Անիկայ բնաւ ան դրութիւնը չընդունիր՝ թէ ողորմութիւն տալով կրնայ փրկութիւնը գնոյ առնել : Ան դրութիւնը չգտնէր Աւետարանին մէջ . իր ողորմութեան չնչին գործքերովը՝ իր Արարչին հետ տալիքի ու առնելիքի հաշիւ մը չունի ան : Իրեն սեպհականած է աս գեղեցիկ խօսքը . « Չրի առեր էք՝ և ձրի տուէք » : (Մատթ . Ժ . 8 :) Իր անձին փրկութիւնը ընդունած է իբրև ձրի պարգև մը , և սիրտը սիրով լեցուած՝ ինչ որ կրնէ ուրիշներուն համար՝ ձրի ապէս կրնէ : Ասանկ է քրիստոնէութեան ճշմարիտ հոգին . աս հոգին զօրացուցած էր անոր Հիմնադիրը , և անով բոլոր իր ճշմարիտ աշակերտները կը զօրանան :

Մ Բ Բ Բ Բ Բ . Սրբոյն նորոգութեան և սրբութեան յաւերաբանական հեղեղութեանները հիմա համառօտաբար պիտի յիշենք , և այսպէս վերջացնենք :

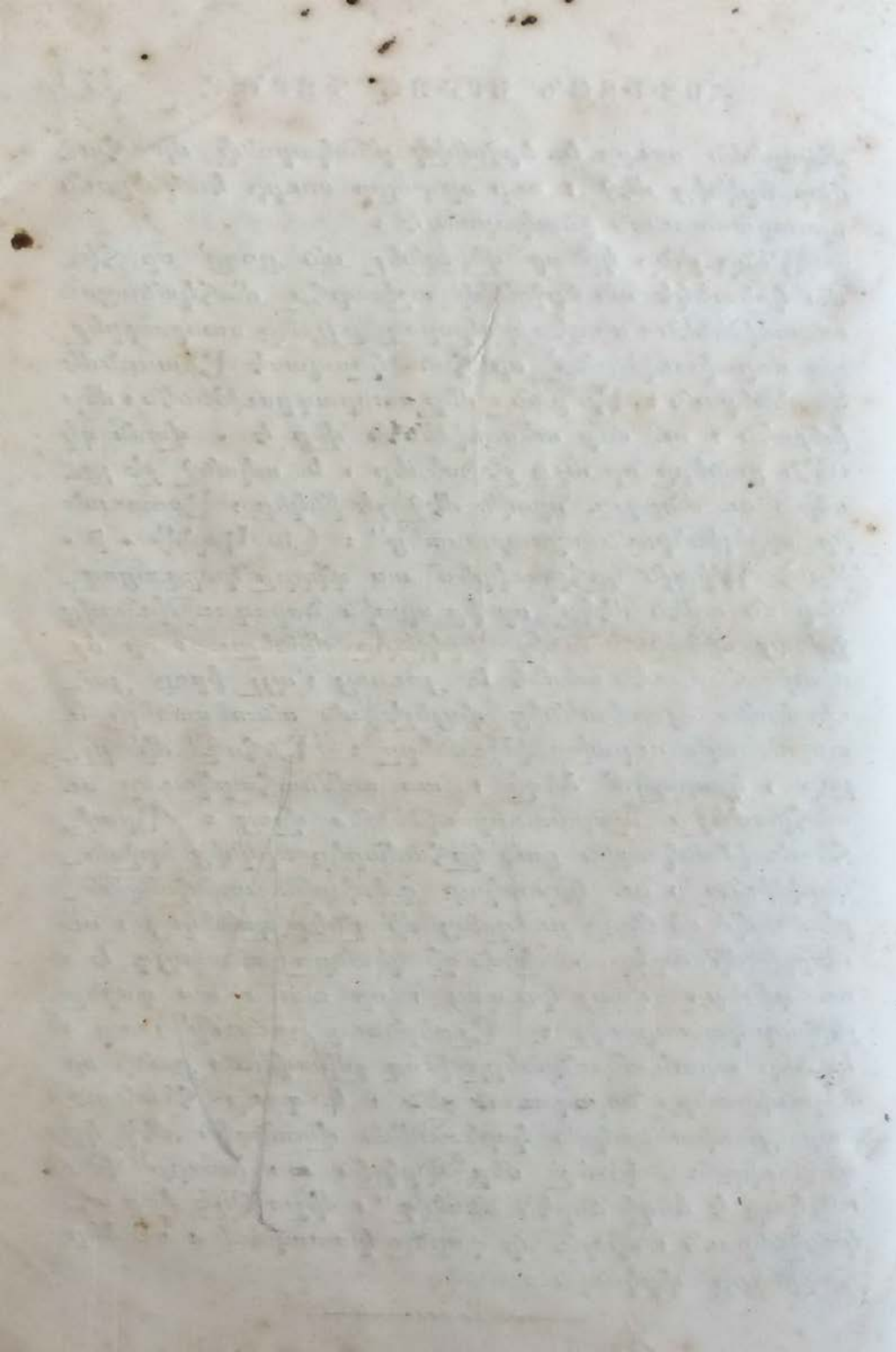
Ես ճառը սկսած ատեննիս՝ մեր նպատակը աս էր որ քննենք, թե Սուրբ Հոգին ինչ պաշտօն ունի՝ մարդս երկինքին համար յարմարցընելու : Մենք մեր ճառին սկիզբը մեր աչքին առջևը ունեցանք երկինքը, նմանապէս պիտի վերջացընենք՝ երկինքը մեր աչքին առջևը ունենալով : Յաւիտենական կեանքը երկնէն Տէր Հոգեւոր ծննդեան յաւիտենական հետեւութիւնն է : Ես էր մեր Փրկչին վարդապետութիւնը, ինտոր որ մեր ճառին վարդապետութիւնն ալ աս եղաւ . «Թէ որ մէկ մարդ մը ջուրէն ու հոգիէն չճաննի, չկրնար Եստուծոյ թագաւորութիւնը մտնել» : Հետեւութիւնը աս է որ՝ եթէ անիկայ նորէն ծնանի, պիտի մտնէ Եստուծոյ թագաւորութիւնը . կամ ինչպէս որ մեր Փրկիչը ուրիշ տեղ կրգրուցէ . «Են որ հաւատայ ու մկրտուի՝ պիտի փրկուի» : (Մարկ. Ժ. 16 :) Հոս անիկայ հաւատքը՝ Հոգիէն ծնած բլլալուն տեղը կրդնէ . վասն զի միայն անոնք՝ որ Հոգիէն կրճնանին, ճշմարտապէս կրհաւատան : Եսանկ խօսքերով անիկայ շատ անգամ կրխօսի յաւիտենական կենաց համար՝ թէ անոնցն է : «Եստուած անանկ սիրեց աշխարհը», ըսաւ ան, «մինչև որ իր միածին Արդին տուաւ . որ ամէն ո՛վ որ անոր հաւատայ՝ չկորսուի, հասցաւ յաւիտենական կեանքը ընդունի» : (Յովհ. Գ. 16, նաև 15 :) Եւ դարձեալ՝ քանի մը անգամ կրկրկնէ աս խօսքը . «Են որ ինծի կրհաւատայ՝ յաւիտենական կեանքը կրնդունի» : (Յովհ. Դ. 47, նաև 40 : Գ. 36 :) Յովհաննէսին կրկնած խօսքերը նոյնպէս են . «Ես գրեցի ձեզի՝ որ գիտնաք թէ յաւիտենական կեանք ունիք . և որ Եստուծոյ Արդւոյն անունին հաւատաք» : (Ին Յովհ. Է. 13 :) Եւ ելի վկայութիւններ հարկաւոր չեն . մեր ճեռնարկութեան

բովանդակ զօրութիւնը կրցուցրնէ թէ՛ յաւիտեանական կեանքը սրտին նորոգութենէն յառաջ կուգայ : Սեղաւորի մը երկինքը մոնտիւրէն մեծ արգելքը՝ որ իր չար բնութիւնն է , նորոգութեամբ կրվերնայ . այնպիսի բնութիւն մը կրնգունի անիկայ՝ որ զինքը յարմար կրնէ երկնից համար . և Սուրբ Հոգին կըտրուի անոր՝ իբրև գրաւ մը գնոյ առնուած ժառանգութեանը : Ինքը արդէն երկրի վրայ ըլլալով երկինքի երջանկութիւններուն համը առած է : Եյ՛ , ան նոր հոգևոր կեանքը՝ որ կը տրուի անոր , իրական սկզբունք մըն է յաւիտեանական կենաց՝ որ անոր խոստացուած է . ուստի երկինքի կեանքը միայն անոր յառաջանայն ու անոր կատարելագործուիլն է :

Երգ՝ մտածեցէք թէ բնութեան աս մեծ փոփոխութիւնը ինտոր կատարելապէս մարդս վայելուչ և յարմար կրնէ յաւիտեանական աշխարհին համար : Մենք հոս տեղ միայն ժամանակաւոր պանդուխտներ ենք . ոմանք շատ ատեն՝ և ոմանք քիչ ատեն կրմնան , բայց ամէնքս ալ ճամբորդներ ենք դէպ ՚ի յաւիտեանականութիւնը , ուր որ պիտի գտնենք մեր մշտնջենաւոր բնակարանը . մենք հոն երթալու ատեննիս՝ անոր համար պատրաստութիւն կըտեսնենք : Ընտք որ նորէն ծնած չեն , և կը շարունակեն կեանքերնին ան չար բնութեամբը՝ որով իրենք ծնած են , ինքզինքնին մեղաց բնակարանի մը համար կը պատրաստեն , ցաւոց բնակարանի մը համար՝ դժժոխքին մէջ . ան մի միայն տեղը՝ ուր որ չար էակ մը յաւիտեանական բնակարան մը կրնայ ունենալ : Բայց անտք որ նորոգուած են , սրբուած բնութիւն մը կըստանան , երկնային բաներու յարմար բնութիւն մը : Քանի որ իրենք կապրին , կըմշակեն աս բնութիւնը , ու այսպէս ինքզինքնին կըյար-

մարցընեն սուրբ և երջանիկ բնակարանի մը համար երկնից մէջ , ուր որ բոլոր սուրբ էակներուն պատրաստուած բնակարան է :

Մենք չենք կրնար վերցընել ան բօղը՝ որ հիմա կրճածիէ ան երջանիկ աշխարհը մահկանացու տեսութենէն , որպէս զի կարող ըլլանք ստորագրել ան ուրախութիւնը՝ որ հոն կըսպասէ Աստուծմէ ծնածներուն : Աս բանը մեր ստորագրութենէն , մեր խելքէն , ու մեր տեսութենէն վեր է . վասն զի «Ան բաները որ աչք չէ տեսեր , և ականջ չէ լսուեր , ու մարդու սրտին մէջ չէ ինկեր , Աստուծոյ իր սիրելիներուն պատրաստեց» : (Թ Կրթնի . ք . 9 :) Միայն կըհրաւիրեմ աս գիրքը կարդացողներուն ամէն մէկը՝ որ իր սրտին նորոգութիւնովը ջանայ պատրաստուիլ երկինքը մտնելու , որ մէջ միայն հեռուէն տեսնէ և յուսայ , այլ իրօք յաւիտեանս յաւիտենից վայելէ ան անտեսանելի և անիմանալի ուրախութիւնները : Ենչոք մի՛ ըլլաք , կաղաչեմ ձեզի , աս ամենահարկաւոր ու անհրաժեշտ պարտաւորութեանս վրայ : Որովհետեւ թանկագին բան կըհամարիք երկնից երջանկութիւնը , ու կըսոսկաք դժոխքին տանջանքներէն , մի՛ մոռնաք ու զանց մի՛ ընէք զանիկայ , ու մէկդի մի՛ ձգէք . վասն զի կեանքը անստոյգ է , ու գիշերը վրայ կուգայ , որ ատեն աս գործը չկրնար կատարուիլ : Աչքերնուդ քուն մի՛ տաք , և ձեր արտեանունքները թող չմըսփեն , քանի որ ձեր սիրտերը նորոգուած չեն , և դուք հետեալբար յաւիտենական կործանման վտանգին մէջ կը գտնուիք : Թող մեր Պրկչին աս խօսքը՝ թէ «Պէտք է ձեզի նորէն ծնանիլ» , միշտ շնչէ ձեր ականջներուն , մինչև որ գործը կատարուի , ու ձեր հոգիները փրկուին :

İBB Eyüp Sultan Halk ve Çocuk Kütüphanesi

ERM0979

255.07.02.01.06.00/

